

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF

Yüksek Lisans Tezi

Yasin UĞRAŞ

ANKARA - 2019

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF

Yüksek Lisans Tezi

Yasin UĞRAŞ

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER

ANKARA - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TASAVVUF BİLİM DALI

FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Adı ve Soyadı

- 1- Prof.Dr. Ahmet Cahid HAKSEVER
- 2- Prof.Dr. Vahit GÖKTAŞ
- 3- Dr.Öğr. Üyesi Sevim ARSLAN
- 4-
- 5-

İmzası

A. Mahir
el
fahri

Tez Savunması Tarihi

18.10.2019

Tez Doğruluk Beyanı Belgesidir.

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

Prof.Dr. Ahmet Canid HAKSEVER danışmanlığında hazırladığım
"FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF" (Ankara.2019) "
adlı yüksek lisans ☒ - doktora/bütünleşik doktora ☐ tezindeki bütün
bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp
sunulduğunu, başka kaynaklardan aldığım bilgileri metinde ve kaynakçada
eksiksiz olarak gösterdiğimi, çalışma sürecinde bilimsel araştırma ve etik
kurallarına uygun olarak davrandığımı ve aksinin ortaya çıkması durumunda
her türlü yasal sonucu kabul edeceğimi beyan ederim.

Tarih: 18.11.2019
Adı-Soyadı ve İmza

Yosin UĞRAŞ

FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF

İçindekiler

FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE TASAVVUF	1
ÖNSÖZ	2
GİRİŞ	5
I.BÖLÜM: FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE KURUMLAR	9
1. ORYANTALİST KAVRAMI VE ORYANTALİZM	9
2. FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE ARAŞTIRMALAR	13
3. ORYANTALİZM ÇALIŞILAN FRANSIZ KURUMLARI	15
4. FRANSA BAĞLANTILI YURTDIŞI ORYANTALİZM MERKEZLERİ	19
5. ORYANTALİZM ESERLERİNİ BARINDIRAN KÜTÜPHANELER	21
6. KOLEKSİYONLAR	21
7. ORYANTALİST ESERLERİ NEŞREDEN YAYINCILAR	22
II. BÖLÜM FRANSIZ ORYANTALİSTLERİN TASAVVUFLA İLİŞKİSİ	24
1. FRANSIZ ORYANTALİSTLERİ TASAVVUF SAHASINDA ÇALIŞMAYA İTEN SEBEPLER	24
1.1. Dini, Siyasi ve İlmi Sebepler	24
1.2. Ekonomik ve Ticari Sebepler	25
1.2.1 Tasavvufi Hareketler ve Sömürüye Karşı tutumları	26
2. TASAVVUFA İLGİ DUYAN FRANSIZCA KONUŞAN ORYANTALİSTLER	28
2.1. Tasavvuf Konusunda Çalışanlar	28
2.1.1. İstanbul'un Fethi Sonrası İlk Oryantalistler	28
2.1.2. Fransız Devriminden Sonraki Oryantalistler	35
2.1.3. Birinci Dünya Savaşından Günümüze Kadar Oryantalistler	63
2.2. Bilinen Mühtediler	159
2.3. Müslüman İken Din Değiştirenler	180
SONUÇ	182
Ek1: Oryantalistler ve Fransız Oryantalizmine Etkisi Olanlar	185
KAYNAKÇA	195
ÖZET	198
ABSTRACT	199

ÖNSÖZ

Dünyadaki huzurun temeli eşitlik değil adalettir. Adalette üst sınır yoktur, ülkeler arası eşitsizliğin en temel sebebi de adaletsiz gelir dağılımıdır. Kimi ülkelerin zenginliği, bunun devamını sağlamak için kurulmuş sömürüye dayanmaktadır. Sömürgecilik yayılma sürecinde, doğal olarak birçok direnişle karşılaşmıştır. Avrupa'daki ülkeler arasında ilk defa Afrika kıtasına giren sömürgeci Fransa'dır. Afrika sömürgeciliğine Senegal ile başlayan Fransa, tabii kaynaklarla beraber gelirinin en önemli kısmını köle ticaretiyle elde etmiştir. Bu köleleri Hindistan ve özellikle Amerika kıtasına satmıştır. Sömürge sürecinde en ciddi direnişle Cezayir'de karşılaşmıştır. Fransızlar özellikle Afrika'da ve dünyanın diğer bölgelerinde Müslümanlarla savaşmak zorunda kalmış, Emir Abdülkadir'in işgal kuvvetlerine karşı direnişine galip gelemediği için tasavvuf konusunda özel çalışmalar yaptırma ihtiyacı duymuştur.

Günümüzde yirmidokuz ülkede Fransızca halen resmi dildir. Sadece Avrupa Birliğinde yüzyirmidokuz milyon kişi Fransızca konuşmakta olup, Fransız Batı Afrika sömürge para birimi CFA halen dolaşımdadır. Halen Birleşmiş Milletlerin altı resmi dilinden biri Fransızcadır. Fransa'nın kültürel hegemonyası halen devam etmektedir. Birçok ülkeden pek çok entelektüel, Tasavvufu Fransız oryantalistlerden okumaktadır. Fransızca eğitim veren okullarda yetişenler, tasavvuf hakkındaki bilgileri, Fransız oryantalistlerden öğrenmektedir. Oryantalistler, Fransız sömürgesi altındaki ülkelere Şaziliyye, Ticaniyye, Kadiriyye vb. olmak üzere birçok tasavvufi oluşumu incelemiştir.

Bu çalışmayı yapmamızın en önemli nedeni, Fransız oryantalistlerin çalışmalarını incelemek, tasavvufa yabancı etkilerin neler olduğunu ortaya koymak, Fransız oryantalistlerin İslam'a ne ölçüde yaklaştıklarını araştırmaktır. Geniş ölçekli çalışmaların yüzeyselliği kaçınılmaz olmakla birlikte, Fransız oryantalistlerin envanteri üzerine çalışmaların sınırlılığı, bu çalışmanın ortaya çıkmasındaki en önemli amillerdendir.

Fransız oryantalizmi ve Tasavvuf isimli tez iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde oryantalizm ve oryantalist kavramları, Fransız oryantalizmi ve Araştırmalar, Fransız oryantalizm kurumları, Fransa dışındaki oryantalizm merkezleri, oryantalizm kütüphaneleri, Şarkiyat koleksiyonları ele alınmaktadır. Belirlenmiş olan yayıncılardan özellikle oryantalizm üzerine yoğunlaşanlar sonuç bölümünde belirtilmiştir. İkinci bölümde Fransız oryantalistleri tasavvuf alanında çalışmaya iten sebepler, tasavvufi hareketlerin

sömürüye karşı tutumları ve son olarak oryantalistler arasından tasavvuf alanına ilgi duyanlar incelenmiştir. Fransız Oryantalistlerin sayıca çokluğu, tarihsel sıralama ve önemli olayların yaşandığı dönemler arasında ele alınmıştır.

Bu çalışmada dörtüzyirmialtı oryantalist incelenerek, isimleri, aksanları ve varyantlarıyla beraber belirlenmiş ve vefat tarihlerine göre sıralanmıştır. Çalışmanın sınırlarını da göz önünde bulundurarak fikir vermesi açısından Fransız oryantalistler Ek-1’de belirtilmiş, vefat yıllarına göre sıralanmış, hayatta olanların sıralaması doğum tarihlerine göre yapılmış, soyisim, isim şeklinde belirtilmiştir. Bunların belli başlılarından ve en meşhur olan doksanyedi isimden bahsedilmiştir. Özelde tasavvuf hakkında yaptıkları çalışmalar ortaya konulmuştur. Araştırmacılara kolaylık sağlamak için, yazılan makale ve eserlerin, yapılan çevirilerin önce Fransızca isimleri ardından, varsa eserlerin basım yılı, yeri ve yayınevinden sonra Türkçe isimleri yazılmıştır.

Dört yüzden fazla Oryantalist isim listelenirken, Fransız olmadığı halde Fransızca neşriyatı olanlar, subay, tarihçi, edebiyatçı, ressam, sanatçı, dilbilimcisi, gezgin, koleksiyonerler, devlet adamları ve özellikle İslam’ı ele alan akademisyenlerle karşılaşılmıştır. Bu isimler incelenmiş ve dört döneme ayrılmıştır. İlk dönem, Fransız Oryantalizmine etkisi olanlar şeklinde adlandırılmış, Fransız Oryantalistlere çoğu zaman ilham kaynağı Oryantalistler ele alınmıştır. İkinci dönemde ise İstanbul’un fethi ve sonrasında 1530’da Collège de France’ın kurulmasıyla başlayan süreçteki Oryantalistler ele alınmıştır. Üçüncü dönem ise 1795’te kurulan “Doğu Dilleri Okulu” (L’École des Langues Orientales) ile başlayan ve Birinci Dünya Savaşına kadarki oryantalistlerin incelendiği dönemi içermektedir. Son olarak Birinci Dünya Savaşından, bugüne kadar tespit edilen oryantalistlere yer ayrılmıştır.

Fransız Oryantalistler ele alınırken sadece Fransız vatandaşı olanlar değil, konu hakkında Fransızca eser kaleme alan bazı entellektüeller de çalışmaya dâhil edilmiştir. Ayrıca Müslüman Coğrafyayla ilişki kurmuş, Müslüman Dünyanın mistik ve egzotik yönünü ele alan ve Fransız oryantalist olarak tanımlanan, literatüre geçmiş kişiler de çalışma kapsamına alınmıştır.

Araştırmamızda Milli Kütüphane, İSAM, İslam Araştırması Merkez Kütüphanesi ve Makaleler Veritabanı, Bibliothèque nationale de France (Fransız Milli Kütüphanesi) ve

Gallica elektronik Kütüphane, Persée Akademik Veritabanı, Diyanet İslam Ansiklopedisi-DİA, Diyanet İşleri Başkanlığı-DİB, Türkiye Diyanet Vakfı-TDV ve yerli yayıncılar, Cerf, Karthala, Seuil, Gallimard, Sindbad, Les Lumières d'Orient, Presses de la Renaissance, Encyclopædia Iranica, gibi yayıncılardan istifade edilmiştir.

Bu çalışmama verdiği katkılar için Prof.Dr. Ahmet Cahid Haksever'e, Prof.Dr. Vahit Göktaş'a, Dr. Öğr. Üyesi Sevim Arslan'a, dualarını eksik etmeyen annem Sebahat ve babam Cevdet Uğraş'a, sabır ve anlayışından ötürü eşim Gülizar'a ve evlatlarım Elif Leyal, Zeynep Neval, Birbey Osman ve Ali Cevdet'e, yönlendirme ve yardımları için Tez İzleme Komisyonundaki arkadaşlarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Yasin UĞRAŞ

GİRİŞ

Müslümanlarla Bizans'ın ilk karşılaşma ve savaşları miladi 620-640 yıllarında Suriye ve Ürdün'de, hemen ardından miladi 640-650 yıllarında Mısır'da gerçekleşmiştir. Bu savaşların ardından Doğu Hristiyanları, kendi dinlerini İslam'a karşı savunmak amacıyla İslam'ı araştırmaya başlamışlar ve bilgi edinmek istemişlerdir. Bu istek sonucu oluşan ve sistematik olmayan oryantalizm çalışmalarının ilk dönemini h.28/m.650'den itibaren başlatmak mümkündür.¹ Hristiyanlar'dan İslam'ı araştırmaya ilk başlayanlardan birisi "Yuhanna ed-Dımaşkidir²(miladi 676-749) (John of Damascus- Jean Damascène)". Bu şahsın, din kardeşleri için yazdığı eserler arasında, "Müslümanlarla Diyalog" anlamına gelen "Muhavara ma'a Müslim" ve "Müslüman Tartışmada Hristiyanları Aydınlatma" anlamında "İrşadatü'n-Nasara fi Cedeli'l-Müslimin" kitapları vardır.³

Tasavvufun Batı'da ilk izleri ise İspanyol Raymond Lull'ün eserlerinde karşımıza çıkmaktadır.⁴ Tasavvuf tarihinde, Avrupa dünyasına tasavvuf adına tanıtılan ilk örnek, sekizinci yüzyıl velisi Rabiâtü'l-Adeviye'dir. 10. Louis'nin naibi Joinville tarafından menkıbesi, onüçüncü yüzyıl sonlarında, Avrupa'ya aktarmıştır. İlahi aşkın örneği olarak Rabia'nın kişiliği, saf aşk üzerine yazılmış bir incelemede onikinci yüzyıl Fransa'sında kullanılmıştır⁵. Sufi şahsiyetlerin ve eserlerinin Ortaçağ'dan itibaren Batı dünyasında etkisini gösterdiğine vurgu yapan İdris Şah, bunun bir göstergesi olarak, mesela İngiltere'de Oxford İngilizce Sözlüğüne istinaden, m.1585'de derviş, m.1609'da fakir tabirlerinin, m.1653'da sufi, 19. asırdan itibaren "tasavvuf" tabirlerinin kullanılmaya başladıklarını belirtmektedir.

İdris Şah, zahidane hayatlarının Allah'ın emirlerin uyma anlayışı üzerine dayanan Hristiyan ve Müslüman mistikler içindeki fikri yakınlığın çok sayıda entelektüelin ilgisini çektiğini, konuyu araştıran Batılı uzmanlardan elde ettiği kaynaklardan bazılarını işaret etmiştir. Tasavvufun Raymond Lulle, Danté, Roger Bacon, Avila'lı Azize Thérèse, la Croix'lı Aziz Jean, Duns Scot ve daha pek çok kimsenin literatür, terminoloji ve dini yaşantıları üzerindeki etkisini tespit etmeye

¹ Özcan Taşçı, *Aydınlanma, Oryantalizm ve İslam*, Sentez Yayıncılık, Ankara, 2013, s.9.

² M.Hamdi Zakzuk, *Oryantalizm veya Medeniyetler Hesaplaşması*, Tercüme Abdülaziz Hatip, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006, s.24.

³ Necip el-Akiki, *el-Müstesrikun*, Daru'l-Maarif, Kahire, 1981, C:1, S.72

⁴ Arthur John Arberry, *Sufism: An Account of the Mystics of Islam*, Londra, 1950, Türkçesi: Tasavvuf. Müslüman Mistiklere Toplu Bakış, çev. İbrahim Kapaklıkaya, Gelenek yayınları, 2004.

⁵ Annemarie Schimmel, *İslamın Mistik Boyutları*, Carolina, 1975, Türkçesi, çev. Ergun Kocabıyık, Kbalcı Yayınevi,2001.

çalışmışlardır.⁶ Üstelik bu araştırmaların neredeyse tamamı Hristiyan yazar, dinler tarihçisi, Ortadoğu uzmanı ve şarkiyatçılardan oluşan meşhur şahsiyetler tarafından yapılmıştır.⁷

Romalı bir papaz olan Cyprian Rice(miladi 1889-1966), *The Persian Sufis* adlı kitabında, Hristiyan azizleri ve Sufiler arasında bir fikir ve düşünce benzerliğine değinmiştir.⁸ Bu etkilemenin daha ziyade, Ortaçağ'da yoğun tasavvuf ve tarikat faaliyetlerine sahne olan İspanya ve Güney Avrupa kanalıyla gerçekleştiği iddia edilmektedir.⁹

Dante'nin kullandığı birçok sembol ve kavramın, kendisinden önce yaşamış Müslüman sufiler ve özellikle de İbn Arabi tarafından kullanıldığı görülmektedir. Adin Palacios'tan daha sonra, Luigi Valli adında bir İtalyan, Dante'nin eserlerini daha derinlemesine incelemiş, ardından René Guénon, Dante'nin eserlerinde tasavvuf eserlerinden alıntılar olduğunu tespit etmiş, hatta “Aşk Sadıkları” adlı sırrı karakterli bir teşkilatın üyesi olduklarını tespit etmiştir. Çeşitli isimler altında tanınan bu teşkilatların en önemlisi “Gül Haç Kardeşliği” (Frères de la Rose Croix) adını taşıyordu. Bu teşkilatın hiçbir yazılı kuralı olmadığı gibi, görünür cemaati de yoktu. Ayrıca belli zamanlarda toplantılar da yapmazlardı. Haklarında söylenebilecek en önemli değerlendirme bu teşkilatların, kendilerine Avrupalı mistikler ve derecesi yükselmiş azizler dememize imkân verecek terbiye görmüş olduklarıdır. Çoğunlukla, inşaatla uğraşan meslek kuruluşlarının öncülüğünü yapan “Gül Haçın Kardeşliği” adlı bu teşkilatın, o dönemde İslam dünyasında son derece gelişmiş bulunan Kimya ve diğer ilimleri öğrettiği de söylenmektedir. Aslında bu teşkilatlar, Batı'yı Doğu'ya yaklaştıran anlayışın bir parçasını oluşturmaktaydılar ve Müslüman mutasavvıflarla kesintisiz bir iletişim içerisindeydiler. Bu ilişki, söz konusu teşkilatların efsanevi kurucularına izafe edilen seyahatlerle sembolize edilmiştir.¹⁰

Diğer taraftan, oryantalistlerin incelediği Doğu kültürünün yaşandığı ülkelerin birçoğu Müslümanlardan oluşuyordu. Bu durum ister istemez İslam'ı ve Müslümanları, Oryantalizmin odağı haline getirmiştir. Ancak yapılan çalışmaların, zamanla tanıyıp görmeden, değiştirip dönüştürme çabasına, var olanı kendi istek ve arzularına göre şekillendirme haline dönüştüğü

⁶ İdris Shah, *The Way of the Sufi*, Dutton, New York, 1969, s.11.

⁷ Shah, a.g.e., V. Bölüm.

⁸ İdris Shah, *L'Elephant Dans le Noir*, L'Elephant Dans le Noir par Idries Shab et autres textes sur la diffusion des idées soufi en Occident rassemblés par Leonard Lewin, traduit par Jean Neaumet et Françoise Debarreau, Le Courrier du Livre, Paris, 1980, s. 41.

⁹ Alfred Bel, *Le Soufisme en Occident Musulmane au XIIe et au XIIIe Siecle de J.C.*, A.I.E.O. (1934-5), s.145-161.

¹⁰ René Guénon, *L'Esoterisme de Dante*, Paris, 1950. s.86-87 (Dante üzerine yaptığı bir incelemedir)

söylenbilir. 20. yüzyıl oryantalistlerinin öne çıkan ortak hedeflerinden en önemlilerinden biri, Yahudi ise Kur'an'ın Yahudi geleneğinden, Hristiyan ise kendi kültürlerinden türetildiğini ispat etmek olduğu söylenbilir.¹¹

1830'da Cezayir'e girdikten hemen sonra 1834'te meclis araştırma komisyonu bir çalışma raporu düzenlemiş ve incelemelere dayanarak özeleştirici niteliğindeki ifadelerin dercedildiği bir sonuç yayımlamıştır. Sonuç raporunda çağdaşlık seviyesine ulaştırmak istedikleri Müslümanları, vahşilikte geçtiklerini, bütün bunlara rağmen, neden muvaffak olamadıklarını sormalarının abes olduğu belirtilmiştir.¹² Fransa'nın Kuzey Afrika'yı ele geçirme çabası burada sona ermeyecek, olanca hızıyla hem fiili hem de fikri alanda devam edecektir. Gustave P  r  s 14 Ocak 1893'te Abbeville'de katıldığı bir konferansta, Ticaniler, Senusiler ve yüzört  l   Berberileri, İslam'ın anarşistleri olarak nitelendirmektedir.¹³ Ernest Renan da "İslam ve Bilim" konulu konferansında "İkisinin yolu hiç kesi  medi" iddiasında bulunmuştur.¹⁴

Oryantalistlerin tasavvufu genel olarak nasıl değerlendirdikleri ile ilgili Hilmi Yavuz şunları yazmıştır:¹⁵

Doğuyu anlaşılabilir tipler, karakterler ve kurumlara indirgemek! Bunun için de bir semiyoloji, özel bir oryantalist semiyoloji gerekiyordu; üretilmi de! Doğulu'nun (değişmeyen gelenek  inin elbet!) sonsuz bir karmaşa (arabesk?) olarak görünen hayatının anlamlandırılmasını olanaklı kılacak bir işaretler sistemine ihtiyaç vardı. Esrarın, sırrın kökeni 'tasavvuf' olduğuna göre, tasavvuf sembolizminden yararlanılabilmeydi! Oysa oryantalizm bu özel semiyolojiyi inşa etmek için tasavvuf sembolizminden yararlanmadı. Oryantalist semiyoloji görünmeyeni (gizemli olan) tasavvuf   işaretlerle kavraya ve gösterenle gösterilen arasındaki sembolik ba  intiyi Doğu'nun anlaşılabilirliği için bir kod olarak kullansaydı, bu bir ölçüde kabul edilebilir bir yaklaşım olurdu. Böyle olmadı. Oryantalist semiyoloji, her 'gösteren'i herhangi bir uzlaşıma dayanmayan bir sübjektif keyfiliğe ba  ladı. Tıpkı Ömer Seyfeddin'in 'Gizli Mabet' öyküsündeki gibi...

Oryantalist   alı  malar genelde Do  uluları değişmeyen gelenekçi, Batılıları ise değişen, modern,   a  da   olarak g  sterirler¹⁶. Oryantalizmi toptan red ve negatif çabalar b  t  n   olarak

¹¹ Cemil Hakyemez, Oryantalistlere Göre Hz. Muhammed, *İslami İlimler Dergisi*, Yıl 1. Sayı 1, Bahar 2006, s. 167.

¹² Lounis Aggoun ve Jean-Baptiste Rivoire, *1830-1848 Arası     Cezayir Savaşı: Katliam Mantığı, Devletlerin Su   ve Tanıkları, İstiklal Savaşından Cezayir'in, Bağımsızlık Savaşına.*

¹³ Jean-Louis Triaud, Fransız Bakı   Açısıyla, Sahralı Bir Tarikat: Kara Efsane Senusiler (1840-1930), Paris, IREMAM, 1995.

¹⁴ Ernest Renan, *İslam ve Bilim*, Paris, 1883.

¹⁵ Hilmi Yavuz, Oryantalizm   zerine Bir Giriş Denemesi, *Marife*, yıl 2, sayı 3, ki   2002, s. 53-63.

¹⁶ Yavuz, a.g.m., s.53-63

görmenin yanlışlığı ortadadır ancak en az bunun kadar açık olan bir şey daha vardır ki Oryantalizm, sömürge ve misyonerlik faaliyetlerine çok ciddi ölçüde katkıda bulunmuştur.¹⁷

Fransız oryantalistlerin çalışmaları zengin derebeyleri, krallar ve devlet kurumları tarafından desteklenmiştir. Bu tür destekler, araştırma ve yabancı dil öğrenimini kolaylaştırmıştır. Oryantalizmi destekleyen ve oryantalist çalışmaların yapıldığı kurumları incelemeden evvel, oryantalizm, oryantalist ve orient kavramlarının anlamı, türedikleri kelime köklerinin anlaşılması yerinde olacaktır.

¹⁷ Kemal Özkurt, *Oryantalist Çalışmalarda İslam-Sanat-Estetik Konulu Yayınlar*, VI. Dini Yayınlar Kongresi: İslam, Sanat, Estetik, DİB, 2013.

I.BÖLÜM: FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE KURUMLAR

1. ORYANTALİST KAVRAMI VE ORYANTALİZM

1.1. “Orient”, “Oryantalist” ve “Orientalizm” Kavramları

Orient, Latince Orior kelimesinden türemiş, güneşin doğuşu veya yükselmesi anlamına gelmektedir. Oryantalizm, türettiği Şark konusunda, ifade edilenlerin, hazırlanan analizlerin, gezginlerin notlarının, hatıratların özetle “Doğu” olarak isimlendirilen tahayyül evreninin betimlendiği ve çizildiği bir veri bütünüdür.¹⁸ Mücadele edilmesi gereken bir hasım, komşu Şark’ın meydana getirdiği meczup, hareketsiz ve kapalı toplum, ayağa kalkamamış bir kütle ve yaşadığımız dünyaya aşırı uçlu bir yaklaşım tanımları ise Oryantalizmin İslam imajı olarak nitelendirilmektedir.¹⁹

1683’te Yunan veya Şark Kilisesi mensuplarına orientalist denilmiştir.²⁰ Zamanla Doğu’nun incelenmesine Oryantalizm, Doğuyu inceleyen kişilere Oryantalist denilmiştir. Orientalist kelimesi 1799 yılından itibaren Fransa’da, İngiltere’de ve diğer batı sözlüklerinde yerini almaya başlamıştır.²¹ Bu terim Batıyı Batıya gösteren ayna olarak nitelendirilen²² Edward Wadie Said’in (ö.2003) karşı çıkışlarıyla artık kullanılmamaktadır.²³ Bunun en önemli sebeplerinden birisi oryantalizmin Doğuluların soğuk ve itici bulunması, onlara düşmanca yaklaşması, oryantalistlerden de şeytani birer suçlu gibi bahsedilmesidir.²⁴ İslam medeniyetini de oryantalistler gerçeklere tamamen aykırı bir biçimde ve olduğundan farklı lanse etmişlerdir.²⁵ Batılıların geleceğe dönük kestirimleri de halen devam etmektedir: Doğu’nun görünen geleceği iki alternatiften biridir. Ya meşru bir Avrupa egemenliği, ya da yok olacak abartılı teokratik bir İslam.²⁶

¹⁸ Alim Arlı, Oryantalizm-Oksidentalizm ve Şerif Mardin, Küre yayınları, İstanbul, 2004, s.16

¹⁹ Gordon Earl Pruett, İslâm ve Oryantalizm, *Oryantalistler ve İslamiyatçılar, Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi*, İnsan yayınları, İstanbul, 1989, s. 61.

²⁰ Arthur John Arberry, *British Orientalists*, Londra, 1943, s.8.

²¹ Ahmet Çaycı, *Oryantalizm, Oksidentalizm ve Sanat*, İnsan yayınları, İstanbul, 2015, s.13.

²² Oktay Kaymak, <https://www.ilimvemedenyet.com/batiyi-batiya-gosteren-ayna-edward-said.html> (son erişim: 20.09.2019)

²³ Yücel Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, İstanbul, 2004, s.1.

²⁴ Bernard Lewis, *İslam and the West*, New York, Oxford University Press, 1993, s.99-118.

²⁵ Mustafa es-Sibâi, *Oryantalizm ve Oryantalistler, Yararları-Zararları*, çeviren Mücteba Uğur, Beyan yayınları, İstanbul, 1993, s.22.

²⁶ M. Henry Laurens, *Renan en Son Temps: La Place de l’Islam dans son oeuvre*, Cahiers de l’Association internationale des études francaises, 2010, no. 62. pp. 73-92.

Oryantalizm sadece doğu değil, özellikle Fransa'nın güneyindeki Müslüman coğrafyayı da içine alan küresel bir anlayışa dönmüştür. Doğru, Batı, Kuzey ve Güney oryantalistlerin çalışma alanı olmuştur.

1.2. Oryantalizmin Sebepleri ve Tarihi

Oryantalist Doğru araştırmaları, yerel tarih-kültür ve medeniyetlerinin, Avrupa merkezci bir yaklaşımla ele almak ve bunların Avrupa medeniyetine ne kazandırdığını belirleyerek onlara bu ekseninde bir konum vermek amacına bağlı olarak gelişir.²⁷ Müslümanların İspanya'ya kadar gelmesi ve denizlerdeki egemenliği, ticari kayba sebep olmuştur. Avrupa devletlerinin İslam güçlerine karşı koyabilmek, Akdeniz ticaretinde kaybettikleri ticaret imkânlarına tekrar kavuşabilmek gibi problemlerine çözüm bulabilmek için güçlerini birleştirmeleri gerekmektedir.²⁸ Bu nedenle Haçlı seferleri yapılmıştır. Haçlı seferleri nedeniyle İzmir ve İznice yerleşmiş ve İstanbul'u almak üzere olan Selçukluların hamlesi kırılmış ve bu suretle daha miladi 1090'da mümkün gözükken Bizans'ın fethi 1453'ü bekleyerek tam üç asır gecikmiştir.²⁹ Sonuçlarına bakılacak olursa siyasi ve ekonomik alanlarda başarılar elde edilmesine karşın, dini alanda fazla bir başarı elde edilememiş olması da seferlerin dini iddialarını tartışmalı kılmaktadır.³⁰

Oryantalistlerin Müslüman coğrafyayı araştırmalarının birden fazla sebebi vardır. Osmanlı Devleti'nin Avrupa kapılarına dayanmış olması, sömürgecilik ve ekonomik sebepler, Hristiyanlık propagandası ve misyonerlik. Batı'nın Rönesansını ve sömürgeciliğini, İslam dünyasındaki düşüş takip edince, Batının kendi içinde amansız bir rekabet başlamıştır. Diğer taraftan tarih yazımının Batı tarafından yapılması, İslam dünyasında entelektüel bir savrulmaya yol açmıştır.

Oryantalist çalışmalar, metinleri yayına hazırlayıp çevirmekten başlayarak eski veya yeni, bilinen Asya'nın tamamı ve Kuzey Afrika uygarlıklarına ilişkin parabilim, arkeoloji, antropoloji, iktisat, tarih, edebiyat, sosyoloji ve kültür çalışmalarına varıncaya kadar birçok alanı kapsamıştır.³¹ Oryantalistler İslam özelinde Kur'an-ı Kerim ve Hadis, Tefsir, Sîretü'n-Nebî, Fıkıh, Akaid, Tasavvuf ve İslam Tarihi gibi alanlar üzerine çalışmış, bunların usulü ve kaynakları

²⁷ İsmail Süphandağı, *Batı ve İslam Arasında Oryantalizm*, Maarif Mektepleri yayınları, Ankara, 2018, s.17.

²⁸ Yücel Bulut, *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, Küre yayınları, İstanbul, 2006, s.31.

²⁹ Ömer L. Barkan, *İktisat Tarihi Ders Notları, Kitap II*, İstanbul, İktisat Fakültesi yayınları, 1962, s.59.

³⁰ Bulut, a.g.e., s. 32.

³¹ Edward Said, *Şarkiyatçılık: Batı'nın Şark Anlayışları*, (trc. Berna Ülner), Metis yayınları, İstanbul, 2004, s.52.

üzerine yoğunlaşmışlardır. Araştırmaları gerçekleştirebilmek amacıyla Oryantalizm müesseseleri ve merkezleri kurmuşlar, misyonerlere aktif görev vermişlerdir. Çalışmaları belli bir disiplin altında yaparken, Uluslararası Oryantalistler Kongresi düzenleyerek, elde ettikleri sonuçları milletler arası toplantılarda paylaşmışlar ve daha sonrası için kararlar almışlardır. 20. Yüzyılda ise bu kongrelerin ikisi de Türkiye'de yapılmıştır.³² Kongreler üzerinden akademik oryantalizmin kurumsal yapısına, disiplinin kendi içinde geçirdiği dönüşümlere, kongrelerin yapıldıkları dönemin siyasi gündemiyle olan etkileşimlerine ve öne çıkan tartışma başlıklarına dair bir fikir vermektedir. Kongreler, katılımcıların ve destekçilerin profiline bakarak bile oryantalizmde “bilgi ve iktidar kemeri”nin ne kadar sıkı olduğu konusunda açık deliller sunmaktadır.³³ Oryantalist çalışmalar zamanla Avrupa Devletleri arasında bir rekabet konusu haline gelmiştir.

Necip el-Akiki'ye göre Fransız Rahip Gerbert d'Aurillac (ö:394/1003) Oryantalist çalışmaların başlangıcında önemli bir yere sahiptir. Endülüs'e seyahat etmiş, İşbiliyye (Sevilla) ve Kurtuba'daki (Cordoba) hocalardan ders almış, en sonunda döneminin Avrupa'sında matematik, Arapça ve astronomiyi en iyi bilen birisi olmuş, miladi 999-1003 yılları arasında II.Sylvester adıyla Roma'da Papalık makamına getirilmiştir.³⁴ İslam ulemasının fikirlerinin dünya küresi, açık rakamlar, matematik, astronomi ve tenkid fikrinin Endülüs'ten Avrupa'ya nakledilmesinde II. Sylvester önemli ve özel bir isimdir.³⁵ Rudi Paret Oryantalizmin ilk başlangıcının miladi 12. yüzyılda başladığı görüşündedir.³⁶ Raymond Lulle Doğu dillerinin öğretilmesini tavsiyesine etmiş ve mensup olduğu Viyana Konsülü (miladi 1311-1312), İtalya “Bologna”, İngiltere “Oxford”, İspanya “Salamanca”, Fransa “Paris” ve Vatikan yüksek öğretim kurumlarında Doğu dilleri Arapça, Süryânîce Yunanca ve İbrânîce öğretilmeye başlanmıştır. Fransa'nın güneyindeki Avignon'la beraber Paris'te lisansa eşdeğer Doğu dilleri ve özellikle Arapça öğretilmeye başlanmış (1317); ardından Bordeaux'da (1441), Sorbonne'da (1530) ve sonrasında Paris'te (1530, Collège de France) yeni bölümler eklenmiştir. 1669'da “Doğu Dilleri Milli Okulu”³⁷ adı verilen daha önce benzeri olmayan özel “Doğu” dillerinin öğretildiği

³² 22.si İstanbul'da, 38.si ICANAS adıyla Ankarada tertip edilmiştir. (Tuncer Baykara, 1951 Müsteşirler Kongresi ve Türk Kültürü El Kitabı, *Zeki Velidi Togan, İlmi Hayatı, Eserleri, Siyasi Faaliyetleri, Hatıralar*, Akçağ yayınları, Ankara, 2017, s.69-75.

³³ Birgül Koçak, Uluslararası Oryantalistler Kongreleri (1873-1973) Üzerine Bir Değerlendirme, *Kebikeç Dergisi*, Sayı 34, 2012, s.259.

³⁴ el-Akiki, a.g.e., s.110

³⁵ Musa Akyiğitzade, *Avrupa Medeniyetine bir Nazar*, TDV yayınları, Ankara, 1996,s.29.

³⁶ Zakzuk, a.g.e., s.25.

³⁷ “Ecole Nationale des Langues Orientales” bugünkü Institut National des Langues et Civilisations Orientales, INALCO.

üniversite kral tarafından açılmıştır. Guillaume Postel ilk Arapça gramer kitabını yazmış, Anadolu'ya ve Afrika'ya çeşitli seyahatler yaparak, Kraliyet Kütüphanesi için el yazmaları toplamış, arkasında bıraktığı elliyedi eseriyle ilk Fransız oryantalistlerden biri olarak kabul edilmiştir. İstanbul'da görev yapan Pierre Ruffin (1742-1824) Fransa'da ilk Türkçe dersleri veren kişi olmuştur.³⁸ Mısır Fransız eski büyükelçisi André Du Ryer, "L'Alcoran de Mahomet" olarak "Kur'an-ı Kerim'in Fransızca'ya ilk kez tercümesini" 1647'de yapmıştır. İslamiyet ve Müslümanlar üzerine çalışmalar 17. ve 18. Yüzyıllarda atılan temelle 19. yüzyılda kayda değer şekilde hızlanmıştır.³⁹

Oryantalizmin tarihi süreciyle ilgili farklı kategoriler bulunmaktadır. Maxime Rodinson, Oryantalizm'in doğuşunu dört başlıkta ele almıştır. 16. yüzyıla kadar Hristiyanlık etkisindeki ilk dönem, 17.-19. Yüzyıllar arasındaki akıl çağı olarak nitelendirdiği ikinci dönem, egzotizm, ihtisaslaşma ve emperyalizm ağırlıklı üçüncü dönem ve Avrupa etnosantrizminin sarsıldığı son dönemdir.⁴⁰

Nuriye Özsoy oryantalizmi üç başlıkta ele almıştır: Klasik Oryantalizm,⁴¹ 18. yüzyıl ortaları ve II. Dünya savaşına kadar olarak tanımlanabilecek Modern Oryantalizm⁴² ve sonrasında Postmodern Oryantalizm.⁴³

Ahmet Kavas, Fransız oryantalizmini 16. yüzyıl – 21. yüzyıl arasında dört bölüme ayırmaktadır. 16.-18. yüzyıl arası ilk temelleri atıldığı dönem, 18.- 19. yüzyıl müesseseleştiği ve dil, din, örf, adet, gelenek sanat gibi alanları tanıma geleneğinin ağırlıklı olduğu dönem, 20. yüzyıl doğu hakkında araştırmaya dayalı eserlerin yazıldığı bir anlama ve yorumlama dönemi ve nihayet 21. yüzyılı bir yönlendirme dönemi olarak değerlendirmiştir.⁴⁴ Krallıktan Napolyon Bonaparte ile başlayan imparatorluk dönemine kadar ve hatta günümüze kadar süren cumhuriyet idaresinde şarkiyatçılık, Fransa'nın doğu siyasetini etkileme noktasında daima belirleyici bir unsur olmuştur.⁴⁵

³⁸ Ahmet Kavas, Geçmişten Günümüze Fransız Şarkiyatçılığı ve Kurumları Tebliği, *Oryantalizmi Yeniden Okumak, Batı'da İslam Çalışmaları Sempozyumu*, DİB yayınları, Ankara, 2003, s.112.

³⁹ Ahmet Yücel, *Oryantalist Hadis Literatürü*, İFAV yayınları, İstanbul, 2016, s.13.

⁴⁰ Maxime Rodinson, *Oryantalizmin Doğuşu*, (trc. A. Turan Yüksel). *Marife*, yıl: 2, sayı: 3, Kış 2002, s.171-184.

⁴¹ 10.-16. yüzyıllar arası erken dönem ve 16-19. yüzyıllar arası geç dönem olmak üzere kendi içinde iki evreye ayırmıştır.

⁴² 18. yüzyıl ortaları ve 19. yüzyıl arası ilk dönem, 19. yüzyılın ikinci yarısından (yaklaşık 1830) başlayıp II. Dünya Savaşı'na kadar süren ikinci dönem.

⁴³ Nuriye Özsoy, *Der İslam Dergisinde Yayımlanan 112. El İhlas Suresiyle İlgili Makaleler Örnekliğinde Oryantalistik Kur'an Araştırmalarının Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2010, s.14-20.

⁴⁴ Kavas, a.g.e. s.109.

⁴⁵ Kavas, a.g.e. s.109.

2. FRANSIZ ORYANTALİZMİ VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Fransız Oryantalistlerin Yabancı Dil öğrenmeleri

Fransa Kralı I.François'nın, Avrupa liderliği için 1525'te yaptığı savaşta, Charles Quint'e (Şarlken) yenilmesiyle Almanya ve İspanya'ya hâkim olma hayali sona ermiş, Kanuni Sultan Süleyman ile yakınlaşmak zorunda kalmıştır. Bu yakınlaşma neticesinde I. François Collège de France'ı açarak Doğu ile ilişkilerini geliştirmek istemiştir. Diğer taraftan Fransızlar'ın m.1039'da başlayan "ananevi düşmanlığı", zaman zaman Osmanlı'ya karşı ikiyüzlü bir siyaset takip etmesine rağmen 1526 yılında başlayan yeni ilişkilere, genelde "ananaevi dostluk ilişkileri" olarak bakılır.⁴⁶ 1543'te Akdeniz'deki filosuyla Cezayir'den gönderilen Barbaros Hayrettin Paşa, Fransız filusunun Nice'i ele geçirmesine yardım etmiştir.⁴⁷

Collège de France (Fransız Koleji) 1530'da kurulmuş, hemen ardından 1539'da Arapça Kürsüsü kurularak Guillaume Postel başına geçmiştir. Doğuda yaşayan ailelerin çocuklarından istifade edilmesi yerine Paris'te açılan okullardan ve ilim cemiyetlerinde küçük yaşlardan itibaren yetiştirilen yeni bir şarkiyatçı nesil doğmuştur.⁴⁸ Doğru dil bilgisi kurallarına dayalı ilk makaleyi ve ilk dil bilgisi kitabını Arapça için ve neşreden Thomas van Erpe (Erpenius) ve asistanı Jacob Golius'dur. Bununla beraber 1680'de muazzam Türkçe sözlüğünü Franz Meninski yayımlamıştır.⁴⁹ 14. Louis döneminde ve Hazine Dar Colbert'in desteğiyle, 1663'te "Kitabeler ve Edebiyat Akademisi"⁵⁰ kurulmuştur. Doğu'daki yazma eserlerin ilk kataloglaması ve Batı İslam ansiklopedilerinin ilk örnekleri bu dönemde yazılmıştır. Doğu dilleri ayrıca coğrafi keşiflerle seyahate çıkanlara da gerekmiştir. Avrupa kendini tehdit altında hissetmeden, 16. yüzyıldaki sömürgeci yayılmanın varisi olarak kolayca inceleyebileceği, egzotik ve orijinal Doğu'ya, entelektüel bakış açısıyla daha geniş imkânlarla geri dönmüştür.⁵¹

2.2. Oryantalistlerin Faaliyetleri

Oryantalistler seyahat ve sömürü seferlerinden sonra, Fransa'ya dönenler yanlarında birçok el yazması getirmeye başlamışlar, bunların tercümesi için de birçok oryantalist görev

⁴⁶ Süleyman Kocabaş, *Paris'in Doğu Yolunda Yaptıkları, Tarihte Türkler ve Fransızlar*, Vatan yayınları, İstanbul, 1990,s.30.

⁴⁷ Kocabaş, a.g.e., s.40.

⁴⁸ Kavas, a.g.e., s.109.

⁴⁹ Rodinson, a.g.m., s.172.

⁵⁰ AIBL, L'Académie des Inscriptions et Belles-Lettres.

⁵¹ Bulut, a.g.e., s.71.

almıştır. Oryantalizm Avrupa’da sömürgecilikle hem eşzamanlı hem de eşamaçlı olmuş ve “İslam mimarisi ve estetik yönüyle zengin şehirlere yapılan seyahatler ve neşredilen anı eserlerle” kısa sürede bir moda dönüşmüştür.⁵²

1663’te AIBL’in kurulmasıyla, İlim Adamları Dergisi (*Journal des Savants*), 1665 yılında yayımlanmaya başlamış, 1822’de Fransız oryantalizminin kilometre taşlarından olan Asya Cemiyeti (*Société Asiatique*) kurulmuştur. Amacı, oryantalizm alanındaki yabancı ve uluslararası bilimsel kuruluşlarla işbirliği yaparak Doğu çalışmalarının gelişimine katkıda bulunmak, “Asya Dergisi”ni (*Journal d’Asiatique*) ve “Asya Derneği Notları”nı (*Cahiers de la Société Asiatique*) yayınlamak, her dört veya beş yılda bir "Doğu Günleri" (*Journées de l'Orient*) düzenlemek, olmuştur. Asya Dergisi halen yılda iki kez yayımlanmaktadır. Asya Cemiyeti de aktif durumda olup son çıkarttığı yayınlara aşağıdaki kitaplar örnek verilebilir:

- *Cinquante Ans d’orientalisme en France*, Fransa’da Oryantalizmin Elli Yılı, Paris, 1973, 297 sayfa,

- *Livre Blanc de l’Orientalisme Français*, Oryantalizmin Beyaz Kitabı, 10 Ocak 1992 tarihli "Yeni bir oryantalizm politikası için" Sempozyum, Paris, 1993, 291 sayfa.

Diğer taraftan Fransa’nın işgal ettiği coğrafyalarda da oryantalistlere ihtiyaç duyulmuştur. Napolyon Bonapart, silahlı birliklerin yerel halkın hayatına ve eşyalarına el uzatmayacağını ayrıca dini inançlara ve uygulamalara tolerans göstereceğini duyurarak, Arapça afişlerle tüm Mısır’a yaymıştır. Napolyon bu duyurusuyla, İslam dinine bağlılığından bahsetmiştir.⁵³ Yine Napolyon, Mısır’ı işgal etme konusunda yanında getirdiği çok sayıda oryantalistten istifade etmiş ve danışmış, bunda da kısmen başarılı olmuştur.⁵⁴ 1830’da Fransa Cezayir’i askeri operasyon yaptığında kaleme alınan ilanı da Sylvestre de Sacy Arapça’ya çevirmiştir.⁵⁵

Fransa’da oryantalist araştırmalar için hedef ülkelerde enstitüler kurulmuş, Üniversite seviyesindeki okullarda araştırma merkezleri açılmış, bunlara “Centre National de la Recherche Scientifique-CNRS(Milli Bilimsel Araştırma Merkezi)” çatısı altında ortak çalışmalar yaptırmış, savaş ve barış hallerinde oryantalist çalışmalar zaman zaman devlet desteğiyle

⁵² Zeki Tez, *Avrupa’da Türk izi*, Hayykitap yayınları, İstanbul, 2015, s.27.

⁵³ Kamuran Şimşek, *Tarih-i Cevdet’e göre Napolyon ve Mısır Meselesi*, (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, 2012), s.37.

⁵⁴ Süleyman Derin, *İngiliz Oryantalizmi ve Tasavvuf*, Küre yayınları, İstanbul, 2002, s. 78.

⁵⁵ Bulut, a.g.e, s.103.

devam etmiştir. Tezin ilerleyen sayfalarında yer verilecek oryantalistlerden olan Régis Blachère ve Louis Massignon Fransa Dışişleri Bakanlığı Arap ve İslam Ülkeleri bölümünde istihbarat görevlisi casus olarak çalışmışlardır.⁵⁶ Katolik Hristiyanlığının İsa Cemiyeti de denilen Cizvit (jésuite) tarikatı, Dominiken ve Fransisken tarikatlarıyla beraber Fransız oryantalizminde etkili olmuştur. Katolik ve Protestanlığın yanında yahudi ve masonların oryantalist çalışmalar yürüttüğü bilinmektedir.

Üniversiteler, enstitüler veya araştırma uygulama merkezleri olsun, bilimsel amaç gütmekle beraber çalışanları kendi milliyetlerine ve devletlerin amacına uygun projeler, çalışmalar ve faaliyetler yapabilir. Bu minvalde Fransa'da da oryantalizm konusu birçok kurumda çalışılmış, bazı okullarda Doğu dilleri öğretilerek altyapı oluşturulmuştur. Bu nedenle oryantalizm çalışılan kurumlar, Fransız oryantalizminin beşiği olmuştur.

3. ORYANTALİZM ÇALIŞILAN FRANSIZ KURUMLARI

Oryantalizmin büyümesinde ve gelişmesinde bazı kurumlar katkı sağlamıştır. Bu kurumlar oryantalist çalışmalarda maddi destek sağladığı gibi, doğu dillerinin öğretilmesinden, yapılacak çalışmaların yönlendirilmesine kadar geniş bir rol oynamıştır. Bu çalışmanın genel kapsamına girmekle beraber tezin niceliksel olarak uzamaması için ayrıntılı kurum açıklamaları yerine Fransızca ve Türkçe isimlerine yer verilmiştir.

- 3.1. Collège de France (Fransız Koleji)
- 3.2. INALCO-Institut National des Langues et Civilisations Orientales (Doğu Dilleri ve Medeniyeti Milli Enstitüsü)
 - 3.2.1. École des jeunes de langues (Gençler için Diller Okulu)
 - 3.2.2. École spéciale des langues orientales (Doğu Dilleri ihtisas Okulu)
 - 3.2.3. École Nationale des Langues Orientales Vivantes (Yaşayan Doğu Dilleri Milli Okulu)
- 3.3. CNRS-Centre National de la Recherche Scientifique (Milli Bilimsel Araştırma Merkezi)

⁵⁶ Mustafa es-Sibâî, *Oryantalizm ve Oryantalistler, Yararları-Zararları*, çeviren Mücteba Uğur, Beyan yayınları, İstanbul, 1993, s.91.

- 3.4. Institut de France (Fransız Enstitüsü)
- 3.5. Société Asiatique (Asya Cemiyeti)
- 3.6. AIBL-Académie des Inscriptions et Belles-Lettres (Kitabeler ve Edebiyat Akademisi)
- 3.7. IAO- Institut d'Asie Orientale (Oryantal Asya Enstitüsü)
- 3.8. CETOBaC- Centre d'Études Turques, Ottomanes, Balkaniques et Centrasiatiques (Türk, Osmanlı, Balkanlar ve Orta Asya Araştırma Merkezi)
- 3.9. Université Bordeaux Montaigne (Bordo Monteyn Üniversitesi)
 - 3.9.1. Département Études Arabes (Arap Çalışmaları Bölümü)
 - 3.9.2. AUSONIUS – UMR (Ortaçağ ve Antik Araştırma Enstitüsü- Ortak Araştırma Bölümü)
 - 3.9.3. LAM – Les Afriques dans le monde UMR (Dünyadaki Afrika- Ortak Araştırma Bölümü)
- 3.10. CIHAM-Centre Interuniversitaire d'Histoire et d'Archéologie Médiévales (Lyon Üniversitelerarası- Ortaçağ Tarihi ve Arkeoloji Merkezi)
- 3.11. Université d'Aix-Marseille (Marsilya Üniversitesi)
 - 3.11.1. IREMAM-Institut de Recherches et d'Études sur les Mondes Arabes et Musulmans (Müslüman ve Arap Dünyası Araştırma Enstitüsü)
- 3.12. Université Paris 1 Panthéon Sorbonne (Paris 1 Sorbon Üniversitesi)
 - 3.12.1. IRBIMMA-Institut de Recherches sur Byzance, l'Islam et la Méditerranée au Moyen Âge (Bizans, İslam ve Ortaçağda Akdeniz Araştırma Enstitüsü)
 - 3.12.2. GRAMATA-Groupe de Recherches Antiquité, Moyen-Âge, Transmission Arabe (Antik ve Ortaçağ Arap Düşüncesi Araştırma Grubu)
- 3.13. Université Sorbonne Nouvelle - Paris 3 (Paris 3 Sorbon Üniversitesi)

- 3.13.1. EAHII- Etudes arabes, hébraïques, indiennes et iraniennes (Arap, İbrani, Hint, Fars Dilleri Eğitim Bölümü)
- 3.13.2. CEAO – Centre des Etudes Arabes et Orientales (Arap ve Oryantal Çalışmalar Merkezi)
- 3.14. Université de Strasbourg (Strazburg Üniversitesi)
 - 3.14.1. GEO- Groupe d'Études Orientales (Oryantal Çalışmalar Grubu)
- 3.15. EPHE – École Pratique des Hautes Études-Paris(Yüksek Araştırmalar Uygulama Okulu)
 - 3.15.1. AOrOc – Archéologie et philologie d'Orient et d'Occident (Doğu ve Batı Arkeoloji ve Filolojisi)
 - 3.15.2. GSRL – Groupe Sociétés, Religions, Laïcités (Cemaatler, Dinler ve Laiklik Araştırma Grubu)
 - 3.15.3. LEM- Laboratoire d'études sur les monothéismes (Tek Tanrılı Dinler Araştırma ve Etüt Araştırmaları)
 - 3.15.4. LLACAN –Langage, langues et cultures d'Afrique noire (Siyah Afrika Dilleri, Dil ve Kültür Araştırmaları)
 - 3.15.5. CRCAO- Centre de recherche sur les civilisations d'Asie orientale (Doğu Asya Medeniyetleri Araştırma Merkezi)
 - 3.15.6. Orient et Méditerranée, textes, archéologie, histoire (Doğu ve Akdeniz’de Tarih, Metin ve Arkeoloji Araştırmaları)
 - 3.15.7. IMAf- Institut des Mondes Africains (Afrika Dünyası Enstitüsü)
 - 3.15.8. PROCLAC Proche-Orient, Caucase, Langues, Archéologie, Cultures (Yakın Doğu Kafkas, Dil, Arkeoloji, Kültür)
 - 3.15.9. M2i- Mondes iranien et indien (İran ve Hint Dünyası Araştırmaları)
 - 3.15.10. SAPRAT-Savoirs et Pratiques du Moyen Âge au XIXe siècle (Ortaçağdan 19.yy.’a kadar Yaşam Araştırmaları)

- 3.15.11. Égypte ancienne : archéologie, langue, religion (Eski Mısır : Arkeoloji, Dil ve Din)
- 3.16. Institut Catholique de Paris (Paris Katolik Enstitüsü)
- 3.16.1. ISTR-Institut de Science et de Théologie des Religions (Fen ve İlahiyat Enstitüsü)
- 3.17. Fransa'daki Diğer Araştırma Kurumları
- 3.17.1. IRIS-Institut de Relations Internationales et Stratégiques (Uluslararası İlişkiler ve Strateji Enstitüsü)
- 3.17.2. IRD-Institut de recherche pour le développement (Araştırma ve Kalkınma Enstitüsü)
- 3.17.3. La Maison des Sciences de l'Homme (Paris İnsan Bilimleri Evi)
- 3.17.4. Le Centre National de la Recherche Scientifique (Bilimsel Araştırma Ulusal Merkezi)
- 3.17.5. La Documentation Française (Fransız Dokümantasyonu)
- 3.17.6. IMA-Institut du Monde Arabe (Arap Dünyası Enstitüsü)
- 3.17.7. Institut d'Histoire Comparée des Civilisations (Mukayeseli Tarih ve Medeniyet Enstitüsü)
- 3.17.8. Association Française pour l'Etude du Monde arabe et Musulman (Fransız Arap ve İslam Dünyasını Araştırma Derneği)
- 3.17.9. Centre des Hautes Etudes sur l'Afrique et l'Asie Moderne (Çağdaş Afrika ve Asya Hakkında Yüksek Araştırmalar Merkezi)
- 3.17.10. Maison de l'Asie (Asya Araştırma Evi)

Yukarıdaki kadar yoğun ve sayıca yüksek kurum arasında özel araştırmalara dönük merkezlerin Fransa harici ülke ve oryantalist bakış açısıyla belli bir ülke veya bölge üzerine araştırmalar yapması dikkat çekicidir. Bu kurumların hayatına devam edebilmeleri için özel fonlar sağlanmış, sadece Fransa içinde değil Fransa dışındaki çalışma merkezlerinde devlet desteğiyle istihbari ve oryantalistik araştırmalar devam etmiştir.

4. FRANSA BAĞLANTILI YURTDIŞI ORYANTALİZM MERKEZLERİ

Fransa’da yapılan çalışmalar sonucunda, sahadaki çalışmaların sürdürülebilir olması amacıyla çalışma yapılan Fransa dışındaki ülkelerde kalıcı ofisler aılıştır. Bu ofisler bir süre sonra Araştırma Merkezleri, Enstitü veya üniversitelere dönüşmüştür. Sömürgecilik ncesi ve sonrası yapılan çalışmalara know-how sağlandığı gibi, arkeolojik çalışmalardan elde edilen eserler, el yazmaları ve kitaplar Fransa’ya götürülmüştür. Bu merkezlerin bazıları da sömürü başlangıcında işgal devletini olan Fransa’nın devlet kurumları haline gelmiştir.

- 4.1. Institut d’Egypte (Mısır Enstitüsü)
- 4.2. IFE- Institut français d’gypte (Fransız Mısır Enstitüsü)
- 4.3. IFAO-Institut Français d’Archologie Orientale du Caire(Kahire Fransız Doğu Arkeoloji Enstitüsü)
- 4.4. Institut de Carthage (Tunus Carthage Enstitüsü)
- 4.5. IBLA - Institut des Belles Lettre Arabes (Tunus Bourgade Fakültesi Arap Edebiyatı Enstitüsü)
- 4.6. IRMC-Institut de Recherches sur le Maghreb Contemporain (Tunus ağdaş Mağrib Araştırmaları Enstitüsü)
- 4.7. Institut des Hautes Etudes de Tunis (Tunus Yüksek Araştırmalar Enstitüsü)
- 4.8. Université d’Alger (Cezayir niversitesi Yüksek Edebiyat Okulu)
- 4.9. Société Historique Algérienne (Cezayir Tarih Cemiyeti)
- 4.10. Institut des Hautes Etudes Marocaines(Rabat Mağrib Araştırmaları Enstitüsü)
- 4.11. CJB- Centre Jacques Berque (Rabat Jacques Berque Merkezi)
- 4.12. IFRA-Institut Français pour la Recherche en Afrique(Nairobi Fransız Afrika Araştırma Merkezi)
- 4.13. CFEE- Centre français des études thiopiennes (Fransız Etiyopya ve Afrika Boynuzu alışmaları Merkezi)

- 4.14. IFAN- Institut Français (fondamental) d'Afrique Noire (Kara Afrika Fransız Enstitüsü)
- 4.15. IFPO-Institut français du Proche-Orient (Yakın Doğu Fransız Enstitüsü-Suriye, Lübnan, Ürdün, Irak, Filistin)
- 4.15.1. IFEAD-Institut Français d'Etudes Arabes de Damas (Şam Fransız Arap Tetkikleri Enstitüsü)
- 4.15.2. CERMOC-Centre de Recherches et d'Etudes sur le Moyen-Orient Contemporain (Beyrut Çağdaş Ortadoğu Araştırmaları ve Tetkikleri Merkezi)
- 4.15.3. IFAPO-Institut français d'archéologie du Proche-Orient (Yakın Doğu Arkeolojik Araştırmalar Fransız Enstitüsü, Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin)
- 4.16. IFRI-Institut Français de Recherche en Iran (İran Fransız Araştırma Merkezi)
- 4.16.1. DAFI – Délégation archéologique française en Iran (İran'daki Fransız Arkeoloji Delegasyonu)
- 4.16.2. IFIT – Institut français d'iranologie de Téhéran (Tahran Fransız Farsça Enstitüsü)
- 4.17. IFEA-Institut Français d'Etudes Anatoliennes (İstanbul Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü)
- 4.18. CEFAS-Centre français d'archéologie et de sciences sociales de Sana(Sana Fransız Arkeoloji ve Sosyal Bilimler Merkezi)

Ele alınan bu tür merkezlerin en önemli avantajı Şark ülkelerinde araştırma yapmakla beraber kalıcılık olmuştur. Yüzyıldan fazla hayat bulan bu merkezler, Fransa'dan gelen araştırmacılara rehberlik ve yapacakları çalışmalara mihmandarlık etmiştir. Sahadan toplanılan kitaplar ise kısmen buralarda kalmış kısmen de Fransa'ya götürülmüştür.

5. ORYANTALİZM ESERLERİNİ BARINDIRAN KÜTÜPHANELER

Oryantalistlerin elde ettikleri el yazmaları ve kitaplar, bir süre sonra oryantalistlerin eserlerine beraber kütüphanelerde saklanmaya başlanmış, bazı kamu kurumları da destek olarak eski, yeni eserlerin birarada sergilenmesi ve araştırmacıların bu eserlerden istifade etmesi sağlanmıştır.

- 5.1. Bibliothèque Nationale de Paris (Ulusal Paris Kütüphanesi)
- 5.2. Strasbourg Kütüphanesi
- 5.3. Ulusal Yaşayan Doğu Diller Okulu Kütüphanesi
- 5.4. Avignon Belediye Kütüphanesi
- 5.5. Paris Asya Cemiyeti Kütüphanesi
- 5.6. Özel Kütüphaneler
- 5.7. Kuzey Afrika Kütüphaneleri

6. KOLEKSİYONLAR

Yazma eserler ve kitap haricinde kalan madeni ve kâğıt paralar, özel madalyonlar, pullar, atlaslar gibi kişisel ve kurumsal koleksiyonlardan araştırmacıların istifade etmesi sağlanmıştır.

- 6.1. Sami Kitabeleri Koleksiyonu
- 6.2. Kitabeler ve Edebiyatlar Akademisi
- 6.3. Kahire Fransız Enstitüsü Yayınları
- 6.4. Arapça Kaynaklar
- 6.5. Fransa'da Oryantalizm evrakları ve Şarkla ilgili evraklardan oluşan Koleksiyonlar
- 6.6. Tarihî Savaşlar Koleksiyonu Rehberi
- 6.7. Denizle İlgili Koleksiyonlar Rehberi
- 6.8. Coğrafi Tarihî Kütüphaneler
- 6.9. Koleksiyonların Genel Rehberi: Harp Akademisi
- 6.10. Tarihî Araştırmalara Giriş
- 6.11. Paris Yaşayan Doğu Dilleri Okulu Yayınları
- 6.12. Louvre

7. ORYANTALİST ESERLERİ NEŞREDEN YAYINCILAR

Oryantalizmin ilerlemesine en büyük katkısı da şüphesiz yayınevleri sağlamıştır. Bu yayınevlerinin bazıları bugün isim değiştirmiş, bazıları da yayıncılık hayatına son vermiştir. Yayıncılar arasında bugün eser neşrine devam edenlerden bazıları Avrupa'nın en önemli yayıncıları haline gelmiştir.

- 7.1. Éditions de Cerf
- 7.2. Karthala
- 7.3. Librairie orientaliste Paul Geuthner
- 7.4. Éditions Seuil
- 7.5. L'Harmattan
- 7.6. Gallimard
- 7.7. Flammarion
- 7.8. Dervy-Livres
- 7.9. Maisonneuve et Larose
- 7.10. Éditions Maisonneuve
- 7.11. Sindbad
- 7.12. Éditions de la Table Ronde
- 7.13. Hachette
- 7.14. Groupe Bayard (La Maison de la Bonne Presse, La Croix, Le Pèlerin)
- 7.15. France Loisirs
- 7.16. Eyrolles
- 7.17. Les Lumières d'Orient
- 7.18. Sept Fleches
- 7.19. Le Courrier du livre
- 7.20. L'Âge d'Homme
- 7.21. La Place Royale
- 7.22. La Martinière Groupe
- 7.23. Éditions Lefebvre Sarrut
- 7.24. Éditions Albin Michel
- 7.25. Puf (Presses Universitaires de France)
- 7.26. Martin Frères

- 7.27. Ernest Leroux
- 7.28. Adolphe Jourdan
- 7.29. Librairie philosophique J. Vrin
- 7.30. Éditions Larousse
- 7.31. Éditions Cariscript
- 7.32. Éditions de Paris
- 7.33. Éditions Docteur Angélique
- 7.34. DMM: Éditions Dominique Martin Morin
- 7.35. Éditions François-Xavier de Guibert
- 7.36. Éditions Le Cavalier Bleu

8. DEĞERLENDİRME

Oryantalizm çalışmaları Fransa'nın kazanımlarını arttırdığı gibi nüfuz alanını da genişletmiştir. Diplomatların, bilim adamlarının gezginlerin, dış ülke temsilcilerinin yaptıkları çalışmalar Fransa'nın menfaatlerini gözeterek gelişmiştir. Yapılan araştırmalara, kurumlar ve Fransa bağlantılı oryantalizm merkezleri, koleksiyonlar, kütüphaneler, yayınlar, kataloglar, dergiler, seyahatnameler, tercümeler, sözlükler ve dil kitaplarıyla destek olmuşlardır. Fransız devriminden sonra Doğu ülkelerindeki oryantalistler kralla bağlantılı oldukları gerekçesiyle çalışmalarına ara vermek zorunda kalmış, bazıları bulundukları ülkelere yerleşmiş, bazıları da Fransa'ya dönerek bir sonraki ihtiyaç dönemine kadar geri çekilmişlerdir. Kritik ülkelere görev yapan Fransız temsilciler ise dil bilmeden yaptıkları çalışmalarda mütercimlerden yararlanmaları oryantalistlere olan ihtiyacı tekrar gündeme getirmiş, yarıda kalan çalışmalar tekrar devam etmiştir. Sömürgecilik dönemlerinde oryantalistlerin yaptıkları çalışmaların önemi daha da artmış, yol gösterici olmuştur. Günümüzde oryantalist çalışmalara "Centre National de la Recherche Scientifique-CNRS(Milli Bilimsel Araştırma Merkezi)"nin önderlik yaptığı iddia edilmektedir.

Fransız oryantalizmi oldukça geniş bir faaliyet ve araştırma sahası bulmuştur. Bu alandaki çalışmaların kısa bir özeti mahiyetindeki tez çalışmasına İslam ve tasavvuf üzerine çalışanlar, çalışmalar esnasında etkilenenler ve Fransız oryantalizminin sebepleri üzerine durulacaktır.

II. BÖLÜM FRANSIZ ORYANTALİSTLERİN TASAVVUFLA İLİŞKİSİ

1. FRANSIZ ORYANTALİSTLERİ TASAVVUF SAHASINDA ÇALIŞMAYA İTEN SEBEPLER

1.1. Dini, Siyasi ve İlmî Sebepler

Batı Akdeniz'deki Müslüman ülkelerin hâkimiyeti neticesinde dünya ticaret yolları dışında kalan ve iktisadi bakımdan boğulup kalmış olan Avrupa kıtası, Akdeniz yollarını kendisine kapayan İslam ablukasını kırmak ve bu sayede Suriye, Mısır sahilleriyle doğrudan doğruya münasebet tesis etmek için, İslam'a karşı olan mücadelesini bir haclı seferi zihniyetiyle teşkilatlandırmıştır.⁵⁷ Sömürge ülkeler, birer birer bağımsızlığına kavuşunca, idari ve siyasi olarak bu ülkelerin kontrol altında tutulması gerekmiştir.

Oryantalistlerin çalışmaları Halkı Müslüman devletlerin güçlü olduğu dönemlerde daha çok Hristiyanlığı savunmaya yöneliktir. 18. Yüzyıldan itibaren Hristiyan ülkelerin teknolojik üstünlüğü sağlaması ve Doğu ülkelerine tahakkümü ile durum değişmiştir.⁵⁸ Katolik ve Ortodoks din görevlilerinin mühim buldukları görev, İslamiyet'i eleştirerek, güzelliklerini ve iyi olan yönlerini karalamak, hakikatlerin üstünü örtmektir.⁵⁹ Önceden mistik yönü küçümsenen tasavvuf, sonradan Katolikliğin dokusuna uygun bir duygu ve düşünce sistemi olarak görülmüş, hatta sufilerin din değiştirerek İslam'dan ayrılacakları konusunda tezler sunulmuştur.⁶⁰

İslam aleyhinde yapılan çalışmalara karşısında tasavvuftan etkilenenler de çoktur. Muhammed Hamidullah Fransa'da ihtida edenlerin % 80'inin, tasavvufun etkisiyle Müslüman olduklarını, Mustafa Tahralı'ya yazdığı tasavvuf hakkındaki mektubunda ve merhum Hamidullah'la 1986 yılında Osman Türer'in yaptığı bir görüşme esnasında ifade etmişlerdir.⁶¹

Louis Massignon yıllarca Doğuyu araştırmış, tasavvufa merak salmış, birçok eserin ise Fransızcaya tercümesini yaparak İslam konusunda araştırmalar yapmıştır. Müslümanlarla ilgili tespitlerinde fikirsel olarak tüm varlıklarını yok ettiklerini, İslam dinini ve dayanağını

⁵⁷ Ömer L. Barkan, *İktisat Tarihi Ders Notları, Kitap II*, İstanbul, İktisat Fakültesi yayınları, 1962.

⁵⁸ Derin, a.g.e., s.33.

⁵⁹ es-Sibâi, a.g.e., s.38.

⁶⁰ Derin, a.g.e., s.33.

⁶¹ Osman Türer, *İslam Tasavvufunun Ortacağ Avrupası'ndaki İzleri ve Tesirleri, XI. ve XVIII. yüzyıllar İslam-Türk medeniyeti ve Avrupa: Uluslararası Sempozyum (24-26 Kasım 2006)*, TDV-İsam Yayınları, 2007, s.365.

kaybettiklerini, artık hiçbir inançlarının kalmadığını, uçuruma düştüklerini, kendilerini yok etmeye hazır bir psikolojide olduklarını belirtmektedir.⁶²

Müsteşriklerden küçük bir bölümünün, Doğu'nun dini, kültürel, dil ve ananelerini kavrayabilmek ve Doğuyu anlayabilmek araştırma yaptığı, indirgemeci bir tarzda açıklama yapmadığı söylenebilir.⁶³

1.2. Ekonomik ve Ticari Sebepler

Batılı ülkelerin sömürgeleştirdikleri milletleri bağlayıcı ticari anlaşmalarla kendilerine bağımlı kılma politikası götüğü görülmüştür. Fransa, demir yollarını yaptığı memleketlerden yeni pazarlar kurma hakkını, hatlardan yirmi km.'lik bir uzaklıkta maden ocaklarını işletme hakkını istemektedirler.⁶⁴ Sömürgeci devletler kendi otoriteleri altındaki memlekette üretilcek ürünün cinsini ve miktarını da kendileri tespit etmişlerdir. Cezayir'de buğday 1881 yılına kadar sömürgecilik ürünü diye çağırılmış ve hemen hemen tamamıyla Cezayir'de narenciye ürünleri ve bilhassa bağcılık bu ülkelerde yaşayan sömürgecilerle yürütülmüştür.⁶⁵

Oryantalist çalışmaların hedeflerinden biri de, fabrikalara ihtiyaç duyulan hammaddeyi tedarik etmek, fabrikalardan çıkan endüstri ürünlerinin pazarını artırmak, hedef islam ülkelerinde kendilerine muhalefet potansiyelini taşıyan toplulukları tespittir. Batılılar, Akdeniz'deki İslam hâkimiyeti neticesinde dünya ticaret yolları dışına atılmış ve iktisadi bakımdan daralarak tarihi İpek yolu'nun da Avrupa kontrolünün dışında kalması, Batılıları ekonomik olarak zor durumda bırakmıştır. Bu engelleri aşabilmek için Fransızlar Kapitülasyonlarla rahatlamaya çalışmış, sömürgeciliğin tekâmüle erdiği dönemde ise İngilizler ve Almanlar gibi diğer Avrupa ülkelerine karşı bir üstünlük haline gelmiştir.⁶⁶

Oryantalizmin öncülüğünde başlayan din, tarih ve edebiyat araştırmaları sonucunda yaşayan Müslümanların bilmediği, onaylamadığı sözde İslami bilgiler ortaya çıkmıştır. Hz. Muhammed'i, sahabeyi, hadisleri ve İslam büyüklerini hedef alan birçok eser kaleme alınmıştır⁶⁷. 14. asırda "Şark Zulmü" düşüncesinin yaygınlaşmasında etkili olan ve yayan Montesquieu Doğu'ya hayatı boyunca gitmemiştir. 14. asırda Şarkla ilgili genelgeçer fikirleri

⁶² es-Sibâi, a.g.e., s.6.

⁶³ Derin, a.g.e., s.36.

⁶⁴ André Miquel, *İslam ve Medeniyeti, Doğuştan Günümüze*, Birleşik Dağıtım Kitabevi, İstanbul, 1991, c.II, s.507.

⁶⁵ Miquel, a.g.e., s.507.

⁶⁶ Halil İnalçık, *İmtiyâzât*, TDV DİA, İstanbul, 2000, c. 22, s. 245-252.

⁶⁷ Yank, a.g.m., s. 119-142.

değiştiren ve daha da önemlisi Şark Zulmü algısını çürüten, Asya'ya ziyaretinde Avesta'yı (1771) ve Upanişadlar'ı tercüme eden "Abraham-Hyacinthe Anquetil-Duperron"dur.⁶⁸ Anquetil-Duperron, Doğu'daki yargı konusunu işlediği eserinde Osmanlı Devletinde, İran ve Hindistan'da hakikatmiş gibi işlenen Zulüm Algısının Batı'da ele alındığı gibi olmadığını, bu memleketlerde halk gibi, yönetenlerin de kadılara hesap verdiğini ve üç memleketin de bireylerinin mal ve mülk sahibi olabildiğini, Şark Zulmü İdeolojisinin, Batılıların dünyadaki emperyal amaçlarını ve taarruzunu haklı gösterme çabalarının bir ürünü olduğu belirtilmiştir.⁶⁹

Günümüzde oryantalist bakış açısı ve sömürü stratejisinin halen devam ettiği söylenebilir. Batı için Doğu insanı geri kalmıştır, idarecilerinin kendileri üzerindeki hâkimiyetlerini düşünmezler. Hatta dikdatörlükle yönetilmekte olduğunu, vatandaşın bilgisizliği ve okumamasının yönetimin işine gelmekte olduğu iddiaları gündemde tutulmaktadır. Ayrıca bu durumun İslam'dan kaynaklandığı ön kabulü söz konusudur. Medeniyet getirmek, insanları zalim idarecilerden kurtarmak, eğitim almalarını sağlamak, hayatlarını kazanabilecek bir ekonomik sistem kurmak ideali Doğuyu işgale mesnet teşkil etmektedir. Kurulacak yeni yönetimlerde uygulanacak strateji ve idare anlayışı, Comte de Volney'in ve Gérard de Nerval'in de tavsiyesiyle bu tür söylemleri içermektedir.⁷⁰

Emellerini gerçekleştirebilmek için bir yandan bu ülkelerin güç kaynaklarını bulup zayıflatabilmek, öte yandan zayıf taraflarını öğrenip onlardan faydalanmak maksadıyla ele geçirmek istedikleri memleketlerde yaşayan Müslümanların inancını, geleneklerini ve an'anelerini, ahlaki meziyetlerini ve manevi miraslarını her yönüyle incelemeye yönelmişlerdir.⁷¹ Muhalefet güç ve potansiyeline sahip tasavvuf ve tarikatlar bu nedenle hedef haline gelmiş, yoğun inceleme konusu bir nesne olmuştur.

1.2.1 Tasavvufi Hareketler ve Sömürüye Karşı tutumları

16. yüzyılda Doğuyu incelemek ve irfanından faydalanabilmek amacıyla yapılan ve moda gibi yayılarak devam eden oryantalist çalışmalar, Avrupa ülkeleri arasından bir rekabet konusu olmuştur. Yoğunlaşarak devam eden araştırmalar, sanayileşmeyle beraber yoğun işgücü ve hammadde gibi kaynaklara olan ihtiyacın giderilebilmesi için sömürgeleştirilen ülkelerin ele geçirilmesini hızlandırmıştır.

⁶⁸ Jacques Anquetil, *Anquetil Duperron, Premier Orientaliste Français*, Presses de la Renaissance, Paris, 2005.

⁶⁹ Yücel Bulut, *Oryantalizm*, TDV DİA, İstanbul, 2007, c. 33, s. 428-437.

⁷⁰ Bulut, a.g.e., s.428-437.

⁷¹ es-Sibâi, a.g.e., s.40.

Sömürgecilik yani emperyalizm özellikle on dokuzuncu yüzyılın ortasından itibaren Batılı'nın Doğu hakkındaki şartlanmışlığına sebep olan en belirgin faktör olmuştur⁷². Eldeki çeşitli verilere göre insanlık tarihinde en yaygın köle ticareti yapıldığı ve köle işgücü kullanıldığı bilinen miladi 1500-1900 yılları arasında, Afrika'dan Amerika kıtasına Avrupalı sömürgeciler tarafından, onbir-onüç milyon bazı kaynaklara göre yirmi-yirmisekiz milyon arasında Afrikalı insan, memleketlerinden ayrılmak zorunda kalmıştır. Bu köleler öz vatanından, yaşamından, sahip olduklarından, taşınmazlarından, inancından, günlük hayatından, anasından, babasından, eşinden, çocuklarından ve ait olduğu cemiyetten sonsuza dek ayrıştırılarak, insan ticaretinin acımasız ağlarında dolaştırılmışlardır.⁷³ Günümüzde elliüç Afrika ülkesinin büyük çoğunluğunda mevcut olan etnik, dinsel ve sınıfsal farklılıklar, büyük oranda temelleri Berlin'de (1884-1885, Berlin konferansı) atılan Avrupa'nın sömürgeci politikalarının eseridir.⁷⁴

Tasavvuf insanları etkilemekle beraber Müslüman Coğrafyaların da uyanışına vesile olmuştur. Senegal'de yaygın olarak Muridiye, Moritanya'da Ticianiye, Fas genelinde Derkaviye, Tunus bölgesinde Arusiye, Cezayir denince Medyeniyi, Mısır bölgesinde Şaziliye, Libya içlerinde Senusiye, Nijerya ve bölgesinde Kadiriye, Sudan ülkesinde Mirganiye ve Eritre denince Salihiyi yaygın olarak yer alan tarikatlardır.⁷⁵ Bir buçuk asır boyunca tarikatlar sömürüye karşı durmuşlar, sadece fikri olarak değil fiili olarak da savaşımlardır. Mürşidler de zaviyelerinden ayrılarak en ön safta savaşımlardır. Bunlar arasında Libya'da Muhammed Senusi Cezayir'de Emir Abdülkadir, Sokoto'da Osman Bin Fodyo, Somali'de Muhammed bin Abdullah bin Hasan, Fas'ta Emir Abdülkerim ile Sudan Mehdisi Muhammed Bin Abdullah Batı tarafından çok iyi bilinen tarikat önderleridir.⁷⁶ Fas'tan Nijer'e Sudan'dan Senegal'e kadar tüm sömürge haline getirilmiş İslam memleketlerinde tarikatlar sömürüye ve toprakların işgaline dimdik ayakta durarak karşı çıkan tek kurum olmuştur.⁷⁷

Fransa bu direnişleri bastırmayı çalışırken, diğer taraftan da alternatif yollar üretmeye çalıştığı anlaşılmıştır. Politikaları doğrultusunda çalışacak, kendi istediği gibi düşünen, kontrol edebileceği bir İslam anlayışını hükümet kendisi yürütmüştür. 1850 yılında başkent Cezayir ile birlikte Tlimsan ve Kostantin şehirlerinde din görevlileri yetiştirmiş ve diğer sosyal ve dini

⁷² Rodinson, a.g.e., s.181.

⁷³ Sefa M. Yürükel, *Soykırımlar Tarihi I Batı'nın İnsanlık Suçları*, Near East Publishing, 2004,s.11-12.

⁷⁴ Ufuk Tepebaş, *Büyük Güçler ve Afrika*, Tasam yayınları, İstanbul, 2010,s.13.

⁷⁵ Kadir Özköse, Afrika Coğrafyasının Can Damarı Tarikatlar, *Somuncu Baba Dergisi*, Temmuz 2016, sayfa 20-24.

⁷⁶ İbrahim Dağılma, Kara Kıtanın Pak Bir Öncüsü Emir Abdülkadir, *İnzar Dergisi*, 2016 Haziran,141. Sayı.

⁷⁷ Yaşar Demir, Yusuf Aydın, *Fransa'nın Hilafet Politikası*, Nizamiye Akademi, İstanbul, 2016, s.191-192.

hizmetlerini iyileştirerek üç medrese açmıştır. Bunlarda okuyan öğrencilerin de, okuldaki eğitimleri bittikten sonra gidecekleri yeni medreseleri ve okulları ise Moritanya, Senegal, Mali ve Gine ülkelerinde de devam ettirmeyi bu anlayışın bir gereği olarak görmüştür.⁷⁸

2. TASAVVUFA İLGİ DUYAN FRANSIZCA KONUŞAN ORYANTALİSTLER

Fransız oryantalistler İslam konusunda araştırmalar yaparken tasavvuf akımlarının varlığı ayrıca ilgilerini çekmiştir. İşgaller döneminde vatanını savunmak için Fransızlara karşı çıkanların ortak hareket noktası olan tasavvufi yapıların araştırılması önemli görülmüştür.

Fransızca konuşan ve yazan oryantalistler birkaç grupta ele alınabilir. Fransız olmadığı halde başka devletlerden Fransa'ya gelen ve yerleşen yabancılar, Fransız olduğu halde başka devletlere göç edenler ve Fransız sömürge ülkeleri veya nüfuz alanında bulunan bölge insanları bu bölümdeki çalışmada ele alınan oryantalistlerdir.

Doksanyedi oryantalist kapsama alınarak hayat hikâyeleri ve eserlerine yer verilmiştir. Bunlardan seksen oryantalist, 16. yüzyıldan bugüne kadar devam eden oryantalistik bakış açısıyla hareket etmişken, bunların haricinde onbeş kişi ihtida ederek Müslüman olmuş, iki kişi de Hristiyanlığa geçmiştir.

2.1. Tasavvuf Konusunda Çalışanlar

2.1.1. İstanbul'un Fethi Sonrası İlk Oryantalistler

1. Barthélemy d'Herbelot de Molainville (1625-1695)

Molainville 14 Aralık günü 1625 yılında Paris'te doğmuş ve 8 Aralık 1695'te yine Paris'te vefat etmiştir. Paris Üniversitesinde okuduktan sonra, İtalya'ya giderek sahil şeridinde Doğu seferine çıkan gezginlerle görüşmüş, Doğu dillerine ait yeteneğini geliştirmeye çalışmıştır. Gezgin Jean de Thévenot ile Doğu seferine çıkmıştır. Dönüşünde Fransız devlet adamı Nicolas Fouquet kendisine binbeşyüz kitaptan oluşan bir kütüphane bağışlamıştır. Nicolas Fouquet'in görevden azledilmesiyle Kral Louis XIV tarafından sarayın Doğu Dilleri Mütercimi olarak atanmıştır. 1692 yılında Collège de France'da, Süryani dilinden sorumlu Profesör olarak çalışmaya başlamıştır. Neredeyse tüm ömrünü vakfettiği, Doğu Kütüphanesi veya Doğu

⁷⁸ Ahmet Kavas, Afrika Misyonerleri Cemiyeti: Beyaz Babalar (Peres Blancs), *Milel ve Nihal*; inanç, kültür ve mitoloji araştırmaları dergisi, yıl:1, sayı: 2, Haziran 2004, s. 16.

İnsanının Bilgeliği hakkındaki herşeyi içeren Evrensel Sözlük⁷⁹ isimdeki eseri, vefatından sonra Antoine Galland tarafından 1697’de tamamlanmıştır. Aslında eser, Kâtip Çelebi’nin yazmış olduğu *Keşfü’z-zunûn anil-esâmi ve’l-fünun* eserinin çok çeşitli Türkçe ve Arapça el yazmalarıyla beraber tercümesidir. Hiç basılmayan «Oryantal Antoloji» ve «Arapça, Farsça, Türkçe ve Latin Dilleri Sözlüğü» vardır.

Bibliothèque Orientale isimli kitabında “Sufi” maddesine yer vererek Yunanca Sofos kelimesinden türediğini iddia etmiştir⁸⁰. Diğer taraftan “Derviş” maddesinde “Sufi” kelimesinin Farsça bir kelime olduğunu, bununla birlikte bazı yazarlar Arapça’dan geldiğini iddialarına yer vermiştir.⁸¹ Türklerin deyişiyle « Dervischlik Khirkhaden bellu deghil » cümlesini⁸² olduğu gibi yazarak, okurlara açıklamasını yapmaya çalışmıştır. Zahid, Suf, Derviş, Hırka gibi tasavvuf terimlerini ele almıştır.

Hristiyan felsefesinde yer alan Sekincilik⁸³ hareketinden etkilenen, François Péti de la Croix, François Bernier isimli oryantalistler gibi Barthélemy d’Herbelot de Molainville de tasavvufu araştırmıştır. Evrensel Sözlük kitabının tasavvuf maddesinde Hallâc-ı Mansûr, Necmeddîn-i Kübrâ, Abdülkerîm el-Cîlî’ye yer vermiştir. Hasan el Basri’nin köpeklerde bulunması gereken on özelliğinin bir dervişte de bulunması gerektiği sözüne yer vermiştir. Mevlânâ Celâleddin Rûmî ve Mesnevî’ye atıflarda bulunmuştur. *Bibliothèque Orientale* adlı yaklaşık sekizbinaltıyüz maddeden oluşan ansiklopedideki “Mevlevî” maddesi ile Batı’da Mevlânâ çalışmalarının başlangıcının d’Herbelot’nun bu eseriyle olduğu kabul edilmektedir. Sözlükteki “Sufi” maddesi 1697 tarihli baskıda yer almasına rağmen,⁸⁴ 1777 tarihli baskısında çıkarılmıştır.

Yapmış olduğu çalışma ve araştırmalarına rağmen d’Herbelot İslam, Hz. Muhammed ve İslam’ın birincil kaynakları konusunda o dönemdeki Hristiyanlarının gösterdiği İslâm’a “din” sınıflandırmasını bile çok gören, alaycı ve küçümseyici tabirler kullanmıştır⁸⁵. Herbelot’a göre kutsi ve adi olmak üzere iki çeşit tarih vardır. Yahudi ve Hristiyanların tarihi kutsi,

⁷⁹ Barthélemy d’Herbelot de Molainville, “*Bibliothèque Orientale, ou Dictionnaire Universel Contenant Tout Ce Qui Regarde La Connaissance Des Peuples de l’Orient*”, Paris, 1697.

⁸⁰ Molainville, a.g.e., 5. Cilt, s. 363.

⁸¹ Molainville, a.g.e., 1. Cilt, s. 579.

⁸² Elmalılı Ümmi Sinan’ın “Dervişlik yolu heman, Tâcü hırkası değil” sözlerine benzeyen bir söylemi “Dervişlik hırkadan belli değil” diyerek eserine yazmıştır.

⁸³ Quiétisme. Türkçe Sekincilik akımı olarak ele alınmıştır.

⁸⁴ Molainville, a.g.e., 3. Cilt, s. 329.

⁸⁵ Faruk Bilici, *Fransa-Fransa’da İslamî Araştırmalar*, TDV DİA, İstanbul, 1996, c.13 s.190.

Müslümanların tarihi ise adidir.⁸⁶ *Bibliothèque Orientale* isimli eserinde Hz. Peygamber'le⁸⁷ ilgili olarak, karalamalar, haksız ithamlar ve yersiz suçlamalar yer almaktadır.⁸⁸ Buna rağmen Herbelot sonradan kendisini takip eden tüm İslam uzmanlarınca defaatle okunmuş, Fransız Oryantalistlerce yazdıkları tartışılmış ve Antoine Galland, Silvestre de Sacy isimli müsteşrikler tarafından kendisi ve çalışmaları takip edilmiştir.⁸⁹

2. François Pétis de la Croix (1653-1713)

Fransız bir saray müterciminin oğlu olarak 1653'te Paris'te doğmuştur. François Pétis de la Croix vefatından sonra babasının işlerini devralmıştır. Onyediy yaşındayken Arapça, Farsça ve Türkçe öğrenmek için 1670'te Halep'e, 1674'te İsfahan'a ve 1676'da İstanbul'a giderek, ileride istifade edeceği birçok eser toplamıştır. Kıymetli madenlerle kral kütüphanesine çeşitli kitaplar satın alarak tedarik etmiştir. Şâhnâme ve Meşnevî dersleri almış, doğu dillerini öğrenebilmek için hocalar tutmuş; sülûs ve divanî hattını öğrenmiş, ilim meclislerine devam etmiştir. Büyükelçi Nointel için çok sayıda risâleyi Fransızca'ya çevirmiştir.⁹⁰ Meşhur Binbir Gece Masallarına alternatif birçok hikâye barındıran Binbir Günler isimli eseriyle tanmaktadır.⁹¹

1680'in sonunda Paris'e döndükten iki sene sonra Fas'ta Büyükelçi Sekreteri olarak görevlendirilir. Fransızların "Barış(!)" amacıyla yaptığı girişimlerde tercümanlık yapmış, Cezayir Fas arasındaki anlaşmalarda etkili olmuştur. 1685'te Libya-Tunus, Fas-Tunus arasındaki müzakerelere öncülük yapmış, 1692 yılında "Collège de France"da Arapça Kürsüsünden sorumlu olarak atanmıştır. 1713'teki vefatına kadar bu görevde kalmıştır. François Pétis de la Croix, Barthélemy d'Herbelot de Molainville ve Antoine Galland ile beraber "Mercuriales" adını verdikleri her çarşamba öğleden sonra çalıştayları yapmışlar, Mesnevi ve Tasavvuf değerlendirmeleri yapmışlardır.⁹² Basım yılları ve el yazması tarihleri birçoğunda meçhul olan başlıca eserleri şunlardır:

⁸⁶ Edward Said, *Oryantalizm*, trc. Selahaddin Ayaz, Pınar Yayınları; İstanbul 1999, s.92.

⁸⁷ Muhammed: Meşhur düzenbaz,(!) din adını da alan ve bizim Muhammedilik dediğimiz bir bidatın düşünürü ve kurucusu. Kur'an müfessirleri ve İslam yahut Muhammed Şeriatını tahsil eden fıkıhçılar, bu yalancı peygambere; Aryenlerin, Paulisyenlerin yahut Puliyenlerin ve öteki din kaçkınlarının İsa'ya verip de onu ululliyetinden ettikleri bütün güzel vasıfları layık görmüşlerdir.

⁸⁸ Seyfullah Kara, *Hız.Peygamber'e Karşı Oryantalist Bakış ve Bu Bakışın Kırılması*, Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 23, Erzurum, 2005, s.147.

⁸⁹ Bilici, a.g.e., s.191.

⁹⁰ Sebag Paul, *Sur Deux Orientalistes Français du XVIIe siècle: F. Petis de la Croix et le sieur de la Croix*.

⁹¹ Christelle Bahier-Porte, *Franz Hahn, François Pétis de La Croix et ses Mille et Un Jours*, Féeries [En ligne], 2 | 2005, mis en ligne le 29 mars 2007, consulté le 05 avril 2019. URL: <http://journals.openedition.org/feeries/132> (erişim: 06.04.2019)

⁹² https://www.wikiwand.com/en/Fran%C3%A7ois_P%C3%A9tis_de_la_Croix (erişim: 23.07.2018)

Mémoire sur Alger, 1695, (Cezayir Hatıraları).

Journal Concernant Tout Ce Qui s'est Passé Touchant l'Ambassade du Maroc, Paris 1699, (Fas Elçiliği Hakkındaki Herşeyi İçeren Günlük).

Histoire de la Sultane de Perse et des Vizirs Contes Turcs, un vol., in-12, Paris, 1707, (İran Şahı ve Vezirleri, Türk Hikâyeleri).

Les Mille et Un Jours, 5 volumes, Paris, 1710-1712 (Binbir Günler).

Dictionnaire Arménien-Latin, 3 volumes, Paris, 1710 (Latince-Ermenice Sözlük).

Histoire de Timur-Bec- Zafarnameh, Charfeddîn Ait Yezdî, Paris, 1723, Farsça'dan Fransızcaya çeviri, (Emir Timur-Zafername, yazar Şerefeddin Ali Yezdî).

Ambassadeur de la Porte Ottomane Auprès du Roi de Perse, Ferra, Paris, 1810, in-8, 188 p. V. pp. 73-174, (Ahmed Dürri Efendinin Münasebetleri, İran Büyükelçisi).

El yazmaları:

Bibliothèque Orientale de Mustafâ Hadjî Khalfa, trad. fr. 3 vol., (Mustafa Hacı Kalfanın Şark Kütüphanesi).

Futûh' al-Châm, Histoire de la Conquête de la Syrie par les Arabes d'Al-Waqqfdî (Arapların Suriyeyi Fetih Tarihi).

Histoire des Arabes d'Espagne Depuis le VIIe Siècle Jusqu'au XVe Siècle (VII. yy'dan XIV'üncü Yüzyıla Kadar Endülüs Tarihi).

Histoire de Fès et du Maroc Depuis 145/762 Jusques en 726/1326. (Fas'taki Fes Şehir Tarihi, 145/762-726/1326 arası).

Histoire de Tunis Depuis le XIe Siècle Jusqu'au XVe Siècle, (Tunus Tarihi XI yy'dan XV. yy'a kadar.)

Description de la Ville d'Alep, (Halep vilayeti).

Géographie de Bakouzî, (Bakü Coğrafyası).

Géographie d'Ibn Abî Rabiya, (İbn Avi Rabiya Coğrafyası).

Livre des Témoignages des Mystères de l'Unité. Kitâb al-machayd wa al-asrâr al-tawah'idiyya de Hamza ibn Ahmad, grand pontife de la religion des Druzes, (Sır Şahitliği Kitabı, Dürzi Risaleleri, Hamza İbn Ahmed).

La Vie des Animaux de Mûsâ al-Damîrî, (Musa el-Demir'in Hayvanların Hayatı)

Histoire Arabe de Sindbad le Marin, (Denizci Sinbad'ın Hikâyesi).

Dictionnaire Français-Arabe, (Fransızca-Arapça Sözlük).

Dictionnaire Arabe-Latin, (Arapça-Latince Sözlük).

Grammaire Arabe Avec la Pratique Vulgaire, (Arapça Gramer Kitabı).

Histoire de Toutes les Dynasties Mahométanes de Hussein Effendi Hezarfen, (Müslüman Hüseyin Efendi Hazerfen Hanedanı).

Histoire de Mir Sidi Aly, Amiral de la Flotte Ottomane Dans les Mers des Indes Orientales Sous le Grand Soliman et son Retour par Terre à Constantinople, (Mir Seyid Ali'nin Hikâyesi, Kanuni Sultan Süleyman döneminde Osmanlı Hint Denizleri Kaptanı ve İstanbul'a dönüşü).

Histoire de Tripoly de Barbarie, (Berberi Tripoli'nin Tarihi).

Histoire d'Alger, (Cezayir Tarihi).

Description de Constantinople, (İstanbul'un Tasviri).

Dissertation sur la Musique des Orientaux, (Şark Müziği üzerine deneme).

De la Vérité de la Religion Chrestienne, à Shah Abbâs, Roy de Perse, composé par Paul Miromale, docteur en théologie de l'Ordre des Frères Prêcheurs, archevêque du diocèse de Nacchivan, à Rome chez Paul Moneta, 1674. Traduit de l'arménien. (Hakikatten Hristiyanlığa, İran Şahı Şah Abbas'a, Vaiz Rahipler Tarikatı üyesi Paul Miromale tarafından Ermenice yazılan eserin tercümesi, Roma'da Paul Moneta'da doktoralı, Nahçıvan Piskoposu, 1674, Ermenice'den Fransızcaya tercümedir).

3. Antoine Galland (1646-1715)

Antoine Galland 6 Nisan 1646'da Fransa'nın Somme eyaleti, Rollot kasabasında dünyaya gelmiş, 17 Şubat 1715'te Paris'te vefat etmiştir. Özellikle nümizmatik ve eski el yazmalarıyla tanınan bir Fransız oryantalisttir. Collège de France'da öğretim üyesi, kraliyetin

antika danışmanı, kraliyet kütüphanecisi ve akademisyendir. On sekizinci yüzyılın başında yaptığı tercümeler, *Ali Baba et les Quarante Voleurs* Ali Baba ve Kırk Haramiler, *Sindbad le marin* Denizci Sinbad ve *Aladin et la Lampe Merveilleuse* Alaaddin Hikâyeleri, *Les Mille et Une Nuits* Binbir Gece Masallarıyla tanınır. *Les Paroles Remarquables, les Bons Mots et les Maximes des Orientaux* Doğuluların Güzel Kelimeleri, Veciz ve Nükteleri⁹³ isimli kitabında Sofi kelimesine yer vermiştir.⁹⁴

Picardie⁹⁵ köylerinde doğmuş, dört yaşında yetim kalmış, on yaşında Noyon Kolejinde eski yunanca, Latince ve İbranice öğrenmiştir. Eğitimine Paris'te devam ederek Yunancasını geliştirmiş ve doğu dilleriyle ilk ilişkisi başlamıştır. IV. Mehmed zamanında 1670'te İstanbul'a Fransız Büyükelçi sekreteri olarak atanmış, 1670-1675 arası, elçinin Trakya, Rumeli, Makedonya ve ayrıca Anadolu'da Ege adaları, İzmir ve bölgesi, Suriye ve Filistin seyahatlerine eşlik etmiştir. Fransa Ulusal Kütüphanesinde tutulan günlüğünden madalya ve sanat eserleri, ayrıca eski Yunanca, Arapça, Farsça ve Türkçe el yazması eserleri topladığını öğrenilmiştir. Kaldığı süre boyunca Galland, Osmanlı toplumunun gelenek ve göreneklerini incelemek için Türkçe, Farsça ve Arapça dillerini öğrenmiştir. 1672-1673 arasındaki yıllarını kral kütüphanesi için el yazmaları arayarak geçirmiştir.⁹⁶

Osmanlı İmparatorluğuna iki kez dönmüş, ilki 1678'de İzmir'e olmuş ve bir yıl kalmıştır. Sonrasında Fransız Levant Şirketi'nin temsilcisi olarak 1679-1688 yılları arasında kral için el yazmaları toplamak amacıyla son kez gelmiş, ancak deprem yaşayarak 1688 yılında Fransa'ya geri dönmüştür. Bu deprem esnasında birçok eseri kaybetmiş, ölüm tehlikesi geçirmiştir. Getirmiş olduğu zengin eserler sayesinde Kralın antika danışmanı olmuştur. 1701 yılında Kitabeler ve Edebiyat Akademisi⁹⁷ üyeliğine seçilmiş, 1709'dan itibaren College de France'ta Arapça öğretim üyeliği yapmıştır. Oryantalizm konusunda çalışma yapan İtalya, İngiltere ve Hollanda akademisyenleriyle beraber çalışmıştır. Avrupa'da Binbir Gece Masallarını Farsça'dan tercüme etmesiyle tanınmıştır. 1715'e kadar tercümelerine aralıksız devam etmiştir. Ayrıca Kur'ân tercümesi hazırlamış, fakat bu tercümesi basılmamıştır.

⁹³ Antoine Galland, *Les Paroles Remarquables, Les Bons Mots et Les Maximes des Orientaux*, Paris, 1694.

⁹⁴ <http://www.cnrtl.fr/definition/soufisme> (erişim: 01.04.2019)

⁹⁵ Kelime ilk kez “Guillaume le Picard 1098'deki ilk Haçlı seferlerinde öldü” şeklinde 11.yy'da literatürde yer almıştır.

⁹⁶ Frédéric Hitzel, El yazmaları, Kitaplar ve İstanbul Kitapları, <https://journals.openedition.org/remmm/295>, sayfa 9, (erişim: 13.04.2019)

⁹⁷ L'Académie des inscriptions et belles-lettres, (Kitabeler ve Edebiyat Akademisi).

Les Paroles Remarquables, les Bons Mots et les Maximes des Orientaux Doğuluların Güzel Kelimeleri, Veciz ve Nükteleri,⁹⁸ kitabında Sufiler hakkında şunları yazmıştır:

Sufiler, Müslümanlar arasında en seçkin dindarlardır. İnançlarını etkileyen duygularındaki doğruluk öyledir ki, hayatlarını düzenler. Seçilmişliği ve saflığı simgeleyen ahlaklarındaki saflık, Sufilerin isminden gelir.

Galland'ın eserlerinin bazılarında basım yılları ve el yazması tarihleri belliyken bazılarında ise bilinmemektedir.

Eserleri:

Les Paroles Remarquables, les Bons Mots et les Maximes des Orientaux, S. Benard, 1694. (Doğuluların Güzel Kelimeleri, Veciz ve Nükteleri). Arapça, Farsça ve Türkçe el yazmalarından toplamış olduğu deyimlerle çoğaltılmış olan bu eser Oryantalizm konusunda öncü eserlerdendir.

Contes et Fables Indiennes, de Bidpai et de Lokman; traduites d'Ali-Tchelebi ben Saleh, Paris 1724. (Hint Masalları ve Hikâyeleri), Ali Çelebi bin Salih'in tercüme eseridir.

Histoire de l'Esclavage d'un Marchand de la Ville de Cassis, à Tunis, La Bibliothèque, «L'écrivain voyageur». (Tunus'un Cassis Şehrinde Bir Tüccarın Esir Edilişinin Hikâyesi).

De l'Origine et du Progrès du Café, La Bibliothèque, coll. « L'écrivain voyageur ». (Kahve'nin Kökleri ve Gelişimi).

Le Voyage à Smyrne, Chandeigne, coll. Magellane, (İzmir'e Seyahat).

Histoire de Noureddin et de la Belle Persane, éd. André Versaille, (Güzel İranlı ve Nurettin'in Hikâyesi).

Les Mille et Une Nuits, (Binbir Gece Masalları), Suriye'den gelen dört ciltlik bir yazma eserden faydalanmakla birlikte yazar bazı diğer eserlerden okuduğu masalları bu kitaba eklemiştir.

Sindbad le Marin (Denizci Sindbad).

⁹⁸ Galland, “*Les Paroles Remarquables, Les Bons Mots et Les Maximes Des Orientaux*”, 1694, s. 488.

Journal d'Antoine Galland Pendant Son Séjour l'Ambassade de France à Constantinople, Paris, 1880. (İstanbul'da Fransız Büyükelçiliğindeki Günlüğü), Türkler hakkındaki Galland'ın çok tanınmış bu eseri, Charles Schefer'in tanıtımıyla birlikte neşrettiği gezi hatıratları ve notlarından meydana gelmektedir. Nahit Sırrı Örik tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Relation de la Mort du Sultan Osman et du Couronnement Sultan Mustapha, Cologne, 1678 (Sultan Osman'ın Vefatı ve Sultan Mustafa'nın tahta çıkması), Türkçe'den 1676'da tercüme yaptığı eserdir.

2.1.2. Fransız Devriminden Sonraki Oryantalistler

1. Antoine-Isaac Silvestre de Sacy (1758-1838)

Çok sayıda oryantalist yetiştiren Sacy, 21 Eylül 1758'de Paris'te doğmuş ve burada 21 Şubat 1738'de vefat etmiş, dilbilimci, filolog ve Arapça eğitmenidir. Babası Jacques Abraham Silvestre, Paris'te kurulan Jansenizm'in⁹⁹ temsilcisi bir noterdir. 1809'da İmparatorluk şövalyesi unvanıyla, daha sonra 1813'te İmparatorluk baronuyla şövalye olmuştur. Unvanı Louis XVIII tarafından onaylanmıştır. Çocukken babasını kaybetmiş, annesinden dini bir eğitim almış ve yabancı diller için yeteneğini göstermiştir. Saint Benoit tarikatına mensup Benedictine Dom George François Berthereau, on iki yaşında İbraniceyi duaları orijinal metninden okuyarak öğretmiştir. İbranice'den sonra neredeyse hiç öğretmen olmadan Süryanice, Samirice, Keldanice, Arapça, Farsça ve Türkçe, sonra İngilizce, Almanca, İtalyanca ve İspanyolca öğrenmiştir. Edebiyattan sonra hukuk okumuş ve 1781'de Cour des Monnaies'e¹⁰⁰ danışman olarak atanmıştır. Sonrasında akademik çalışmalara devam etme kararı almıştır. 1780 gibi erken bir tarihte, Eichhorn İncil Edebiyatı Dizini'nde, Krallar Kitabı'nın Süryanice bir sürümünde, Samaritans'ın Scaliger'e yazdığı mektupların tercümesi 1785'de yayımlanmaya başlamıştır. Bu çalışma kapsamında Hz. Muhammed'ten önceki Arap tarihini kaynaklarından tercüme ederek yazmıştır. 1787'den 1791'e kadar Persler'in eski eserleri hakkında dört kitap yazmıştır.¹⁰¹

1791 yılında, Darphane denetim kurulu üyelerinden biri olmuş ve ertesi yıl Kitabeler ve Edebiyat Akademisi üyeliğine atanmıştır. Fransız reformcularına düşmanca davranmış, 1792

⁹⁹ Jansenizm, "Descartes usçuluğuyla Augustinus tanrıcılığını uzlaştırmaya çalışan ve kaynağını Hollanda'lı Piskopos Jansenius'tan alan Hristiyan öğretisidir". www.felsefe.gen.tr/janseniusculuk_nedir_ne_demektir.asp, (erişim: 07.09.2019)

¹⁰⁰ Hazine Müsteşarlığı.

¹⁰¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.75.

yılında komisyon üyesini istifa etmiş ve emekli olarak Oise'deki Oignes köyüne yerleşmiştir. Burada en sevdiği çalışmalarına devam etmiş ve özellikle Dürzilik ile ilgili araştırmalarda bulunmuştur.¹⁰²

1795 yılında kurulan Fransız Milli Kütüphanesi Doğu Dilleri Özel Okuluna, Arapça öğretmesi için çağırılmıştır. Aynı yıl, Enstitü eski durumuna getirilmiş ve Oryantalist bilim insanı olarak, Edebiyat ve Güzel Sanatlar Bölümüne üye olmuştur. Telif haklarına olan nefreti nedeniyle yemin etmediği için 1803 yılında ayrılmış, ancak Arapça Kürsüsündeki yerini korumuş ve *Journal des Savans* dergi editörlüğüne devam etmiştir. O dönemden sonra yayınladığı eserler itibarını önemli ölçüde arttırmış ve onu Arapça ve Farsça ile uğraşan oryantalistlerin ilk başlarına yerleştirmiştir.¹⁰³

1805 yılında oryantal el yazmalarını keşfetmesi için Genova'ya gönderilmiş; ancak çalışmaları sonuçsuz kalmıştır. 1806'da Fransa Koleji'ne Farsça profesörü olarak atanmış, 1808'de Paris milletvekili olarak Meclise girmiştir. Fransa'nın dönüşüm¹⁰⁴ dönemine kadar yerini korumuş ve 1813'te İmparatorluk Baronu unvanını almıştır. 1816'da onursal Baron olmuştur. Yüz Gün'den¹⁰⁵ sonra, belediye meclisi komisyonu üyesi olmuş ve daha sonra Fransa Koleji ve Oryantal Diller Özel Okulunun yöneticisi olarak atanmıştır.¹⁰⁶

1822'de Abel-Remusat'la beraber Asya Cemiyeti'ni¹⁰⁷ kurmuş ve girişiminde Fransa Koleji'nde Sanskritçe, Hindustani, Çin ve Mançu kürsülerinin kurulması sağlamıştır. Halen Fransız oryantalizminde faaliyetlerini sürdüren ve klasik haline gelmiş Asya Cemiyeti'nin ve dergisi Asya Günlüğü'nün¹⁰⁸ de kurucusudur.

Temmuz 1830'da devrime katılarak, 1832'de Kraliyet Matbaasının Oryantal eserlerin Teftiş kurulu başkanlığı görevine getirilmiştir. 1832'de Kraliyet Kütüphanesi'ndeki oryantal el yazmaları sergi düzenleyicisi ve Kitabeler, Yazıtlar Akademisi'nin¹⁰⁹ daimi sekreteri olmuştur. Birçok sorumluluğuna rağmen, Arapça ve Farsça derslerini ömrünün sonuna kadar öğretmeye

¹⁰² François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.75.

¹⁰³ Pouillon, a.g.e., s.77.

¹⁰⁴ Birinci Fransız İmparatorluğu, 1804-1815 yılları arası birinci cumhuriyet olarak kabul edilir.

¹⁰⁵ Fransız tarihinde Kral Louis XVIII'nin Napoleon'u uzaklaştırarak iktidara geldiği ara dönem.

¹⁰⁶ Pouillon, a.g.e.,s78.

¹⁰⁷ Société Asiatique, (Asya Topluluğu).

¹⁰⁸ Journal d'Asiatique, (Asya Günlüğü).

¹⁰⁹ L'Académie des inscriptions et belles-lettres, (Kitabeler ve Edebiyat Akademisi).

devam etmiştir. Öldüğünde, neredeyse tüm Avrupa Akademileri'nin üyesi olmuş ve Fransız Şeref Madalyası¹¹⁰ layık görülmüştür.

Dillerin karşılaştırmalı çalışmasına katılmamış olmasına rağmen, on dokuzuncu yüzyılın en büyük filologlarından biri olarak kabul edilir. Bir dili, gramerini, dehasını kavramak ve anıtlarını yorumlamak için çaba harcayan eski okulun en zeki ve seçkin temsilcilerinden biridir.¹¹¹

Oryantal çalışmalarının gelişimine öğrettiği diller ve yazdığı yazılarla katkıda bulunmuştur. Fransız ve yabancı birçok öğrenciyi eğitmiştir. Bunlardan en ünlüsü Jean-François Champollion'dır. Arapça dilbilgisi konusunda ve İslam memleketleri, yerbilimi ve geçmişleri gibi konular üzerine birçok eser neşretmiştir. Müşterek birçok kitap yazmış, bununla beraber bilimsel dergi ve ansiklopedilere madde kaleme almıştır. 18. yüzyıl İslam uzmanlarına yön veren ve oryantalizmin temelini atan kişilerden biri olarak tanınmıştır.¹¹²

Eserleri:

Memories Sur Diversevenements de l'Histoire des Arabes Avant Mahomet, Paris, 1785 (Hz. Muhammed'ten Önceki Arap tarihi).

Grammaire Arabe I-II, Paris, 1810-1831, (Arapça Gramer).

Le Livre de Calila et Dimna, Paris, 1816, (Kelile ve Dimne).

Exposé de la Religion des Druzes, Paris, 1838, (Dürziyye ve Dürzîlik).

Définitions, Paris 1818, X, 1-93, Seyyid Şerif el-Cürcani'nin İslâmî ilimlere dair terimler sözlüğü (et-Ta'rîfât),

Pend-Nameh: ou Le Livre des Conseils, trad. et publié par Silvestre de Sacy, Paris, Debure, 1819 Ferîdüddin Attâr'ın Şark-İslâm klasikleri arasında önemli bir yeri olan (Pendname: veya Tavsiyeler Kitabı),

¹¹⁰ La Légion d'honneur, (Fransız Şeref Madalyası).

¹¹¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.83.

¹¹² Pouillon, a.g.e., s.84.

Vie des Soufis ou les Haleines de la Familiarité, Paris, Imprimerie royale, 1831, Abdurrahman Cami'nin, Erkek ve kadın büyük sûfîlerin hal tercümeleriyle tasavvufî terimlerin açıklamalarını ihtiva eden en önemli eseri (Nefehatü'l-üns) tercüme edip yayınlamıştır.

2. Édouard de Neveu (1809- 1871)

Saint Simonien Tarikatına mensup bir gemi kaptanıdır ve bir Müslümanla evlenmiştir. Tunus sınırında görevlendirilen bir subaydır. Cezayir Jeodezi hizmetleri şefi ve Bilimsel Araştırmalar Komisyon üyesidir. 1846 yılında Cezayir'in Batna şehrine yerleşerek hayatını burada devam ettirmeye karar vermiştir. 1848-1853 yılları arasında atandığı Constantine şehrinde yaşamıştır. Constantine'de bir medrese açılabilmesi için çalışmıştır. 1858'de Sidi bel Abbés komutanı, 1859'da Dellys komutanı olarak atanmış, 1864'te general olmuş, 1870'te Cezayir Kuvvet Komutanlığına getirilmiştir.¹¹³

İhvanlar: Cezayir'deki Müslüman Tarikatlar¹¹⁴, isimli 196 sayfadan oluşan kitabın yazarıdır.¹¹⁵ Tarik,(Trik), Yol (voie), Cemaat (ordres; tarikat), İhvan (Khouan, freres), Şerif(chérif), Şürefa(chourfa), Halife (khalifa), Mukaddim veya Şeyh (mokaddem ou cheikh), Ulema(les savans, euléma), Hizmet ehli (serviteurs, khoddam), Zaviye (zaouïa), Sufi(Souf) gibi terimlerle beraber Fatiha (Fatehah), Cihat(Djehad), Kurban Bayramı(L'Aïd-el-Kebir), Aşure (Achoura) kelimelerini ele almıştır. Constantin şehrinde bulunan, aşağıdaki altı tarikat liderinden bahseder:

- Les Khouan de Sidi Abdülkadir el-Celali, (İhvan Üstad Abdulkadir el-Celali)
- Muley Taib, (Muley Taib)
- Sidi Muhammet ben-Aïssa ou les Aïssaoua, (Üstad Muhammet bin İsa veya İseviyye)
- Sidi Muhammet ben Abdurrahman-bou-Kobarin, (Üstad Muhammet bin Abdurrahman bou-Kobarin)
- Sidi Yusuf-Hansali, (Üstad Yusuf Hansali)
- Sidi Hamel-Tsidjani, nommé dans l'ouest Tedjini(Üstad Mahil-Ticani, Tedjini'in Batısındaki isimlendirmedir)

Kitabının son bölümünü Darkaviyye'ye(Derkaoua) ayırır ve Derkâviyye Tarikatını ele alır.¹¹⁶

¹¹³ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.95.

¹¹⁴ Édouard de Neveu, *Les Khouan: Ordres Religieux Chez les Musulmans de l'Algérie*, Paris, 1845.

¹¹⁵ Pouillon, a.g.e.,s.96

¹¹⁶ Neveu, a.g.e., s.113.

3. Auguste Hubert Warnier (1810-1875)

8 Ocak 1810'da Ardennes eyaleti Rocroi kasabasında doğup, 15 Mart 1875'te Versay (Seine-et-Oise) 'da vefat etmiştir. Fransız siyasetçi, Cezayir Milletvekilliği yapmış ve Saint Simonien Tarikatına mensuptur. Doktordur, Cezayir'deki Tarikatların Fransa'ya karşı mücadeleleriyle ilgilenmiştir.¹¹⁷

Fransa Cezayiri işgal döneminde Smala'yı (El Outaya), Aumale Dükü(duc d'Aumale) tarafından ele geçirmiştir. 1843'te Warnier, mahkûmları sorguya çekmek için görevlendirilmiştir. Bu çalışma esnasında Müslüman Cemaatlere mensup esirler dikkatini çekmiş ve Fransa'ya karşı oynayacakları rolle ilgilenmiştir. Osmanlı devletinin izlediği politikaları, Fransa'nın Cezayir politikasıyla mukayese etmiştir.¹¹⁸

Eserleri:

Description et Division de l'Algérie, avec Ernest Carette, Paris & Alger: Hachette, 1847, 45 p. (Cezayir Tasviri ve Bölgeleri).

L'Algérie et la Lettre de l'Empereur, Paris: Firmin Didot frères, 1863. (İmparatorun Mektubu ve Cezayir).

L'Algérie Devant le Sénat, éd. Dubuisson, 1863, (Senato'nun Önünde Cezayir).

L'Algérie Devant l'Opinion Publique, Pour Faire Suite à l'Algérie Devant le Sénat - Indigènes et Immigrants, Examen Rétrospectif, Alger: impr. de Molot, 1864, (Senato'dan Sonra Kamuoyunda Cezayir: Mülteciler, Fransa'dan Gelen Göçmenler).

L'Algérie Devant l'Empereur: Pour Faire Suite à "L'Algérie devant le Sénat" et à "L'Algérie Devant l'Opinion Publique", Paris: Challamel aîné, 1865, (İmparatorun Önünde Cezayir: Senatonun Huzurunda).

Bureaux Arabes Et Colons, Réponse au "Constitutionnel" pour faire suite aux "Lettres à M. Rouher", avec Jules Duval, Paris: Challamel aîné, 1869, (Araplar ve Sömürge bürosu, M.Rouher'in Mektubuna Anayasa için Cevap), Jules Duval ile müşterek.

¹¹⁷ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.103.

¹¹⁸ Pouillon, a.g.e., s.104.

L'Algérie et les victimes de la guerre, éd. Imprimerie Duclaux, Alger, 1871, (Cezayir ve Savaşın Kurbanları).

Campagne du Maroc, 1844: journal d'Auguste-Hubert Warnier, Henry-René d'Allemagne, Blanche Gaillet red.,éd.H. R. D'Allemagne, 1944, (Fas Seferi).

4. Joseph Héliodore Garcin de Tassy (1794-1878)

Tassy, 25 Ocak 1794'da Marsilya'da doğmuş ve 2 Eylül 1878'de Marsilya'da vefat etmiştir. Silvestre de Sacy ile Doğu dilleri okumuş ve 1822'de Asya Topluluğu'nun (Société Asiatique) kurucularındandır. 1828'de Doğu Dilleri Özel Okulu'nda Sanskritçe kürsüsüne atanmış, 1838'de Kitabeler ve Edebiyat Akademisi üyesi seçilmiştir. 4 Nisan 1856'da, Augustin Louis Cauchy ve Charles Lenormant'ın Doğu Okulları'nın Çalışmalarını onaylamıştır. İslamiyet konusundaki çalışmaları, Arapça, Türkçe ve Farsça çevirileri ile tanınan Garcin de Tassy, Fransa'sındaki ilk Hindistan uzmanıdır.¹¹⁹

Eserleri:

'Abd al-Salām ibn Aḥmad 'Izz al-Dīn al-Maqdisī Ibn Ḡānim (12..?-1279), El-Makdisi'nin Kitab-ı Keşfü'l-Esrar'an Hikemi't-Tuyûr ve'l-Ezhâr'ının çevirisi, Mecmûu'r-Rumûzi's-Şarkıyye: Arap edebiyatından farklı kitapların Fransızca'ya çevirilerini içeren kitabıdır.

L'Islamisme, d'Après le Coran: l'Enseignement Doctrinal et la Pratique, İslam konusunda kaleme aldığı eser Kuran, mezheplere göre amel ve farzlar konularına değinir. Eserin son kısmında Hindistan mutasavvıflarından (onüç) bahsetmektedir. (1822-1874). (Kur'an-ı Kerim'e Göre İslam: Pratik ve Doktrinal Öğretisi).

Mémoire sur les Particularités de la Religion Musulmane Dans l'Inde, d'Après les Ouvrages Hindoustani, 1831; 1869, (Hint Müslümanlarının Tasviri).

Supplément à la Notice de M. Hammer sur l'Introduction à la Connaissance de l'Histoire, Célèbre Ouvrage Arabe d'Ibn Khaldoun. 1824, (İbn Haldun Hakkında Bir Makale).

La Rhétorique des Nations Musulmanes d'Après le Traité Persan Intitulé: Hadayik Ul-Balagat (1844-48). Réédition (2e édition revue et augmentée) : Maisonneuve, Paris, 1873. (Müslüman Topluların Belagatları)

¹¹⁹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.108.

Mémoire sur les Noms Propres et les Titres Musulmans 1854, Réédition: Mémoire sur les noms propres et les titres musulmans, 2e édition, suivie d'une notice sur des vêtements avec inscriptions arabes, persanes et hindoustanies, 1878, (Müslümanlardaki Lakaplar, Kıyafetler; Araplar, İranlılar ve Hindistanlılar)

Mantic Uttair, ou le Langage des oiseaux, poème de philosophie religieuse, par Farid-Uddin Attar, publié en persan, 1857; 1863, İranlı meşhur mutasavvıf ve şair Ferîdüddin Attâr'ın "Mantıku't-Tayr"ın (Kuşların Diliyle) çevirisini gerçekleştirmiştir.

5. Jules Davasse(Julius Davasse) (1819-1879)

1819'da Toulouse'da doğmuştur. Paris'te hastanelerde doktor olarak görev yapmıştır. L'Art médical dergisi Editörü ve Başyazarıdır. *Les Aïssaoua, ou Les Charmeurs de Serpents*¹²⁰ kitabının yazarıdır. Fas'ta yaygın görülen İsevilerin, zurna ve tefle ritüellerinin bulunduğunu, bazılarının sepetten yılan çıkartarak zurna eşliğinde gösteri yapmaları, İsevileri diğer tarikatlardan ayıran özelliştir. Yılan zehirlerinin nasıl etkisiz kaldığını merak etmekle beraber hiç şüphesiz, İseviler Davasse için egzotik bir unsurdur.¹²¹

Davasse kitabının üçüncü bölümünde (sayfa 56), İseviye tarikatının kurucusu Üstad Muhammet bin İsa'dan¹²² bahsederek, Müslüman geleneğine göre günlük hayatta nasıl hareket edilmesi gerektiğinden bahseder. Zaviye (zaouïa), Zikir (Dhikr-Dikr), Müslüman Kardeşler (confréries musulmane), Sufi (Soufi), Değiş (Dervische), ihvan(Khouan), Talebe (Thaleb), Halife (Khalifa), Şeyh (cheikhs, mokaddems), Gül (oueurd) terimlerinden bahseder.¹²³

6. Joseph-Arthur de Gobineau (1816-1882)

Kont De Gobineau olarak da tanınan Arthur de Gobineau, 14 Temmuz 1816'da Ville-d'Avray'de doğmuş ve 13 Ekim 1882'de Torino'da vefat etmiştir. Fransız diplomat, yazar ve politikacıdır. Siyahların, beyazlardan daha aşağı yaratıklar olduklarına inanılması, köle ticareti gibi ırkçı uygulamalara yasal gerekçeler bulan teorileriyle tanınmıştır. Ari ırkının üstünlüğünü savunur. Bir romancı ve seyahat yazarı olarak da bilinen Gobineau, 1848 Devrimlerinden hemen sonra, 1400 sayfalı, "İnsan Irklarının Eşitsizliği Üzerine Bir Deneme"¹²⁴ olan bir kitabı

¹²⁰ Jules Davasse, *Les Aïssaoua, ou Les Charmeurs de Serpents*, (İseviye, Yılanlı Büyücüler).

¹²¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.110.

¹²² Sidi Mohammed ben Aïssa.

¹²³ Jules Davasse, *Les Aïssaoua, ou Les Charmeurs de Serpents*, Paris, 1882.

¹²⁴ Joseph-Arthur de Gobineau, "Essai sur l'inégalité des Races Humaines", Paris, 1853-1855.

kaleme almıştır. Gobineau'ya göre Aristokratlar ve beyaz ırk, sarı ve siyah insanlara göre daha üstündür ve daha düşük ırklarla daha az melezleştirildiğinden dolayı, daha fazla Ari genetik özelliğine sahiptir. Gobineau'nun görüşleri III. Cumhuriyete¹²⁵ karşı aristokratların yanında yer alan Fransız milliyetçileri tarafından benimsenmiş, sonradan Nazi düşünce yapısına temel oluşturmuştur.¹²⁶

Joseph Arthur de Gobineau, 1855 yılında İran'da diplomatik bir göreve üç yıllığına atanmıştır. Marsilya'dan İran'ın deniz şehri Buşehr'e gitmiş, ardından kervanlarla Tahran'a ulaşmıştır. Gençliğinde hayalini kurduğu otantik bir Doğuya kavuşmuş, 1864-1876 yılları arasında Almanya, Yunanistan, Brezilya ve İsveç'te görev yapmıştır. Birçok eser yazmış, kalan yaşamını İtalya'da geçirmiştir.¹²⁷

Gobineau Orta Asya'da Dinler ve Felsefeler¹²⁸ isimli kitabında, Savaş yapmayı seven Arapların öz akidelerini Farslılara cebren tahakküm etmelerine tepkiler sonucu Ârî soyunun bir cevabı olarak, tasavvufun İran kültürünün meyvası olduğunu iddia etmiştir. Tasavvufun geçmiş köklerinin “Mecûsîlik, Zerdüştlük” ve “Maniheisler, Maniheizm” gibi tarihi Fars inançlarında araştırılması gerektiğini dile getirmiştir.¹²⁹

Eserleri:

Essai sur l'Inégalité des Races Humaines, 1853-1855, (İnsan Soyunun Eşit Olmaması Konusunda Bir Deneme).

Trois Ans en Asie, 1859, (Asya'da Üç Yıl) .

Les Religions et Philosophies de l'Asie Centrale, 1865, (Orta Asya'da Dinler ve Felsefeler).

Histoire des Perses, Paris, Plon, 1869, (İran Tarihi).

Souvenirs de Voyage, 1872, (Yolculuk Anıları).

Les Pleiades, 1874, (Süreyya).

Ce qui se passe en Asie, 1877, (Asya'da Olanlar).

La Renaissance, 1877, (Rönesans).

¹²⁵ Krallık yönetiminden sonra Fransa'da I.(1792), II.(1848), III.(1875), IV.(1946), V.(1958) beş cumhuriyet kurulmuştur ve De Gaulle'nin devlet başkanı seçilmesinin ardından beşinci cumhuriyet halen devam etmektedir.

¹²⁶ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.115.

¹²⁷ Pouillon, a.g.e., s.116.

¹²⁸ Joseph-Arthur de Gobineau, “*Les Religions et Philosophies de l'Asie Centrale*”, 1865, s.87

¹²⁹ Zafer Erginli, “Oryantalizm İle Mistisizm Arasında Batı Dünyasında Tasavvufa Bakış Biçimleri Üzerine”, *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2018,7 (13), s. 1-35.

7. Reinhart Pieter Anne Dozy (1820-1883)

1820 yılında Leiden'de doğan Reinhart Pieter Anne Dozy, aslen Huguenot¹³⁰ olup, Leiden Üniversitesi'nde eğitim görmüştür. Doktor ünvanını 1844'te almış, 1857'de profesör olarak atanmıştır. Müslüman İspanya tarihi konusundaki çalışmaları ile ünlüdür. Çeşitli vesilelerle hadis ilmi ile ilgilenmiş, bilhassa olarak hadisin kaynak değeri üzerine makaleler yazmıştır.¹³¹ İslam hakkında asılsız birçok fikir ortaya atmıştır. İslam Tarihi¹³² (1863) isimli eseri, "Târîh-i İslâmiyyet"¹³³ ismiyle Türkçe'ye çevrilmiştir. Mütercim'in, İslam geçmişi konusunda bu kitabın oldukça paha biçilmez olduğunu ve daha doğru bir kitap bulunmadığını iddia eden övgü dolu sözleri bulunmaktadır. Abdullah Cevdet Dozy'nin görüşlerinin tereddüt edilmeden onaylanması gerektiğini ve bu kitabı kaleme alan kişinin "mübarek bir insan" olduğunu söylemektedir. Ona göre mevcut tarih kitaplar istibdatçı idarelerin talebi üzerine yazılmış politik eserlerdir. Abdullah Cevdet'in bu tavrı yoğun itiraz ve tepkilere sebep olmuştur. Dozy'nin kitabını ilk olarak Manastırlı İsmail Hakkı (Kılıçzade Hakkı), "Hakk ve Hakikat" adlı eseriyle tenkit etmiştir. "Filibeli Ahmet Hilmi" de "İslam Tarihi" isimli bir "Reddiye" kaleme almıştır. Ayrıca, "Ma'hud Tarih-i İslamiyet'e Dair"¹³⁴ isimli bir çalışma "Dinin kökünden yıkılmak istendiği bu yüzden eserin ortadan kaldırılması gerektiği" ifade edilmiştir.¹³⁵ Dozy'e ve eserine muhalefet ederek yazan "Midhat Cemal"¹³⁶ Dozy'ye ağır sözler sarf etmiş, "Sufizâde Mehmet" ise makalesinde "Abdullah Cevdet imzalı hezeyanın üç yüz milyon Müslümanın duygularına ve İslam inancına hakaret ettiğini" ifade etmiştir.¹³⁷

"Arapların Sözlüğe Zeyl" (Supplément aux Dictionnaires Arabes) adlı sözlük girişinde "Sufilerin karmakarışık terminolojisinde, bu kelimelerin belirli sınıflarını incelerken oyalanırsam, hedef ve yönümü kaybetmekten korkardım. Bu isteyerek başkalarına bırakacağım bir görevdir",¹³⁸ diyerek Sufi kelimesini neden sözlüğe almadığını açıklamıştır.

¹³⁰ Fransız Protestanlara verilen isimdir.

¹³¹ M. Zubayr Siddiki, *Hadith Literature*, s. 124-133

¹³² Reinhart Dozy, "*Essai sur l'Histoire de l'Islamisme*", Leiden, 571/1863"

¹³³ Abdullah Cevdet, *Târîh-i İslâmiyyet Kahire*, 1908.

¹³⁴ Mekteb-i Tıbbiyye'den M. Nuri Dücâni ve M. Refik, Ma'hud Tarih-i İslâmiyet'e Dair, *Sırât-ı Müstakim*, No: 74, 22 Muharrem 1328/ 21 Kânûn-ı Sâni 1325, s. 346.

¹³⁵ Dücâni; Refik, a.g.e.

¹³⁶ Mithat Cemal, *Rezil Bir Eserin Müellifi Mechûl ve Mel'ûnuna*.

¹³⁷ Gamze Yank, Dozy'nin İslam Tarihi Adlı Eserindeki Zihin Lekeleri: Hz. Peygamber'i, Sahabeyi, Mutasavvıfları ve Türkleri Değersizleştirme Gayreti, *Eleştirel Bakış Dergisi*, 1 (2016): 119-142

¹³⁸ Je craindrais de perdre le sens si j'allais m'abîmer dans l'étude de certaines classes de ces mots, dans la terminologie alambiquée des Soufis par exemple. C'est une tâche que je laisse volontiers à d'autres: Sufilerin karmakarışık terminolojisinde, bu kelimelerin belirli sınıflarını incelerken oyalanırsam, hedef ve yönümü kaybetmekten korkardım. Bu isteyerek başkalarına bırakacağım bir görevdir.

Buna rağmen sözlüğünde tasavvufla ilgili birçok terime yer vermiştir. (Berzah¹³⁹, Cezb¹⁴⁰, Hırka, Müşahede¹⁴¹, Remz¹⁴², Şatah-Şatahat-Şathiyye¹⁴³...vb.)

Dozy, İslam Tarihi Denemesi'nde,¹⁴⁴ 314. ve 340. sayfalarında yer alan onuncu bölümü tasavvufa ayırır. Ele aldığı konular şu şekildedir:

- *İslam et Mistism*, (İslam ve Mistizm).
- *Rabia*, (Rabia).
- *Abou-Said ibn-abi'l-Khair*, Ebu Said ibn-abi'l-Khair¹⁴⁵, Sufiliğin Kurucusu.
- *Bestami et Djonaid*, Bistami¹⁴⁶ ve Cüneydi¹⁴⁷ Tarikatları.
- *Martyr Halladj*, Şehid Hallâc, Ortodokslara göre ılımlı Şiiler ve Sufiler.
- *Syteme de Çoufi*, Sufi sistemi.
- *L'Effet sur le Monde Musulmane*, Müslüman Dünyaya etkisi.

Dozy, İslam'ın deizmi desteklediğini ve Kur'an-ı Kerim'in tasavvufa engel olduğunu kanatindedir. Tasavvufun gelişim döneminde Hint tesirine inanır.¹⁴⁸ İslamiyet öncesinde her şeyin Allah'tan kaynaklandığı ve tekrar ona döneceği düşüncesi İran'da yaygındı.¹⁴⁹ Dozy, Hint etkileriyle tasavvufun İran'a yerleştiğini ve İslam'a girdiğini varsayar, Tasavvufun İslam dışı olduğunu hatta Hz.İbrahim'in de bir sufi olduğu iddiasındadır. Dozy tasavvufu iki ana gruba ayırır:

1. Bâyezîd-i Bistâmî'yi ve Cüneyd-i Bağdâdî 'takip edenler.
2. İslam'ın tevhid anlayışını benimseyenler.

Hallâc-ı Mansur'un hayatından bahsetmiş, Müslüman coğrafyanın bulunduğu her alana yayılan tasavvufun, sembolik diliyle insanların gözlerini kör ettiğini ve İslam'ın en büyük

¹³⁹ “Berzah: Arapça, iki şey arasındaki engel; iki denizin birbirine kavuşmasına engel olan kara parçası. Kur'an'da ise mevt(ölüm) ile haşr (tekrar dirilme) arasında geçen zamandır”

¹⁴⁰ “Cezb: Arapça kendine çekmek anlamına gelir. Allah'ın kulunu kendi hazretine çekmesidir”

¹⁴¹ Müşahede: Görmek, Hakkın gönlünde hazır olması.

¹⁴² Remz: işaret etmek anlamına gelir. Tasavvufta kullanılan esrarlı dile örnektir, şiirlerde şifreli konuşarak mutasavvıf olmayanların bazı konulara vakıf olması engellenmeye çalışılmıştır.

¹⁴³ “Şatah: Arapça'da kıpırdama, hareket gibi anlamların karşılığıdır. Dilde şatah, konuşurken sınırları aşmak haddini aşmak anlamındadır.”

¹⁴⁴ Reinhart Pieter Anne Dozy, *İslam Tarihi Denemesi*, Leiden, 1879, Trc. Victor Chauvin, Paris,1879, X.Bölüm (Le Çoufisme), S. 315.

¹⁴⁵ “Ebû Saîd Fazlullâh b. Ebi'l-Hayr Ahmed b. Muhammed el-Meyhenî (ö. 440/1049), Tekke âdâbını tesbit eden ve düzenlediği semâ meclislerinde okuduğu aşıkane rubâilerle tanınan Horasanlı mutasavvıf.”

¹⁴⁶ “Bâyezîd-i Bistâmî (ö. 234/848 ?)”

¹⁴⁷ “Cüneyd-i Bağdâdî (ö. 297/909)”

¹⁴⁸ Kadir Özköse, “*Sabah Ülkesi*, Üç aylık Kültür Sanat ve Felsefe Dergisi”, 27 Mayıs 2016, Sayı 47, Sayfa 54.

¹⁴⁹ Yank, age, s.119-142.

düşmanı olduğunu iddia etmiştir. Dozy'ye göre Hz. Muhammed'in doktrinine olan itimat zayıflamıştı ve ne kurtarmak ne de geri getirmek mümkündü.¹⁵⁰

Eserleri:

Le Dernier Emir de Séville 2009,(İşbiliye'nin Son Emiri).

Los Vikingos en Espana, 1987,(İspanya'daki Vikingler),Vikinglerin İspanya'ya saldırıları hakkındadır.

Supplément aux Dictionnaires Arabes, 1881,(Arapların Sözlüğe Zeyl).

Le Calendrier de Cordoue, 1961, (Kurtuba Takvimi).

Histoire des Musulmans d'Espagne, 711-1110, I-IV, Leiden 1861, 1932, (Endülüs Tarihi).

Recherches sur l'Histoire Politique et Littéraire de l'Espagne Pendant le Moyen Age, Leiden 1849, 1881, (Ortaçağ İspanya'sında Edebiyat, Tarih ve Politika üzerine Araştırmalar).

Spanish Islam 1913, (İspanya İslam'ı).

Catalogus, codicum arabicorum bibliothecae Academiae lugduno-batavae (1888),
Catalogus codicum orientalium bibliothecae Academiae lugduno-batavae... (1888) *Catalogus codicum orientalium bibliothecae Academiae Lugduno-Batavae*, [Accurantibus A. Kuenen, P. de Jong, M. J. de Goeje et M. Th. Houtsma.] (Kataloglar).

Corrections sur les Textes du Bayano'l-Mogrib d'Ibn-Adhári de Maroc, des Fragments de la Chronique d'Arib (de Cordoue) et du Hollato's-siyará d'Ibno 'l-Abbár (1883), (Mağrib'li İbni Adhari'nin eserlerinde düzeltmeler, Kurtubalı Arib'in Vakayinamesinden bölümler ve 'Ibnü'l-Abbár).

Essai sur l'Histoire de l'Islamisme, Leiden 1863, 1879, (İslam Tarihi üzerine bir Deneme).

Lettre à M. Fleischer, Contenant des Remarques Critiques et Explicatives sur le Texte d'Al-Makkari, 1871, (M.Fleisher'e Mektuplar, El-Makkari'nin eserlerindeki yorumlar ve önemli açıklamalara üzerine).

¹⁵⁰ Dozy, age, s. 339

Glossaire des Mots Espagnols et Portugais Dérivés de l'Arabe, par R. Dozy et le Dr W. H. Engelmann, 1869, (İspanyolca ve Portekizceye Arapçadan geçen kelimeler sözlüğü).

Description de l'Afrique et de l'Espagne, par Edrîsî. Texte arabe, publié pour la première fois d'après les man. de Paris et d'Oxford, avec une traduction, des notes et un glossaire, par R. Dozy et M. J. de Goeje 1866, (El-İdrisi'nin Afrika ve İspanya Tasviri el yazmalarının Tercümesi, ilgili notlar ve sözlük).

Les Israélites à la Mecque, Leiden 1864, (Mekke'deki Yahudiler).

El Cid (Cid Campeador), Le Cid, 1860, (Kastilyalı Komutan).

Notices sur Quelques Manuscrits Qrabs, 1847, (Arap el yazmaları üzerine Notlar).

Scriptorum Arabum Loci de Abbadidis, 1846, I-III, Leiden 1852-1863, (Arap Kaynaklarına Göre Abbâdiler).

Oratio de Causis Cur Mohammedanorum Cultura et Humanitas, Prae Ea Quae Christianorum, est Imminuta et Corrupta Sit, Quam Habuit Reinhardus Dozy, in Academia Lugduno-Batava, 1809, (Muhammedi Kültür, zayıflama ve bozulmasının sebepleri, latince).

Dictionnaire Détaillé des Noms des Vêtements Chez les Arabes, Amsterdam 1845, (Arap Kıyafetleri ve İsimleri Konusunda Sözlük).

8. Charles Brosselard (1816-1889)

1816'da doğan Charles Brosselard 29 Mart 1889'da Paris'te vefat etmiştir. Tam adı Charles Henri Emmanuel Brosselard'dır. Arapça ve Kuzey Afrika Berberilerinin Kabil dilini öğrenmiştir. 1853'ten itibaren Tlemcen, Cezayir'e yerleşen Brosselard, sırasıyla sivil komiser, 1854 yılında Belediye Başkanı ve 1858 yılında Vali olmuştur. İdari görevlerinin haricinde Tlemcen'deki Arapça el yazmalarıyla ilgilenmiş, 1860'ta Constantine Arkeoloji Cemiyetine üye olmuştur. Fransız Savaş Bakanlığının talimatı üzerine sözlük hazırlamıştır.¹⁵¹

Eserleri:

Les Inscriptions Arabes de Tlemcen, 1858, (Tlemcen'deki el yazmaları).

Tlemcen et Tombouctou, 1861, (Tlemcen ve Timbuktu).

¹⁵¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.121.

Dictionnaire Français-Berbère (dialecte écrit et parlé par les Kabaïles de la division d'Alger), 1844, (Fransızca-Berberice Sözlüğü, yazılı-sözlü, Berberilerin Kabil dili, Cezayir Bölgesi).

Mémoire Epigraphique et Historique sur les Tombeaux des Emirs Beni-Zeïyan et de Boabdil, Dernier Roi de Grenade, Découverts à Tlemcen, 1856, (Tlemcen'de bulunan Beni-Zeïyan emirlerinin mezarları ve Granada'nın son kralı Boabdil'in epigrafik ve tarihi hafızası).

Les Khouan de la Constitution des Ordres Religieux Musulmans en Algérie, 1869, (Cezayir'deki Dini Tarikatların Oluşumu İhvanlar)

Sidi Abou-Madyan Saint-Savant, 1126-1197: Un Pôle du Soufisme Maghrébin, (Sidi Ebu Madyan, Mağribli bir Sufi, 1126-1197).

Cheikh Mohamed Benyoussef Es-Senouci, 15ème Siècle, (Şeyh Muhammed Bin Yusuf Es-Esnusi, 15. Yüzyıldan).

9. Ernest Renan (1823-1892)

Renan, Fransa'nın Bretagne eyaletindeki Tréguier ilçesinde 28 Şubat 1823'te doğmuştur. Kendisi küçük yaşta iken ticaret gemilerinde kaptanlık yapan babası bir deniz kazasında vefat etmiştir. Kendisinden on iki yaş büyük olan ablası tarafından büyütülmüştür. Katolik bir eğitim alan Renan, Papaz olabilmek için 1838'de Paris'e gitmiş ancak 1845'te bu fikrinden vazgeçmiştir ve Saint-Sulpice eğitiminden ayrılmıştır. 1848'de felsefe bölümündeki eğitiminden sonra, İbn-i Rüşd konusunda Doktora tezini hazırlamaya başlamıştır. 1849'da İtalya'ya giderek sekiz ay kalmış ve 1851'de Fransız Milli Kütüphanesi'nde Yunanca ve Arapça yazmalar sorumlusu olarak görevlendirilmiştir. 1852'de tezini savunarak Doktorasını tamamlamıştır. 1860-61'de bugün Lübnan sınırları içinde kalan Cübeyl'e giderek *İsa'nın Hayatı* isimli kitabını yazmıştır. Yanında bulunan ablasını bu esnada kaybetmiş, Renan'ın hayatındaki gel-gitler, almış olduğu çelişkili eğitim, tüm dinlere karşı mesafeli durmasına sebep olmuştur. Takipçisi olduğu 1848 Sosyalist İhtilâli konusunda, dini inancının bilim olduğu ve yeryüzündeki insanlığın problemlerine bilimin çözüm bulacağı yönündeki fikirlerini açıkladığı *Bilimin Geleceği: 1848 Fikirleri*¹⁵² adlı kitabını yazmıştır. Gelecekteki çalışmalarının başarılı olmasına engel olacağı düşüncesiyle yaşamının sonuna doğru (1890) yayımladığı bu kitapta sadece

¹⁵² Ernest Renan, *“l'Avenir de la science: Pensées de 1848”*, Paris, 1890.

bilime ve insan aklına inandığını ifade etmiştir. “Bilim inançtır, akidedir, artık sembolleri sadece bilim üretecek, yeryüzünün problemlerine yalnızca bilim çözecektir” der.¹⁵³

İslam ve bilim ilişkisi konusunda benzer iddialara sahip olup, ikisi hiç bir araya gelmediğini iddia etmiştir. Renan hakkında birçok reddiye yazılmıştır. Osmanlı yerine İngiltere’nin Mısır’ı ele geçirmesini normal karşılayan Renan, “Müslümanlar sadece cinayet işlemesini bilir” tarzındaki kin, nefret ve ötekileştirici söylemlerde bulunmuştur.¹⁵⁴

Ernest Renan, “sûfi” kelimesinin Yunanca “sofos” veya “sophia” kelimelerinden geldiğini kabul eder. Ayrıca tasavvufun menşei Zerdüşlük ve Maniheizm dinleriyle açıklamaya çalışarak tasavvufun kaynağını Arap toplumundan değil eski İran ve ârî ırka bağlamaya çalışır.

“Dinler Tarihi Çalışmaları” isimli kitabında Vahhabiliğin kurucusunun deist olduğunu ve İslam’ın protestanı olarak yazar. Diğer taraftan İhvanların ve Cezayir’deki tarikatların kurucularının cesur şarlatanlar ve züht görünümlü çift kişilikler olduğunu öne sürer.¹⁵⁵ Arap toplumlarında herhangi bir destan veya mitolojik geçmiş olmadığı için, kalbi derinliğin sıfır olduğunu iddia eder.¹⁵⁶

Eserleri:

De l'Origine du Langage, 1848, 1858, (Dilin Kaynağından).

L'Âme Bretonne, 1854, (Bretonya Ruhü).

Histoire Générale et Systèmes Comparés des Langues Sémitiques, 1855, (Mukayeseli Semitik Diller Sistemi ve Genel Tarihi).

Études d'Histoire Religieuse, 1857, (Dinler Tarihi Çalışmaları).

Essais de Morale et de Critique, 1859, (Tenkit ve Ahlak Denemesi).

Qu'est-ce Qu'une Nation? 1882, (Millet ne demektir?).

Vie de Jésus, 1863, (İsa’nın Hayatı).

(Prière sur l'Acropole, 1865, (Akropole¹⁵⁷ Dua).

Histoire des Origines du Christianisme, 1863-1883, (Hristiyanlığın Kaynağı ve Tarihi).

¹⁵³ Faruk Bilici, *Ernest Renan*, TDV DİA, İstanbul, 2007, c. 34, s. 568-571.

¹⁵⁴ Ernest Renan, *Correspondance*, Paris, 1898, 868-869.

¹⁵⁵ Tous les fondateurs des khouan, ou ordres religieux d'Algérie, réunissent le double caractère d'ascètes et d'audacieux charlatans, (İhvanların ve Cezayir’deki tarikatların kurucularının cesur şarlatanlar ve züht görünümlü çift kişiliklerdir, diyen Renan Fransa’nın Cezayir işgaline karşı ayaklanan tarikatlara karşı asılsız iddialarda bulunmaktadır.)

¹⁵⁶ Ernest Renan, *Études d'Histoire Religieuse*, Paris, 1857, s.253.

¹⁵⁷ Akropol: Bir kentin en yüksek bölümü.

La Réforme Intellectuelle et Morale de la France, 1871, (Fransa'nın Ahlaki ve Entelektüel Reformu).

Souvenirs d'Enfance et de Jeunesse 1883,(Gençlik ve Çocukluk Hatıraları, 1883).

Histoire du Peuple d'Israël, 5 volumes, 1887-1893,(İsrail Halkı Tarihi).

L'Avenir de la Science, Pensées de 1848, 1890, (Bilimin Geleceği, 1848 Fikirleri).

La Poésie des Races Celtiques, 1854,(Kelt¹⁵⁸ Milleti Şiiri).

Averroës et l'Averroïsme, 1852, (İbn-i Rüşd ve Rüşdçülük).

Dialogues et Fragments Philosophiques, 1876,(Felsefi Metinler ve Diyaloglar).

Mission de Phénicie, 1864, 1874, (Fenike Görevi 1860-1861).

L'Église Chrétienne, 1879, (Hrisyan Kilisesi).

L'Ecclésiaste, 1881, (Eclesiaste¹⁵⁹).

Le Bouddhisme, 1884, (Budizm).

Questions Contemporaines, 1868, (Yaşamımıza Dair Sorular).

10. Corneille Trumelet (1817-1892)

11 Mayıs 1817'de Reims'te doğan Corneille Trumelet, 1892 Temmuz'unda Valence'de vefat etmiştir. Fransa'nın Cezayir'deki sömürge subayı ve askeri tarihçisidir. Cezayir'de 1839'da hafif piyade olarak başladığı askeri görevine, 1848'de subay olarak devam etmiş. 1851'den 1875'e kadar da nişancı olarak görev yapmıştır. Kariyerini, Albay olarak tamamlamış, emekli olduktan sonra Cezayir'de Boufarik'e yerleşmiştir. Cezayir Tarih Derneği Üyesi olan Albay Corneille Trumelet, Cezayir'deki Fransa'nın askeri tarihi üzerine çalışmalarda bulunmuş, "C. T. de Fallon" müstear isimle de kitap telif etmiştir.

İslam'ın Velileri isimli kitabında aşağıdaki isimlere yer verir:¹⁶⁰

- Les Oulad Sidi AhuiedelKbir (Üstad AhdelKebir)
- Sidi İâkoub echCherif (Üstad Yakub eş-Şerif)
- SidiMahammed elReribi (Üstad Muhammed er-Rerib)
- Sidi AbderRahman etTâalbi (Üstad Abdurrahman et-Talbi)
- Sidi Mahammed (Üstad Muhammed)

¹⁵⁸ Kelt Ülkeleri: İrlanda, İskoçya, Galler, Kuzey İrlanda, Mannin Adası, eskiden Breton ve Cornwall.

¹⁵⁹ Hz. Süleyman'ın yazdığına inanılan eski ahit kitabıdır.

¹⁶⁰ Corneille Trumelet, *Les Saints de l'Islam. Les saints du Tell: légendes hagiologiques et croyances algériennes*, Paris, 1881.

- Sidi Salem (Üstad Selam)
- Le Chacal et le Hérisson (Şasal ve Kirpi)
- Le Djenu de TalaYzid (Cenu Teleyzid)
- Sidi AUmedouAhined (Üstad Ahmedu Ahi)
- Sidi Ikliief (Üstad İhyef)
- Le Bois séculaire et le Tombeau de Sidi Aïça (Güvenli Koru ve Üstade Ayşenin Kabri)
- Les Saints inconnus (Meçhul Veliler)
- Sidi BouSebâHadjdjat (Üstad Busehacıyat)
- Sidi MouçabenNaceur et Sidi ElFodbil (Üstad Musa bin Naser ve Üstad el Fodbil)
- Sidi AhmedelKbir (Üstad Ahmed el Kebir)
- Lauseur de Sidi ELKbir (Lasor Üstad el Kebir)
- Sidi ELKbir dans la vallée de louad ErRoumman (er-Ruman Vadisindeki Üstad)
- Sidi ELKbir et les BeniBouNsalr (Üstad el Kebir ve Beni bu Nasr)
- Sidi ELKbir fonde une Decliera dans la vallée de louad ErRoumman (er-Ruman Vadisinde tekke kuran Üstad)
- Sidi ELKbir et le Mrerbi (Üstad el Kebir ve Merbi)
- Sidi ELKbir et le faux marabout (Üstad el Kebir ve Sahte Murabit)
- Sidi ELKbir arrête les eaux de la source deiouad ErRoumman (Üstad el Kebir er-Ruman Vadisinde su kuyularını durduran)
- Sidi ELKbir et les Andlès ou Mores andalous (Üstad el Kebir ve Endülüs)
- Sidi ELKbir et le pacha KheïrcdDin (Üstad el Kebir ve Hayreddin Paşa)
- Mort de Sidi AhmedelKbir (Üstad el Kebirin vefatı)
- Les Oulad Sidi ElArnuci (Velid Üstad el-Arnus)
- Les Sépultures des Oulad SidiAhmedelKbir (Velid Üstad Ahmed el-Kebirin kabri)
- La Ziara hebdomadaire au Tombeau de Sidi Ahiued elKbir (Haftalık Üstad Ahmed el-Kebirin kabir ziyareti)
- Sidi AbdelKaderelDjilani (Üstad Abdülkadir el-Ceylani)
- Sidi MohammedBouChakour (Üstad Muhammet Buşakur)
- Sidi MohammedbenBouRekàa (Üstad Muhammet Burak)
- Sidi BenChâaelHabchi (Üstad Bin Şael Haşi)
- Sidi MahammedbenAouda (Üstad Muhammet bin Ouda)

Eserleri:

Les Français dans le Désert, Journal d'une Expédition aux Limites du Sahara Algérien, 1863, (Cezayir Sahra Sınırındaki Sevkiyat Günlüğü, Çöldeki Fransızlar).

Bou-Farik et son marché, sous le pseudonyme de C. T. de Fallon, Blida: chez A. Maugin, 1869, (Boufarik ve Pazarı).

Études sur les régions sahariennes. Histoire de l'insurrection dans le sud de la provinced'Alger en 1864, 2 volumes, 1879, (Sahra Bölgeleri Üzerine Çalışmalar: 1864 Yılında Güney Cezayir'deki Direnişin Tarihi).

Le Corps des Interprètes Militaires, Ce Qu'il a été, Ce Qu'il est, Ce Qu'il Doit être, 1881, (Askeri Mütercim Birliği, Nedir, Neydi, Nasıl Olmalı?)

Les Saints de l'Islam. Les saints du Tell: légendes hagiologiques et croyances algériennes, 1881, (İslam'ın Velileri: Hacı Efsaneleri ve Cezayir İnançları).

Un Drame pour un Cheveu, Souvenirs intimes de la vie Militaire Algérienne d'Autrefois, 3 volumes, 1881-1884, (Bir Saç Dramı, Cezayir Askerinin Mahrem Anıları).

Une Page de l'Histoire de la Colonisation Algérienne: Bou-Farik, Alger: chez Adolphe Jourdan, 1887, 564 p., (Cezayirin Sömürgeleşme Tarihinde Bir Sayfa: Boufaik, Cezayir).

Blida, récits selon la légende, la tradition et l'histoire, 2 volumes, 1887, (Blida, Hikâyelere Göre Efsane, Gelenek ve Tarih).

*Le Général Youssouf*¹⁶¹, 2 volumes, 1890, (General Yusuf).

L'Algérie Légendaire: en Pèlerinage Çà et Là aux Tombeaux des Principaux Thaumaturges de l'Islam, Tell et Sahara, 1892, (Efsanevi Cezayir: Hac'da ve Sahra'da İslam'ın Keramet Ehlilerine Ait Türbeler).

11. Henri Duveyrier (1840-1892)

28 Şubat 1840'ta Paris'te doğmuş ve 25 Nisan 1892'de Sèvres, Paris'te vefat etmiş olan Henri Duveyrier Sahra araştırmasıyla tanınan bir Fransız seyyah ve coğrafyacıdır. On dört yaşındayken annesinin vefatından sonra babası onu Almanya'ya eğitim için göndermiştir. Hiç

¹⁶¹ Le Général Youssouf'un (General Yusuf) asıl adı Joseph Vantini'dir.

evlenmemiştir. İlgisini çekmeyen ticaret pazarlama bölümünü okuduktan sonra, Leipzig Üniversitesi'nde Arapça öğrenmiştir. On yedi yaşında Cezayir'e seyahate çıkmış, Berlin'deki Doğu Topluluğu bülteninde Almanca notları yayımlanmıştır. 1859'da yeniden dört yıllık bir seyahate çıkmış ve Mzab'ın başkenti Ghardaïa'ya ve El Goléa vahasına gitmiştir. Tunus'un Ghadames şehrine, gitmiş, 22 Ağustos 1860'taki Tuareg (Tevarik) lideri Ikhenoukhen'le tanışmıştır. O sırada başlayan Fransız işgaline tepki olarak kendisini öldürmek isteyenlerden Ikhenoukhen tarafından kurtarılmıştır. 1861'de Trablus'tan Cezayir'e dönmüş, burada sıtmaya yakalanmıştır. Travmatik ve psikolojik ciddi rahatsızlıklar geçirmiştir. Bu esnada Dr. Auguste Warnier, notlarını ele geçirmiş ve hükümet tarafından istenen raporu yerine yazmaya başlamıştır. Bu rapor 1864 yılında "Kuzey Tevarikler (Les Touaregs du Nord)" başlığı altında yayımlanmıştır. Bu rapor Duveyrier'e Coğrafya Cemiyeti'nin (Société de géographie) altın madalyasını kazandırmış, hatta Fransız Devleti şeref madalyasına (Légion d'honneur) layık görülmüştür. Kuzey Fas'ta bilinmeyen bir bölge olan Rif bölgesi hakkında kısa bir araştırma yapmış, çıkan isyan nedeniyle yarıda bırakmıştır.¹⁶²

Duveyrier, Senusilerle ilgili yazdığı "Sidi Muhammed bin El-Senusi'nin Müslüman Tarikatı: Hicretin 1300. yılında Senusiler" isimli kitabında Senusiyye ile beraber Şaziliyye, Medeniye, Darkaviyye Tayyibiyye ve Rahmaniyye gibi tarikatların varlığından bahseder.¹⁶³ Senusiyye tarikatına ait zaviyeleri harita üzerinde işaretlemiştir. Tasavvufla ilgili olan terimlerle beraber bazı kelimeleri aşağıdaki gibi ele alıp açıklamıştır:

Bâch-moftî: Başmüftü (Procureur)

Cheikh: Şeyh (Docteur en théologie, abbé, chef de couvent)

Cheïkha: Kadın Mürşid (Abbesse)

Djâma: Cami (Mosquée)

Imâm: İmam (Prêtre, curé)

Khouân: İhvan (Frères, affiliés)

Moqaddem: Mukaddem (Vicaire, préfet apostolique, provincial)

Moudirîyé: Müdüriyet kelimesini Bölge(Canton) olarak ele aldığı anlaşılmaktadır.

¹⁶² François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.133.

¹⁶³ Henri Duveyrier, "La confrérie musulmane de Sidi Mohammed ben 'Alî Es-Senoûsi et son domaine géographique, Paris, 1884", sayfa 16.

Mutaserrifiya: İlçe (Division administrative, petite province)

Qàdi: Kadı (Juge)

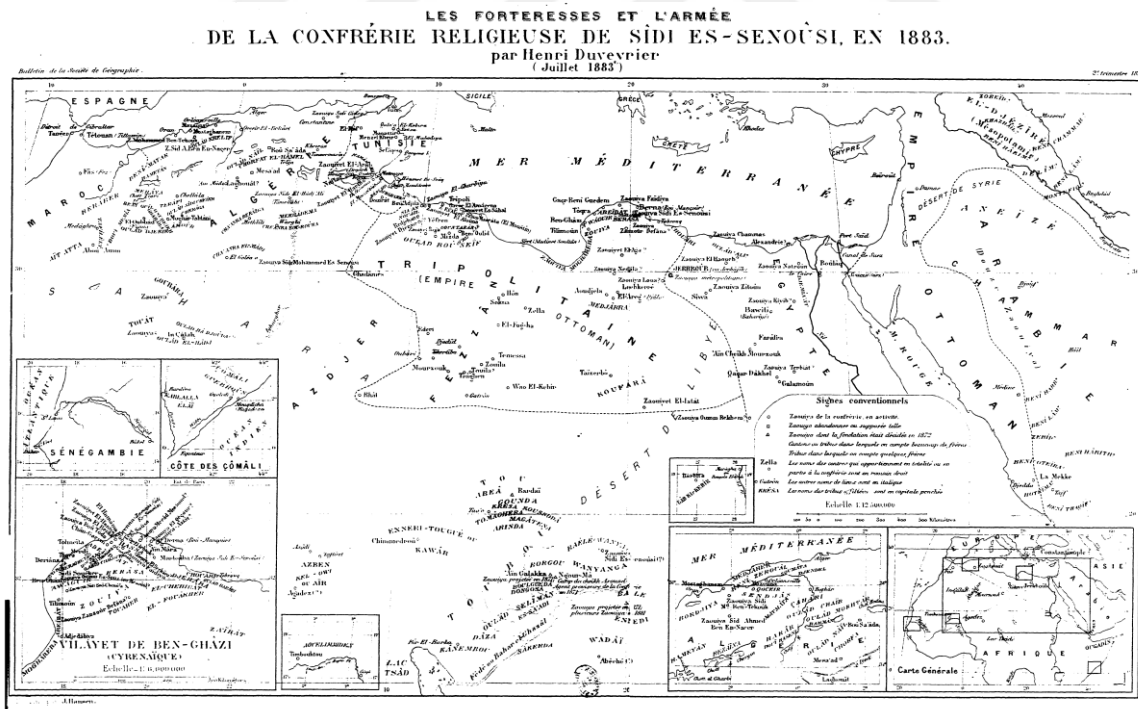
Qàïmaqàmlik: Kaymakamlık (Département)

Sîdi, Sîd: Halife anlamında çevrilmiştir (Monseigneur)

Vilâyet: İl, şehir (Division administrative, grande province)

Zaouiya: Zaviye, han (Couvent-école et maison hospitalière)

Zaviyeleri on bir coğrafi gruba ayırarak Mısır, Osmanlı imparatorluğu(Mekke ve Medine dâhil) ve Türkiye¹⁶⁴ (İstanbul Anadolu ve Avrupa yakaları), Libya (Fizan, Trablus ve Berka bölgeleri), Bornu(Bideyat) ve Toubou(Tubu veya Tibu) bölgeleri (Çad, Libya, Sudan), Vedây-Ebişe (Waday-Abéché ili, Çad), Tunus, Cezayir, Fas, Sahra (Nijer, Gambia), ve Mali'deki yüzymibir tekke ve zaviye hakkında bilgi vermiştir. Bu zaviyelerin coğrafi koordinatlarıyla beraber not edilmesi dikkat çekicidir.¹⁶⁵

Şekil 1: Senusilerin 1883 yılındaki yerleşimini gösterir harita, Henri Duveyrier

¹⁶⁴ O dönemlerde Osmanlı Başkenti olan İstanbul, Anadolu ve Avrupa yakası olarak Türkiye ismiye zikredilmiştir: Turquie d'Europe (Empire Ottoman), Turquie d'Asie (Empire Ottoman).

¹⁶⁵ Henri Duveyrier, *La Confrérie Musulmane de Sîdi Mohammed ben 'Alî Es-Senoûsi et son domaine géographique*, Paris, 1884, sayfa 18.

Eserleri:

L'Exploration du Sahara : Les Touâreg du Nord, Paris, Challamel Ainé, 1864, 567 p., 21, (Sahra Keşfi: Kuzey Tevarikler).

La Confrérie Musulmane de Sîdi Mohammed ben 'Alî Es-Senoûsî et son Domaine Géographique, en l'Année 1300 de l'Hégire – 1883 de notre ère, Paris, Société de géographie, 1884, 84, (Sidi Muhammed bin El-Senusî'nin Müslüman Tarikatı: Hicretin 1300. yılında Senusiler).

Journal d'un Voyage dans la Province d'Alger: Février, Mars, Avril 1857, (Cezayir Taşrasına Seyahat Günlüğü: Şubat, Mart, Nisan 1857).

La Partie inconnue du littoral de la Méditerranée: Le Rif, 1888, (Akdenizin bilinmeyen bölgesi: Rif).

12. Jules Barthélemy-Saint-Hilaire (1805-1895)

Jules Barthélemy-Saint-Hilaire, 19 Ağustos 1805'te Paris'te doğmuş ve 24 Kasım 1895'te vefat etmiştir. Fransız filozof, gazeteci ve devlet adamıdır. Önce Louis-le-Grand Lisesinde, sonra Bourbon Kolejinde eğitim almıştır. 1825'te Maliye Bakanlığı'na girmesine rağmen, sonradan gazeteciliğe geçmiştir. Global Gazetesi (1826-1830), Ulusal Gazetesi (1830-1834), Fransız Kurye Gazetesi (1831-1834) ve Anayasa gazetelerinde çalışmıştır. X. Charles'ın muhafazakâr politikasına karşı çıkmış, kendisini felsefe tarihine adamak için siyasetten feragat etmiştir. 1837'den itibaren 1892'ye kadar hayatının büyük bir bölümünü Aristo'nun çevirisine ayırmıştır. 1838'de Fransa'da Kolejinde (Collège de France) antik felsefe kürsüsü ve 1839'da Ahlaki ve Siyasal Bilimler Akademisi başkanlığına seçilmiştir. 1848 Devrimi'nden sonra, Seine-et-Oise milletvekili seçilmiş, ancak 1851'de Louis Napoleon darbesinden sonra geri çekilmek zorunda kalmıştır.¹⁶⁶

Eserleri:

De la Logique d'Aristote, Paris: Ladrance, 1838, (Aristo Mantığı).

Ouverture du Cours de Philosophie Grecque et Latine, Paris: H. Fournier, 1838, (Latin ve Yunan Felsefe Kurslarının Açılışı).

¹⁶⁶ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.138.

De l'École d'Alexandrie: Rapport à l'Académie des Sciences Morales et Politiques, Précédé d'un Essai sur la Méthode des Alexandrins et le Mysticisme, Paris: Ladrance, 1845, (İskenderiye Okulundan: Mısırlılar ve Mistizm Usulü Üzerine Bir Deneme Öncesinde Ahlaki ve Siyasal Bilimler Akademisi Raporu).

De la Vraie Démocratie, Paris, Pagnerre, 1849, (Gerçek Demokrasiden).

Des Védas, Paris, B. Duprat, 1854, (Veda'lar¹⁶⁷).

Du Bouddhisme, Paris, B. Duprat, 1855, (Budizm).

Lettres sur L'Égypte, Paris, Michel Lévy frères, 1856, (Mısır Üzerine Mektuplar).

Le Bouddha et sa Religion, Paris, Didier, 1860, (Buda ve Budizm Dini).

Mahomet et le Coran: Précédé d'une Introduction sur les Devoirs Mutuels de la Philosophie et de la Religion. Le livre connaît un second tirage la même année, Paris, Didier, 1865, (Hz. Muhammed ve Kur'an-ı Kerim, Felsefe ve Din Üzerine Bir Önsözle Beraber).

Du Bouddhisme et de sa Littérature à Ceylan et en Birmanie, Hambourg, 1866, (Seylan ve Myanmar'da Budizm ve Literatür).

De la Métaphysique: Sa Nature et ses Droits dans ses Rapports avec la Religion et avec la Science pour Servir d'Introduction à la Métaphysique d'Aristote, Paris, Éd. Germer Baillière, coll. «Bibliothèque de philosophie contemporaine», 1879, (Metafizik: Aristo Metafiziğine Giriş Olarak Din ve Bilim İlişkisi).

Le Christianisme et le Bouddhisme, Paris, Ernest Laroux, 1880, (Hristiyanlık ve Budizm).

L'Inde Anglaise, son Etat Actuel, son Avenir: Précédé d'une Introduction sur l'Angleterre et la Russie, Hambourg, 1887, (İngiliz Hindistan'ı, Mevcut Durumu ve Geleceği: İngiltere ve Rusya Üzerine Önsözle Beraber)

La Philosophie dans ses Rapports avec les Sciences et la Religion, Paris, F. Alcan, « Bibliothèque de philosophie contemporaine », 1889, (Bilim ve Dinle Olan İlişkilerinde Felsefe).

¹⁶⁷ Hinduizm'in kutsal kitapları.

Étude sur François Bacon: Suivie du Rapport à l'Académie des Sciences Morales et Politiques, sur le Concours Ouvert pour le Prix Bordin, Paris, F. Alcan, 1890, (François Bacon Üzerine Çalışma: Bordin Ödülü için açılan yarışmada, Ahlak ve Siyaset Bilimi Akademisi Raporu).

Aristote et l'Histoire de la Constitution Athénienne, Paris, Administration des Deux Revues, 1891, (Aristo ve Atina Anayasa Tarihi).

Traduction générale d'Aristote. Table alphabétique des matières, Paris, F. Alcan, 1892, (Umumi Aristo Tercümesi. Alfabetik İçindekiler Tablosu).

Socrate et Platon, ou le Platonisme, Chartres, Durand, 1896, (Sokrat ve Platon veya Platonizm).

13. Édouard Cat (1856-1903)

1 Eylül 1856'da Arras'ta doğan ve 8 Mart 1903'te Cezayir'de vefat eden Edouard Cat, Cezayir'de tarih ve coğrafya profesörü olarak görev yapmıştır. Afrika tarihi ve coğrafyası üzerine çok sayıda kitap kaleme almıştır.

İslam ve Fas'taki Dini Tarikatlar,¹⁶⁸ eserlerinden biridir. Yunan, Hint ve İran Kültüründe, İslam'dan evvel Sufilerin olduğunu savunur.¹⁶⁹ Tüm dinlerde mistik yönün varlığına dikkat çeker. Ancak Sufi kelimesini sadece Müslümanların kullandığını belirtir.¹⁷⁰

Sufi (Soufi), Zaviye (Zaouïa), Halife (Khalife), Fakir, ihvan (khouan), Silsile (Selselat), Zikir (Dikr), Ziyaret (Ziara), vekil (Oukil) terimlerine yer vermiş ve tasavvufi açıdan manalarını izah etmiştir. “La illahe İllallah, Muhammedun Rasul Allah” tesbihatının tarikatlarda kaçır kez tekrar edildiğini şöyle izah eder: Kadirilikte beş vakit namazdan sonra yüzatmışbeş kere, Kerzeziye ise beşyüz kere, İseviye'de sabah namazından önce altıyüz kere, sabah namazından sonra ve öğlen, ikindi ve akşam üçbiner kere, alacakaranlıkta dörtbin kere.¹⁷¹

Fas'taki tarikatların çok sayılarının çokluğuna ve nüfuzlarına dikkat çekerek Cezayir, Tunus, Trablusgarp bölgelerine ulaştığını belirtir. Ticaniyye, Rahmaniyye, Darkaviyye, İseviyye, Şeyhiyye ve Senusiyye'nin Fas kaynaklı tarikatlar olduğunu savunur. Ayrıca Kerzeziye ve

¹⁶⁸ Édouard Cat, “L'İslamisme et les confréries religieuses au Maroc, Revue des Deux Mondes tome 149”, 1898.s.3.

¹⁶⁹ Cat, a.g.e., s.7.

¹⁷⁰ Cat, a.g.e., s.8.

¹⁷¹ Cat, a.g.e., s.11.

Zianiyye tarikatlarından bahseder. Şaziliyye'den doğan Habibya, *Naceria*, *Sohelya*, *Razya*, *Rachidya*, *Zerroukya*, kolları hakkında bilgi verir.¹⁷²

Kanaatkârlığın, perhizin, yaratanın nüfuz etmesiyle acıların ve hislerin, yani fiziksel etkilerin vücuda etkisiz kalmasına kadar devam edilmesine dair tavsiyeler olduğunu belirtmiştir. İsevilerin zikirlerinin uzun olduğunu belirterek günde onüçbinaltıyüzden fazla tesbihatın tekrar edilmesinin yanında uzun surelerin okunduğu namazları ele almıştır.¹⁷³

Fas kökenli tarikatlar listesini tamamlamak için Hansalya, Habibya, Sohelya, Razya, Rachidya, Zerroukia, Djazoulya'yı hem kökenlerine hem de takipçilerinin çoğunluğuna göre Fas kaynaklı olduklarını ifade etmiştir. Diğer taraftan özellikle Cezayir ve Tunus'ta etkili olan Ticianiyye ve Şeyhiyye'yi; son olarak, Emir Abdulkadir El Cezairi'nin ihvanı olduğu Kadiriyye ki İslam'ın en büyük velilerinin yetiştiği, Bağdat'la az veya çok irtibatlı olduğu, Fırat'ın ötesinden Atlantik'e kadar yayılmasından söz etmiştir¹⁷⁴. Tarikatların dini duyguları coşturmakla beraber, fanatikliğin Hristiyan dünya için bir tehlike oluşturduğun dikkat çekmiştir. Özelde sahip olduğu gücün, Müslümanların da yaşadığı Fransa için bir tehlike olabileceğini ifade etmiştir.¹⁷⁵

14. Louis Rinn (1839-1905)

Louis Rinn 28 Mart 1838, Paris'te doğmuş, 1905'te vefat etmiş bir Fransız avukat ve subaydır. 1855'te Saint-Cyr'deki harp akademisinden mezun olmuştur. Cezayir Tarihi Cemiyeti (Société historique algérienne) başkan yardımcılığı yapmıştır. 1864 yılında Konstantin, Cezayir'e giderek Sömürge yönetimi için çalışmıştır.¹⁷⁶

Adolphe Jourdan tarafından Cezayir'de basılan çok sayıda eserin yazarıdır. Cezayir'deki 1871 İsyanı Tarihi, *Note sur l'Instruction Publique Musulmane en Algérie*, *Origines Berbères-Études de Linguistique*, *Marabouts et Khouan* kitaplarının yazarıdır. Cezayir'de Murabıtlar ve İhvan en ünlü eseridir. Cezayir'deki Müslümanları konu edindiği, *Etude sur l'Islam en Algérie* (Cezayir 1884) kitabıyla beraber, ayrıca Berberiler üzerinde çalışmış ve *Revue Africaine*'e (Société historique algérienne) çok sayıda katkıda bulunmuştur.¹⁷⁷

¹⁷² Édouard Cat, "L'Islamisme et les confréries religieuses au Maroc, Revue des Deux Mondes tome 149", 1898, s.13.

¹⁷³ Cat, a.g.e., s.15.

¹⁷⁴ Cat, a.g.e., s.3.

¹⁷⁵ Cat, a.g.e., s.19.

¹⁷⁶ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.143.

¹⁷⁷ Pouillon, a.g.e., s.144.

Eserleri:

L'Algérie Assimilée: Etude sur la Constitution et la Réorganisation de l'Algérie (par un chef de bureau arabe), Constantine, 1871, (Cezayir'in Asimilasyonu: Cezayir'in Yeniden Yapılanması ve Organizasyonu).

Marabouts et Khouan, 1884, (Murabıtlar ve İhvan).

Régime Pénal de l'Indigénat en Algérie. Les Commissions Disciplinaires. Alger: Adolphe Jourdan 1885, (Cezayir'de Sömürge Rejiminin Ceza Sistemi: Disiplin Komisyonları).

Nos Frontières Sahariennes, Algiers, 1886, (Sahra Sınırlarımız).

Les Origines Berbères; Etudes Linguistiques & Ethnologiques. Alger, A. Jourdan, 1889, (Berberilerin Kökleri: Dil ve Etnik İnceleme).

Histoire de l'Insurrection de 1871 en Algérie. Alger 1891, (Cezayir'deki 1871 İsyanı Tarihi).

La Femme Berbère: dans l'Ethnologie et l'Histoire de l'Algérie, 1903, (Berberi Kadınlar).

15. M.Georges Salmon (1876-1906)

Hakkında pek az bilgi bulunan Salmon, 1903 yılında kurulan ve tezin ilerleyen sayfalarında yer verilen diğer bir asker oryantalist Alfred Le Chatelier yönetiminde bulunan Fas Bilimsel Misyonu'nda görev almıştır. Tanger'de bulunan bilimsel misyon, gerçekte Georges Salmon tarafından yönetilmiştir. 1904'ten itibaren Fas Arşivi'nden, herhangi bir genel sunumu olmayan ve düzenli başlıklardan hazırlanmış birimlerden oluşan yayınlardır. 1906'da beklenmedik bir şekilde vefat etmiştir. 1886'dan 1902'ye kadar Henri Lamirault tarafından yayımlanan, otuzbir ciltten oluşan ve La Grande Encyclopédie'de (Büyük Ansiklopedi) yazdığı "Sufizm" maddesinde, tasavvufun kökenlerine ilişkin farklı fikirlerin var olduğunu, neo-Platonik düşünceyle beraber İran etkisi, Vedanta okul, panteizm ve nihayet İskenderiye okulundan etkilenmiş olduğunu yazmıştır.¹⁷⁸

¹⁷⁸ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.148.

Eserleri:

Article Soufisme dans la Grande Encyclopédie, La Grande Encyclopédie: inventaire raisonné des sciences, des lettres, et des arts, par une société de savants et de gens de lettres, 1902, (Büyük Ansiklopedi'de Sufizm maddesi).

Notes d'EpigraphieAarabe, par M. Georges Salmon, Le Caire: Impr. de l'Institut français 1902, (Arap Kitabeleri).

Les Lettres à Ignaz Goldziher, Paris, 1903, (Ignaz Goldziher'e Mektuplar).

'Aboû'l-'Alâ 'Al-Ma'arrî (363 A.H.) Paris, C. Carrington, 1904, (Kör Şair: Ebü'l-Âlâ' el-Ma'arrî Mektupları ve şiirleri'nin tercümesi).

Silvestre de Sacy (1758-1838), Le Caire: Impr. de l'Institut français d'archéologie orientale, 1905, (Silvestre de Sacy).

16. Marc Antoine Arnaud (1835-1910)

1835 yılında doğan Marc Antoine Arnaud, bir esnafın oğlu olarak Cezayir'de doğmuştur. Orduya başvurarak mütercim yardımcısı görevinde çalışmaya başlamıştır. General Youssouf'un¹⁷⁹ emir komutasında Celifa çevresi saha faaliyetlerine eşlik etmiştir. 1866 yılında Resmi Mobacher gazetesinin Arapça çevirisinden sorumlu mütercim olarak atanmıştır. 1872'de Cezayir'deki Sömürge genel valiliğine bağlı çalışmış, yine bir mütercim Ducheyron de Baumont'un kızı ile evlenmiştir.¹⁸⁰

Cezayir Tarih Cemiyeti (SHA-Société Historique Algérienne) üyeliğinin ardından 1895'te Başkan seçilmiştir. 1861 ve 1895 arasında Afrika Gazetesi'ne(*Revue Africaine*) düzenli olarak katkıda bulunmuştur. Müslüman Tarikatlar ile ilgili metinleri çevirmiştir ki 1883'te bu çevirilerin bir kısmı Rinn tarafından yayımlanan Murabıtlar ve İhvan'a (*Marabouts et Khouans*) eklenmiştir. Depont ve Coppolani, 1897'de yayımlanan Müslüman Dini Tarikatlar (*Confréries Religieuses Musulmanes*) eserine yaptığı katkılardan dolayı Arnaud'a teşekkür etmişlerdir. 1895'te İslamiyet'te kadın haklarına saygı üzerine Muḥammad b. Muṣṭafâ b. al-ḥūḡa Kamâl'in, (Cezayirli Mustafa Kemal olarak isimlendirilir, Sîdî 'Abd ar-Raḥmân at-Ta'âlibî'nin imamıdır) İktirâṭ isimli kitabının çevirisini yapmıştır. Robert Randau olarak iyi bilinen oğlu Robert,

¹⁷⁹ Le Général Youssouf'un (General Yusuf) asıl adı Joseph Vantini'dir.

¹⁸⁰ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.157.

babasının izinden askeri tercüman olarak kariyer yapmıştır. Marc Antoine Arnaud 1910 yılında Cezayir’de vefat etmiştir.¹⁸¹

Tercümeleri:

Les Roueries de Dalila: Conte Traduit des Mille et Une Nuits, Cezayir, 1878, (Dalila’nın Kurnazlığı: Binbir Gece Masalları Tercümesi).

Sa Majesté Bakchiche ou Monsieur Pourboire par Ahmed-Farès, Cezayir, 1883, (Majesteleri Bahşış veya Mösyö Pourboire), Ahmed FÂRİS eş-ŞİDYÂK’ın eserinin tercümesi.

Voyages Extraordinaires et Nouvelles Agréables: Récits Historiques sur l’Afrique Septentrionale par Mohammed Abou Ras ben Ahmed ben Abd El-Kader En-Nasri / traduit par A. Arnaud, Alger: Jourdan, 1885, (Olağanüstü Yolculuklar ve Keyifli Haberler: Kuzey Afrika’da Tarihsel Hikâyeler).

Étude sur le soufisme par chaykh Abd-el-Hadi ben Ridouane, Cezayir, 1888, (Tasavvuf Üzerine Bir Çalışma, Abd al hādī b. Ridwān’ın eserinin tercümesi).

17. Xavier Coppolani (1866-1905) ve Octave Depont (1862-1932 ?)

Octave Depont 17 Eylül 1862’de doğmuştur. Tam adı Octave-Emmanuel Depont olup vefat tarihi belirsizdir. Fransız Sömürgesi olduğu dönemde Cezayir’de Karma Vilayet Valiliği, Cezayir eyaletinin kabine şefliği ve Deux-Sèvres, Mauléon valiliği yapmıştır. Kabyle, Tamacheq dilleri ve Arapça bilmesiyle tanınmıştır. Depont ve Coppolani Cezayir’deki sömürge hükümetine bağlı askeri personel olarak görev yapmıştır.¹⁸²

Tam adı Xavier Antoine Coppolani olan Coppolani, 2 Şubat 1866’da Marignana’da (Korsika) doğmuş ve 12 Mayıs 1905’te Tidjikdja’da (Moritanya) hayatını kaybetmiştir. Coppolani, Moritanya kurucusu Fransız sömürge yöneticisidir. Fransızlar tarafından Moritanya arabulucusu ve Moritanya’yı ele geçiren kişi olarak kabul edilmiştir¹⁸³. Fransız Sudan’ı olarak AOF’nin (Fransız Batı Afrikası: Afrique-Occidentale Française) bir parçası olan batı Moritanya, bugün Mali olarak ayrı bir ülkedir. Coppolani’nin çocukluğu Cezayir’de geçmiştir. Eğitiminin ardından Oued Cherf vilayeti genel sekreteri olarak atanmıştır. Bu görevine devam ederken

¹⁸¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.158.

¹⁸² Pouillon, a.g.e., s.163.

¹⁸³ Georges Coppolani, *Xavier Coppolani, Fils de Corse, Homme d’Afrique*, L’Harmattan, 2005.

Arapça öğrenmiş ve tasavvufun farkına varmıştır. 1893'te, Sidi Ammar ben Senna tarafından kurulan Ammaria tarikatı hakkında bir monografi yayınlamıştır. Octave Depont ile tarikatlar üzerine bir çalışma yapmaya başlamıştır. 1897'de Müslüman Dini Tarikatlar (Les confréries religieuses musulmanes) kitabı yayımlanmıştır. 12 Mayıs 1905'te Cezayir Adrar'da öldürülmüştür.¹⁸⁴

Müslüman Dini Tarikatlar kitabı iki cilt halinde onüç bölüm, beşyüzyetmişaltı sayfadan oluşmaktadır. İlk bölümdeki genel bakış, tasavvuf ve temel kavramlardan oluşan ikinci bölümün ardından üçüncü bölümde tarikatların organizasyonel yapısı, dördüncü bölümde tarikatların niceliği ve diğer ülkelerdeki tarikatlar, beşinci bölümde tarikatların finansal yapıları, altıncı bölümde siyasi rolleri ve yedinci bölümde sonuçlara yer vererek ilk cildi tamamlamışlardır. İkinci cilt daha çok büyük tarikatları ele almaktadır. Sekizinci bölümde Kadiriyye, dokuzuncu bölümde Halvetiyye, onuncu bölümde Şaziliyye, onbirinci bölümde Nakşibendiyye, onikinci bölümde Saharaverdiyye, onüçüncü bölümde Hadiriyye'yi incelemiştir. Bu tarikatları ele almakla, kurucularını, tekke faaliyetlerini, müritlerinin genel özelliklerini, evrâd ve ezkârlarını, siyasî ve içtimaî etkinliklerini, sömürgeciliğe karşı tutumlarını ve tarikatların kollarını incelemişlerdir.¹⁸⁵

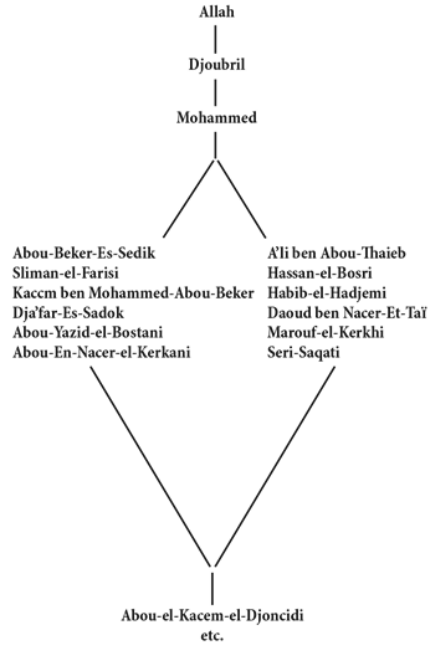
Kitabın ilk bölümünde Hz. Muhammed'ten evvel Arabistan yarımadası ve Araplar hakkında bilgiler verilmiş. Hz. Peygamberin hayat hikâyesinin ardından Kur'an-ı Kerim ve sonrasında hadis, sünnet, içtima, kıyas, ıstılah, fetva ele alınmış. Son olarak Şia, Haricilik, Mutezile, Murcie, Neccariyye, Müşebbiye gibi inanç fırkaları ele alınmıştır.¹⁸⁶

Tasavvufun ele alındığı ikinci bölümde, sufi kelimesinin kökenleri, fakir ve fukara, Plotinus'la benzerliği, tasavvufun temel prensipleri; bereket, zühd, vird, zikir, tarikat, diğer taraftan İslamla tasavvufun uzlaşısı, Kur'an ve sünnet, silsile, hırka, ortodoks sufiler ve ilahiyatçıların görüşü incelenmiştir. İskenderiye Okulundan, Plotinus'un fikirlerinin tasavvufla olan benzerliğine dikkat çekilerek *Enneads* adlı eserindeki erdem, hakikat, hayattaki her şeyin geçici oluşu gibi fikirler örnek verilmiştir. Tasavvuf okulunun temeli aynı esasa dayalı olan Müslüman tarikatların doğmasını sağladığı savunulmuştur.

¹⁸⁴ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.164.

¹⁸⁵ Octave Depont, Xavier Coppolani, *Les Confréries Religieuses Musulmanes*, 1897.

¹⁸⁶ Depont, O., Coppolani, X., a.g.e., s.32.

Şekil 2 Müslüman Dini Tarikatlar Kitabının ikinci bölümünde yer alan kavramlardan silsile hakkındaki şema¹⁸⁷

Afrika'da yazarların keşfettikleri bir tarikat şekil ikide Hz. Ebû Bekir ve Hz. Ali silsileleri üzerinden tekrar aynı kişide birleşmiş olarak gösterilmiştir. Kitaptan bir diğer örnek ise şekil üçte Cezayir'de bulunan tarikatların zaviye, şeyh, veli, ihvan, derviş, halife, fırka...vb. gibi sayılarıyla beraber toplam nicelikleri belirlenmiştir.

ÉTAT NUMÉRIQUE DES CONFRÉRIES RELIGIEUSES MUSULMANES QUI ONT DES ADEPTES EN ALGERIE															
NUMÉROS D'ORDRE	NOMS DES CONFRÉRIES	ZAOUÏA	OUKLA	TOLBA	CHOUKUH	MOQADDIM	CHOUACH	KHOUAN	DEROUICH	HABAB	KHAOUNIET	KHALIFA	FOORA	KHODDAM	TOTAUX DES AFFILIÉS
1	Qadria.....	33	1	521	4	301	»	21.056	»	»	2.695	»	»	»	24.578
2	A'rroussia, Selamia ou Sou-lamia.....	2	»	»	»	3	6	77	»	»	5	»	»	»	91
3	Aïssaouia (Aïssnoua).....	10	5	»	1	39	58	3.444	»	»	33	»	»	»	3.580
4	Bou-A'lia.....	4	»	»	»	6	10	266	»	»	82	»	»	»	364
5	A'mmaria.....	26	3	79	3	46	188	284	»	»	22	36	5.774	»	6.435
6	Corporation de Ben Nahal.....	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	220	1.500	»	1.720
7	Rahmania.....	177	11	676	23	873	819	140.596	»	13.186	»	»	»	»	156.214
8	Derdouria de l'Aurès.....	1	»	»	1	1	»	1.020	»	250	»	»	»	»	1.272
9	Tidjania.....	32	9	»	2	165	162	»	19.821	5.161	»	»	»	»	25.323
10	Chadelia.....	11	»	195	9	99	»	13.251	»	652	»	»	»	»	14.206
11	Zerroukia.....	1	»	35	1	16	13	2.614	»	35	»	»	»	»	2.734
12	Youssefia.....	1	»	»	1	8	»	1.437	»	»	»	»	»	»	1.446
13	Choukhia.....	4	11	»	»	45	»	10.020	»	140	»	»	»	»	10.216
14	Naceria.....	»	»	»	1	3	4	468	»	»	165	»	»	»	641
15	Chabbia.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2.500	»	2.500
16	Tatbia.....	»	21	128	»	234	108	19.110	»	2.547	»	»	»	»	22.148
17	Hansaia.....	18	3	176	1	48	102	3.485	»	438	»	»	»	»	4.253
18	Ziania.....	»	»	»	»	76	4	2.673	»	»	364	»	»	»	3.117
19	Kerzania.....	»	»	»	»	78	»	1.673	»	»	263	»	»	»	2.014
20	Derqaoua.....	10	»	134	9	72	2	»	8.232	1.118	»	»	»	»	9.567
21	Madania.....	2	11	»	»	14	1	4.673	»	»	»	»	»	»	1.699
22	Les Mokhalia.....	»	»	»	»	2	»	120	»	»	»	»	»	»	122
23	Senoussia.....	1	1	35	1	20	5	874	»	»	13	»	»	»	949
		349	76	4.999	57	2.149	1.512	224.141	8.232	19.821	27.172	36	5.994	4.000	295.189

Şekil 3 Müslüman Dini Tarikatlar Kitabının dördüncü bölümünde yer alan Cezayir'deki tarikatların nicelikleri¹⁸⁸

¹⁸⁷ Octave Depont, Xavier Coppolani, *Les Confréries Religieuses Musulmanes*, 1897, s. 92.

¹⁸⁸ Depont & Coppolani, age, s. 215.

2.1.3. Birinci Dünya Savaşından Günümüze Kadar Oryantalistler

1. Clément Huart (Marie-Clément Imbault-Huart) (1854-1926)

Clément Huart olarak da bilinen Marie-Clément Imbault-Huart 16 Aralık 1854'te Paris'te doğmuş, 30 Aralık 1926'da vefat etmiştir. Farsça, Türkçe ve Arapça eserleri tercüme etmiş, yazar ve diplomat olarak tanınan bir oryantalisttir. Ondört yaşındayken Armand Caussin de Perceval'dan Arapça öğrenmiştir. Doğu Dilleri Okulunda¹⁸⁹ Türkçe, Farsça ve Yunanca öğrenmiş, Arapçasını pekiştirmiştir. Bitirme tezini Şerafettin Râmî'nin *Enisü'l-Uşşâk ve Klasik Doğu Edebiyatlarında Sevgiliyle İlgili Mazmunlar* tercümesi üzerine yazmıştır. Dışişleri Bakanlığında görev aldıktan sonra Şam'da 1875-1878 yılları arası ve akabinde İstanbul'daki Fransız Konsoloslukunda 1878-1898 arasında görev yapmıştır.¹⁹⁰

Charles Schefer'in vefatından sonra Doğu Dilleri Okulu'nda (L'Ecole des Langues Orientales) Farsça kürsüsüne yerleşmiş ve öğretmeye başlamış, kendisini Henri Massé takip etmiştir. 1908'de Paris EPHE'de (École Pratique des Hautes Études) İslam Araştırmaları direktörlüğü görevine getirilmiştir. 1919'da üye olarak "Kitabeler ve Edebiyat Akademisine"¹⁹¹ seçilmiş, 1927'de Başkanı olmuştur.¹⁹²

Eserleri:

La Poésie Religieuse des Nosâiris, Journal Asiatique, 7e sér., 14, 1879, pp. 190–261, (Nusayriler'de Dini Şiirler-İlahiler).

Les Quatrains de Baba Tahir 'Uryan en Pehlevi musulman, Journal Asiatique, 8e sér., 6, 1885, pp. 502–45, (Müslüman Pehlevi'de, Baba Tahir'in Uryan Dörtlüsü).

Nouveaux Quatrains de Baba Tahir 'Uryan, in Spiegel Memorial Volume, ed. J. J. Modi, Bombay, 1908, pp. 290–302, (Müslüman Pehlevi'de Baba Tahir'in Uryan Yeni Dörtlüsü).

La Religion de Bab, Paris, 1889, (Bab Dini).

Les Calligraphes et les Miniaturistes de l'Orient Musulman, Paris, 1908, (Müslüman Doğu'nun Hattatları ve Minyatür Ustaları).

¹⁸⁹ L'Ecole des Langues Orientales.

¹⁹⁰ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.172.

¹⁹¹ Académie des Inscriptions et Belles-Lettres.

¹⁹² Pouillon, a.g.e., s.173.

Selmân du Fârs, Mélanges Hartwig Derenbourg, Paris, 1909, pp. 297–310, (Selman-ı Farisi, Hartwig Derenbourg ile müşterek).

Les Légendes Epiques de la Région de Ghazna (Afghanistan), CRAIBL, 1916, pp. 579–87. Gazne(Afganistan) bölgesinin destan efsaneleri,

Les Ziyârides, Mémoires de l'Académie des Inscriptions et Belles Lettres XLII, 1922, (Ziyariler, Kitabeler ve Edebiyat Akademisi Hatırat Serisi).

La Perse Antique et la Civilisation Iranienne, Paris, 1925, (Eski Fars ve İran Uygarlığı),
L'Iran Antique. Elam et Perse, et la Civilisation Iranienne, en Collaboration avec Louis Delaporte, Paris, Albin Michel, 1943, (Antik İran), Louis Delaporte ile müşterek.

Les Derviches d'Asie Mineure, CRAIBL, 1918, pp. 177–183, (Anadolu'nun Dervişleri).

De la Valeur Historique des Mémoires des Derviches, Tourneurs, Journal Asiatique, sér. 11, 19, 1922, pp. 308–17, (Dönen Dervişlerin Gerçek Değeri).

Histoire de Bagdad dans les Temps Modernes, Paris, Ernest Leroux, 1901, (Modern Zamanlarda Bağdat Tarihi).

2. Edmond Doutté (Edmond Théodore Félix Doutté) (1867-1926)

Asıl adı Edmond Théodore Félix Doutté olan Edmond Doutté 14 Ocak 1867'da Eure eyaleti Évreux şehrinde doğmuş, 6 Ağustos 1926'da Paris'te vefat etmiş, bir oryantalist, sosyolog ve İslam uzmanıdır. 9 Mart 1906'da, Légion d'honneur Fransız Şövalye Şeref Madalyası'na layık görülmüştür.¹⁹³

Eserleri:

Les Aïssâoua à Tlemcen, Châlons-sur-Marne, Martin frères yayınları, 1900, Cezayir, (Tilimsan'daki İseviyye).

Notes sur l'islâm Magribin: Les Marabouts, Paris, Ernest Leroux yayınevi, 1900, (Mağrib İslamı Üzerine Notlar: Murabıtlar).

Imroulcaïs, üç bölümden oluşan Arapça piyesi Fernand Nozière ile beraber yazmıştır.

¹⁹³ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.175.

3. (Abb  Julien Rouquette (1871-1927)

Julien Rouquette, orta halli bir ailenin çocuğu olarak 20 Eylül 1871'de Vimenet (Aveyron, Fransa) dünyaya gelmiştir. Babası bir ayakkabıcı olan Rouquette,  nce Papaz yardımcısı sonra 1899'da Papaz olmuştur. Montpellier piskoposunun yazarı ve arşivcisi olan G rard Ferrier'in dedesidir. Rahiplik mesleğinin dokunuşuyla Julien, Beyaz Papazlar çatısı altında din hizmetleri görevine başlamış ve ilk yıllarını, geçmişin kalıntılarını incelemeye çalıştığı Afrika topraklarında geçirmiştir. Sağlık nedeniyle, görevine devam edememiş ve Fransa'ya geri dönmüştür. 1902'de Gagnes şehrini tarihi (*Histoire de la Ville de Ganges*) isminde ilk kitabını yazmış ve kariyerine hem din görevlisi hem de yazar olarak devam etme kararı vermiştir. Fransa'da mezhep farklıları nedeniyle çıkan Camisards savařları¹⁹⁴ üzerine    kitap yazmıştır.¹⁹⁵

Müslümanlar Arasında Gizli Cemiyetler (*Les Soci t s Secr tes Chez les Musulmans*) kitabının yazarıdır. 619 sayfalık eser, iki bölümden oluşmaktadır.¹⁹⁶

İlk bölümde paganizm, Fransız masonları ve İslam'ı ele almıştır. İkinci alt bölümde Panislamizm ve Hristiyanların toleransından bahsedilmiştir.     nc  alt bölümde tasavvuf ve vecd ele alınmış, tasavvufun menşeinin Hindistan olduğu iddia edilmiştir. Dördüncü, beşinci ve altıncı alt bölümlerde ortodoks İslam, silsile, tarikatlar, zühd, ihvan olmak, zikir, murabıtlar, Türkiye'deki Bektaşilik, Cezayir'deki Taibya tarikatlarıyla ilgili konular işlenmiştir.¹⁹⁷

İkinci bölümde Afrika'daki en önemli tarikatlardan bahsedilerek, al bölümler halinde sırasıyla; Kadiriyye, şaziliyye, İseviyye, şeyhiyye, Ticaniyye, Halvetiyye ve Rahmaniyye, Senusilerden incelenmiştir. Bu tarikatların kaynağı, silsileleri, verilen zikir dersleri ve Fransızlar için tehlike boyutları ele alınmıştır.¹⁹⁸

Sonuc bölümünde, misyonerler ve hastaneler, Cezayir'in asimilasyonu, tarikatlarla nasıl mücadele edilmesi gerektiği açıklanmıştır. Kitabın  ns z bölümünde, Fransız işgaline direnen

¹⁹⁴ 1702 yılında C vennes bölgesinde Camisards ayaklanması diye bilinen Protestanlar isyan etmiş, savaşlar sonunda Katoliklerin egemen olması nedeniyle    yüz bin dolayında insan, kral XIV. Louis fermanının hükümlerine aykırı gelecek biçimde ülke dışına, Berlin, Londra, Cenevre, Amsterdam ve Amerika'ya göç etmesiyle sonuçlanmıştır. Kaynak: İrfan Atalay, XVI. ve XVII. Yüzyıl Fransız Yazınında Din Savaşları ve Agrippa D'aubign 'nin Les Tragiques  rneği, Humanitas Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı 6, Güz 2005, S.31-50.

¹⁹⁵ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.182.

¹⁹⁶ Julien Rouquette, *Les Soci t s Secr tes Chez les Musulmans*, Paris, 1899.

¹⁹⁷ Rouquette, a.g.e., s.1-151.

¹⁹⁸ Rouquette, a.g.e., s.153-549.

Kadiri Şeyhi Emir Abdulkadir'in tasavvuf yerine Katolikliği seçmesinin imkânsız olduğu ve Fransız masonluğunu tercih etmeyeceğinin yazılması dikkate değerdir.¹⁹⁹

4. Frédéric Alfred Le Chatelier (1855-1929)

Maden mühendisi bir babanın (Louis Le Chatelier) oğlu olarak 23 Kasım 1855'te doğmuş, 9 ağustos 1929'da Paris'te vefat etmiştir. Profesör ve gezgin olarak tanınır. 1874'te Fransa Saint-Cyr'dan yola çıkarak, Afrika'ya sömürge amaçları doğrultusunda birçok seyahat gerçekleştirmiştir. 1876'dan 1886'ya kadar Cezayir'de mahalli yönetimlerde görev almış, Ouargla'da (1883-1885) görev yapan ilk Fransız subay olmuştur. 1893'te Fransız Kongo Araştırmaları ve Araştırmaları Derneği'ne başkanlık etmiştir. Alfred Le Chatelier, 1902 yılında Fransa'daki College de Fransa'da Sosyografi²⁰⁰ kürsünü kurarak başkanlığını yürütmüş, ardından Louis Massignon bu görevi devam ettirmiştir.²⁰¹

Eserleri:

Description de l'Oasis d'In-Salah, 1886, Algiers: P. Fontana, (In-Salah'taki Vaha).

Les Confréries Musulmanes du Hedjaz, 1887, Paris, E. Leroux (Hicaz'ın Müslüman Tarikatları).

L'Islam au XIXe Siècle, 1888, Paris, E. Leroux, (19. yüzyılda İslam).

Les Médaganat, 1888, Algiers, A. Jourdan, (Medaganlılar²⁰²).

Questions Sahariennes: Touat, Châamba, Touareg, Mission dans le Sud Algérien, juin-août 1890, (Sahra Sorunları: Touat, Châamba, Touareg, Güney Cezayir Görevi-Misyonu).

Tribus du Sud-Ouest Marocain: Bassins Côtiers entre Sous et Drâa, 1891, Paris, E. Leroux (Güneybatı Fas Kabileleri: Sous ve Drâa Arasındaki Kıyı Havzaları).

Étude et Création d'une Voie de Communication entre la Côte et le Congo: Voie du Congo Français, 1893, Paris, impr. de Mouillot, (Kıyı ve Kongo Arasında Bir İletişim Yolunun İncelenmesi ve Oluşturulması: Fransız Kongosu yolu).

L'Islam dans l'Afrique Occidentale, 1899, Paris, G. Steinheil, (Batı Afrika'da İslam).

¹⁹⁹ Julien Rouquette, *Les Sociétés Secrètes Chez les Musulmans*, Paris, 1899, s.549-579.

²⁰⁰ Etnik ve Sosyolojik alanlarda yapılan bilimsel araştırmalardır.

²⁰¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.189.

²⁰² Cezayir'in Ahaggar bölgesinden Medagan isimli liderleri olan topluluktur.

Questions d'économie coloniale, lettres à M. Eug. Étienne, vice-président de la Chambre des Députés, par A. Le Chatelier, 1902, Paris, A. Challamel, (Başbakan yardımcısı M. Eug. Etienne'e Sömürge Ekonomisinin Soruları Üzerine Mektuplar).

Notes sur les Villes et Tribus du Maroc en 1890, 1902, Angers: impr. de A. Burdin, 1890'da Fas Şehirleri ve Kabileleri Üzerine Notlar).

La Conquête du Monde Musulman: Les Missions Evangéliques Anglo-Saxonnes et Germaniques, 1911, (Müslüman Dünyasının Fethi: Anglo-Sakson ve Alman-Evanjelik Misyonları).

Réforme Républicaine, Idées Modernes, 1911, Paris, E. Leroux, Cumhuriyet Reformu, Modern Fikirler).

Documents et Réflexions sur la Politique Musulmane de la France, 1912, Paris, (Fransa'nın Müslüman Politikasına İlişkin Belgeler ve Yansımalar).

Mission Scientifique du Maroc. Villes et Tribus du Maroc. Documents et Renseignements Publiés sous les Auspices de la Résidence Générale. Casablanca et les Châouïa, 1915, Paris, (Fas'a Bilimsel Görev: Fas Şehirleri ve Kabileleri. Toplu Konut Himayesinde Yayımlanan Belge ve Bilgiler).

L'Algérie et l'Alfa, 1918, Paris, Cellulose et Papiers, (Cezayir ve Alfa).

5. Max Choublier (1873-1933)

30 Mart 1873'te Saint-Quentin (Aisne), Fransa'da doğan Choublier, 29 Ağustos 1933'te Palamos'ta vefat etmiştir. 1897'de hukuk doktorasını tamamlamıştır. Suriye'de Fransız büyükelçisi ve Suriye ekonomik birlik başkan yardımcısı olarak görev yapmıştır.²⁰³

Eserleri:

La Question d'Orient Depuis le Traité de Berlin, 1897, Paris, A. Rousseau, (Berlin Antlaşması'ndan Bu Yana Doğu Sorunu).

Les Bektachis et la Roumélie, 1927, Paris, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, (Bektaşiler ve Rumeli).

²⁰³ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.195.

6. Gabriel-Joseph Edgard Blochet (1870-1934)

Edgard Blochet, 12 Aralık 1870'te Bourges'te doğmuş, 5 Eylül 1937'de vefat etmiştir. Dinler tarihi konusunda uzmanlaşmıştır. Paris'teki Doğu Dilleri Okulu Arapça Bölümünden mezun olduktan sonra, Ecole Pratique des Hautes Etudes'ten asistanlık yapmıştır. 1895 - 1901 yılları arasında Fransız Ulusal Kütüphanesi El Yazmaları bölümünde görev alarak, 1895'te kütüphane müdür yardımcısı ve daha sonra 1929'da sanat eserleri sergileyicisi, olarak atanmıştır. Kasım 1935'te yaş haddinden emekli olmuştur. Sermerkand el yazması eserleri tercüme etmiştir. Ayrıca, Hz. Muhammed'in Mirac'ı gibi konular, Dante'nin İlahi Komedyası'nın Doğu kaynakları ve tasavvuf araştırmalarıyla ilgilenmiştir.²⁰⁴

Tasavvufun menşei Hint-İran tesirine bağlar.²⁰⁵ Doğu mistizminde Yunan düşüncesi üzerine eseri vardır. Edgard, Müslüman Ezoterizmi üzerine çalışmalar kitabında Sâmi, Yâfes²⁰⁶ iki dehası arasındaki temel farklılıkların, İran Tasavvufu ve Arap Ezoterizm'in eserlerine muhalif olduklarından daha iyi tezahür ettiklerini iddia eder. İran mistik kitaplarının okunması kadar, onların karmaşıklıklarına ve belirsizliklerine rağmen, kabul edilebilir olsa da İbnü'l-Arabî'nin muazzam metafizik kitabının zor ve acı verici olduğundan bahsetmektedir.²⁰⁷

Eserleri:

De l'Autonomie de l'Evolution de la Philosophie Grecque, 1934, (Yunan Felsefesindeki Gelişimin Otonomisi).

La Pensée Grecque dans le Mysticisme Oriental, 1931, (Doğu Mistizminde Yunan Düşüncesi).

Christianisme et Mazdéisme chez les Turcs Orientaux, 1929, (Doğu Türklerinde Hristiyanlık ve Zerdüştlük).

Moufazzal Ibn Abil-Fazâil, 1928, (Mufaddal bin Ebü'l-Fezâil).

²⁰⁴ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.203.

²⁰⁵ Erol Güngör, *İslam Tasavvufunun Meseleleri*, 1982, İstanbul, Ötüken Yayınları, sayfa 49-50.

²⁰⁶ Câmi'u'l-beyân'a göre Hz. Nûh'un soyunun Hâm, Sâmi, Yâfes ile onların soyundan gelenlerdir. Taberî, Câmi'u'l-beyân, XXIII, 67.

²⁰⁷ Pouillon, a.g.e., s.204.

Les Enluminures des Manuscrits Orientaux, Turcs, Arabes, Persans de la Bibliothèque Nationale, 1926, (Fransız Milli Kütüphanesi Türk, Arap, Farsça Doğu El Yazmaları Müzehhipleri).

La Conquête des États Nestoriens de l'Asie Centrale par les Schiites, les Influences Chrétienne et Bouddhique dans le Dogme Islamique, 1926, (Nestûrî²⁰⁸ Orta Asya Devletlerinin Şiiler Tarafından Fethi, İslami Dogmaya Hristiyan ve Budist Etkisi).

Études sur le Gnosticisme Musulman, 1913, (Müslüman İrfanı Üzerine Çalışmalar).

A propos du Hizb, 1911, (Hizb Hakkında).

Introduction à l'Histoire des Mongols de Fadl Allah Rashid ed-Din, 1910, (Reşîdüddin Fazlullah-ı Hemedânî'den Moğol Tarihine Giriş).

Une Collection de Manuscrits Musulmans, 1909, (Müslüman El Yazmaları Koleksiyonu).

Epigraphie Musulmane Chinoise", 1908, (Çin Müslümanları Yazıtbilimi).

Le Messianisme dans l'Hétérodoxie Musulmane, Paris, J. Maisonneuve, 1903, (Heterodoks İslam'da Mesihçilik).

Études sur l'Ésotérisme Musulman, (Tradition islamique), Paris", E. Leroux, 1902, (Müslüman Ezoterizmi Üzerine Çalışmalar).

Les Sources Orientales de la Divine Comédie, Paris, Maisonneuve et Larose, 1901, (İlahi Komedyanın Doğu Kaynakları)

Le Livre Intitulé: L'Oulamâ-i Islam, Paris, E. Leroux, 1898, (İslam Uleması Adlı Kitap, Guimet Müzesi Yıllıkları, Dinler Tarihi İncelemesi).

Les Inscriptions Turques de l'Orkhon, Paris, E. Leroux, 1898, (Orhun Türk Yazıtları).

Études sur l'Histoire Religieuse de l'Iran, Paris, E. Leroux, 1898, (İran Din Tarihi Üzerine Çalışmalar).

Les Inscriptions de Samarkand, Paris, E. Leroux, 1897, (Semerkand Kitabeleri).

²⁰⁸ Doğu Süryânî veya Asurî kilisesi olarak da bilinen Nestûrîlik, Patrik Nestûr'un (ö. 451) öncülüğünde oluşan bir Hristiyan mezhebidir.

Lexique des Fragments de l'Avesta, Paris, 1895, (Avesta Fragmanları Sözlüğü).

Catalogue des Manuscrits Arabes Persans et Turcs Offerts à la Bibliothèque Nationale, avec Jean-Adolphe Decourdemanche, (Fransız Milli Kütüphanesindeki Farsça ve Türkçe Arapça El Yazmaları Kataloğu), Jean-Adolphe Decourdemanche ile müşterek.

7. Henri Lammens (1862-1937)

1 Temmuz 1862'de Belçika Gand'da doğmuş ve 24 Nisan 1937'de Lübnan Beyrut'ta vefat etmiştir. Henri Lammens, Cizvit bir Rahip, oryantalist ve İslam tarihçisi olarak tanınmıştır. Hayatının çoğunu onbeş yaşında gittiği Lübnan'da geçirmiştir.

Lammens, *L'İslam: Croyances et Institutions* adlı eseri yazmıştır. Bu eserin bir kısmını Hz. Peygamber'e ayırmıştır. Maxime Rodinson, *A Critical Survey* isimli eserinde Hz. Peygamber'le ilgili Lammens'in iddiaları hakkında şunları belirtmiştir:

Ortaya attığı iddiaların kendinden sonraki oryantalistler tarafından devamlı referans olarak gösterilmesi, Hz. Peygamber'le ilgili eserindeki görüş ve iddialarına yer vermemizi gerekli kılmıştır. Lammens bu eserde daha çok İslam ve Hz. Peygamber'in ailesiyle ilgili görüşlerini dile getirmiştir. Onun görüşlerinin, Hz. Peygamber'le ilgili XX. yüzyılın ilk otuz yıllık dönemindeki Avrupa'da yapılan çalışmaların oldukça etkisinde kaldığı belirtilmektedir. Oldukça iyi durumda olan Arapçasına rağmen, ön yargılarının esiri olması ve siyasi mülahazalarla hareket etmesi, önemli ölçüde eserine de yansımıştır. Zira o, Hz. Peygamber'i, "ikiyüzlü", "şehvet düşkünü"; Arapları ise, korkak, yağmacı, yıkımcı ve kabadayı kimseler olarak tanımlamaktadır. (Rodinson, A Critical Survey, s. 26) Görüldüğü üzere Lammens, İslam ve Hz. Peygamber'in güvenilirliğini boşa çıkarma hevesleri uğruna, akademik ölçü ve metodolojileri çiğnemedi bir beis görmemektedir. Onun itibar ettiği yegâne bilgi, Hz. Peygamber ve hanımlarının aleyhine olanlardır. O, bunu temin edebilmek için, kaynaklardaki bilgileri tahrif edip ön yargılarına kurban etmekte bir sakınca görmemekte üstelik yaptığı gaf ve hatalarını büyük sonuçlar gibi takdim etmektedir. Ne var ki Rodinson' a göre bu gibi saldırgan üslup ve tenkitlerden İslam kaynakları adına bazı faydalar da temin etmek mümkündür. Buna göre bu ve benzeri üslup, kaynakların iyice tedkik edilip yeniden inşası için bir fırsat da olabilir. Zira ona göre tarihi materyali geleneksel bakış açısı ile ele alan metot, işlevsiz hale gelmiştir.

Lammens aynı eserinde 147. ve 183. sayfalarını tasavvufa ayrılmış olup, tasavvufu mistik bir disiplin olarak tanımlar. Tasavvufun Suriye ve Mısır gibi Hristiyan Keşişlerin beşiği olan yerlerde doğduğunu iddia eder.²⁰⁹ 151.-155. sayfaları arasında tasavvufun Hristiyanlık etkisinde olduğunu, Kur'an'dan alıntılarla iddia eder. Örneğin Mekke'de Hz. Peygamber'in ölümden sonra insanların ve kıyâmetten sonra âlemin ne olacağını konusundaki düşüncelerini ve dünya nimetlerindeki hiçlik üzerine zühd kavramlarını, Hristiyanların manastırlardaki gece ibadetleriyle benzetmiştir. 155.-159. sayfalar arasında Gazâlî etkisini, Hristiyanlık etkisinde kaldığını varsayarak değerlendirmiştir. 167.-169. sayfalar arasında sufiler ve engizisyon başlığında, Hallâc örneklerine yer vererek, dışlamaları konu alır. 170.-175. sayfalarda da tarikatları kısaca ele alır. 175.-177. arası sufi ilahiler müzik alt başlığında incelenmiş, 177'de tarikatların organizasyon yapıları ve 178'den itibaren tarikat örnekleri verilmiştir: Kadiriyye, Rifailik, Mevlevilik, Şaziliyye, Bedeviyye, Ahmediyye, Nakşibendilik, Bektaşilik, Senusilik.²¹⁰

Eserleri:

Remarques sur les Mots Français Dérivés de l'Arabe, 1890, (Fransızca'ya Arapça'dan Geçen Kelimeler Üzerine Açıklamalar).

Qoran et Tradition, Comment Fut Composée la Vie de Mahomet, Revue des Recherches de Science Religieuse, 1910, (Kur'an ve Gelenek, Hz. Muhammed'in Hayatı Nasıl Yaşadı?)

Fatima et les Filles de Mahomet: Notes Critiques Pour l'Étude de la Sira, Sumptibus Pontificii instituti biblici, 1912, (Hz. Fatma ve Hz. Muhammed'in Kızları: Siret çalışmaları üzerine kritik notlar).

Le Berceau de l'Islam: l'Arabie Occidentale à la Veille de l'Hégire. I.er volume, Le climat, les Bédouins, Romae, Sumptibus Pontificii Instituti Biblici, ("Scripta Pontificii instituti biblici, Institut biblique pontifical"), 1914, XXIII-371 p, (İslam'ın Beşiği: Hicretten Evvel Batı Arabistan).

Les Ahabis et l'Organisation Militaire de La Mecque au Siècle de l'Hégire, Journal Asiatique, 1916, p. 425-482, (Sahabeler ve Mekke'nin Hicret Dönemindeki Askeri Organizasyonu).

²⁰⁹ Lammens, *L'Islam: Croyances et Institutions*, Beyrut, 1926, s. 152.

²¹⁰ Lammens, a.g.e., s.147-334.

L'Ancienne Frontière entre la Syrie et le Hidjâz (notes de géographie historique), Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale, t. 14, 1918, p. 69-96, (Suriye ve Hicaz Arasındaki Eski Sınırlar).

Les Chrétiens à la Mecque à la Veille de l'Hégire, Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale, t. 14, 1918, p. 191-230, (Hicretten Evvel Mekke Hristiyanları).

Le Culte des Bétyles et les Processions Religieuses Chez les Arabes Préislamites, Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale, t. 17, 1920, p. 39-101. (Putlara Tapma ve İslam Öncesi Araplardaki Ayinler)

La Syrie; Précis Historique (2 vol.), Beyrouth, 1921, (Muhtasar Suriye Tarihi).

La Cité Arabe de Ṭā'if à la veille de l'Hégire, Beyrouth, Imprimerie catholique, ("Mélanges de l'Université Saint-Joseph, tome VIII, fasc. 4"), 1922, p. 115-327, (Hicretten Evvel Arap Şehri Taif).

Le « Sofiânî », Héros National des Arabes Syriens, Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale, t. 21, 1923, p. 131-144, (Sufyani, Suriye'nin Ulusal Arap Kahramanları).

La Mecque à la Veille de l'Hégire, Beyrouth, 1924, (Hicretten Evvel Mekke).

L'Islam, Croyances et Institutions, Beyrouth, 1926, troisième édition revue et augmentée, 1943, (İslam, İnanç ve Kurumlar).

Le Caractère Religieux du Tar ou Vendetta chez les Arabes Préislamites, Bulletin de l'Institut français d'archéologie orientale, t. 26, 1926, p. 83-127, (İslam Öncesi Tar ve Vendetta'nın Dini Karakteri).

L'Arabie Occidentale Avant l'Hégire, Beyrouth, 1928, (Hicretten Evvel Batı Arabistan).

Les Sanctuaires Pré-islamites dans l'Arabie Occidentale, Mélanges de l'Université Saint-Joseph, Beyrouth, t. XI, fasc. 2, 1928, (Arabistan'da İslam Öncesi Mabetler).

Études sur le Siècles des Omayyades, Beyrouth, 1930, (Emeviler Dönemi Üzerine Çalışmalar).

Quelque 80 articles dans l'Encyclopedie de l'Islam, 1913-1934, (İslam Ansiklopedisinde seksen maddenin yazarı).

8. Arent Jan Wensinck (1882-1939)

Rahip bir babanın oğlu olarak 7 Ağustos 1882'de doğmuş, 19 Eylül 1939'da vefat etmiştir. Aslen Hollandalı olup, Université d'Utrecht'te Semitik diller öğrenmeye başladıktan sonra Leiden Üniversitesinde Michael Jan de Goeje ve Christiaan Snouck Hurgronje ile tanışmış ve Hz. Muhammed ve Medine Yahudileri (Mahomet et les juifs de Médine) adlı doktora tezini 1908'de Leiden'de tamamlamıştır. 1913'ten 1938'e kadar beş ciltte yer alan ve aynı zamanda Fransızca ve İngilizce olarak yayımlanan *Enzyklopaedie des Islam*'ın editör sekreteri olarak atanmıştır. İbrânîce, Ârâmîce, Süryânîce ve Arapça bilen Wensinck İslam ve tasavvuf üzerine çalışmalarıyla tanınmıştır. Bildiği birçok dile rağmen yazmış olduğu Fransızca eserleri ve yapılan atıflar nedeniyle bu teze dâhil edilmiştir.

Özcan Hıdır, Wensinck hakkında aşağıdaki satırları kaleme almıştır:

Oryantalistlerin belki de en kıdemlilerinden sayılan Arent Jan Wensinck'in "Müslüman Amentüsü, Teşekkülü ve Gelişim Tarihi" adlı eseri neşredilmiştir. Wensinck'in bu eserinin temel esprisi, teşekkül döneminde İslam inanç ve öğretilerinin Yunan felsefesinden etkilendiği iddiasıdır. Kitabın esas gayesi Hz. Peygamber hakkında bilgi vermek değilse de gerek biyografik bilgi verirken gerek belli meseleleri ele alırken onunla ilgili pek çok görüş ve iddia içermektedir. Hz. Peygamber'in inançla ilgili meselelerle ilgilenmediğini iddia eden Wensinck sözlerini şöyle sürdürmektedir: "Biz, onun bir peygamber, bir politikacı ya da her ikisi olduğunu düşünebiliriz; fakat kesinlikle bir filozof olmadığını bilmeliyiz. Üstelik hicret sonrası onun kariyerindeki değişiklik, tamamen onun genel tavırlarına yansımıştır." Bu eserinde aynı zamanda Hz. Peygamber'in önce Yahudilere iyi davranıp onların gönlünü kazanmaya çalıştığını ancak bunda başarısız olunca Yahudilerden kurtulmak için planlar yaptığını da iddia eden Wensinck, Hz. Peygamber'in hayatı, hanımları ve bazı sahabileri hakkındaki pek çok görüşünü de Shorter Encyclopaedia of Islam'a yazdığı birçok maddede dile getirmiştir. (Wensinck, s. 17, Wensinck, s. 18; Konuyla ilgili olarak ayrıca Wensinck'in Muhammad and the Jews of Madina adlı eserine de bakılabilir.)²¹¹

²¹¹ Özcan Hıdır, "XX. Yüzyıl Oryantalist Çalışmalarda Hz. Peygamber İmajı, İLAM Araştırma Dergisi c. III, sy. 2 (Temmuz-Aralık 1998)", sayfa 146

Diyanet İslam Ansiklopedisi'nde(DİA), Wensinck hakkındaki maddede, tasavvuf hakkında aşağıdaki görüşleri dikkat çeker:

Başlangıçtaki ilgi alanı Sâmi dilleri olmasına rağmen daha çok İslâm araştırmaları alanındaki çalışmalarıyla tanınan Wensinck, Yahudilik ve Hristiyanlığın yanı sıra Helenistik dünyaya ait bilgi birikimini de eserlerine yansıttı; muhtelif din ve kültürlerin İslâm'ın teşekkülündeki izlerini tesbit etmek amacıyla mukayeseli araştırmalar yaptı. İslâm'ın diğer dinlerden alıntılar yaptığı iddiası üzerinde ısrarla duran şarkiyat geleneğine bağlı olan Wensinck, İslâm'daki birçok fıkḥ düzenlemenin Yahudi kaynaklarına dayandığını iddia etti. Süryânî metinlerinden hareketle tasavvuf ve Süryânî mistisizmi arasındaki irtibatı vurgulayarak Ninovâlî İshak'ın (VII. yüzyıl) mutasavvıfları etkilediği görüşünü öne sürdü. Öte yandan Gazâlî'nin İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn'inin Süryânî ilâhiyatçısı İbnü'l-İbrî'nin temel kaynaklarından biri olduğunu söyleyerek farklı din mensuplarının buluştuğu kültürel ortak zemini çalışmalarında ön plana çıkardı.²¹²

Eserleri:

La Pensée de Ghazzālī, Paris, 1940, (Gazali Düşüncesi).

Les Preuves de l'Existence de Dieu dans la Théologie Musulmane, Amsterdam, 1936, (Müslüman İncasında Allah'ın Varlığına Dair Deliller).

Concordance et Indices de la Tradition Musulmāne, Müslüman Geleneğin Dizini ve İndeksi. Kütüb-i Sitte, İmam Mâlik'in muvatta'ı, Darimi'nin es-Sünen'i ve Ahmed bin Hanbeli'nin el-Müsned'indeki Peygamber hadislerinin alfabe sırasına göre kelime kelime sıralanmasından oluşan yedi ciltlik eseridir. *Dizin'in* (el-Mu'cemu'l-mufehres l'il-Hadis'in-nebevi) hazırlanmasına öncülük eden Arent Jan Wensinck, oryantalistlerin İslami eserlere kolayca ulaşmalarını sağlayacak kaynak eksikliğini gidermeye çalışmıştır. Wensinck'in de katkılarıyla 1916'da başlanan ve ilk cildi 1936'da basılan ve yayımlanan, birçok akademisyenin iştirakiyle gerçekleştirilen bu çalışmanın tamamının yayımlanması 1988'de bitmiştir.

²¹² Fatma Kızıllı, Wensinck, TDV İslâm Ansiklopedisi'nin 2013, İstanbul, Cilt 43, s.158-159.

9. Albin Michel (1873-1943)

Fransa Haute-Marne eyaleti Bourmont'ta 29 Temmuz 1873'te doğmuş ve 2 Mart 1943'te Bourg-la-Reine'de vefat etmiştir. Albin Michel, 1902'de Editions Albin Michel Yayınevini kurmuştur ve halen Fransa'nın en önemli yayınevlerinden biridir.²¹³

İbnü'l-Arabî'nin *Les Soufis d'Andalousie: Suivi de La vie Merveilleuse de Dhû-I-Nûn l'Égyptien* (Endülüs'ün Sufileri, Mısırlı Muhteşem Dhû-I-Nûn) eserini Fransızca neşretmiştir.

10. Alfred Marie Octave Bel (1873-1945)

14 Mayıs 1873'te Fransa'nın Salins (Jura) şehrinde doğmuş, 18 Şubat 1945 tarihinde vefat etmiştir. Kuzey Afrika ülkeleri üzerine çalışmış bir Fransız oryantalisttir. Doğu çalışmaları Enstitüsü yıllık çalışmasında "12. ve 13. yüzyıllarda Müslüman Doğu'da Sufizm"²¹⁴ makalesini yazmıştır.

Eserleri:

Les Benou Ghanya, Derniers Représentants de l'Empire Almoravide et leur Lutte Contre l'Empire Almohade, 1903, (Benu Ganyalar, Murabıtlar Devletinin Son Temsilcileri ve Muvahhidlerle Savaşı).

De l'enseignement réservé aux indigènes musulmans dans les écoles qui leur sont spéciales, Bulletin de l'Enseignement des Indigènes de l'Académie d'Alger, 1908, (Yerli Müslümanlara Özel Hazırlanmış Eğitim).

Tlemcen et ses Environs, Guide Illustré du Touriste. – 1908, 1912, (Tlemcen ve Çevresi, Seyyah Klavuzu).

Abou Zakariya Yahia Ibn Khaldoun. Histoire des Beni'Abd-el-Wâd, rois de Tlemcen, 2 vol., traduction, 1913, (Ebu Zekeriya Yahya ibn Haldun, Beni Abdulvad Tarihi, Tlemcen Kralı, 1913).

²¹³ Editions Albin Michel, <https://www.albin-michel.fr/histoire>, (erişim: 07.08.2019)

²¹⁴ Alfred Bel, *Le sufisme en occident musulman au XII et au XIII siècle de J. C.*, *Annale de l'institut des etudes orientales*, 1934-35.

Un Atelier de Poteries et Faïences du Xe Siècle Avant J.-C., Découvert à Tlemcen, 1914, (M.Ö. 10. Yüzyıldan Kalma Tlemcen’de Keşfedilen Seramik ve Çanak Çömlek Atölyesi).

Le Maroc Pittoresque: Fès, 1917, (Resimlerle Fas: Fes şehri).

Coup d'Oeil sur l'Islam en Berbérie" (in Revue de l'Histoire des Religions), 1917, (Berberilerde İslam’a Hızlı Bir Bakış).

Inscriptions Arabes de Fès, Journal Asiatique, 1917, (Fes’teki Yazıtlar).

Les Industries de la céramique à Fès, 1918, (Fes’teki Seramik Endüstrisi).

Catalogue des Livres Arabes de la Bibliothèque de la Mosquée d'el-Qaraouiyn à Fès, 1918, (Fes’teki Karaviyyîn Camii Kütüphanesi Arapça Kitaplar Kataloğu).

Takmila-t-essila d'Ibn El'Abbâr (en collaboration avec M. Bencheneb), 1920, (İbn el-Abbar’ın Takmila-t-essila, Bin Cheneb ile müşterek).

Abou l-Hasan'Ali Djaznaï. Zahrat el As (la fleur du myrte), fondation de la ville de Fès traduction, 1920-1923, (Ebul Hasan Ali Ceznei, Zehrat el-es(Mersin çiçeği), Fes şehrinin tarihçesi).

Sidi Bou Medyan et Son Maître Ed-Daqqâq à Fès (in Mélanges René Basset), 1923, (Üstad Bou Medyan ve Fes’teki Hocası Ed-Dakkak, Rene Basset ile müşterek).

La Religion Musulmane en Berbérie: Esquisse d'Histoire et de Sociologie Religieuses. Établissement et Développement de l'Islam en Berbérie du VIIe au XXe Siècle, 1938, (Berberilerde Müslümanların Dini: Din Sosyolojisi ve Tarih Eskizi. Berberilerde İslam’ın yerleşmesi ve yayılışı).

11. Augustin-Eugène Berque (1884-1946)

Augustin Eugène Berque, 1884 yılında Fransa Nay'da (Basses-Pyrénées) doğmuştur. Babası Fransız Cumhuriyetçisi bir süvari subay ve annesi fanatik Napolyon Bonapart savunucusudur. Babanın askeri kariyeri nedeniyle, bütün aile Maskara'da (Cezayir) yaşamış, sağlık problemleri nedeniyle Berque’in gidemediği Viyetnam’da babası 1903’te vefat etmiştir. Fransa’daki üçüncü cumhuriyetle ilgili sosyal ve politik tartışma olan Dreyfusard taraftarıdır. Evlenir ve büyük oryantalist olarak tanınan tek evladı Jacque 1910’da dünyaya gelir. Berque şeyhler ve murabıtlar ile irtibat kurmuştur. 1920'lerde Paris Camii inşaat projesine destek

olmuştur. 1930'da Cezayir yerlileriyle ilişkilerden sorumlu genel müdür olarak terfi almıştır. Son görevinden 1941'de emekli olmuştur. 1946'da doğduğu yerde vefat etmiştir.²¹⁵

Eserleri:

Le Néo-Wahabisme, Ses Causes, Ses Réactions Rapport d'Un Officier de Réserve Français en Algérie dans les Années, 1920, (Yeni-Vahhabilik, Nedenleri, Tepkileri).

Les Arts Indigènes Algérien, 1924, (Cezayir Yerli Sanatı).

Art Antique et Art Musulman en Algérie, 1930, (Cezayir'de Antik Sanat ve Müslüman Sanatı, 1930).

Un Mystique Moderniste: le Cheikh Benalioua, 1936, (Modernist Bir Mistik: Şeyh Benalioua).

L'Habitation de l'Indigène Algérien, 1937, (Cezayir Yerlileri ve Yaşamı).

Écrits sur l'Algérie, 1937, (Cezayir Tarikatları Üzerine Bibliyografya Denemesi).

Écrits sur l'Algérie, 1986, (Cezayir Üzerine Yazılar, Editör, Jacques Berque).

12. Robert Arnaud (Robert Randau, 1873-1950)

Askeri tercüman Antoine Arnaud'un oğlu olup 11 Şubat 1873 yılında Cezayir'de doğmuştur. Cezayir Hukuk Fakültesi'nde öğrenim gördükten sonra gittiği Paris'te Sömürgeler için idari personel yetiştiren okuldan 1896'da ayrılmıştır. 1898-1899'da Sudan'da Teknik Uzmanlar Komisyonu'nun bir üyesi olarak çalışmıştır. Önce Timbuktu ve Araouane'da, ardından Moritanya, Tagant ve Adrar'da Xavier Coppolani'ye eşlik etmiştir. 1905'te Coppolani'nin ölümünden sonra 1914'e kadar Fas'ta, daha sonra Fransız Batı Afrika (AOF) siyasi ilişkiler bölümüne bağlı olarak görev yapmıştır. I. Dünya Savaşı'nda Fransız Sudanı ve Yukarı Volta'da üst düzey pozisyonlarda çalışmıştır.²¹⁶

Ouarsenis ve Tenès'de (1902-1905) görev yaparken Isabelle Eberhardt ile tanışmış ve 1945'te Isabelle Eberhardt'a ithafen bir kitap yazmıştır: Isabelle Eberhardt, Notlar ve Anılar.

²¹⁵ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.211.

²¹⁶ Pouillon, a.g.e., s.212.

Dakar'da AOF'nin Genel Sekreterliği Siyasi ilişkiler bölümünde çalışırken, burada sömürge yöneticileri için *Précis de Politique Musulmane* (Sarih Müslüman Politikası) kitabının ilk cildini yazmıştır. Siyah İslam teorisi üzerine çalışmıştır. Tasavvufu destekleyerek ve tarikatlara güvenerek Batı afrika ülkelerinin kontrol altında tutulması gerektiğini savunmuştur.²¹⁷

Roman ve şiirleri hariç Eserleri:

Précis de Politique Musulmane, Alger, A. Jourdan, 1906, (Sarih Müslüman Politikası).

L'Islam et la Politique Musulmane Française en Afrique Occidentale Française, Paris, Comité de l'Afrique Française, 1912, (İslam ve Fransız Batı Afrika Müslüman Politikası).

Le Professeur Martin, petit bourgeois d'Alger, Alger, Baconnier, 1938, (Profesör Martin, Cezayir Küçük Burjuvası).

Un Corse d'Algérie chez les hommes bleus: Xavier Coppolani le pacificateur, Alger, Imbert, 1939, (Cezayirde bir Korsikalı: Xavier Coppolani).

Isabelle Eberhardt, notes et souvenirs, Alger, Charlot, 1945; réédition 1989, (Isabel(le) Eberthardt, Notlar ve Anılar).

Die Erfindung Mauretaniens Xavier Coppolani (1866-1905), Leipzig Ed. Hamouda 2014, (Xavier Coppolani'nin Moritanya Keşfi).

13. René Brunel (18??-19??)

Hakkında çok az bilgi olan René Brunel, Fas'ın kuzeyindeki Meknès şehrinde sivil yapı ve altyapı kontrolörü olarak görev yapmıştır. İseviye tarikatının kurucusu Sidi Mohammed ben Aïssâ (1465–1523)'nin türbesi de bu şehirdedir. İsrail'in 1948'te kuruluşuyla beraber Fas'ın Oujda şehrinde Yahudilerle çıkan nümayişlerde komiserlik yapmıştır²¹⁸.

Eserleri:

Essai sur la Confrérie Religieuse des Aïssaoua au Maroc, Paris, 1926, (Fas'taki İseviye Tarikatı Hakkında Bir Deneme).

²¹⁷ Robert Randau, *L'Islam et la Politique Musulmane Française en Afrique Occidentale Française*, Paris, 1912.

²¹⁸ Fas'ın Oujda şehrinde İsrail'in kuruluşunun protesto edilmesi hakkında bir haber, <https://www.yabiladi.com/articles/details/54414/maroc-juin-1948-jerada-oujda.html> (erişim: 06.04.2019)

Le Monachisme Errant dans l'Islam: Sîdi Heddi et les Heddāwa, 1955, İslam'da Göçebe Monarşi: Sidi Heddi ve Heddave.²¹⁹

14. Maurice Bouyges (1878-1951)

12 Kasım 1878'de Fransa Aurillac'da doğmuş, 22 Ocak 1951'de vefat etmiştir. Aurillac'ta papaz okulunda ve Saint Flour'da ilâhiyat lisesinde okumuş, 1897'de Cizvitliğe geçmiş ve Lübnan'a gitmiştir. Arapça, İbrânîce ve Süryânîce öğrenmiştir. İbn Rüşd, Gazzâlî ve Fârâbî'nin eserlerini tahkikli olarak neşretmiştir. Kırka yakın makalesini, başta Saint Joseph Doğu Araştırmaları Karma Üniversitesi²²⁰ yayınlarından olmak üzere yazmıştır.²²¹

Eserleri:

Notes sur les Philosophes Arabes Connus des Latins au Moyen Age, Beyrouth: Imprimerie catholique, 1923, (Ortaçağ'da Tanınan Arap Filozoflar Üzerine Notlar).

Pour l'Histoire de la Philosophie Grecque, M. Bouyges, A. Brémond, Joseph Souilhé, G. Horn, Paris, G. Beauchesne", 1924, (Yunan felsefe tarihi), A. Brémond, Joseph Souilhé, G. Horn ile müşterek.

Tahafot al-falasifat, Gazali, Beyrut, 1927, (Gazâlî'nin Tehâfütü'l-felâsifesi).

Tahâfut al-tahâfut, Averroès, Beyrut", 1930, (İbn Rüşd'ün Tehâfütü't-Tehâfüt çevirisi).

Averroès: Talkhic kitab al-Maqoulat, Beyrut, 1932, (Telhîsu Kitâbi'l-Makûlât, İbn Rüşd).

Risâlah fî'l-'aql Fârâbî, Beyrut, 1938, (Fârâbî'nin Risâle fi'l-'akl'ı).

Essai de Chronologie des Oeuvres de Al-Ghazali (Algazel), 1959, (Gazâlî Eserlerinin Kronolojik Sıralaması).

Grand Commentaire de la Métaphysique, I.1938, II. 1942, III. 1948, Notice.1954, 1973, Beyrut, (İbn Rüşd'ün Tefsîru Mâ ba'de't-tabî'a'sı. Cilt 1. 1938, Cilt 2. 1942, Cilt 3. 1948 Tanıtma (Notice) cildi 1954, 1973).

²¹⁹ Heddave: Fas'ta göçebeler arasında yaygın bir tarikat.

²²⁰ Mélanges de la Faculté Orientale de l'Université Saint Joseph.

²²¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.215.

15. Camille Bernard Carra de Vaux-Saint-Cyr

Vaux, 5 Şubat 1867'de Bar-sur-Aube'de doğmuş, 1953'te Nice'de vefat etmiştir. Fransız oryantalist, aynı zamanda bilim ve din tarihçisi olarak tanınır. Dedesi Alexandre Carra de Vaux, Alphonse de Lamartine'in ilk kuzenidir. Babası Albert Carra de Vaux,²²² sulh hâkimidir. Anne tarafından Mareşal Jourdan'ın torunudur. Çocukluğunu bir aile mülkü olan Rieux Kalesi'nde geçirdikten sonra Stanislas Koleji'nden mezun olmuş, daha sonra 1886'da École Polytechnique Teknik Üniversite'de okumuştur. Paris Katolik Enstitüsü'nde 1890'da yirmi üç yaşında Arapça Hocası olarak atanmış ve 1891'de Paris'te, 1894'te Brüksel'de, Uluslararası Katolik Bilimsel Kongrelerinin organizasyonlarında görev almıştır. Aynı zamanda, Pansey Belediye Başkanlığı'na (1892) seçilmiş ve uzun süre tarım sendikası başkanlığı yapmıştır.²²³

1891 ve 1897'de Anadolu'ya ve Amerika Birleşik Devletleri'ne seyahat etmiştir. Asya Cemiyeti'nin aktif bir üyesi olmuş ve 1895'te yönetime girmiştir. 1896'da Rahip "Félix Charmetant", "Marquis Charles-Jean-Melchior de Vogue", "Baron Adolphe d'Avril" ile ve diğer bazı kişilerle Hristiyan Doğu Dergisi'ni (Revue de l'Orient Chrétien) kurmuşlardır. 1900 Evrensel Sergisi'nin yanı sıra, dinlerin tarihi ve karşılaştırmalı tarih kongresi kongresi düzenlemesi için çalışmıştır. Genel Bilim Tarihi Dergisini (Revue d'histoire générale des sciences) kurmakla görevli uluslararası bir komisyonun üyesi seçilmiştir.²²⁴

Ermeni meselesinde Osmanlı aleyhinde açıklamalar yapmış, Siyonizmle ilgilenmiştir. İran Şiiliği ve anti-semitik düşünce üzerine çalışmalar yapmıştır.²²⁵

Eserleri:

Gazâlî: Le Traité de la Rénovation des Sciences Religieuses, Paris, A. Picard, 1891, (Gazâlî: Din Bilimlerini Yenileme İncelemesi).

Le Traité des Rapports Musicaux ou l'Épître à Scharaf ed-Dîn, par Safi ed-Dîn 'Abd el-Mumin al-Baghdadi, Paris, Imprimerie nationale, 1891, (Safiyyüddîn Abdülmümin el-Urmevî ve er-Risâletü's-Şerefiyye'nin İncelemesi, Seyfeddin Abdül Mü'min el-Bağdadi).

²²² Baron Marie Francois Albert Carra de Vaux (1833-1884).

²²³ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.223.

²²⁴ Pouillon, a.g.e., s.224

²²⁵ Pouillon, a.g.e., s.225.

Les Sphères Célestes Selon Nasir Eddin Attusi, Paris, Gauthier-Villars, 1893, (Nasîrüddîni Tûsî'ye Göre Gök Küreleri).

Les Mécaniques ou l'Élévateur, de Héron d'Alexandrie, traduction de la version arabe de Qusta ibn Luqa, Paris, Imprimerie nationale, 1894, (Mekanik veya Asansör).

L'Astrolabe Linéaire ou Bâton d'Et-Tousi, Paris, Imprimerie nationale, 1895, (Şerefüddîn Muzaffer b. Muhammed b. Muzaffer et-Tûsî'nin Lineer Usturlabı).

Maçoudi. Livre de l'avertissement et de la révision (traduction française), Paris, Imprimerie nationale, 1896, (Al-Mas'ûdî. Uyarı ve Revizyon Kitabı).

Étude d'histoire orientale. Le mahométisme, le génie sémitique et le génie aryen dans l'islam, Paris, H. Champion, 1897, (Doğu Tarihi Çalışması. İslam'da Sami ve Ari sınıfı, Muhammetizm).

Le Mahométisme, Paris, H. Champion, 1898, (Hz. Muhammed).

Avicenne, Paris, F. Alcan, 1900, (İbn-i Sina).

La Philosophie Illuminative (Hikmek el Ichraq) d'Après Suhrawardi Meqtoul, Paris, Imprimerie nationale, 1902, (Aydınlatıcı Felsefe; Hikmetü'l-işrâk, Sühreverdî).

Gazali, Paris, F. Alcan, 1902, (Gazâlî).

Le Livre des Appareils Pneumatiques et des Machines Hydrauliques, par Philon de Byzance, Paris, G. Klincksieck, 1902, (Pnömatik Cihazlar ve Hidrolik Makineler Kitabı).

L'Islamisme en Face de la Civilisation Moderne, Paris, F. Alcan, 1905, (Modern Medeniyetin Karşısında İslamizm).

Leibniz, Paris, Bloud, 1907, (Leibniz).

Newton, Paris, Bloud, 1907, (Newton).

La Doctrine de l'Islam, Paris, G. Beauchesne, 1909, (İslam Doktrini).

Le Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium (avec Louis Cheikho et Habib Zayyat), Eutychii patriarchæ Alexandrini Annales, 2 vol. CSCO- Le Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium 50-51, Script. Arab. 6-7, Louvain-Beyrouth, 1906-09, (Doğu Hristiyan metinlerinin gözden geçirilmesi²²⁶), Louis Cheikho ve Habib Zayyat ile müşterek.

²²⁶ Bu yayınların amacı Doğu Papazlarının metinlerini, başta Kipti, Arapça, Ge'ez(eski Etiyopya dili), Ermenice ve Süryanice olmak üzere yaymaktır. Orijinal dilde her bir metine Latince bir çeviri eşlik etmiştir.

Léonard de Vinci, Paris, Bloud, 1910, (Leonardo da Vinci).

La Langue Etrusque: Sa Place Parmi les Langues, Paris, H. Champion, 1911, (Etrüsk Dili).

Notes d'Histoire des Sciences, Paris, Imprimerie nationale, 1917, (Bilim Tarihi Notları).

Les Penseurs de l'Islam, 5 tomes, Paris, P. Geuthner, 1921-26 İslam Düşünürleri. (I: Hükümdarlar, Tarih ve Siyaset Filozofları; II: Coğrafyacılar. Matematik ve Doğa bilimleri; III: Müfessirler. Gelenek ve İctihat; IV: Eğitimci Skolastikler; V: Mezhepler. Modern liberalizm); 1921-26, tekrar basım: 1984.

Tableau des Racines Sémitiques, Arabe-Hébreu, Accompagnées de Comparaisons, Paris, G.-P. Maisonneuve, 1944, (Semitik ve Arap İbrani Irklar Tablosu, Karşılaştırmalı).

16. Maurice Gaudefroy-Demombynes (1862-1957)

15 Aralık 1862'de Renancourt-lès-Amiens'te doğmuş, 12 Ağustos 1957'de Hautot-sur-Seine'de vefat etmiştir. Arap dünyası, İslam ve dinler tarihi konularında çalışmıştır. Hukuk tahsilinden sonra Cezayir'de okul müdürü olarak görev yapmış, 1898'de Paris'e geri dönmüştür. Doğu Dilleri Okulu'nda sırasıyla kütüphane müdürü ve Arapça uzmanı olarak görev yaptıktan sonra 1923'te doktorasını tamamlamıştır. Paris Üniversitesinde bulunan, Edebiyat Fakültesi'nde görev yapmış, daha sonra Sorbonne'a bağlı EPHE²²⁷ İslâm Araştırmaları Merkezi Müdürlüğü yapmıştır. Makaleleri İslami Çalışmalar Dergisi, Asya Günlüğü, Kritik Dergi, Dinler Tarihi Dergisi, Popüler Gelenekler Dergisi, Tarih Dergisi, Ekonomi ve Sosyal Tarih Dergisi, Bilim Adamları Dergisi, İnsanlık Mektupları, Afrika Dergisi isimli (Revue des Etudes Islamique, Journal Asiatique, Revue Critique, Revue de l'Histoire des Religions, Revue des Traditions Populaires, Revue Historique, Revue d'Histoire Economique et Sociale, Journal des Savants, Lettres d'Humanité, Revue Africaine) dergilerde yayımlanmış, 1935 senesinde Kitabeler ve Yazıtlar Akademisine²²⁸ üye seçilmiştir. Maurice Gaudefroy-Demombynes, Doğu Dilleri ve Medeniyeti Milli Enstitüsünde (şimdiki INALCO) öğretim üyesi olarak görev yapmıştır.²²⁹

En ünlü eserleri, Mekke Hac'cın (*Le Pèlerinage à la Mekke*) yanı sıra Müslüman Kurumlar (*Les Institutions Musulmanes*) hakkındaki tarihi ve dini çalışmaları olmuştur. Müslüman Kurumlar kitabında tasavvufun neo-platonik enkaz üzerine Müslüman ilahiyatçılar tarafından, Hristiyanlık ve Budizm'den etkilenecek geliştirildiğini savunur. Diğer taraftan, Arap

²²⁷ Ecole des hautes études.

²²⁸ Académie des inscriptions et belles lettres.

²²⁹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.229.

seyyah İbn Cübeyr'in (1145-1217) yaptığı seyahatlerin öyküsünü açıklamalı bir şekilde Fransızca'ya çevirmiştir. Önemli bir temel eseri de Arap yazarlar ve Memlükler döneminde Suriye ile ilgili yaptığı çalışmadır.²³⁰

Eserleri:

Ibn Khaldoun: Les Rois de Grenade, Paris,1898, (İbn Haldun: Granada Hükümdarları).

Les Cérémonies du Mariage en Algérie, Paris, 1900, (Cezayir'de Düğün Merasimleri).

Le Pèlerinage à la Mekke. Étude d'histoire religieuse. (Annales of the Guimet Museum: Bibliothèque d'études; 33), Paris, 1923, (Mekke'ye Hac).

Les Institutions Musulmanes, Paris, 1921,(Müslüman Kurumlar).

Mahomet. L'Homme et Son Message, Paris,1957, (Hz.Muhammed: İnsan ve Mesajı).

Le Monde Musulman et Byzantin Jusqu'aux Croisades. Paris, E. de Boccard, 1931 (Histoire du Monde 7,1), (Haçlılara kadar Bizans ve Müslüman Dünyası), S.F. Platonov ile müşterek, 1931 (Dünya Tarihi 7,1).

Manuel d'Arabe Marocain. Grammaire et Dialogues, 1925, (Fas Arapça El kitabı. Dilbilgisi ve Diyaloglar), Louis Mercier ile müşterek.

La Syrie à l'Epoque des Mamelouks d'Après les Auteurs Arabes: Description Géographique, Economique et Administrative Précédée d'une Introduction sur l'Organisation Gouvernementale Paris, Librairie orientaliste Paul Geuthner, 1923 (Haut-Commissariat de la République Française en Syrie et au Liban: Bibliothèque archéologique et historique, Vol III.) (Arap Kaynaklarına Göre, Memlükler Döneminde Suriye).

Grammaire de l'Arabe Classique: (morphologie et syntaxe) / Régis Blachère.3e éd.,reworked (reprint): Maisonneuve et Larose,Paris, 1952, (Klasik Arapça), Régis Blachère ile müşterek.

Documents sur les Langues de l'Oubangui-Chari, Decorse. 1907, (Afrika Yerel Dillerinden Bongo Bagirmi Dili Dosyaları).

Tercümeler:

Masālik el abşār fi, L'Afrique, moins l'Égypte / Abu-'l-'Abbās Aḥmad Ibn-Yaḥyā Šihāb-ad-Dīn Ibn-Faḍlallāh al-'Umarī, Paris, Librairie Orientaliste Paul Geuthner, 1927, (Mesalikü'l-

²³⁰ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.230.

Ebsar fi Memaliki'l-Emsar, Ebü'l-Abbâs Şehâbeddin Ahmed b. Yahya İbn Fadlullah El-Ömeri, Afrika, Mısır Kesimi).

Les Cent et Une Nuits. Librairie orientale et américaine E. Guilmoto, (Yüzbir Geceler).

Muhammad Ibn-Ahmad Ibn-Ğubair, Voyages; P.1, (Documents related to the history of the Crusades published by. Vol I–III, plus Atlas). Paris, 1949, Librairie orientaliste Geuthner, (İbn Cübeyr'in Seyahatnâmesi. Kitabeler ve Edebiyat Akademisi tarafından neşredilen Haçlı Seferleri Tarihi kaynaklarından istifade edilerek çevrilmiştir).

Muhammad Ibn-Ahmad Ibn-Ğubair, Voyages; P.2, Paris, 1951, Librairie orientaliste Geuthner (İbn Cübeyr'in Seyahatnâmesi).

Muhammad Ibn-Ahmad Ibn-Ğubair, Voyages; P.3, Paris, 1953–1956, Librairie orientaliste Geuthner, (İbn Cübeyr'in Seyahatnâmesi).

Muhammad Ibn-Ahmad Ibn-Ğubair. Voyages; P.4, Tables, Paris, 1965, Librairie orientaliste Geuthner, (İbn Cübeyr'in Seyahatnâmesi).

17. Basile Nikitine (Basil Nikitin) (1885 - 1960)

Basile Nikitine, Polonya'nın bir kasabası olan ancak sonradan Rusya İmparatorluğu'nun bir parçası haline gelen Sostonovit'te doğmuştur. 1904'te liseden mezun olduktan sonra, Farsça ve Türkçe öğrenmek için Lazarev Enstitüsü'ne kayıt olarak Rusya'ya gitmiştir. 1908 yılında Nikitine, Saint Petersburg'daki dışişleri bakanlığında işe başvurmuş, Afganistan'daki Rusya Büyükelçiliği'ne atanmıştır. 1915'te Urumiye'ye konsolos olarak terfi etmiştir. Burada, Asuri birliklerinin Rus İmparatorluk Ordusu'na katılması konusunda anlaşma sağlayan Asuri Patriği Shimun XIX. Benyamin ile bir toplantı düzenlemiştir. Nikitine, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Asuriler'e Rusya'da ulusal topluluk toprağı sunulacağına söz vermiştir. 1917 Rus Devrimi'nde üç yıl daha konsolosluk görevine devam etmiştir. Bu dönemde Nikitine, Birinci Dünya Savaşı patlak verip, Ekim Devrimi'yle Rus Çarının gitmesiyle, Nikitine Rusya'ya geri dönmemeye karar vermiş ve Fransa'ya göç etmiştir. Fransa'ya yerleştikten sonra emekli olmuş ve kitap yazmaya başlamıştır. Kürtler ve Ortadoğu'daki diğer topluluklar hakkında yazdığı birçok kitaplar yayımlanmıştır.²³¹

İbn Bezzaz'ın Safiyyüddîn-i Erdebîlî hakkında yazdığı Şafvetü's-Şafâ isimli eserini Fransızca'ya çevirmiştir. Kitapta Safeviyye'yi kuran Safiyyüddin İshak'ın hikâyesi, hayatı, aldığı

²³¹ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.243.

eğitim, yaşadıkları, Şeyh İbrahim Zahid-i Geylani'ye intisap etmesi, halife olması ve öldükten sonra tebliğ faaliyetleri, dergâhındaki gündelik yaşantısı, mucizeleri, ölümü, kendisinden sonra görevi devrettiği kişiler, öğrencileri ve bunların gösterdiği mucizevi olaylar üzerine anekdotlar verilerek detaylı anlatılmıştır.²³²

Eserleri:

Essai d'Analyse du Safwat as-Safa”, Jounal Asiatique 245, 1957, (Şafvetü’ş-şafâ Analizi Konusunda Deneme).

Quelques observations sur les Kurdes, Mercure de France, 1921, (Kürtler Hakkında Gözlemler).

Les Valis d'Ardalan in the journal Revue de monde musulman, 1922, (Ardalan Valileri).

Les Kurdes et le Christianisme in the journal Revue de l'histoire des religions, Paris 1922, (Kürtler ve Hristiyanlık).

La Vie Domestique Kurd in the journal Revue d'ethnographie et des traditions populaires, Paris 1922, (Kürtlerin Yerel Yaşamı).

The Tale of Suto and Toto in the journal Bulletin of School of Oriental and African Studies, London 1923, (Suto ve Toto'nun Hikâyesi).

Kurdish Stories from my collection in the journal Bulletin of School of Orient and Africa Studies, London 1926, (Koleksiyonumdan Kürt Hikâyeleri).

18. Louis Massignon (Louis Fernand Jules Massignon) (1883-1962)

Asıl adı Louis Fernand Jules Massignon olan Massignon, Fransa, Nogent-sur-Marne’de 25 Temmuz 1883’da doğmuş ve 31 Ekim 1962 Fransa Suresnes’de vefat etmiştir. Massignon Fransız müsteriklerinin üstad ve en büyük araştırmacısı olarak kabul edilmektedir. Koyu Hristiyan bir annenin ve heykeltıraş rasyonalist bir babanın evladı olarak dünyaya gelmiştir. Montaigne’da başladığı lise eğitimini 1896’da, on üç yaşındayken, Louis-le-Grand Lisesinde tamamlamıştır. Babasının tesiriyle ateisme yönelmiş 1898’de, Avusturya ve Almanya’ya seyahat etmiş, ardından 1899’da ailesiyle birlikte İtalya’ya gitmiştir. 1900’de Joris-Karl Huysmans ile tanışmış, ertesi yıl Cezayir’i ziyaret etmiş ve 1902’de Edebiyat Fakültesi’nden

²³² Ethem Cebecioğlu, *İbn Bezzâz*, TDV DİA, c. 19, İstanbul, 1996, s.378-379.

mezun olmuştur. Afrikalı Leon'a²³³ göre Fas'ın coğrafi haritasını çıkarttığı yüksek lisans tezinden sonra aynı yıl askerliğini yapmıştır. Fas araştırmalarıyla beraber agnostik²³⁴ olmasına rağmen daha sonra Katolik inancına geri dönmüştür. Hallâc-ı Mansûr'un hayatını konu alan bir tez hazırlamıştır. 15 Haziran 1919'da geçici olarak College de France'da Sosyoloji ve Sosyografi kürsü başkanlığına getirilmiştir. Sosyografi kürsüsünün kurucusu Alfred le Chatelier'in emekli olmasından sonra 1926 ile 1954 arasında kalıcı olarak görev yapmıştır. Ayrıca Ecole Pratique des Hautes Etudes (EPHE)'de çalışma direktörlüğü yapmıştır. Öğrencileri arasında Henry Corbin, Eva de Vitray-Meyerovitch, Abdurrahmân Badawî, Abd al-Halim Mahmud, Ali Şeriati, Jean-Mohamed Abdeljalil, Emile Janier, George Makdisi, Herbert Mason, James Kritzeck gibi isimler vardır.²³⁵

Şiîlik ve İran'daki İslâm uygulamalarını incelemiştir. İbn Atâullah el-İskenderî, Ali Şüsterî ve İbn Seb'în gibi mutasavvıfları Avrupa literatürüne tanıtmıştır. Hz. Fâtıma ve Selmân-ı Fârisî'yi araştırmış, hayatının sonuna kadar Hallâc'la ilgilenmiştir.

İslâm Tasavvufunun Teknik Sözlüğünün Kökenleri Hakkında Deneme²³⁶ kitabının yazarıdır. Bu kitabında tasavvufla ilgili temel terimleri ele alarak açıklamaya çalışmıştır. Bunu yaparken de Hallâc-ı Mansûr konulu metinlerden istifade etmiş, tasavvuf ve kökenleri, tasavvufta dış tesir olup olmadığı, ilk mutasavvıflar ve temel kavramları ele almıştır. Tasavvufun ele alınırken, Yunan felsefesindeki izlerle paralel bir yön olup olmadığını incelemiştir. Rivayetler açısından hadis-i kudsi, mürsel ve meşhur hadislerin ravileri, isnad açısından tasavvufu değerlendirmiştir. Diğer bir bölümde Kur'an açısından tasavvuf, ayrıca suf, sufi, sufiyah kelimeleri üzerinde durmuştur. Hicretin ilk yüzyılında sahabeleri incelemiş, konumuna göre (Kûfe, Basra, Medine) Tâbiûn ve hicretin ikinci yüzyılında zühd esaslı sınıflandırmalar yapmıştır. Hasan Basri detaylı olarak anlatılmış, Cafer es-Sadık ve kendisinin yazdığı varsayılan İşari Tefsiri değerlendirmiş, Basra okulu zühd sahibi olanlarla Bağdat okulunun kuruluşu ele almıştır. Son olarak Hicretin üçüncü yüzyılındaki Muhasibi, Horasan okulundan İbn Kerrâm (Kerâm, Kirâm), Bistami, Tirmizi, Sehl et-Tüsterî, Sâlimiyye, Cüneyd-i Bağdâdî ve Harrâz'ı değerlendirmiştir.²³⁷

²³³ Afrikalı Leon'un asıl adı Hasan el-Vezzân'dır.

²³⁴ "Bilinemezci: Teolojik anlamda Tanrı'nın varlığının ya da yokluğunun, bilimsel olarak da evrenin nereden türediğinin bilinmediğini veya bilinmeyeceğini ileri süren felsefi bir akımdır."

²³⁵ François Pouillon, *Dictionnaire des Orientalistes de Langue Française*, Karthala Editions, Paris, 2008, s.257.

²³⁶ Louis Massignon, "Essai sur les Origines de Lexique Technique de la Mystique Musulmane, Paris 1922, 1954."

²³⁷ Massignon, a.g.e., 1-287.

Massignon, oryantalistlerin tasavvufun menşei hakkındaki iddiaları arasında en zayıfının İran tesiri olduğunu, Maniheizm ve İran inançlarının bu hususta kayda değer bir tesirinin bulunmadığını iddia etmiştir.²³⁸

İslâm Ansiklopedisi'ne tasavvuf ve tarikat maddelerini yazmış, Hallâc-ı Mansûr üzerine hazırladığı doktora tezinde neredeyse ilgili bütün kaynaklar kullanmış, bir sûfinin biyografisi hakkında ulaşılmaması zor bir seviye tutturduğu kabul edilmiştir.²³⁹ O, tasavvufun Kur'ân kaynaklı olduğunu söyleyen ilk müsteriklerdendir. Tasavvuf târihine dair yazdığı eser, hicrî III. yüzyıla kadar olan dönemi, o güne kadar basılmamış kaynaklardan istifadeyle detaylı bir şekilde ortaya koyan önemli bir çalışmadır.²⁴⁰

Tüm bilimsel ve gerçekçi yaklaşımlarına rağmen Massignon gibi oryantalistlerde, İslâm'a ve Müslümanlara karşı küçültücü bir yön vardır. Doğulu ve özellikle çoğunluğu Sami ırkından olan Müslümanları çağdaş insan saymamışlardır.²⁴¹

Eserleri:

Essai sur les Origines de Lexique Technique de la Mystique Musulmane, Paris 1922, 1954 Vrin, 1968, réédition, Cerf, 1999, (Tasavvufun Teknik Sözlüğü ve Kökenleri Hakkında Deneme).

Recueil de Textes Inédits Concernant l'Histoire de la Mystique en Pays d'Islam, Paris: Librairie orientaliste Paul Geuthner, 1929, (İslâm Ülkelerinde Tasavvuf Tarihi Üzerine Yayımlanmamış Metinlerin Toplanması).

La Passion de Hallâj, Paris, Gallimard, 1975, 4 vol., nouvelle éd. Gallimard 2010, (İslâm'ın Sûfî Şehidi Hallâc'ın İzdırâbı).

Écrits Mémorables, 178 textes (pour certains inédits) établis, présentés et annotés sous la direction de Christian Jambet, par François Angelier, François L'Yvonnnet et Souâd Ayada, Robert-Laffont, coll. « Bouquins », 2 volumes, 2009, (Unutulmaz Yazılar).

Les Trois Prières d'Abraham, Cerf, 1997, (Hz. İbrâhim'in Üç Duası).

Parole Donnée, Paris, Julliard, 1962, réédition, Seuil, 1983, (Verilmiş Söz).

²³⁸ Güngör, a.g.e., s 51.

²³⁹ Erdinç Ahatlı, “Bir Oksidentalizm Çağrısı, Oryantalizmi Yeniden Okumak, Batı'da İslam Çalışmaları” Sempozyum Değerlendirmesi, DİB-SAU, 2002, S.304.

²⁴⁰ Ahatlı, a.g.m., s.304.

²⁴¹ Edward Said, *Oryantalizm*, (tercüme Selahattin Ayaz), Pınar Yayınları, 4. Baskı, 420.

Akhbar Al-Hallâj, Recueil d'Oraisons et d'Exhortations du Martyr Mystique de l'Islam, Paris, J. Vrin, collection « Études musulmanes », 1975. Edition bilingue, (Hallâc'dan Haberler).

Examen du « Présent de l'homme lettré » par Abdallah Ibn Al-Torjoman, PISAI, Roma, 1992, (“Okuryazar Adamın Hediyesi” Sınavı).

Opera Minora, Paris, PUF, 1969, 3 vol. (réédition de l'édition de Beyrouth, 1963), choix de textes édités par Youakim Moubarac, (Küçük Eserler).

Massignon – Abd-el-Jalil. Parrain et filleul, 1926-1962, Correspondance, rassemblé et annotée par Françoise Jacquin. Préface par Maurice Borrmans. Paris, Éditions du Cerf, 2007, (Massignon – Abdülcelil (Abd el-Jalil) Mektupları).

Paul Claudel-Louis Massignon, Correspondance 1908-1953, nouvelle éd. augmentée, présentée et annotée par Dominique Millet-Gérard, Gallimard, 2012, (Paul Claudel-Louis Massignon Mektupları).

Dîwân by al-Ḥusayn ibn Maṣṣūr Ḥallāj, Paris, Seuil, 1955, (Hallâc-ı Mansûr Divanı).

19. Émile Dermenghem (1892-1971)

Émile Dermenghem, 3 Ocak 1892'de Paris'te doğmuş ve 15 Mart 1971'de Samois-sur-Seine'de vefat etmiştir. Edebiyat bölümünden mezun olunca, Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla “1914 yılından Eylül 1917'ye” kadar görev yapacağı Fransız ordusuna katılmış, ardından Dışişleri Bakanlığı basın servisine atanmıştır. Daha sonra editör olarak çalışmış ve 1938'de kaybolmasına dek *L'Information* gazetesinin baş editörü olmuştur. Kendisini gazetecilik ve edebiyata adanmış, gazetenin kapanmasıyla 1938'de arşivci olarak çalışmaya başlamıştır. Nisan-Haziran 1938'de, Seine-et-Oise'nin arşivlerinde staj yapmış ve aynı yılın 15 Temmuz'unda, Bouches-du-Rhône'nin arşiv yardımcısı, Hautes-Alpes'in bölüm arşivcisi olarak görev yapmıştır. 1942'de Cezayir Genel Hükümeti'nin arşivci-kütüphanecisi olarak atanmış, 3 Ocak 1962'de emekli olana kadar orada kalmıştır.

Eserleri:

Vies des Saints Musulmans, Cezayir, Editions Baconnier, 1931, (Müslüman Velilerin Hayatları).

La Vie de Mahomet, Alger, Charlot, 1950, (Hz. Muhammed'in Hayatı).

Le Culte des Saints dans l'Islam Maghrébin, éd. Gallimard, Paris, 1954, réédition 1982, (Mağrib İslam'ında Veliler Dini).

Mahomet et la Tradition Islamique: Avec Bibliographie, Ed. du Seuil, 1956, (Hz. Muhammed ve İslam Geleneği: Kaynakçayla Beraber).

Notes sur les valeurs permanentes et actuelles de la civilisation musulmane: Témoignage de l'Islam, 1947, (Müslüman Medeniyetinin Kalıcı ve Güncel Değerleri Üzerine Notlar: İslam'ın Tanıklığı).

Tlemcen Mystique, Saints et Confréries, Richesses de France, Tlemcen no 18, 1er t. 1954, (Mistik Tlemcen: Veliler ve Tarikatlar).

20. Régis Blachère (1900-1973)

Blachère, 30 Haziran 1900'de Montrouge'de(Paris) doğmuş, 7 Ağustos 1973'te yine Paris'te vefat etmiştir. Cezayir'de 1922'de Arapça bölümünden mezun olduktan sonra, 1924'te yüksek lisansını tamamlamıştır. 1930-1935 arası Rabat'ta Fas Yüksek İlimler Enstitü Müdürlüğü görevinde bulunmuş, 1936 yılında edebiyat doktorasını yapmıştır. 1935-1950 arasında "Yaşayan Doğu Dilleri Milli Okulunda"²⁴² öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. 1950-1970 arasında Sorbonne'da Orta Çağ Arapça öğretim üyesi, 1950-1968 arasında EPHE (Yüksek Araştırmalar Uygulama Okulu (Ecole Pratique des Hautes Etudes) müdürü, 1956-1965 arası Paris Üniversitesi İslami Çalışmalar Enstitüsü direktörlüğü, 1962-1971 arasında CNRS (Milli Bilimsel Araştırma Merkezi) desteğiyle Arapça Sözlükbilim Merkezi'nin direktörlüğü yapmış, 1972'de "Kitabeler ve Edebiyat Akademisi"²⁴³ üyesi olmuştur.

1947'de Kur'an-ı Kerim'i çeviri denemesi olmuş ve sureleri nüzul sırasına göre yeniden sınıflandırmıştır.

Eserleri:

Note sur le Substantif Nafs « souffle vital », « âme », dans le Coran. Semitica, Volume I Cahiers publiés par l'Institut d'Etudes Sémitiques de l'Université de Paris (n° I). Paris, 1948, in-8° br, 87 pages, ("Nefs" Kelimesinin Kur'an'da Kullanılışı Hakkında Bazı Notlar).

Analecta, Institut français de Damas, Damas, 1975, (Analecta²⁴⁴).

Le Coran, Presses universitaires de France, Paris, 2002, (Kur'an-ı Kerim), çeviri denemesidir.

Dans les pas de Mahomet, Hachette, Paris, 1956, (Hz. Muhammed'in İzinde).

²⁴² École nationale des langues orientales vivantes.

²⁴³ Académie des inscriptions et belles-lettres.

²⁴⁴ Tam adı, "analecta hymnica medii aevi" olan, ortaçağ Hristiyan ilahilerinin derlendiği, 19. yy'da Leipzig'te yazılmış 55 ciltlik kaynak eseridir.

Dictionnaire Arabe-Français-Anglais (Langue Classique et Moderne), Maisonneuve et Larose, Paris, 1960, 1967, (Arapça-Fransızca-İngilizce Sözlük, klasik-modern).

Éléments de l'Arabe Classique, Quatrième édition revue et corrigée, G.-P. Maisonneuve, 1958, (Klasik Arapça Unsurları).

Extraits des Principaux Géographes Arabes du Moyen Age, Alger, Paris, 1931, (Ortaçağ'ın Başlıca Arap Coğrafyacılarından Alıntılar).

Histoire de la Littérature Arabe: Des Origines à la Fin du XVe Siècle de J.-C., Vol.1, Adrien Maisonneuve, Paris, 1952, Vol.2, Adrien Maisonneuve, Paris, 1964, Vol.3, Adrien Maisonneuve, Paris, 1964, (Arap Edebiyat Tarihi: Köklerinden 15.yy sonuna kadar).

Introduction au Coran, Maisonneuve et Larose, Paris, 1947, Kur'an-ı Kerim'e Giriş.

Le Problème de Mahomet - Essai de Biographie Critique du Fondateur de l'Islam, Presses universitaires de France, Paris, 1952, (Muhammed'in Sorunu(!)) - İslam'ın Kurucusunun Eleştirel Biyografi Denemesi.

Exercices d'Arabe Classique, Adrien Maisonneuve, Paris, 1970, (Klasik Arapça Alıştırmaları).

Grammaire de l'Arabe Classique, Maisonneuve et Larose, Paris, 1984, (Klasik Arapça Grameri).

21. Ernst Bannerth (1895-1976)

Eilenburg, Sachsen, Almanya'da 1895'de doğmuş, Mısır, Kahire'de 1976'da vefat etmiştir. Almanca, Urduca ve Arapça öğrenmiş, Katolik bir rahiptir. Leipzig'de eğitim almış, 1913'de subay olmuş ve 1916 Yakın Doğu'ya gönderilmiştir. 1917-1920 arası İngiliz savaş esiri olmuş, ardından Benedictines'e katılmış ve Viyana'da ilahiyat okumuştur. 1930'da papaz olmuş, 1941'de Viyana'da doktorasını tamamlamıştır. Burgenland'da rahip olarak çalışmış, Nazilere karşı çıkmıştır. 1942'de savaş sırasında Hint Lejyonu'nun tercümanlık görevi yaparak 1947'ye kadar sürdürmüştür. 1950'lerde Viyana Üniversitesi'nde ders vermiştir. Daha sonra emekli olarak, 1961'de Kahire'ye taşınmıştır. 1964-1966 arasında Kudüs'teki Katolik Pilgerhaus Rektörlüğünü, Kahire'de üniversitede İslam derslerine girmiştir. Gazali ve İbn-i Arabi'nin kitaplarından tercümeler yapmıştır.

Eserleri:

Islam Aujourd'hui, Demain. Wien: Austria-Edition, 1958, (İslam Bugün, Yarın).

Dhikr et Khalwa d'Après Ibn 'Ata' Allah, Cairo, MIDEO, XII, 1974, (İbn-i Ataullah'a Göre Zikir ve Halvet).

22. Henry Corbin (1903-1978)

Henry Corbin 14 Nisan 1903'te Paris'te doğmuş ve 7 Ekim 1978'de Paris'te vefat etmiş, Fransız filozof, tercüman ve oryantalisttir. Tüm çalışmalarının eşlik eden ve ayrılmaz işbirliği yapan Stella Leenhardt ile 1933'te evlenmiştir. Genel olarak İran İslamı ve özellikle Şii irfanı ile ilgilenen az sayıdaki filozoftan biridir. Corbin, Sühreverdi, Molla Sadrâ Şirazi, Rûzbihân el-Baklî, İbn Arabi ve Haydar el-Âmülî el-Ubeydî gibi isimler de dâhil olmak üzere bu geleneğin bazı klasiklerini tercüme etmiş, yorumlamış ve düzenleyerek bu düşüncelerin tüm dünyada tanınmalarına vesile olmuştur.

Corbin, Étienne Gilson ve Jean Baruzi'nin öğrencisi olmasına rağmen, Louis Massignon, Sühreverdi'den büyük ölçüde etkilenmiştir. Almanya'da birkaç kez kaldıktan sonra, Metafizik nedir? (*Qu'est-ce que la métaphysique?*) isimli Heidegger'in eserini Fransızcaya tercüme etmiştir. Daha sonra Fransız İstanbul Enstitüsü'nde (IFEA) 1939-1945 görev yaparken, İran Tahran Enstitüsü'nde (IFIT) İranoloji Bölümünün kurulmasından sorumlu olmuştur. İran Kütüphanesi'ni kurmuş, 1954 yılında EPHE'de İslam bölümünde Louis Massignon'u tanıdığı "İslamcılık ve Arabistan'ın Dinleri" çalışmaları direktörlüğüne atanmıştır. 1970-1973 yılları arasında Lugano'daki Istituto Ticinese di Alti Studi'de ders vermiş, 1974'te Kudüs'teki Saint John Üniversitesinde, üç İbrahimi dinden uzmanların bir araya geldiği bir "Uluslararası Karşılaştırmalı Manevi Araştırmalar Merkezi"ni kurmuştur. 1949-1976 arasında, yirmidört konferans sunacağı Eranos çevresi yıllık toplantılarına katılmış, felsefesini geliştirmiştir. Carl Gustav Jung ile tanışmış, kalıcı bir dostluk geliştirmiştir.

Saint-Germain-en-Laye'de Fransız büyük mason locasına kayıt olmuştur. Corbin 1937-1938 yıllarında uluslararası alanda çok az tanınan Martin Heidegger'in Metafizik nedir? eserini Fransızcaya çeviren ilk tercüman ve kendini filozof olarak tanımlamıştır. Özellikle Alman filozofun düşüncesiyle, İslami ezoterik fikirlerinin gelişmesini sağlayan "Hermeneutik" anlayışını açıklamıştır. Henry Corbin'in çalışmaları, Müslüman düşüncesinin Yunan filozoflar, Sünni kelâm ve tasavvuf ile sınırlı olmadığını ve hikayesinin İbn Sînâ ile bitmediğini göstermeye çalışmıştır. Corbin'e göre, İbn Sînâ'nın ölümü yalnızca Arap Meşşâiyye²⁴⁵, kelim ve felsefe

²⁴⁵ Meşşâiyye (peripatetizm), İslâm toplumunda Aristo sistemini temel alan felsefî hareketlerdir.

arasındaki sağır diyaloga son vermiştir. Aksine, İslam felsefesinin, Sühreverdi ekolü ile bir başlangıç yaparak Arap dünyasından yeni bir canlılık bulduğu İran dünyasına ilerlemiş ve Yunan teknik çıkarımları ve düşünce kategorilerini reddetmeden belli bir gelişim sağlamıştır. Corbin Şia'nın itikad, ibadet ve tasavvufi boyutlarına dair çalışmalara yoğunlaşmıştır.

İbn Sînâ ve Vizyoner Hikâye (*Avicenne et le Récit Visionnaire*) isimli kitabına göre, İbn Sînâ, mutasavvıf denilen pek çok kişi kadar sufi bir âlim olmasına rağmen, sade akılcılığın savunucusu olmuştur²⁴⁶ diyerek tasavvufun İbn Sînâ'nın görüşlerine etkisini yorumlamıştır.

Eserleri:

Histoire de la Philosophie Islamique, coll.« Idées », Gallimard, 1964, (İslam Felsefe Tarihi).

En Islam Iranien: Aspects Spirituels et Philosophiques, 2e éd., Gallimard, 1978, 4 vol. Tome I est consacré au Chiisme duodécimain, Tome II à Sohrawardi, Tome III à Rûzbehân et à la Relation entre Chiisme et Soufisme, Tome IV à l'école d'Ispahan, l'école Shaykhie, le Douzième Imam et la Chevalerie Spirituelle, (İran İslamî: Manevi ve Felsefi Yönleri. Dört ciltlik eserinin ilk kitabı Şiiliğe, ikinci kitabı Suhreverdi'ye, üçüncü kitabı Ruzbehan'a ve Şia ile Tasavvuf arasındaki bağlantıya, Dördüncü kitap ise İsfahan Okuluna, Şeyhlik Okuluna, On iki imama ve Manevi Şövalyeliği konu edinmiştir).

Avicenne et le Récit Visionnaire, rééd. Verdier, 1999, (İbn Sînâ ve Vizyoner Hikaye).

L'Imam Caché, L'Herne, 2003, (Gizli İmam).

Le Paradoxe du Monothéisme, L'Herne, 1981, (Tek Tanrılığın Paradoksu).

Temps Cyclique et Gnose Ismaélienne, Berg International, 1982, (Döngüsel Zaman ve İsmaili Marifet).

Face de Dieu, Face de l'homme, Flammarion, 1983, (Tanrı'nın Yüzü, İnsanın Yüzü).

L'Alchimie Comme Art Hiératique, L'Herne, 1986, (Ruhbani Sanat Olarak Simya).

Philosophie Iranienne et Philosophie Comparée, Buchet/Chastel, 1979, (İran Felsefesi ve Karşılaştırmalı Felsefe).

Corps Spirituel et Terre Céleste: de l'Iran Mazdéen à l'Iran shî'ite, 2e éd. entièrement révisée, Buchet/Chastel, 1979, (Manevi Beden ve Göksel Dünya: Mazdekiyye İran'dan Şî İran'a).

²⁴⁶ Henry Corbin, *Avicenne et le Récit Visionnaire*, Paris, 1952.

L'Imagination Créatrice dans le Soufisme d'Ibn'Arabî, 2e éd., Flammarion, 1977, (İbn-i Arabî'nin Tasavvuf Anlayışında Yaratıcı Tasavvur).

Temple et Contemplation, Flammarion, 1981, (Tapınak ve Tefekkür).

L'Homme de Lumière dans le Soufisme Iranien, 2e éd., Éditions « Présence », 1971, (İran Tasavvufunda Nur İnsan).

L'Homme et son ange. Initiation et chevalerie spirituelle, rééd. Fayard, 2003, (İnsan ve Meleği. Seyrisülûk ve Manevi Şövalyelik),

Tercümeleri :

Martin Heidegger, Qu'est-ce que la métaphysique? Paris, Gallimard NRF, 1954 [1938], (Martin Heidegger, Metafizik Nedir?).

Ruzbihân, Le Jasmin des Fidèles d'Amour, traduit du persan, Lagrasse, Éd. Verdier, 1991, (Rûzbehân, Aşkın Sadık Yasemini).

Haydar Amoli, Le Texte des Textes, Prolégomènes du Commentaire des « Fosûs al hikam » d'Ibn Arabî. Traduit et édité par H. Corbin, en coll. avec Osman Yahyâ, Paris, Adrien-Maisonneuve, Bibliothèque iranienne, vol. 22. 1975, (Haydar el-Âmülî, İbnü'l-Arabî'nin Fuşûşü'l-hikem'ine Önsöz, Notların Metinleri, Osman Yahyâ ile müşterek).

Haydar Amoli, La Philosophie Shi'ite. 1.Somme des doctrines ésotériques. 2.Traité de la connaissance de l'être, introduction et notes d'Henry Corbin et Osman Yahyâ, Adrien-Maisonneuve, Bibliothèque iranienne, vol. 16 1969, 2e éd. 1989, (Haydar el-Âmülî, Şia Felsefesi: Ezoterik Doktrin Külliyyatı, Var Olma Bilgisinin İncelemesi, Henry Corbin ve Osman Yahya'nın Önsözüyle).

Yahya ibn Habas Sihab al-Din al- Suhrawardî, L'archange empourpré. Quinze traités et récits mystiques, traduit du persan et de l'arabe, présenté et annoté par Henry Corbin, Fayard, Collection Documents Spirituels, 1976, (Şihâbüddîn Yahyâ b. Habeş b. Emîrek es-Sühreverdî el-Maktûl, Kızıl Başmelek. On beş inceleme ve mistik hikâyeler).

Yahyâ ibn Ḥabash Suhrawardî, Le livre de la Sagesse Orientale, Avec les Commentaires de Qotboddîn Shîrazi et Molla Sadra Shîrâzî, traduction et notes de Henry Corbin, établies et introduites par Christian Jambet, Volume 2 de Islam spirituel, Lagrasse, Éd. Verdier, 1986, Paris, Gallimard, coll. Folio essais, 2003, (Şihâbüddîn Yahyâ b. Habeş b. Emîrek es-Sühreverdî el-Maktûl, Doğunun Hikmet kitabı, Kutbüddîn-i Şirazi ve Molla Sadrâ Şirazi'nin yorumları, Christian Jambet'in hazırladığı ve tanıttığı Henry Corbin'in çevirisi ve notları).

23. Georges-Henri Bousquet (1900-1978)

Bousquet, 21 Haziran 1900'de Fransa, Paris yakınlarındaki Meudon'da doğmuş ve 23 Ocak 1978'de Fransa, Latresne'de (Gironde) vefat etmiştir. Hukukçu, Fransız mütercim ve iktisatçı olarak tanınmıştır. Cezayir Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde Kuzey Afrika Sosyolojisi üzerine Berberiler ve İslam uzmanı olmuş ve hukuk profesörü olarak görev yapmıştır. Ayrıca, Gazali ve İbn Haldun'un eserlerini Fransızcaya çevirmiş ve Müslüman yazarları tercüme etme çalışmalarıyla da tanınmıştır. Avrupa dillerinden Flemenkçe, (ikinci ana dili), İngilizce, Almanca, İtalyanca, aynı zamanda İspanyolca, Danca, Norveççe ve Doğu dillerinden Arapça, Malayca dillerinde uzmanlaşmıştır.

Eserleri:

Les Tendances Nouvelles de l'Ecole Autrichienne, Revue d'économie politique, septembre-octobre 1924, (Avusturya Okulunun Yeni Trendleri).

Joseph Schumpeter: l'Oeuvre Scientifique de Quelques Economistes Etrangers, Revue d'économie politique, 1929, (Joseph Schumpeter: Bazı Yabancı Ekonomistlerin İlmi Çalışmaları).

Introduction à la Science Economique, Paris, Giard, 1930, (Ekonomiye Giriş).

Les Bases du Système Economique, Paris, Giard, 1932, (Ekonomik Sistemin Temelleri).

Les Trois Notions de l'Equilibre Economique, *Econometrica*, 1(2), août 1933, (Üç Ekonomik Denge Kavramı).

La Production et Son Marché, Paris, Giard, 1936, (Üretim ve Pazar).

L'Islam Maghrébin. Introduction à l'Etude Générale de l'Islam, 1941, (Mağrib İslamı: İslam Genel Çalışmasına Giriş).

Les Grandes Pratiques Rituelles de l'Islam, Paris, PUF 1949, (İslam'ın Büyük Ritüel Uygulamaları).

L'Islam et la Limitation Volontaire des Naissances, Brèves Réflexions sur un Grand Problème Social, Population (Institut national d'études démographiques), no 1, janvier-mars, p. 121-128, 1950, (İslam ve Doğumların Gönüllü Olarak Sınırlandırılması, Büyük Bir Sosyal Soruna Kısa Yansımalar).

Précis de Droit Musulman, Principalement Malékite et Algérien, Alger, La Maison des Livres, 2 tomes, 1950, (Cezayir ve Malikilikte Esas İslam Hukuku).

L'islam Maghrébin, Alger: La Maison des livres, 1950, (Mağrip İslamı).

La Morale de l'Islam et son Ethique Sexuelle, Paris, A. Maisonneuve (Constantine, impr. de Attali), 1953, (İslam Ahlakı ve Cinsiyet Etiği).

Ghazâlî, İhyâ' 'ouloûm ad-dîn ou Vivification des Sciences de la Foi, Analyse et index, 1955, (Gazali, İhyâ'ü ulûmi'd-dîn veya İnanç Bilimlerinin Yaşatılması).

Les Berbères: Histoire et Institutions, Paris, Presses universitaires de France, Collection Que sais-je?, 1957, (Berberiler: Tarihi ve Kurumları).

A. C. Pigou, Paris, Dalloz-Sirey", 1958, (A. C. Pigou).

Pareto, 1848-1923, le savant et l'homme, Lausanne, Payot et Cie, 1960, (Pareto).

Clément Colson, Paris, Dalloz-Sirey, 1960, (Clément Colson).

Texte Joseph Schumpeter Ecrit en 1914, Traduction en Français « EPOCHEN DER DOGMEN UND METHODEN GESCHICHTE », In: Grundriss der Sozialökonomik, Section I, Tübingen, p. 81 sqq, In : « Esquisse d'une histoire de la science économique, des origines au début du XXe siècle », Paris, Dalloz, 1962, (Joseph Schumpeter'in Dogmalar Dönemi ve Yöntemleri Tarihi. 1914 tarihli metni ve çevirisi).

Le Droit Musulman, Paris, Armand Colin, 1963, (Müslüman Hukuku).

L'Autobiographie Inédite de Léon Walras (1906), *Revue économique*, vol. 15, no 2, p. 295-304, 1964. (Léon Walras'ın Yayınlanmamış Otobiyografisi).

Les Mormons, Paris, Presses universitaires de France, collection, 2e édition mise à jour Que sais-je? 2e édition mise à jour, 1967, (Mormonlar).

Le hasard. Son rôle dans l'histoire des sociétés, *Annales Économies, Sociétés, Civilisations*, vol. 22, no 2, p. 419-428, 1967, (Tesadüf. Cemiyetler Tarihindeki Rolü).

Commentaire du Livre de Jacques Rueff, Les Dieux et les Rois. Regards sur le pouvoir créateur, *Revue économique*, vol. 21, no 1, p. 166-169, 1970, (Jacques Rueff'un, Tanrılar ve Krallar adlı kitabının şerhi).

Commentaire sur le Recueil de Textes de Carl Menger, Gesammelte Werke, publié par Friedrich Hayek, *Revue économique*, vol. 23, no 1, janvier, 1972, (Carl Menger Tarafından Metinlerin Derlendiğine Dair Yorum, Friedrich Hayek ile müşterek).

Commentaire du Livre d'Erich Schneider, 1975, (Erich Schneider'in Kitabının Yorumu).

24. Paul Nwyia (1925-1980)

Keldânî olup 1925'te Irak'ta doğmuş, Bûlus Nuwîyâ al-Yasû'î ismiyle de anılmış, 5 Şubat 1980'de Paris'te bir otobüste kalp krizi geçirerek vefat etmiştir. Dominiken misyonerlerine ait Musul'daki okulda Arapça ve Fransızca dillerinde felsefe ve teoloji okumuş, 1948'te Cizvit (Jésuite) olmuştur. Paris'te "Yüksek Araştırmalar Uygulama Okulunda"²⁴⁷ (EPHE), Louis Massignon'un yönetiminde 1952-1954 yılları arasında İslam üzerine çalışmalar yapmıştır. 1970 yılında Sorbonne'da "Kur'an-ı Kerimi İnceleme ve Mistik Dil"²⁴⁸ tezi ile doktorasını tamamlamış, Beyrut Doğu Edebiyatları Enstitüsü'nde²⁴⁹, araştırmalardan sorumlu müdür ve taşranın eğitiminden sorumlu olmuştur.²⁵⁰ 1976'da EPHE'de Massignon araştırmalarında görev almış, düzenli olarak Beyrut'a ders vermeye gitmiştir. Ayrıca eski metinleri araştırmak için yaptığı seyahatlerle Fas'ta sık sık göreve gitmiştir.

Kur'an-ı Kerimi İnceleme ve Mistik Dil, isimli tezinde tasavvufta kullanılan terimleri ele almıştır. Endülüslü mutasavvıf "İbn Abbad er-Rundî'nin" Fas'taki Karaviyyîn Camii imam-hatibi vaizi olarak görev yaptığı dönemler de dâhil olmak üzere, er-Rundî'nin "Yahya es-Serrac ile Muhammed Edîbe'ye" ithafen kaleme aldığı ve sufi öğütleri içeren on altı bölümden oluşan eseri er-Resâ'ilü's-Suğrâ'nın Fransızcaya tercümesini gerçekleştirmiştir.

Kustâ b. Lûkâ'nın Îsâ Ali b. Yahyâ el-Müneccim ve Huneyn b. İshâk ile giriştiği tartışmayı konu alan çalışmasını²⁵¹ Khalil Samir ile müşterek yayınlamıştır. Burada Blachère'in söylediklerinin aksine, Kuran'ın alegorik veya sembolik okumalarının ilk yorumlayıcılardan gelmiş olduğunu ve Sufiler'in ilk dönemlerde var olduğunu göstermektedir²⁵².

Îsâ el-Harraz'ın Kitâbü'l-Ferağ isimli tasavvuf psikolojisi açısından önemli olan eserini incelemiştir. Ebû Tâlib el-Mekki'ye atfedilen *Kutû'l-kulûb*'u Fransızcaya çevirmiştir. Nûriyye adıyla bilinen tasavvufî bir akımın öncüsü olan Muhammet el-Bağdadi en-Nûri'nin *Maḳāmâtü'l-kulûb* eserini tenkitli neşretmiştir. Hallâc-ın *Kitâbü't-Ṭavâsîn*'inin sürüm değişiklikleri olan gözden geçirilmiş bir neşrini gerçekleştirmiştir.

²⁴⁷ École Pratique des Hautes Études-Paris.

²⁴⁸ Paul Nwyia, "Exégèse Coranique et Langage Mystique," Paris, 1970.

²⁴⁹ Institut de Lettres Orientales de Beyrouth.

²⁵⁰ Beyrut Saint Joseph Üniversitesi Kütüphanesi, Cizvit bölümü, Bibliothèque Orientale Université Saint-Joseph de Beyrouth Compagnie de Jésus, <https://bo.usj.edu.lb/pdf/nwyia/Biographie%20et%20Oeuvres.pdf> , (erişim:18.08.2019)

²⁵¹ Paul Nwyia, Khalil Samir, *Une correspondance islamo-chrétienne entre Ibn al-Munaggim, Hunayn Ibn Ishâq et Qustâ Ibn Lûqâ*, Turnhout, 1981.

²⁵² <http://dictionnaireorientalistes.ehess.fr/document.php?id=265> (erişim: 01.04.2019)

Şâzeliyye şeyhlerinden İbn Atâullah el-İskenderî'nin "İbni Ataullah ve Şaziliyye Tarikatı"²⁵³ isimli Kitabında "Nil kenarında bulunan en yeni sûfî hârikası" olarak övdüğü *el-Hikemü'l-'Aţâ'iyye'yi*, inceleyerek tenkitli olarak Fransızca neşretmiştir.

Nuşûş şûfiyye ğayru menşûre adlı eser içinde, İşârî tefsirlerle tasavvuf için önemli bir kaynak olan Sülemî'nin *Haķā'iku't-tefsîr*'inde, İbn Atâ'nın tefsirine dair değerlendirmeleri, Nwyia tarafından derlenmiştir.

Tasavvufî düşüncelerini İşbîliye'de (Sevilla)'de etkili olan İbn Berrecân'ın İbnü'l-Arif ile yazışmalarının yer aldığı makalesi vardır.²⁵⁴ "Endülüs'teki sufi fikriyatın savunucularından, Murâbitlar karşısındaki "Sevretü'l-Mürîdîn" akımının önderi Ebü'l-Kâsım İbn Kasî" hakkında bir eser kaleme almıştır.

El-Kelâbâzî hakkında İslam Ansiklopedisi'nde (Encyclopédie de l'islam) *al-Kalâbâdhî* maddesini yazmıştır, en-Nifferî'nin *el-Mevâķif* adlı eserini farklı kütüphanelerdeki nüshalarıyla karşılaştırarak yayımlamış,²⁵⁵ el-Belhî (Şakîk-ı Belhî), en-Nifferî ve el-Edemî bu eserde ele alınmıştır²⁵⁶.

EPHE'deki son girdiği derslerinde Abdullah el-Kûmî et-Tilimsânî'yi (ö.690/1291) anlatmıştır.²⁵⁷

Eserleri:

Exégèse Coranique et Langage Mystique, Beyrouth, Dar El-Machreq, (Recherches: 49), 1970, (Kur'an Tefsiri ve Tasavvufi Dil).

Ibn 'Abbad de Ronda, (1332-1390), Beyrouth, Imprimerie Catholique, (Recherches: 17), 1961, (İbn Abbad er-Rundî).

Tercüme ve Makaleler:

Actualité du Concept de Religion Chez Hunayn ibn Ishāq, Arabica, T.33, fasc.3, pp.313-317, (Huneyn bin İshak'ta Güncel Din Kavramı).

²⁵³ İbn 'Aţâ' Allāh et la naissance de la confrérie Sādilite.

²⁵⁴ Paul Nwyia, *Note sur Quelques Fragments Inédits de la Correspondence d'Ibn al-Arif avec Ibn Barrajān*, Hespéris, XVIII, Paris 1956, s. 217-221.

²⁵⁵ Paul Nwyia, *Trois Oeuvres Inédites de Mystiques Musulmans*, Beyrut, Dar el-Machreq, 1973.

²⁵⁶ Nwyia, a.g.e.

²⁵⁷ <http://dictionnaireorientalistes.ehess.fr/document.php?id=265> (erişim: 01.04.2019)

Un Cas d'Exégèse Soufie: l'Histoire de Joseph, Mélanges Henry Corbin, Téhéran, (1977) pp.407-423, (Bir Tasavvuf İnceleme Örneği: Yusuf'un Öyküsü).

Comment le Chrétien Considère-t-il Mohammed, sa Personne et son Message? Fraternité d'Abraham, (1978) no.18,pp.7-9, (Hristiyanlar Hz.Muhammed'i, Kişiliğini ve Mesajını Nasıl Görüyor? İbrahimi Kardeşlik).

Corps et Esprit dans la Mystique Musulmane, Studia missionalia, 26, 1977, (Müslüman Tasavvufunda Beden ve Ruh).

Un Dialogue Islamo-Chrétien au IXe Siècle, Axes, 9, 1977, pp. 7-22, (9. yüzyılda İslam-Hristiyan Diyaloğu).

Islam et Christianisme (revue des livres), Travaux et jours, 49, 1973, pp. 127-134, (İslam ve Hristiyanlık).

Makzûn al-Sinjârî: Poète Mystique Alaouite, Studia Islamica, 1974, fasc.40, pp.87-113, (Makzûn Sencari, Alevi Mistik Şair).

Mutabilité et Immutabilité en Islam, Recherches de science religieuse, 63, 1975, pp. 197-213, (İslam'da Değişkenlik ve Değişmezlik).

Niffari et l'amour-Nazar, Islamwissenschaftliche Abhandlungen, 1974, pp. 191-1997, (Nifferî ve aşk-Nazar).

Notes sur Quelques Fragments Inédits de la Correspondance d'Ibn al-'Arîf avec Ibn Barrajân, Hespéries,(1956), pp. 217-221, (İbnü'l-Arif ile İbn Berrecân Arasında Yayınlanmamış Bazı Yazışmalar Üzerine Notlar),

La Parole de Dieu, Chemin de l'Intériorité en Islam, Axes, 5, 1973, pp. 27-35, (Allah'ın Sözü, İslam'da Bâtınîlik Yolu),

Pour Mieux Connaître l'Islam, Lumen vitae, 30, 1975, pp. 159-171, (İslam'ı Daha İyi Tanıma).

Articles publiés dans les Mélanges de l'Université Saint-Joseph (MUSJ), (Saint Joseph Karma Üniversitesi'nde Yayınlanan Makaleler).

Abū Al-Hasan ‘Alī Al-Harrālī (m. 638/1241), 51, 1990, pp. 167-238, (Ebü'l-Hasan Ali b. Ahmed el-Harrâli).

Al-Hakīm Al-Tirmidī et le Lā Ilāha Illa Allāhu, 49, 1975-76, pp. 741-765, (Hakīm et-Tirmizî ve Lâ ilâhe illallah).

Hallāg Kitāb Al-Tawāsīn, 47, 1972, pp. 185-237, (Hallâc'ın Kitâbü't-Ṭavâsîn).

Kitāb al-‘urwa li-l-miftāh al fātih li-l-bāb al-muqfal li-l-Qur‘ān al-Munzal, 51, 1990, pp. 257-293, (Kur‘an el Münzel).

Kitāb al-tawsiya wa -l-tawfiya, 51, 1990, pp. 295-309, (Tavsiye Kitabı)

Language Figuratif et Figures Bibliques dans l'Exégèse Coranique de Harrālī, Suivi de Trois Traités Inédits de Harrālī: Kitāb miftāh al-bāb al-Muqfal li-Fahm al Qur‘ān al-munzal, 51 1990, pp. 239-255, (Harrâli 'nin Kuran Tezahüründe Sembolik Dil ve İncil'e Ait Figürler).

Nouveaux Fragments Inédits de Hallāj, 42, 1966, pp. 221-244, (Hallâc'ın Yayınlanmamış Yeni Parçaları).

Le Tafsīr Mystique - Attribué à Ga‘far Sādiq (Edition critique), 43, 1968, pp. 181-230, (Ga'far Sâdık'a atfedilen Mistik Tefsir).

Textes Mystiques Inédits d'Abū-L-Hasan Al-Nūrī (m. 295/907), 44, 1968, pp. 117-154, (Ebul Hasan el-Nuri'nin Yayınlanmamış Mistik Metinleri).

25. Henri Laoust (1905-1983)

1 Nisan 1905'te Fresnes-sur-Escaut'ta doğmuş ve 12 Kasım 1983'te Rognes'te vefat etmiştir. İslam mezhepleri temelindeki çalışmalarıyla ve özelde Hanbeli mezhebi üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmıştır. Henri Laoust, babasının Institut des Hautes Etudes Marocaines'in müdürü olarak görev yaptığı sırada Rabat'taki Gouraud lisesinde okumuş ve ardından Paris'teki Lycée Louis-le-Grand'de lise tahsilini tamamlamıştır. Rue d'Ulm'da bulunan Ecole Normale Supérieure'da, Arapça bölümünden mezun olmuştur. Önce Constantine'de ders vermiş ve genel sekreter olarak görev yaparken, Fransız Şam Arap Araştırmaları Enstitüsü (1937-1941) müdürlüğüne atanmıştır. Daha sonra 1956-1976 yılları arasında Lyon

Üniversitesi'nde (1946-1956), Fransa Koleji'nde (Müslüman sosyoloji başkanı) öğretim üyesi olarak ders vermiştir. 1974'te Kitabeler ve Edebiyat Akademisi²⁵⁸ üyeliğine seçilmiştir.

Şam Arap Akademisi'nde, Kahire Arapça Dil Akademisinde üyelik ve *Revue des Etudes Islamiques du Caire* ve *Abstracta Islamica* dergilerinin direktörlüğünü yapmıştır. İslam Ansiklopedisi'nde (Encyclopédie de l'islam-El) çok sayıda maddenin yazarıdır.

Eserleri:

La Vie et la Philosophie d'Abul Alâ al-Ma-arri. (Bulletin d'Etudes orientales, 10, 1944, p.119-157, (Maarrî'nin Hayatı ve Fikirleri).

Le Précis de Droit d'Ibn Qudâma, Beyrouth, 1950, (İbn Kudâme'nin Kesin Hukuku).

Le Traité de Droit Public d'Ibn Taimîya (édition et traduction), Damas, Institut français de Damas, 1952, (İbn Teymiyye'nin Kamu Hukuku Antlaşması).

Les Gouverneurs de Damas sous Les Premiers Ottomans (traduction des annales d'Ibn Tûlûn et d'Ibn Djûm'a), Damas, Institut français de Damas, 1952, (Osmanlılar döneminde ilk Şam Valileri).

Leçon inaugurale, Paris, Collège de France, 1956, (Açılış dersi).

La Profession de Foi d'Ibn Batta (édition et traduction), Damas, Institut français du Proche-Orient, 1958, (İbn Batta'nın İnanç Bildirisi).

Le Hanbalisme sous le Califat de Bagdad, Paris, Geuthner, 1959, (Bağdat Halifeliğinde Hanbelilik),

Le hanbalisme sous les Mamlouks bahrides, Paris, Revue des études islamiques, 1960, (Memlüklülerde Hanbelilik).

La Classification des Sectes dans le Farq d'Al-Baghdildi. Revue des Études islamiques. 29, 1961, p.19-59, (Abdülkâhir el-Bağdâdî'nin *el-Farq Beyne'l-fırak*'ındaki Mezheplerin (Tarikatların) Sınıflandırılması).

Les Schismes dans l'Islam, Paris, Payot 1965, (İslam'da Sapkınlık).

La Politique de Ghazâlî, Paris, Geuthner, 1970, (Gazali'nin Politikası).

La Survie de Gazali d'Après Subki. Bulletin d'Études orientales, 25, 1972, p. 153-172, (Subki'ye göre Gazali'nin Bekası).

Pluralisme dans l'Islam, Paris, Geuthner, 1983, (İslam'da Çoğulculuk).

²⁵⁸ Académie des inscriptions et belles-lettres.

26. Léo Schaya (1916–1985)

Léo Schaya 1916'da İsviçre'de doğmuş, 1985'te Nancy Fransa'da vefat etmiştir. Schaya geleneksel bir Yahudi eğitimi almış, gençken Neo-Platonizm, Tasavvuf ve Advaita Vedanta üzerine yoğunlaşmıştır. Arkadaşı Frithjof Schuon, Îsâ Ahmed Nûreddîn adını alarak ihtida etmiştir. Yetişkin hayatını Nancy'de geçirmiştir. Perennialist²⁵⁹ akımına yakın çalışmalar yapmış, temel olarak Kabala ve tasavvuf üzerine odaklanmıştır. Yirmi makaleyle katkıda bulunduğu *Études Traditionnelles* Dergisinin kaybolmaması için 1985'ten 2005 yılına kadar yayımlanan *Connaissance des Religions* dergisini kurmuştur.

Eserleri:

La Doctrine Soufique de l'Unité, Paris, Adrien-Maisonneuve, 1962, (Tasavvufi Tevhid Doktrini).

L'Homme et l'Absolu selon la Kabbale, Paris, Dervy, 2009, (Kabala'ya Göre İnsan ve Mutlak).

Naissance à l'Esprit, Paris, Dervy, 1987, (Ruh'a Doğuş).

La Création en Dieu: à la Lumière du Judaïsme, du Christianisme et de l'Islam, Paris, Dervy, 1983, (Yahudilik, Hristiyanlık ve İslam'ın Işığında Yaratılış).

Le Mystère Juif et la Vertu d'Élie, revue *Études Traditionnelles* no 280, décembre 1949, (Yahudi Gizemi ve Hz. İlyas'ın erdemleri).

27. Louis Gardet (1904-1986)

Louis Gardet 15 Ağustos 1904'te Toulouse'da doğmuş, 17 Temmuz 1986'de yine Toulouse Fransa'da vefat etmiştir. İslam uzmanı ve Thomist²⁶⁰ bir filozoftur. “Jacques Maritain'in etkisiyle Thomas ideolojisine, Sanskritçe bilen Olivier Lacombe'un teşvikiyle de “Charles de Foucauld” üzerinde çalışmıştır.” Dominiken Tarikatına 1933 yılında katılmış ve Cezayir'de görev almıştır.

Louis Massignon ile yollarının kesişmesi, Gardet için bir dönüm noktası olmuştur. Arapça öğrendikten sonra Cezayir, Rabat, Tunus, Mısır, Şam, Tahran ve Karaçi'ye seyahatler yapmış, tasavvuf ve İslam felsefesi üzerine yazmıştır. J. Vrin yayınevinden çıkan “Ortaçağ Felsefe Etüdleri” (*Études de Philosophie Médiévale*) külliyyatına katkıda bulunmuş; İslam

²⁵⁹ Dâimicilik. Evrensel hakikat ilkelerinin tüm insanlar ve kültürlerde ortak olarak mevcut olduğuna dair düşünce, Perennializm.

²⁶⁰ Thomism, Thomas Aquinas'ın düşüncelerinden ortaya çıkan Ortaçağ skolastik felsefesidir.

Ansiklopedisi'nde²⁶¹ felsefe, tasavvuf, kelâm konularında maddeler yazmıştır. Louis Gardet ayrıca Louis Massignon'un ölümü sonrası Hallâc'ın²⁶² editöryal ekibine katılmıştır.

Eserleri:

Introduction à la Théologie Musulmane, Essai de Théologie Comparée, par Louis Gardet et le P. Anawati, préface de Louis Massignon, Vrin, 1946,1948, (Müslüman Teolojiye Giriş, Karşılaştırmalı Teoloji Denemesi).

La Pensée Religieuse d'Avicenne, Paris, Vrin, 1951,(Avicenna'nın Dini Düşüncesi).

Expériences Mystiques en Terres Non Chrétiennes, Paris, Alsatia, 1953, (Hristiyan Olmayan Topraklarda Mistik Deneyimler).

La Cité Musulmane, Vie Sociale et Politique, Paris, Vrin, 1954, (Müslüman Kent, Sosyal ve Politik Yaşamı).

L'Islam, par Youakim Moubarac, le P. Jacques Jomier, Louis Gardet et le P. Anawati, Saint-Alban-Leysse (Savoie), Collège théologique dominicain, 1956, (İslam), Youakim Moubarac, le P. Jacques Jomier, le P. Anawati, Saint-Alban-Leysse ile müşterek.

Les Fins Dernières selon la Théologie Musulmane, Revue Thomiste, 64, 1956, (Müslüman İlahiyatına Göre Sonlar).

Connaître l'Islam, Paris, Fayard, 1958, (İslamı Tanıma).

Mystique Musulmane: Aspects et Tendances, Expériences et Techniques, par Georges Chehata Anawati et Louis Gardet, Librairie philosophique J. Vrin, Études musulmanes, 1976, (Müslüman Tasavvufu: Yönleri ve Trendleri, Tecrübeleri ve Teknikleri).

L'Islam. Religion et Communauté, Paris, Desclée De Brouwer, 1967,(İslam).

Les Grands Problèmes de la Théologie Musulmane, Dieu et la destinée de l'homme, Paris: J. Vrin, 1967, (Müslüman İlahiyatının Büyük Problemleri, Tanrı ve İnsanın Kaderi).

Les Hommes de l'Islam, Approche des Mentalités, Paris, Hachette, 1977, (İslam İnsanları, Fikirsal Yaklaşım).

L'Islam: Hier, Demain, par Mohammed Arkoun et Louis Gardet, Paris, Buchet-Chastel, 1978, (İslam: Dün, Yarın).

²⁶¹ Encyclopédie de l'Islam.

²⁶² Louis Massignon, La passion de Hussayn Ibn Mansûr Hallâj,1975.

28. Alexandre Bennigsen (1913-1988)

St. Petersburg’da Baltık asıllı bir Alman ailesinin oğlu olarak 20 Mart 1913’te dünyaya gelmiş, 3 Haziran 1988’de Paris’te vefat etmiştir. 1917’deki Bolşevik Devrimi’nden sonra ailesi Rusya’dan ayrılarak önce Estonya’ya ardından 1924’te Paris’e yerleşmiştir. Bennigsen, Ecole des Langues Oriental’de çalışmış, Ecole des Hautes Etudes’ta Sosyal Bilimler’de ders vermiş, Arap dışı coğrafyadaki İslam tarihinin başkanı olmuştur. Ayrıca, Chicago Üniversitesi ve Wisconsin-Madison Üniversitesi de dâhil olmak üzere çeşitli Amerikan üniversitelerinde ders vermiştir. Bennigsen, Sovyetler Birliği Müslümanlarının ibadet yönlerini kaybetmelerine rağmen İslami kimliğini ve kültürünü koruduğuna inanmıştır. Orta Asya’daki Türkler üzerine araştırmalar yapmış, tasavvufi bağlara dikkat çekmiştir.

Eserleri:

Une République Soviétique Musulmane: le Daghestan, Aperçu Démographique, Paris, P. Geuthner, 1956, (Müslüman Bir Sovyet Cumhuriyeti: Dağıstan, demografik genel bakış, Hélène Carrère d'Encausse ile müşterek).

Les Mouvements Nationaux chez les Musulmans de Russie, Paris, 1960, (Rusya Müslümanları Arasında Ulusal Ayaklanma, Chantal Lemercier-Quelquejay ile müşterek).

La Presse et le Mouvement National chez les Musulmans de Russie avant 1920, Paris - La Haye 1964, (1920 Öncesi Müslüman Gazeteler ve Hareketler, “Chantal Lemercier-Quelquejay ile müşterek).

Les Mouvements Nationaux chez les Musulmans de Russie: le "Sultangalievisme" au Tataristan Paris, Mouton, 1960-1964 , (Rusya'daki Müslümanlar Arasında Ulusal Hareketler: Tataristan'da Sultangaliev, Chantal Lemercier-Quelquejay ile müşterek).

L'Islam en Union soviétique, Paris, 1968, (Sovyetler Birliği'nde İslam).

Soviet Strategy and Islam, 1968, (Sovyet Stratejisi ve İslam).

Muslim national communism in the Soviet Union: a revolutionary strategy for the colonial World, London, 1979, (Sovyetler Birliği'ndeki Müslüman Ulusal Komünizmi: Sömürge Dünyası için Devrimci Bir Strateji, S. Enders Wimbush ile müşterek).

Les Musulmans Oubliés. L'Islam en Union Soviétique Paris, 1981, (Unutulmuş Müslümanlar: Sovyetler Birliği'nde İslam, Chantel Lemerrier-Quelguy ile müşterek).

The Islamic Threat to the Soviet State, London, 1983, (Sovyet Devletine İslami Tehdit, Marie Broxup ile müşterek).

Mystics and Commissars: Sufism in the Soviet Union, Paris, 1985, (Sufi ve Komiser: Sovyetler Birliği'nde Tasavvuf).

Muslims of the Soviet Empire: A Guide, London: Hurst, 1986, (Sovyet İmparatorluğundaki Müslümanlar: Bir Rehber, S Enders Wimbush ile müşterek).

The Soviet Union and Muslim Guerrilla Wars, 1920-1981: Lessons for Afghanistan, Rand, 1981, (Sovyetler Birliğinde Müslüman Gerilla Savaşı: Afganistan Dersleri).

L'Islam Parallelo: le Confraternite Musulmane in Unione Sovietica, Roma: Marietti, 1990, (Paralel İslam, Sovyetler Birliğinde İslami Cemaatler Chantel Lemerrier-Quelguy ile müşterek).

29. Charles Pellat (1914-1992)

28 Eylül 1914'te Cezayir'de doğmuş, 28 Ekim 1992'de yetmişsekiz yaşındakken Paris'te vefat etmiştir. 1924'te ailesiyle Fas'a taşınmışlardır. Berberi dillerini öğrenmeye başlamış, ancak bu çalışmalar için yeterli imkân bulamadığı için ve Arapça öğrenmeye devam etmiştir. 1947'de Lycée Louis-le-Grand'da, daha sonra 1951'den 1956'ya kadar yaşayan Oryantal Diller Ulusal Okulu'nda ve 1956'dan 1978'e kadar Sorbonne'da ders vermiş, İslam bölümünün direktörlüğünden emekli olmuştur. Enstitü üyeliği ve birçok uluslararası İslamiyet ve Müslümanlar temalı dergi yayın kurulu üyeliği yapmıştır. 1956'dan itibaren, İslam Ansiklopedisinin (El-L'Encyclopédie de l'Islam) ilk 7 ciltlik basımının ardından ikinci edisyonunun yazılması ve düzenlenmesine aktif olarak katılmıştır. Anıları, 2007 yılında Abencerage Kitabevi tarafından *Bir Arap Kültürü Uzmanının Yaşamı* adı altında yayımlanmıştır.

Eserleri:

Le Livre des Avars de Gahiz Islam d'Hier et d'Aujourd'hui, G.P. Maisonneuve, 1951, (Câhiz'in İslam Dün ve Bugün Kitabı).

Ibn Charaf Al-Qayrawânî (h.349~460-m.1000~1067), Question de Critique Littéraire, Carbonel, Alger 1953, (İbn Şeref el- Kāyrevânî)

Le Milieu Basrien et la Formation de Gahiz, Paris, Librairie d' Amérique et d Orient, 1953, (Basra'da Yaşam ve el-Câhiz'in Eğitimi).

Le Livre de la Couronne: Kitāb at-tāğ (fī aḥlāq al-mulūk), Amr ibn Baḥr al-Jāḥiẓ; Charles Pellat, Paris, Société d'édition "Les belles lettres", 1954, (Taç Kitap: et-Tâc fî ahlâki'l-mülûk, el-Câhiz el-Kinânî).

Le Kitāb at-tarbī' wa-t-tadwīr de Ġāḥiẓ: Texte Arabe Avec une Introduction, un Glossaire, une Table de Fréquence et un Index. Damas: Institut français de Damas, 1955, (el-Câhiz'in Kitâbü't-Terbî ve't-tedvîr eseri, Giriş, sözlük, kelime sıklıklar tablosu ve dizin içeren Arapça metinler).

Textes Berbères dans le Parler des Aït Seghrouchen de la Moulouya, Paris, Larose, 1955, (Ait Seghrouchen de la Moulouy'un Vaazında Berberi Metinler).

Les Prairies d'Or. Mas'ūdî; C Barbier de Meynard; Abel Pavet de Courteille; Charles Pellat, Paris, Société asiatique, 1962, (Altın Yaylalar. Mas'ūdî; Meynard; Courteille ile müşterek).

Dīwān Ibn Shāhīd al-Andalusī. Abū 'Āmir Aḥmad Ibn Shuhayd, Bayrūt, Dār al-Makshūf, 1963, (İbn Şahid el-Endulisi Divanı).

Civilisations peuples et mondes. l'antiquite: rome, byzance et l'islam. Avec Roger Delbiousse, Edité par Lidis, 1967, (Antik Çağ'da Roma, Bizans ve İslam Milleti, Medeniyetleri ve Dünyalar, Roger Delbiousse ile müşterek).

Études sur l'Histoire Socio-culturelle de l'Islam, London, Variorum Reprints, 1976, (İslam'ın Sosyo-Kültürel Tarihi Üzerine Çalışmalar).

Cinq Calendriers Egyptiens, 1986, Edité par IFAO, (Beş Mısır Takvimi).

Conseiller du Calife/Risalat al-Sahaba. Ibn Al-Muqaffa, Edité par Abencerage, Tunis 2014, Halife Müşaviri).

30. André Demeerseman (1901-1993)

André Demeerseman 20 Ağustos 1901'de doğmuş, 31 Ağustos 1993'te vefat etmiştir. Beyaz Papazlardan²⁶³ (Pères Blancs) olan Demeerseman, 1928'de Tunus'ta Arapça ve İslam gerçeklerini incelemek üzere atanmıştır. Tunus'ta yaptığı çalışmalar sonucunda araştırma merkezine Arapça Edebiyat Enstitüsü (Institut des Belles Lettres Arabes-IBLA) adını vermiştir. 1934'te "Tunus Dostlukları Çemberi" grubunu ve 1937'de Ibla dergisini (*la Revue Ibla*) kurmuştur. 1948'de, Kartaca Baş Piskoposluğuna atanmıştır.

Eserleri:

Le Problème Tunisien, Aperçus de Psychologie. Tunis, Impr. Bascone & Muscat, 1945, (Tunus Sorunu, Psikolojiye Bir Bakış).

L'Imprimerie en Orient et au Maghreb: Une Etape Décisive de la Culture et de la Psychologie Sociale Islamiques, Nicolas Bascone & Sauveur Muscat, imprimeurs, 1954, (Doğu ve Mağrip'te Matbuat: İslam Kültürü ve Sosyal Psikolojide Belirleyici Bir Adım).

Tunisie, Terre d'Amitié." Tunis, N. Bascone & S. Muscat, imprimeurs, 1955, (Tunus, Dostluk Diyarı).

Là-Bas à Zarzis et Maintenant... Tahar Sfar, Tunis, Maison Tunisienne de l'Edition, 1969, (Zarzis'te ve şimdi... Tahar Sfar).

Lumière et Ombre au Maghreb, Paris, Hommes et migrations, 1970, (Nur ve Mağrib Tayfı).

Nouveau regard sur la voie spirituelle d'Abd al-Qâdir al-Jilânî et sa tradition, Paris, J. Vrin, 1988, (Abdülkâdir Geylânî'nin Geleneğine Yeni Bir Bakış ve Manevi Yolu).

Aspects de la Société Tunisienne d'Après Ibn Abî l-Dhiyâf, Tunis, IBLA, 1996, (İbn Abîl-Dhiyâf'a Göre Tunus Toplumunun Yönleri).

31. Jean Chevalier (1906-1993)

27 Aralık 1906'da doğmuş ve 6 Şubat 1993'te vefat etmiştir. Jean Chevalier, bir Fransız oryantalist yazar, filozof ve ilahiyatçı olarak tanınmıştır. 1969'da Editions Robert Laffont

²⁶³ Kuzey ve Batı Afrika Müslümanlarını Hristiyanlaştırmak için Beyaz Rahibelerle (Soeurs Blanches) beraber kurulan Afrika Misyoner Cemiyeti.

yayınevi tarafından yayımlanan Semboller Sözlüğü konusundaki Alain Gheerbrant ile müşterek çalışmalarıyla tanınmıştır. Unesco'da görev yapmıştır.

Jean Chevalier, Tasavvuf, (*Le Soufisme, Que sais-je?* Serisi, N° 2176, Paris, P.U.F., 1984), kitabında, Sufi kelimesine aşağıdaki açıklamayı yapmıştır:

Arapça Sâfa, Sâfwa (saflık) kelimesinden gelmiştir. Zira tasavvuf arayışı kendini temizlemektir.

Bağdatlı Ebû Bekir Şiblî'nin öğrencisi olan Cüneyd-i Bağdâdî bir sufinin en uç örneğindeki safliktaydı ve sırlar sırrın sahibinde kalmalı, olmuyorsa hiçbir kıymeti bulunmamalı.

Tarikatlar zikrini sürdürmek istedikleri bir mürşidin öğretisini takdir eden müritlerle çoğalır. Cemaat namazından veya seyrüsüluk halkalarına geçişe işaret ederler. Tüm tarikatlar şu yapıya sahiptirler:

- *Kurucu bir mürşid*
- *Bir doktrin*
- *Cemaat bağlantıları*

Bu üç faktörün sentezi, her düzene özgünlüğünü, birliğini, gücünü verir ve her üyeye istikrarlı bir kuruma ait olduğuna dair güven verici hissi verir. Tarikatlarda, çeşitli makamlar ve aidiyet dereceleri vardır. Bu tarikatlar İslam'da önemli bir rol oynamaktadırlar. Temsil ettikleri manevi güç, aslında politik ve sosyal yaşamın yanı sıra eğitim ve kültür üzerinde olumlu ve kritik bir etkiye sahiptir.²⁶⁴

Jean Chevalier tasavvufun birey üzerindeki etkilerinden, toplumdaki sosyolojik karşılığı üzerine analizler yapmıştır.

Eserleri:

Histoire de la Pensée, 1958, (Düşünce Tarihi).

Textes Sacrés Traditions et Oeuvres d'Art de Toutes les Religions, 1967, Kutsal Metinler Gelenekleri ve Tüm Dinlerin Sanat Eserleri.

Dictionnaire des symboles – coauthor Alain Gheerbrant, 1969, (Semboller Sözlüğü, Alain Gheerbrant ile müşterek).

La Politique du Vatican, 1969, (Vatikan Politikası).

Les Religions, 1972, (Dinler).

²⁶⁴ Jean Chevalier, *Le soufisme*, Que sais-je? N° 2176, Paris, 1984, P.U.F., S.65-66.

Le Soufisme or, L'ivresse de Dieu dans la Tradition de l'Islam, 1974, (Tasavvuf veya İslam Geleneğinde Allah'a Aşk Sarhoşluğu).

Les Royaumes Celtiques – coauthors Myles Dillon, Nora Kershaw Chadwick, 1979, (Kelt Krallıkları).

Introduction au Symbolisme, 1986, (Sembolizme Giriş).

Une Dynamique de la Paix, 1986, (Bir Barış Dinamiği).

Les Voies de l'Au-delà, 1994, (Ahiret Yolları).

32. Georges Chehata Anawati (1905-1994)

Georges Chehata Anawati 6 Haziran 1905'te İskenderiye'de doğmuş, 28 Ocak 1994'te Kahire'de vefat etmiş, Kahire'deki Dominik Doğu Araştırmaları Enstitüsü'nün (IDEO- Institut Dominicain d'Études Orientales) ortak kurucusu Mısırlı bir Dominiken filozof ve araştırmacıdır. Yunan Ortodoks bir ailede dünyaya gelmişken, Fransızca eğitim veren Frères des Écoles chrétiennes (Hristiyan Okulları Kardeşleri)'nde eğitim alarak onaltı yaşında Katolikliğe geçmiştir. 1923'ten 1925'e kadar Beyrut'taki Saint Joseph Üniversitesi'nde eczacılık okumuş, 1926'dan 1928'e kadar Lyon'da endüstriyel kimya üzerine uzmanlaşmıştır. Kahire'ye döndükten sonra, uzun bir arayış sonrasında, 1934'te Dominiken Tarikati'ne girmiştir. Dominikenlerin eğitim merkezi Belçika'daki Saulchoir'e gitmiş, eğitiminin sonunda Marie-Dominique Chenu kendisine önemli bir tavsiyede bulunmuştur: "Kesinlikle İslam'ı fethetmek için, hatta burada ve orada bir kaç Müslümanı dinden ayırmak için çalışma. İslam'ı derinlemesine çalış, İslam doktrinine ve medeniyetine odaklanarak çalış." Anawati bu tarihten sonra İslam'ı yeni bir bakış açısıyla incelemesi başlamıştır. Arapça ve İslam bilgisini derinleştirmek için Cezayir'de üç yıl kalmış, burada kelâm ve tasavvuf eserlerini tercüme ettikten sonra 1948'de *Introduction à la Théologie Musulmane: Essai de Théologie Comparée* (Müslüman Teolojiye Giriş²⁶⁵) de dâhil olmak üzere pek çok eser yayınladığı Louis Gardet ile tanışmıştır. 1944'te Kahire'ye dönmüştür. Serge de Beaurecueil ve Jacques Jomier ile birlikte görevi İslam kültürünü tanımak olan Dominik Doğu Araştırmalar Enstitüsü'nün (IDEO) 1953'te açılışını yapmıştır. Ortaçağ çalışmaları, Arap bilimlerinin tarihi, Tasavvuf ve İslam-Hristiyan diyalogu kadar çeşitli alanları kapsayan birçok eserin yazarıdır.

²⁶⁵ Georges Anawati, *Introduction à la Théologie Musulmane: Essai de Théologie Comparée*.

Ramazan Biçer'in Diyanet İşleri Başkanlığı ve Sakarya Üniversitesiyle ortak düzenlediği Sempozyumda²⁶⁶ "Georges Anawati'nin Kelâm ilmine Bakışı?" isimli tebliğ konusunda Erдің Ahatlı'nın değerlendirmesinde aşağıdaki durum ortaya konulmuştur:²⁶⁷

Anawati, teoloji-kelâm mukayesesini işlerken iki ilmin de kendisine özgü metodu bulunduğunu kaydeder. Buna göre teolojinin ilk vazifesi, işrak, yani Zât-ı İlâhîyi vahiyle bilmenin yanında yine zevk yoluyla Allah'ı idrak etmektir ki, bu da "muhabbet"ın sonucudur. Kelâm ilmi ise, özel anlamda konusu, akâidi savunmaktır. Dolayısıyla kelâm, inanan kimsenin kalp ve ruh yönüyle ilgilenmez. İslâm'da bu yöne ihtiyacı tasavvuf karşılar. Burada "dinî tecrübe delili" karşımıza çıkmaktadır. Teoloji ilminin, hakikati anlama ve müşahede etmeye ulaştırma gayesi güttüğünü söyleyen Anawati, bu amacında, insanın manevî boyutunu göz ardı edemeyeceğini vurgular. Bu ise ancak ruhî tecrübeyle elde edilir.

Eserleri:

Introduction à la Théologie Musulmane: Essai de Théologie Comparée, Paris, J. Vrin, 1948, (Müslüman Teolojiye Giriş, Karşılaştırmalı Teoloji Denemesi, Louis Gardet ile müşterek).

Essai de Bibliographie Avicennienne, League of Arab States, Le Caire, Al-Maaref, 1950, (İbn-i Sînâ Bibliyografya Çalışması).

Mystique Musulmane; Aspects et Tendances, Expériences et Techniques, avec Louis Gardet, Paris, J. Vrin, 1961, (Müslüman Tasavvufu: Yönleri ve Trendleri, Tecrübeleri ve Teknikleri. Louis Gardet ile müşterek).

Les grands problèmes de la théologie musulmane. Essai de théologie, Author: Georges C Anawati; Louis Gardet, Paris, J. Vrin, 1967, (Müslüman İlahiyatının Büyük Problemleri. Louis Gardet ile müşterek).

Études de Philosophie Musulmane, Paris, J. Vrin, 1974, (Müslüman Felsefesinin Etüdü).

La Métaphysique du Shifā', Avicenna; Georges C Anawati, Paris, J. Vrin, 1978-1985, (İbn-i Sînâ'nın Şifa Metafizigi).

²⁶⁶ Ramazan Biçer, *Oryantalizmi Yeniden Okumak, Batı'da İslam Çalışmaları Sempozyumu*, DİB Yayınları, Ankara, 2003.

²⁶⁷ Erдің Ahatlı, Bir Oksidentalizm Çağrısı: "Oryantalizmi Yeniden Okumak: Batı'da İslam Çalışmaları Sempozyumu, *Marife Dergisi*, 2/3 (2002): 303-336.

Recherches d'Islamologie: Recueil d'Articles Offerts à Georges C. Anawati et Louis Gardet par leurs collègues et amis, Author: Georges C Anawati; Louis Gardet, Louvain, Peeters, 1977, İslami Araştırma: Dost ve Arkadaşlarıyla Louis Gardet ve Georges C Anawati'ye müştereken sunulan makalelerin toplanması.

Bibliographie des Ouvrages Arabes Imprimés en Égypte en 1942, 1943 et 1944, Georges C Anawati; Charles Kuentz; Le Caire: Institut français, 1949, (Mısır'da 1942, 1943 ve 1944'te Basılmış Arap Eserlerinin Bibliyografyası, Charles Kuentz ile müşterek).

Tendances et Courants de l'Islam Arabe Contemporain. Author: Georges C Anawati; Maurice Borrmans, München, Kaiser; Mainz, Grünewald, 1982-1983, (Çağdaş Arap İslam akımları ve eğilimleri Maurice Borrmans ile müşterek).

Salut Universel et Regard Pluraliste, Author: Jean-Marie van Cangh; Georges C Anawati; Académie internationale des sciences religieuses. Colloque, Paris, Desclée, 1986. (Evrensel Kurtuluş ve Çoğulcu Görünüm, Jean-Marie van Cangh ile müşterek).

33. René Khawam (René Rizqallah Khawam) (1917-2004)

René Rizqallah Khawam 1917'de Suriye'de Halep'te doğmuş ve 22 Mart 2004'te Paris'te vefat etmiştir. Suriye'de Hristiyan bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen René Khawam, İkinci Dünya Savaşı sırasında Fransa'ya göç etmeden önce Marist Kardeşler (Les Frères Maristes) cemaat okulunda Fransızca öğrenmiştir. Bin ve Bir Geceler, dini ve edebi metinler, özellikle de Kur'an-ı Kerimin Fransızcaya çevirisini yapmıştır. Son kırk yılında eski el yazmalarından çalışarak ve 18. yüzyılın başlarında Antoine Galland'ın eserinin güncelleştirilmesi konusunda çalışmıştır. 1958'den 1982'ye kadar Massillon des Oratoriens'te arapça dil derleri vermiştir.

Eserleri:

Djordjos, Paris, Orante, 1977, (Djordjos).

Histoire du Prince Izmir et de la Princesse Nour, Paris, Magnard, 1961, (Prenses Nur ve İzmir Prensi Tarihi).

Contes d'Islam, Paris, l'Esprit des péninsules, 1997, (İslam Masalları).

L'Univers Culturel des Chrétiens d'Orient, Paris, Éditions du Cerf, 1987, (Doğu Hristiyanların Kültürel Evreni).

Tercümeleri:

Propos d'Amour des Mystiques Musulmans: Choisis, présentés et traduits de l'arabe, Paris, Editions de l'Orante Condé-sur-Escaut, 1960, (Müslüman Mistiklerinin Aşkı Hakkında).

Les Délices des Cœurs de Ahmad al-Tifachi, traduction par René R. Khawam, Paris, J. Martineau, 1971, (Ahmed b. Yûsuf et-Tîfâşî'nin Yüreğinin Tadı).

Les Fleurs Eclatantes dans les Baisers et l'Accolement de Ali al-Baghdâdî, traduction intégrale sur les manuscrits arabes, Paris, Albin Michel, 1973, (Buselerdeki Parlak Çiçekler ve Ali el Baghdâdî'nin Birleştirciliği).

Histoires Etrangères et Merveilleuses de Ahmad al-Qalyôûbî, traduction, Paris, Phébus, 1977, (Ahmed b. Selâme el-Kalyûbî'nin Yabancı ve Harika Hikâyeleri).

Lettre Aux Français: Notes Brèves Destinées à Ceux Qui Comprennent, Pour Attirer l'Attention sur des Problèmes Essentiels de Abd el-Kader, traduction sur les manuscrits originaux, Paris, Phébus, 1977, (Fransızlara Mektup: Emir Abdülkadir'in temel sorunlarına dikkat ve anlamak isteyenlere yönelik kısa notlar).

Mahomet Mystique et les Quatre Premiers Khalifes de Mouhammad Abd al-Ra'oûf al-Mounâwî, traduction par René R. Khawam, Paris, Orante, 1978, (Mistik Muhammed ve Muhammed Abdül Rauf el-Münevi'nin ilk dört halifesi).

Le Voile Arraché: l'Autre Visage de l'Islam de 'Abd al-Rahmâne al-Djawbarî, traduction sur les manuscrits originaux, Paris, Phébus, coll. « Domaine arabe », volume 1, 1979 volume 2, 1980, (Yırtık Peçe: İslam'ın Diğer Yüzü, Abdurrahman el-Cevberi).

Le Fantastique et le Quotidien de Ahmad al-Qalyôûbî, traduction intégrale faite sur les manuscrits, Paris, G.-P. Maisonneuve et Larose, coll. « Les Jardins secrets de la littérature arabe » no 1, 1981, (Ahmed el-Kalyubi'nin Fantastik ve Günlüğü).

La Prairie des Gazelles: Eloge des Beaux Adolescents de Mouhammad al-Nawâdjî, traduction intégrale faite sur les manuscrits, Paris, Phébus, coll. « Domaine arabe », 1989, (Muhammed el-Neveci'nin Çayırlardaki Ceylanlar: Güzel Gençler Övgüsü).

Quoran, traduit sur la vulgate arabe, Paris, Maisonneuve et Larose, 1990, (Kur'an).

Le Flambeau ou les Sentences de Mouhammad le Prophète, Recueillies par Mouhammad al-Qoudâ'i, traduction intégrale sur les manuscrits originaux, Paris, G.-P. Maisonneuve et Larose, 1991, (Hz. Muhammed Peygamberin Cümleleri ve Işığ, Muhammed el-Kudâi Derlemesi).

L'Amoureux et l'Orphelin, Mouhammad Ibn-Dâniyâl, traduction intégrale faite sur les manuscrits, Paris, l'Esprit des péninsules, coll. « Théâtre d'ombre » no 3, 1997, (Sevgili ve Yetim).

Parlons d'Amour de Ala'al-Dîne, suivi de Appendice sur les médicaments destinés à corriger les défauts des hommes et des femmes en ce domaine de Muhammad al-Wardânî, traduction intégrale faite sur les manuscrits, Paris, l'Esprit des péninsules, 1998, (Aladdin Aşkı Üzerine Konuşalım).

Les Poètes Amoureux de Mouhammad al-Ibchîhî, traduction intégrale faite sur les manuscrits, Paris, l'Esprit des péninsules, coll. « Classiques arabes », 1999, (Muhammed el-İbşîhî'nin Aşk Şiirleri).

34. Maxime Rodinson (1915-2004)

Maxime Rodinson, bir Fransız dilbilimci, tarihçi ve sosyolog, Orta Doğu ve İslam uzmanıdır. 26 Ocak 1915'te Paris'te doğmuş ve 23 Mayıs 2004'te Marsilya'da vefat etmiştir. Ecole Pratique des Hautes Etudes'te öğretim üyeliği yapmıştır. Ailesi, Paris'e yerleşmek için Rus pogromlarından²⁶⁸ kaçan Rus-Polonya Yahudilerindendir. Ateist ve sosyalist olan Rodinson, 1920'de Komünist Parti'ye katılmıştır. Bakalorya derecesine sahip olmadan, 1932'de Doğu Dilleri ve Medeniyeti Milli Enstitüsünde (INALCO) çalışmış ve Ârâmîce, Edebi Arapça, Mağrip Arapçası, Ortadoğu Arapçası, Türkçe ve İbranice öğrenmiştir. 1937'de CNRS Üyesi olmuştur.

1940'da Fransız ordusunda seferber edilmiş ve Suriye'ye gönderilmiştir. Daha sonra Beyrut'taki Eski Eserler Bölümü'nde çalışmış, 1947'ye kadar École des Lettres'te ders vermiştir. 1948'de Paris'teki Milli Kütüphane'nin "İslam" bölümünün başına geçmiştir. Etiyopya ve Güney Arap dilleri öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Ge'ez(eski Etiyopya dili) uzmanı Marcel

²⁶⁸ Pogrom; Dini, etnik veya siyasi nedenlerle bir gruba karşı yapılan şiddet hareketleridir.

Cohen'den dört yıl sonra 1955'te Ecole Pratique des Hautes Etudes'e çalışma direktörü olarak atanmış ve 1983 yılında emekli olana kadar bölümün başında kalmıştır.

Sömürgeciliğin özellikle on dokuzuncu asrın ikinci yarısından itibaren Batılı'nın Doğu hakkındaki şartlanmışlığın en belirgin faktörü²⁶⁹ olduğunu belirtmesine rağmen, Maxime Rodinson da Hz. Muhammed'in bilinçaltındaki şiirsel birikiminin, Kur'an'ı ortaya çıkardığını ileri sürmüştür.²⁷⁰

İbn İshak'ın (ö. 151/768) Sire'sinin tercümesi konusunda tenkitlere rağmen, tercümeyi güvenilir bulduğunu ifade etmiştir.²⁷¹

René Guénon'un ihtida etmesi sonrası tasavvuf odaklı akımlar hakkında şu ifadeleri kullanmıştır: “Bu tinsel eğilim, efsanevî ezoterik İslâm vizyonu, Avrupa ve Amerika'da birçok mezhebin başarılı olmasına imkân tanımıştır. Bu mezhepler her türlü yanlış anlama ile farklı derecelerde İslâm'dan ve hatta Ehl-i Sünnet İslâm'dan ve Bahâîlik gibi bir dinden ortaya çıkmıştır.”²⁷²

Eserleri:

L'Arabie Avant l'Islam, in Histoire universelle, t. II «Encyclopédie de la Pléiade», 1957, p. 3–36 et p. 1637–1642, éditions La Pléiade - Gallimard, 1964, (İslamiyet Öncesi Arabistan).

Mahomet, Paris, Club français du livre, 1961; rééd. revue et augmentée, Paris, Le Seuil coll. « Politique », 1968; rééd. revue, poche, Paris, Le Seuil, 1994, (Hz. Muhammed).

La Lune Chez les Arabes et dans l'Islam, in La Lune, mythes et rites, Paris, Le Seuil, 1962, p. 151-215, (İslam'da ve Araplar'da Ay).

Islam et Capitalisme, Paris, Le Seuil, 1966, Paris, Demopolis, (İslam ve Kapitalizm).

Magie, Médecine et Possession à Gondar, Paris-La Haye, Mouton, 1967, (Gondar'da Sihir, Tıp ve Zilyedlik).

²⁶⁹ Rodinson, a.g.e., s.181.

²⁷⁰ Asaf Hüseyin, Oryantalizm'in İdeolojisi, *Oryantalistler ve İslamiyatçılar, Oryantalist İdeolojinin Eleştirisi*, İnsan yayınları, İstanbul, 1989, Sayfa 26.

²⁷¹ Maxime Rodinson, *A Critical Survey of Modern Studies on Muhammed*, Merlin L. Swartz, Studies on Islam, Oxford Un. Press, 1981, s. 23-24

²⁷² Maxime Rodinson, *Oryantalizmin Doğuşu*, (trc. A. Turan Yüksel), “Marife Dini Araştırmalar Dergisi”, yıl: 2, sayı: 3, Kış, 2002, s. 171-188, s.185.

Israël et le Refus Arabe, 75 Ans d'Histoire, Paris, Le Seuil, coll. «L'Histoire immédiate», 1968, (İsrail ve Arap reddi, 75 yıllık Geçmiş).

Marxisme et Monde Musulman, Paris, Le Seuil, 1972, (Marksizm ve Müslüman Dünya).

Les Arabes, Paris, PUF, 1979, (Araplar).

La Fascination de l'Islam, Paris, Maspero « Petite collection », 1980, (İslam'a Hayranlık).

Europe and the Mystique of Islam, 2002, (Avrupa ve İslam Mutasavvıfları).

L'Islam: politique et Croyance, Paris, Fayard, 1993, (İslam: Politika ve İnançlar).

De Pythagore à Lénine: des Activismes Idéologiques, Paris, Fayard, 1993, (Pisagor'dan Lenin'e: İdeolojik Aktivizm).

Entre Islam et Occident, Entretiens avec Gérard D. Khoury, Paris, Les Belles Lettres, 1998, (İslam ve Batı arasında),

Souvenirs d'un Marginal, Paris, Fayard, 2005, (Bir Marjinal'in Hatıraları).

35. Serge de Laugier de Beaurecueil (1917-2005)

Beaurecueil, 28 Ağustos 1917 'de doğmuş, 2 Mart 2005'te vefat etmiştir. 1935'te Dominiken olan Serge de Beaurecueil, Peder Marie-Dominique Chenu uhdesinde Saulchoir'de okumuştur. 1946'da Kahire'deki Dominik Kültür Çalışmaları Enstitüsü'nün (IDEO) üç kurucu üyesinden biri olarak görev yapmış ve tasavvuf araştırmalarına başlamıştır. Onbirinci yüzyılın İranlı sufi, şair ve âlim "Hâce Abdullah el-Herevî" üzerine uzmanlaşmıştır. 1963 yılında Kabil Üniversitesi'nde Tasavvuf Kürsüsünün başına geçmiştir. Afganistan'a taşınarak yirmi yıl yaşamış, Kabil'de birçok yetim ve sokak çocuğuyla ilgilenmiştir. 1983'te Sovyet işgalinden sonra ülkeden ayrılmak zorunda kalmıştır. Hâce Abdullah el-Herevî'nin *'İlelül-mağāmât* kitabını tercüme etmiş, aynı yazarın *Menâzilü's-sâ'irîn*'de yazılan bir konuyu anlatmak için yazdığı kitabında aşk, muhabbet, havf, sabretme, şükretme, tevekkül, tefekkür, recâ vb. tasavvufi terimleri, makamları avam ve havasa uygun olarak incelemiş, orjinalleriyle beraber Fransızcaya tercüme etmiş ve her ikisi arasındaki farkları kitabında yazmıştır.

Eserleri:

Commentaire du Livre des Etapes, (Les étapes des itinérants vers Dieu), IFAO 1954, Makamlar Kitabı Şerhi, (Allah'a Doğru İlerleyen Adımlar).

Un Opuscule de Khawāja ‘Abdallāh Ansārī Concernant les Bienséances de Soufis, BIFAO, s. 203-228, 1960, (Hâce Abdullah el-Herevî, Muhtaşar fî âdâbî’ş-şûfiyye).

Livre des Etapes, édition critique, 1962, (Makamlar Kitabı, Kritik Edisyon).

Les Etapes des Itinérants vers Dieu (Manâzil al-Sâ’irîn), Kahire, 1962, Hâce Abdullah el-Herevî, (Menâzilü’s-sâ’irîn Şad Meydân’dan. Hocanın öğrencilere yazdırdığı eserinde sâlikin seyrüsülûk yolunda kazanacağı makamlar kitabı).

Khwâdja ‘Abdullāh Ansārī (396-481/1006- 1089), *Mystique Hanbalite*, Beyrouth, 1965, (Hâce Abdullah el-Herevî, Hanbeli mutasavvıf).

Chemin de Dieu, Paris, 1988, (Allah Yolu. “Herevî’nin Menâzilü’s-sâ’irîn ve ‘İlelû’l-makâmât’ının Fransızca tercümeleri).

Khawâdjâ Abdallâh Ansârî, *Chemin de Dieu: Les Cent Terrains - Les Etapes des Itinérants vers Dieu - Les Déficiences des Demeures, Trois Traités Spirituels*, traduits du persan et de l’arabe, présentés et annotés par Serge de Laugier de Beaurecueil 1997, Actes Sud, Paris, (Şad Meydân. Hâce Abdullah el-Herevî’nin 100 tasavvufî makamdan oluşan eseri).

Cris du Cœur, Munâjât, trad. du persan, prés. et annot. par Serge Laugier de Beaurecueil, préf. de Mohammad Ali Amir-Moezzi, Paris, Éditions du Cerf, coll. « Patrimoines Islam », 2010, (Kalbin Ağlaması, Hâce Abdullah el-Herevî).

Nous Avons Partagé le Pain et le Sel, Éditions du Cerf, 1965, (Tuzu ve Acıyı Paylaştık, Afganistan).

Prêtre des Non-Chrétiens, Éditions du Cerf, 1968, (Hristiyan Olmayanların Rahibi, Afganistan).

Un Chrétien en Afghanistan, Éditions du Cerf, 2001, (Afganistan’a Bir Hristiyan).

Mes Enfants de Kaboul, Éditions du Cerf, 2004, (Kabil’li Çocuklarım, Afganistan).

Je Crois en l’Étoile du Matin, Éditions du Cerf, 2005, (Sabah Yıldızına İnanıyorum, Afganistan).

36. Roger Arnaldez (1911-2006)

Roger Arnaldez 13 Eylül 1911'de Paris'te doğmuş, 7 Nisan 2006'da yine Paris'te vefat etmiştir. 1986'da Ahlaki ve Siyasal Bilimler Akademisi üyeliğine seçilmiş ve 1997 yılında akademiye başkanlık etmiştir. Ayrıca Kraliyet Belçika Akademisi'nin ve Kahire Arap Akademisi üyeliği yapmıştır.

İskenderiyeli Yahudi filozof Philon'u anlatan eseri vardır. Batılı yazarların önemli bir kısmı, İslami bir gelenek ve bakışa sahip olmadıkları için Kur'an-ı Kerim'i Yaratıcının bir sözü değil, Hz. Muhammed'in yazdığı kitabı gibi gördüklerini, kişiyi de kitabına bakarak değerlendirdikleri için Peygamber'i tamamiyle kutsal kitapta anlatılanların mana ve geçerliliği konusunda ulaşılan düşüncelere uyarak tarif ettiklerini ifade etmiştir.²⁷³ Papa 16'ncı Benedikt'in 12 Eylül 2006'da Almanya'nın Regensburg şehrinde yaptığı ve Müslümanlardan yoğun tepki alan konuşmasında Roger Arnaldez'den alıntılar yapmıştır. Arnaldez, felsefe öğrenimi görmüş inançlı bir Hristiyan şarkiyatçı olarak İslâm düşüncesiyle ilgilenirken aynı zamanda Vatikan'ın İslâm konusunda danışmanlığını yapmıştır.²⁷⁴ Kendisinin de ifade ettiği gibi çalışmalarında Massignon'un yolunu takip etmiş, İslâm düşüncesinde tasavvufa ve bilhassa Hallâc-ı Mansûr'a özel ilgi göstermiştir. Bu ilginin arka planında, İslâm ile Hristiyanlık ve Yahudilik arasındaki benzerlikleri tarihî bakımdan Hristiyanlık'la irtibatlı şekilde temellendirme düşüncesinin bulunduğu söylenebilir.²⁷⁵

Eserleri:

Grammaire et Théologie Chez Ibn Hazm de Cordoue, Vrin, 1956, (Kurtuba'lı İbn-i Hazm'da Grammer ve İlahiyat).

Hallâj ou la Religion de la Croix, Plon la recherche de l'absolu, 1963, (Hallâc-ı Mansûr veya Haç Dini).

Mahomet, Seghers, 1970, (Hz. Muhammed).

Jésus, Fils de Marie, Prophète de l'Islam, Desclée de Brouwer, 1980, (Hz. İsa, Meryem Oğlu, İslam Peygamberi).

Le Coran, Desclée, 1983, (Kur'an).

²⁷³ Roger Arnaldez, Fransız Kültüründe Muhammed Peygamber'in Tasviri, Uluslararası Birinci İslam Araştırmaları Sempozyumu, İzmir, 1985, s. 62-63.

²⁷⁴ Tahsin Görgün, *Roger Arnaldez*, TDV DİA c. Ek-1, İstanbul, 2016, s. 116-117.

²⁷⁵ Görgün, a.g.e.

L'Islam, Desclée-Novalis, 1988, (İslam).

Jésus dans la Pensée Musulmane, Desclée, 1988, (Müslüman Düşüncesinde Hz. İsa).

Trois Messagers pour un Seul Dieu, Albin Michel, 1991, (Bir Allah İçin Üç Peygamber).

À la Croisée des Trois Monothéismes, (Albin Michel, 1993, (Tek İlahlı Üç Dinin Kavşağında).

Averroès, Balland, 1998, (İbn Rüşd).

Révolte Contre Jéhovah. Essai sur l'originalité de la Révélation Chrétienne, Ed. Cerf, 1998, (Yehova'ya Karşı İsyan. Hristiyan Vahiyinin Özgünlüğü Üzerine Bir Deneme).

Chesterton, Un Penseur Pour Notre Temps, Éditions de Paris, 2001, Chesterton, (Zamanımızın Bir Düşünürü).

L'Homme Selon le Coran, Hachette Littératures, 2002, (Kur'an'a Göre İnsan).

37. Robert Caspar (1923-2007)

Robert Caspar 1923'te Bourg-la-Reine'da doğmuş, 2007'de Nanterre'de vefat etmiştir. Misyoner²⁷⁶ olup Tunus ve İtalya'da görev yapmıştır. Hristiyan-İslam Araştırma Grubu-GRIC (Groupe de Recherche Islamo-Chrétien) kurucularındandır. Caspar, 1951'de Afrika Misyonerler Derneği'nde (Beyaz Babalar) rahip olarak görevlendirilmiş, Tunus'a atanarak, Tunus'taki Arap Edebiyatı Enstitüsü'nde (IBLA), ardından Roma'da Katolik teolojisinde Arapça ve İslam okumuştur. 1955'ten 1958'e kadar Mısır'da, Kahire'de kaldığı süre boyunca iki dinin karşılaştırmalı çalışmalarında uzmanlaşmıştır. Tunus Manouba Arap Araştırmaları Enstitüsünde çalışmaya başladıktan sonra 1964'te Roma'ya taşınan ve Arap Araştırmaları Enstitüsü'nün (IPEA) kurumu iken şuanda Papalık Arap Çalışmaları ve İslâmoloji (PISAI) olarak bilinen Enstitü'de görev yapmıştır. 1969'dan itibaren Roma'da ikamet edip, dönüşümlü olarak Tunus'ta görev yapmıştır. Tunus'ta birçok elit Tunusluyla temas kurmuş, rahibe eğitimleri dâhil çeşitli Hristiyan topluluklarından sorumlu olmuştur. 1995 yılında hastalanarak Fransa'ya dönmek zorunda kalmış ve son günlerini yaşlı misyonerlerin barındığı bir huzurevinde geçirmiştir.

Caspar tasavvufu konu alan dersler vermiştir. 1968'den itibaren tasavvuf kursu açmış, derslerinde tasavvufu Arapça orijinal metinleri yanında Fransızca tercümelerini kullanmıştır. Birçok dergi makalesi yazmış(birkaç yüzünü yayınlamıştır), kamuoyuna günümüzde bir

²⁷⁶ http://peresblancs.org/robert_caspar.htm (erişim: 31.03.2019)

canlanma yaşıyan tasavvufu ve Müslüman maneviyatını çeşitli yönleriyle sunmaya çalışmıştır. Örneğin: "Müslüman Mistizmi, Araştırma ve Eğilimler"²⁷⁷(IBLA, 104/2, p. 271-289), "Müslüman Mistisizmi, On Yılın Özeti 1963-1973."²⁷⁸

Eserleri:

Foi en Dieu et Service de l'Homme, Colloque de Tunis, CERES, 1974, (Allah'a İman ve İnsana Hizmet).

Foi et Raison dans le Munqid de Ghazâlî, IBLA, 124/2, 1969, (Gazali'nin el-Münkız'daki Açıklamalarına Göre İnanç ve Sebep).

L'Exégèse Scientifique du Coran d'Après le Cheikh Amîn al-Khûlî. (MIDEO 4, 1957, p.269-280, (Şeyh Amîn al-Khûlî 'ye Göre Kuran'ın Bilimsel İncelenmesi).

L'Homme Selon le Coran, Studia Missionalia, 19, 1970, p. 255-268, (Kuran'a Göre İnsan).

La foi en Marche - les Problèmes de Fond du Dialogue Islamo-Chrétien, Crislam, PISAI, Rome, 1990, (Harekete Olan İnanç-İslam-Hristiyan Diyaloğunun Temel Sorunları).

La Rencontre des Théologies, Lumière et Vie, N° 163, p. 63-81, (Teolojilerin Buluşması).

Le 'Vide Idéologique' Dans Un Essai de l'Algérien Abd al-Magîd Mizyan, Oriente Moderno 51, 380-388, (Cezayir'li Abdülmecîd Mizyân Makalesinde İdeolojik Boşluk).

Parole de Dieu et Langage Humain en Christianisme et En Islam, Islamochristiana 6, 1980, p. 33-60, (Hristiyanlık ve İslam'da Tanrı'nın Sözü ve İnsan Dili).

Philosophie et Révélation Selon Avicenne, IBLA, 125/1, 1970, 103-122, (İbn Sînâ 'ya Göre Felsefe ve Vahiy).

38. Jacques Louis Gaston Jomier (Jacques Jomier) (1914-2008)

Jacques Louis Gaston Jomier, 1914'te Paris'te doğmuş ve 2008'de Villefranche de Lauragais'te (Haute-Garonne) vefat etmiştir. Kahire Dominik Oryantal Araştırmalar Enstitüsü (IDEO) kurucularından biridir. Jacques Jomier, Marianist rahiplerin önderliğindeki Sainte Marie de Monceau Enstitüsü'nde, daha sonra Janson de Sailly Lisesinde ve Paris'teki Saulchoir

²⁷⁷ http://peresblancs.org/robert_caspar.htm (erişim: 23.08.2019)

²⁷⁸ http://peresblancs.org/robert_caspar.htm (erişim: 24.08.2019)

Dominik Fakültesinde okumuş, Katolik teolojisi ve Doktora bölümünden mezun olmuştur. Mideo'da birçok makale ve araştırması olan Jomier, İslam Ansiklopedisi "l'Encyclopédie de l'Islam (EI)", Universalis Ansiklopedisi "l'Encyclopaedia Universalis (EU)" ansiklopedilerinde İslam konusunda madde yazarıdır.

Eserleri:

Le Mahmal et la Caravane Egyptienne des Pèlerins de la Mecque, 1953, (Mahmal ve Mekke Hacılarının Mısır Karavanı).

Le Commentaire Coranique du Manar, Dans Islam d'Hier et d'Aujourd'hui, n° 19, Paris, 1954, (Geçmişin ve Bugünün İslam'ında Manar'ın Kuran Şerhi).

Bible et Coran, 1959, (İncil ve Kur'an).

Vie du Messie, 1963, (Mesih'in Hayatı).

Manuel d'Arabe Egyptien, Parler du Caire, Paris, Klincksieck, 1973, (Mısır Arapçası, Kahire Hakkında Konuşmalar).

Lexique Pratique Français - Arabe, 1976, (Fransızca - Arapça Pratik Sözlük).

Les Grands Thèmes du Coran, Paris, Le Centurion, 1978, (Kur'an'ın Ana Temaları).

L'Islam Aux Multiples Aspects, 1982, (Birçok Yönden İslamiyet).

Repris et Complété Dans Pour Connaître l'Islam, 1988, (Birçok Yönden İslamiyet, İslam'ı Tanımak Eserinin Yeniden Ele Alınması).

Un Chrétien Lit le Coran, 1984, (Bir Hristiyan Kuran Okursa).

L'Islam Vécu en Égypte, 1994, (Mısır'daki Gerçek İslam).

Dieu et l'Homme dans le Coran: l'Aspect Religieux de la Nature Humaine, Joint à l'Obéissance au Prophète de l'Islam, Paris, Editions du Cerf, 1996, (Kur'an'da Allah ve İnsan: İnsan Doğasının Dini Yönü, İslam Peygamberine İtaat Etmesi).

39. Gilles Veinstein (1945-2013)

Veinstein, Paris'te 18 Temmuz 1945'te doğmuş, 5 Şubat 2013'te vefat etmiştir. Babası Grasse'de avukat olarak çalışırken yanına aldığı Veinstein kısa sürede kariyerini, tiyatro sahne tarihine ilişkin doktora tezi yaparak değiştirmiş; bu da onun CNRS'ye girerek kütüphanede Arsenal kütüphane görevlisi olmasını sağlamıştır. Collège de France'da 1999-2012 arası Türkiye ve Osmanlı tarihi kürsü başkanı görev yapmıştır. Bursiyer öğrencileriyle birlikte,

tarikatlar tarihi ve Osmanlı Devleti'nde tekkeler üzerine ortak çalışmalar yürütmüştür. Doğu İslamı ile ilgilenmeye başlamış, Alexandre Bennigsen ile çalışmıştır.²⁷⁹

Eserleri:

Le Paradis des Infidèles, Paris, , coll. « La Découverte », 1981, Maspero, (Kâfirlerin Cenneti, Mehmed Efendi).

L'Empire Ottoman et les Pays Roumains, 1544-1545, Paris-Cambridge (Massachusetts), éd. de l'École des hautes études en sciences sociales et Harvard Ukrainian Research Institute, 1987, (Osmanlı İmparatorluğu ve Romen Ülkeleri).

État et Société Dans l'Empire Ottoman. La Terre, la Guerre, les Communautés, Londres, Variorum, 1994, (Osmanlı Devletinde Devlet ve Toplum. Toprak, Savaş, Cemiyetler).

Leçon Inaugurale, Paris, Collège de France, 1999, (Açılış Dersi).

L'Europe et l'Islam. Quinze Siècles d'Histoire, avec Henry Laurens et John Tolan, Paris, Odile Jacob, 2009, (Avrupa ve İslam).

Autoportrait du Sultan Ottoman en Conquérant, Istanbul-Piscataway (New Jersey), Les éditions Isis/Gorgias Press, 2010, (Fatih Osmanlı Padişahını Kendi Portresi),

Catalogue du Fonds Ottoman des Archives du Monastère de Saint-Jean à Patmos. Les vingt-deux premiers dossiers, Athènes, Fondation nationale de la recherche scientifique, 2011 avec Nicolas Vatin et Elizabeth Zachariadou, (Patmos'taki St. John Manastırı'nın Osmanlı Arşivi Kataloğu).

Ortak Eserler:

Passé Turco-Tatar, Présent Soviétique, Mélanges en l'honneur d'Alexandre Bennigsen (codirection avec Ch. Lemerrier-Quelquejay, E. S. Wimbush), éditions Peeters et éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, 1986, (Türk-Tatar Geçmişi ve Bugünkü Sovyetler, Ch. Lemerrier-Quelquejay, E. S. Wimbush ile müşterek).

Les Ordres Mystiques Dans l'Islam. Cheminement et situation actuelle, éd. de l'ÉHÉSS, 1986, (İslam'da Tasavvufi Tarikatlar).

En Asie Centrale Soviétique. Ethnies, Nations, États (codirection avec R. Dor), numéro spécial des Cahiers du monde russe et soviétique, XXII, janvier-mars 1991, éditions de l'École des Hautes Études en Sciences Sociales, Paris, 1991, (Sovyet Orta Asya'da. Etnik Yapı, Milletler, Devletler).

²⁷⁹ Henry Laurens, <https://www.college-de-france.fr/site/gilles-veinstein/Hommage.htm> (erişim 22.08.2019)

Salonique, 1850-1918. La « Ville des Juifs » et le Réveil des Balkans, éd. Autrement, Paris, 1992, (Selanik, Yahudiler Şehri ve Balkanların Uyanışı).

Soliman le Magnifique et Son Temps. Actes des IXe rencontres de l'École du Louvre, (7-10 mars 1990), La Documentation française, Paris, 1992, (Muhteşem Süleyman ve Dönemi).

Études sur l'Ordre Mystique des Bektachis et les Groupes Relevant de Hadji Bektach (codirection avec A. Popovic), éd. Isis, Istanbul, 1995, (Bektaşiliğin Tasavvufi Tarikatı ve Hacı Bektaş Altındaki Gruplarla İlgili Çalışmalar).

Les Ottomans et la mort. Permanences et mutations, éd. Brill, Leyde, 1996, (Osmanlılar ve Ölüm. Kalıcılık ve Değişimler).

Les Voies de la Sainteté Dans l'Islam et le Christianisme, numéro thématique de la Revue de l'histoire des religions, 215, 1, janvier-mars 1998, (İslam ve Hristiyanlıkta Kutsal Yollar, Dinler Tarihi İncelemesinin Tematik Konusu).

Histoire des Hommes de Dieu Dans l'Islam et le Christianisme, (codirection avec Dominique Ionia-Prat), éd. Flammarion, 2003, (İslamiyet ve Hristiyanlıkta Allah Adamları Tarihi).

Insularités Ottomanes, Institut Français d'Etudes Anatoliennes, IFEA, éd. Maisonneuve et Larose, 2004, (Osmanlı Adaları).

Syncrétisme et Hérésies dans l'Orient Seldjoukide et Ottoman. XVe-XVIIIe siècle. Actes du colloque du Collège de France, octobre 2001, Paris-Louvain-Dudley (Massachusetts), Peeters, coll. Varia Turcica, 2005, (Doğu'nun Selçuklu ve Osmanlısında Birleştiricilik ve Ayrılıklar, 14.-15. Yüzyıllar).

Merchants in the Ottoman Empire (codirection avec Suraiya Faroqhi), Paris-Louvain-Dudley (Massachusetts), Peeters, coll. Varia Turcica, 2008, (Osmanlı Devletinde Tüccarlar).

Dictionnaire de l'Empire Ottoman, François Georgeon, Nicolas Vatin et Gilles Veinstein, avec la collaboration d'Elisabetta Borromeo, Fayard, 2015, (Osmanlı İmparatorluğu Sözlüğü).

40. Alexandre Popovic (1931-2014)

Alexandre Popovic, 1931'de Belgrad'da doğmuş, 1 Ekim 2014'te vefat etmiştir. "Yugoslav Oryantalizminin öncüsü" olarak bilinen Fehim Bajraktarević'ten Oryantalizm ve Filoloji okumuştur. Louis Bazin ve Alexandre Bennigsen'in kurduğu fonların birleşmesiyle Türk dünyasını araştıran esas Fransız ekibi üyesi olarak çalışmış Turcica'nın editörlüğünü ve danışma

Kurul üyeliğini yapmıştır. Türkiye, İslam ve Balkanlar üzerine uzmanlaşmıştır. 1954'te Yugoslavya'dan kaçarak 1957'de Doğu Oryantal Dil Okulu'ndan Arapça bölümünden mezun olmuştur. EPHE'de seminerler vermiştir.²⁸⁰

Eserleri:

L'İslam Balkanique: Les Musulmans du Sud-Est Européen Dans la Période Post-Ottomane, Wiesbaden, Osteuropa-Institut an der Freien Universität Berlin – Otto Harrassowitz Verlag (coll. Balkanologische Veröffentlichungen XI), 1986, 2e éd. Istanbul, Isis (coll. Les Cahiers du Bosphore LII), 2009, version Turque: *Balkanlarda İslâm*, Istanbul, İnsan Yayınları, 1995, (Balkanlarda İslâm: Osmanlı Sonrası Dönemde Güneydoğu Avrupa'da Müslümanlar).

Les Musulmans Yougoslaves (1945-1989): médiateurs et métaphores, Lausanne, L'Âge d'Homme, 1990, version serbe: *Jugoslovenski muslimani (1945-1989): posrednici i metafore*, Belgrade, Akvarijus(coll. Biblioteka «Misterije politike», (1945-1989 Yıllarında Yugoslav Müslümanlar, Aracılar ve Metaforlar).

Un Ordre de Derviches en Terre d'Europe (La Rifâ'iyya), Lausanne, L'Âge d'Homme, 1993, (Avrupa Ülkesinde Bir Derviş Tarikatı, Rifaiyye).

Müşterek Eserler:

Les Ordres Mystiques Dans l'İslam: Cheminements et Situation Actuelle, colloque international de Paris, 13-14 mai 1982, Paris, éd. de l'EHESS (coll. Recherches d'histoire et de sciences sociales XIII), 1986, avec Gilles Veinstein, Istanbul, Sûf Yayınları", 2004 (İslâm Dünyasında Tarikatlar, Gelişmeleri ve Aktüel Durumları, Gilles Veinstein ile müşterek).

Naqshbandis: Cheminements et Situation Actuelle d'Un Ordre Mystique Musulman, Actes de la table ronde de Sèvres, 2-4 mai 1985, Istanbul-Paris, Isis (coll. Varia turcica XVIII), 1990, avec Marc Gaborieau et Thierry Zarcone, (Nakşibendiler: Müslüman Tasavvuf Tarikat Düzeni ve Mevcut Durumu, Marc Gaborieau ve Thierry Zarcone ile müşterek).

Revue des Etudes Islamiques LX/1 (1992): Bektachiyya, Etudes sur l'Ordre Mystique des Bektachis et les Groupes Relevant de Hadji Bektach, 2e éd. Istanbul, Isis, 1995, avec Gilles

²⁸⁰ Nathalie Clayer, <http://cetobac.ehess.fr/index.php?111> (erişim: 23.08.2019)

Veinstein, (Bektaşîyye, Beştaşîliğin Tasavvufi Tarikatı ve Hacı Bektaş Altındaki Gruplarla İlgili Çalışmalar, Gilles Veinstein ile müşterek).

Les Voies d'Allah: Les Ordres Mystiques Dans l'Islam des Origines à Aujourd'hui, Paris, Fayard, 1996, version espagnole: *Las sendas de Allah: las cofradías musulmanas desde sus orígenes hasta la actualidad*, Barcelone, Edicions Bellaterra(coll. Biblioteca del Islam contemporáneo, serie Ibn Jaldún), 2000, avec Gilles Veinstein, (Allah'ın Yolları: İslam'da Tasavvufi Tarikatlar, Köklerinden Günümüze. Gilles Veinstein ile müşterek).

Melâmis–Bayrâmis: Etudes Sur Trois Mouvements Mystiques Musulmans, Istanbul, Isis, avec Nathalie Clayer et Thierry Zarcone, (Melâmiler-Bayrâmiler: Üç Müslüman Tarikat Üzerine Çalışmalar, Nathalie Clayer ve Thierry Zarcone ile müşterek).

Archives de Sciences Sociales des Religions 115 (2001) : Islam et Politique Dans le Monde (ex-)Communiste, avec Marc Gaborieau, (Dinlerin Sosyal Bilimler Arşivi: (Eski) Komünist Dünyada İslam ve Politika, Marc Gaborieau ile müşterek).

Les Conversions à l'Islam en Asie Mineure et Dans les Balkans aux Epoques Seldjoukideet Ottomane: Bibliographie Raisonnée (1800, 2000), Athènes, École française d'Athènes (coll. Mondes méditerranéens et balkaniques III), 2011, avec Gilles Grivaud, (Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Anadolu'da ve Balkanlar'da İslam'a İhtidalar, Gilles Grivaud ile müşterek).

Makaleler:

Les Derviches Balkaniques Hier et Aujourd'hui, Istanbul, Isis (coll. Analecta isisiana IX), 1994, (Balkan Dervişlerinin Dünü ve Bugünü).

Les Musulmans des Balkans à l'Epoque Post-Ottomane: Histoire et Politique, Istanbul, Isis (coll. Analecta isisiana XI), 1994, (Osmanlı Sonrası Dönemde Balkan Müslümanları: Tarih ve Politika).

Cultures Musulmanes Balkaniques, Istanbul, Isis (coll. Analecta isisiana XIII), 1994, (Balkanlarda Müslüman Kültürü).

41. Anne-Marie Delcambre (1943-2016)

Anne-Marie Delcambre, 1943'te doğmuş ve 2016'da Saint-James'de vefat etmiştir. İslam'ın köklerini, Kuran ve Sünnetin oluşturduğunu ve Avrupa'da İslam'ın tesir alanını genişlettiğini savunan yazıları vardır.

Eserleri:

Méthode d'Arabe Linguaphone, Linguaphone Institute, 1979, (Arapça Dilbilgisi Yöntemi).

Mahomet, la Parole d'Allah, Gallimard, coll. « Découvertes Gallimard / Religions » (no 22), 1987, (Hz. Muhammed, Allah'ın Sözü).

Mahomet, Desclée de Brouwer, 1999, (Hz. Muhammed).

L'Islam, La Découverte, 2001, (Keşfedilen İslam).

Enquêtes Sur l'Islam: En Hommage à Antoine Moussali, collectif, Desclée de Brouwer, 2004, (İslam Üzerine Araştırmalar: Antoine Moussali'de Saygı).

La Schizophrénie de l'Islam, Desclée de Brouwer, 2006, (İslam'ın Şizofreni).

Soufi ou Mufti? Quel Avenir Pour l'Islam? Desclée de Brouwer, 2007, (Tasavvuf mu, müftü mü? İslam İçin Hangi Gelecek?)

L'Islam des Interdits, Desclée de Brouwer, 2008, (Yasak İslam).

42. Roger Deladrière (1959-2016)

Roger Deladrière 1959'da doğmuş, 2016'da vefat etmiştir. 1988'de Lyon-III Üniversitesi'nde Arap ve İslami Araştırmalar Araştırma Direktörlüğü görevinde bulunmuştur.

Eserleri:

Les Oeuvres Manuscrites de Muḥyī al-Dīn ibn 'Arabī à la Grande Mosquée Al-Zaytūna de Tunis 1966, (Muhyiddin ibn'Arabî'nin Tunus Ulu Cami'ndeki El Yazması Eserleri).

Abū Yazīd al-Bisṭāmī et son enseignement spirituel, 1967, (Abū Yazīd al Bisṭāmī ve Manevi Öğretimi).

Les Niveaux de Conscience Selon l'Exégèse d'Al-Qāṣānī, 1977, (Al-Qāṣānī İncelemesine Göre Bilinç Seviyeleri).

Tercümeleri:

La Profession de Foi, 1985, 1991, (İnanç Mesleği).

La Lucidité Implacable, 1991, (Gerçekleştirilemez Bir Tasfiye).

Le Tabernacle des Lumières, 1994, (Göğün Işıkları).

L'Anthologie du Renoncement, 1995, (Ayrılma Antolojisi).

Traité de Soufisme 1996, 2005, 2011, (Tasavvuf İncelemesi).

Bilimsel editörlükleri:

La «Profession de Foi» d'Ibn 'Arabî 1975, (İbnü'l-Arabî'nin "İnanç Mesleği").

La Vie Merveilleuse de Dhû-l-Nûn l'Égyptien, (İbnü'l-Arabî'nin Mısırlı Dhû-l-Nûn'ın Muhteşem Hayatı).

Les Niveaux de Conscience Selon l'Exégèse d'Al-Qāṣānī 1977, (Al-Qāṣānī'nin İncelenmesine Göre Bilinç Seviyeleri)

Enseignement Spirituel 1983, (Manevi Eğitim).

La Lucidité Implacable 1999, (Gerçekleştirilemez Bir Tasfiye).

La Profession de Foi, 2010, (İnanç Mesleği).

Enseignement Spirituel, 2013, (Manevi Öğretim).

43. Denis Huisman (1929-...), Marie-Agnès Malfray (19XX,...)

1929'de doğan Huisman, Filozof, Estetik uzmanı ve pedagogdur. 1961'de Fransız Basın Okulu Kurucu Başkanı olmuş, 1997'de Ahlak ve Siyaset Bilimi Akademisi, Felsefe Bölümü temsilciliğine seçilmiştir.

Marie-Agnès Malfray, halen Paris'te İletişimde Yeni Meslekler Yüksek Okulu EFAP²⁸¹ idari, mali ve finans direktörüdür.

Ortak eserleri:

Les Plus Grands Textes de la Philosophie Orientale avec M. A Malfray, Albin Michel, 2000, (Doğu Felsefesinin En Büyük Metinleri).

²⁸¹ École des nouveaux métiers de la communication.

Dictionnaire des Philosophes, Paris, Presses universitaires de France, 1993, (Filozoflar Sözlüğü).

Marie-Agnès Malfray'ın Eseri:

L'Islam, Paris, Hachette, 1980, (İslam).

44. Jean Claude Vadet (1931-...)

1931 yılında doğmuş olan Vadet, yazar mütercim tercüman ve editör olarak çalışmalar yapmıştır.

Eserleri:

La Création et l'Investiture de l'Homme Dans le Sunnisme: ou la Légende d'Adam Chez al-Kisā'ī, Paris, G.-P. Maisonneuve-Larose, 1975, (Sünnilikte İnsanın Yaratılması ve İnsana Değer Verilmesi: Ya da Âdem Efsanesi).

L'Esprit Courtois en Orient: Jean-Claude Vadet; trad. du français par İbrâhîm al-Kilânî/Al-ṭab'aṭ al-tāniyyaṭ/Dimaşq: Manşūrāt Wazāraṭ al-Ṭaqāfaṭ, 1985, (Doğudaki Nazik Ruh. Al-ğazal'ind al-'Arab).

Une Défense Philosophique de la Sunna: les "Manāqib al-islām" d'al-'Amirī, Paris, Paul Geuthner, 1983, (Sünniliğin Felsefi Savunması: "Menâkıb-ı İslam").

Les Aphorismes Latins d'Almansor; Une Défense de l'Astrologie Dans le Madhal d'Abu Ma'Sar, Le Caire, 1963, (Almansor'un Latin Özdeyişleri).

Littérature Courtoise et Transmission du Hadīṭ, Leiden, E. J. Brill, 1960, (Hassas Yazım ve Hadis İletimi).

L'esprit Courtois en Orient Dans les Cinq Premiers Siècles de l'Hégire, Paris, G.P. Maisonneuve et Larose, 1968, (Hicretin İlk Beş Yüzyılında Doğu'daki Nazik Ruh).

La Futuwwa, Morale Professionnelle ou Morale Mystique, Geuthner, 1978, (Fütüvvet, Tasavvufi Ahlak veya Profesyonel Ahlak).

Les Idées Morales Dans l'Islam, Paris, Presses universitaires de France, 1995, (İslam'da Ahlaki Fikirler).

Une Personnalité Féminine du Hiğāz au Ier/VIIe siècle: Sukayna, petite-fille de 'Alī, Leiden: E.J. Brill, 1957, (Hicaz'da Bir Hanım Kişilik, Hz.Ali'nin Küçük Kızı: Sükeyne bint el-Hüseyn b. Alî. hicri 1./miladi 7.yüzyıl)

Les Hanīfs, 1971, Revue des Etudes Juives 130, 165-182, (Hanefiler).

Le Primat de l'Action sur l'Etre et l'Essence Fil Conducteur de la Logique d'al-Aş'arī? Paris, G.-P. Maisonneuve-Larose, 1976, (El-Âsârî Mantığının Özü ve Var Olmanın Önceliği).

Une Défense de l'Astrologie Arabe Dans le Madhal d'Abu Masar Al Balhi, Le Caire: Impr. de l'Institut français d'archéologie orientale, 1963, (Ebu Masar Al Balhi Madhal'da Arap Astrolojisinin Savunması).

45. Marc Gaborieau (1937-...)

1937'de doğmuş olan Marc Gaborieau, 1965'te Nepal'in Müslüman azınlıkları üzerine yapılan etnolojik bir araştırma sırasında Hint İslam'ını keşfetmiş, Hindistan coğrafyasındaki Müslümanlar dikkatini çekmiş ve incelemeye başlamıştır. CNRS'de araştırma direktörlüğü ve EHESS'te çalışma direktörlüğü yapmıştır. Avrupa İslam Ansiklopedisi 3.Edisyon²⁸² yazarlarındandır.

Eserleri:

Minorités Musulmanes dans le Royaume Hindou du Népal, Nanterre, Laboratoire d'ethnologie, 1977, (Hindu Nepal Krallığı'ndaki Müslüman Azınlıklar).

Typologie des Spécialistes Religieux Chez les Musulmans du Sous-Continent Indien: les Limites de l'Islamisation, (Archives de Sciences Sociales des Religions Année 1983, 55-1 pp. 29-51, (Hindistan Yarımada Müslümanları Arasında Dini Uzmanların Tipolojisi: İslamlaştırmanın Sınırları).

Islam et Société en Asie du Sud, Paris: Editions de l'Ecole des hautes études en sciences sociales, 1986, (Güney Asya'da İslam ve Toplum).

²⁸² Third Edition of the Encyclopaedia of Islam-EI3

Les Oulémas/Soufis Dans l'Inde Moghole: Anthropologie Historique de Religieux Musulmans, 1989, 44-5 pp. 1185-1204, (Babür Hindistan'da Ulema/Sufiler: Müslüman Dindarların Tarihsel Antropolojisi).

Ni Brahmanes ni Ancêtres: Colporteurs Musulmans du Népal, Nanterre, Société d'ethnologie, 1993, (Ne Brahmanlar, Ne de Atalar: Nepal'de Göçebe Müslümanlar).

Le Culte des Saints Musulmans en tant que Rituel: Controverses Juridiques, Archives de Sciences Sociales des Religions Année 1994, 85 pp. 85-98, (Müslüman Evliyalar da Bir Ritüel Olarak İbadet: Hukuki Tartışmalar).

Madrasa: la Transmission du Savoir dans le Monde Musulman, Paris, Arguments, 1997, (Medrese: Müslüman Dünyasında Bilgi Aktarımı).

Un Autre Islam: Inde, Pakistan, Bangladesh, Paris, Albin Michel, 2007, (Başka Bir İslam: Hindistan, Pakistan, Bangladeş).

Le Mahdi Incompris: Sayyid Ahmad Barelwî (1786-1831) et le Millénarisme en Inde, Paris, CNRS éditions, 2010, (Anlaşılamayan Mehdi: Seyyid Ahmet Barelvi ve Hindistanda Millenarizm²⁸³).

Müşterek Eserleri:

Récit d'un Voyageur Musulman au Tibet. Ghulām Muḥammad, Paris, Klincksieck, 1973, (Tibet'te Bir Müslüman Gezginin Hikâyesi, Ghulām Muḥammad ile müşterek).

Naqshbandis: Cheminements et Situation Actuelle d'Un Ordre Mystique Musulman, Actes de la table ronde de Sèvres, 2-4 mai 1985, Istanbul-Paris, Isis (coll. Varia turcica XVIII), 1990, avec Alexandre Popovic et Thierry Zarcone, (Nakşibendiler: Müslüman Tasavvuf Tarikat Düzeni ve Mevcut Durumu, Alexandre Popovic ve Thierry Zarcone ile müşterek).

Etats, Sociétés et Cultures du Monde Musulman Médiéval, Xe-XVe siècle. Tome 1, L'évolution politique et sociale, 1995, Presses Universitaires de France, (Devletler, Toplamlar ve Ortaçağ Müslüman Dünyasının Kültürleri, 10. ve 15. yüzyıllar. Jean-Claude Garcin; Michel Balivet; Thierry Blanquis; Henri Bresc; Jean Calmard; Pierre Guichard; Jean-Louis Triaud ile müşterek).

²⁸³ Millenarism “Hristiyan âleminde Hz. İsa'nın ikinci gelişiyile başlayacağı ve bin yıl iktidar süreceği inancı.”

L'Islam en Asie, du Caucase à la Chine, Paris, La Documentation française, 2001, (Kafkasya'dan Çin'e Asya'da İslam. Andrée Feillard ile müşterek).

Penser l'Orient Traditions et Actualité des Orientalismes Français et Allemand, Beyrouth, Liban Presses de l'IFPO 2008, (Doğu Geleneklerine Odaklanma, Fransız ve Alman Oryantalizmleriyle İlgili Yenilikler, Ridwan al-Sayyid; Ghazi Aridi; Youssef Courbage; et al.)

46. Jacqueline Chabbi (Jacqueline, Frédérique) (1943-...)

1943'te doğmuştur. Ortaçağ Müslüman dünyası tarihi üzerinde halen çalışmaktadır. Arapça bölümünden mezun olmuş ve 1992'de Paris-Sorbonne Üniversitesi'ndeki Arap-İslam Araştırmaları bölümünde tezi savunmuştur. Üniversiteye öğretim üyesi olarak seçilmiştir. Paris-VIII-Saint-Denis Üniversitesi'nde Müslüman dünyası tarihi uzmanı ve özellikle de tasavvuf ve İslam'ın kökenleri üzerine çalışmalar yapmaktadır. Aralık 2015'te Arte TV Kanalında yayımlanan belgesel dizisi Hz.İsa ve İslam konusunda yapımcılık yapmıştır. Encyclopædia Universalis'te tasavvuf maddesi yazarıdır. 2016'da Chevalier de la Légion d'honneur nişanı almıştır. Eserleri:

La Fonction du Ribat à Bagdad du V-e siècle au Début du VII-e siècle, 1974, (5. Yüzyıldan 7. Yüzyılın Başlarına Kadar Bağdat'ta Ribat'ın²⁸⁴ Yeri).

Remarques sur le Développement Historique des Mouvements Ascétiques et Mystiques au Khursan, Studia Islamica, numéro XLVI, 1977, p. 5-72, (Horasan'da Münzevi ve Tasavvufi Akımların Tarihsel Gelişimi Üzerine Açıklamalar).

Fudayl b. 'Iyād, Un Précurseur du Hanbalisme (187/803), 1978, (Fudayl b. İyâz, Hanbeliliğin Bir Öncüsü).

Dix ans de Recherche Universitaire Française sur le Monde Arabe et Islamique de 1968-69 à 1979, Paris, Ed. Recherche sur les Civilisations, 1982, (1968-69'dan 1979'a Kadar Arap ve İslam Dünyasını Konu Edinen On Yıllık Akademik Fransız Araştırmaları).

Histoire et Tradition Sacrée; La Bibliographie Impossible de Mahomet, Leiden, Brill, 1996, (Tarih ve Kutsal Gelenek; Hz. Muhammed'in imkânsız bibliyografyası).

²⁸⁴ “Sınır boylarında ve stratejik mevkieerde askerî amaçlı müstahkem yapılara verilen ad.”

Le Seigneur des Tribus: l'islam de Mahomet, Paris, Éd. Noësis, 1997, (Kabilelerin Efendisi: Hz. Muhammed'in İslamı).

Les Trois Piliers de l'islam: Lecture Anthropologique du Coran, Paris, Éditions du Seuil, DL 2016, cop. 2016, (İslam'ın Üçayağı: Kur'an'ın Antropolojik Okuması).

Le Coran Décrypté : Figures Bibliques en Arabie, Paris, Fayard, impr. 2008, (Şifresi Çözülen Kur'an-ı Kerim: Arabistan'da İncil Tasvirleri).

47. Jean Claude Garcin (1944-...)

1944'te doğmuş olan Jean Claude Garcin Aix-en-Provence Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi ve Ortaçağ İslam Tarihi üzerine uzmandır.

Eserleri:

Index des Tabaqāt de Sha'rāni, Pour la Fin du IXe et le Début du Xe s. H., IFAO, 1966, (Şa'rānî'nin et-Tabakātü'l-kübrâ Dizini).

Un Centre Musulman de la Haute Egypte Médiévale, IFAO, 1976, Orta Çağda Yukarı Mısır'da Müslüman Bir Merkez.

Espaces Pouvoirs et Idéologies de l'Egypte Médiévale, Annales. Économies, Sociétés, Civilisations. 43e année, N. 6, 1988. pp. 1387-1391, (Orta Çağ Mısırının Güç Alanları ve İdeolojileri).

Le Soufisme en Egypte et en Syrie: Implications Culturelles et Enjeux Spirituels: Fin Epoque Mamelouke-Début Période Ottomane, par Éric Geoffroy sous la direction de Jean-Claude Garcin - Aix-Marseille 1, (Mısır ve Suriye'de Tasavvuf: Kültürel Etkiler ve Manevi Sorunlar: Geç Memlük-Erken Osmanlı Dönemi, Garcin yönetiminde Éric Geoffroy eseri).

48. Jean-Louis Triaud (194?-...)

1967-1974 yıllarında Abidjan Üniversitesi'nde (Fildişi Sahilleri), 1975-1977 yıllarında Niamey Üniversitesinde (Nijer) ve 1979-1992 arasında Paris VII Diderot Üniversitelerinde araştırmacı Akademisyen olarak çalışmıştır. 1992-2006 yılları arasında çalıştığı Université de Provence (Aix-Marseille I)'den emekli olmuştur. 1987'den 2004'e kadar yayın yapan ve onsekiz

sayısı çıkan “İslam ve Güney Sahradaki İslami Cemiyetler”²⁸⁵ isimli Fransızca ve İngilizce makalelerin yer aldığı yıllık derginin kurucusudur. Afrika Dünyalarını Araştırma Merkezi (CEMAf)²⁸⁶ üyesidir. Afrika’daki İslam tarihi üzerine çalışmıştır. Ağırlıklı olarak Fildişi Sahilleri, Senegal, Mali, Nijer’de araştırmalar yapan Triaud, Sahra bölgesindeki Tasavvufi akımları incelemiştir. Özellikle Senusiye ve Ticaniye tarikatları hakkında araştırmalar yapmıştır.

Diğer akademisyenlerle ortak yayınladığı makale ve araştırma raporları şu şekildedir:

Voilà Ce Qui est Arrivé. Bayân mâ waqa’a d’al-Hâjj ‘Umar al-Fûtî. Plaidoyer Pour Une Guerre Sainte en Afrique de l’Ouest au XIXème Siècle. Paris, Editions du CNRS, 1983, (On dokuzuncu yüzyılda Batı Afrika’da Şeyh Savaşı Müdafaası, Fransız Milli Bilimsel Araştırma Merkezi, Sidi Mohamed Mahibou ile müşterek).

Les Défricheurs de l’Islam, Québec, Association Canadienne d’Etudes Africaines, C.A.A.S., 1985, (İslam Mürşidleri, Kanadalı Afrika Araştırmaları Derneği, Bohumil Jewsiewicki ile müşterek).

Les Grandes Dates de l’Islam, Paris, Larousse, 1990 (partie Afrique Noire), Robert Mantran yönetiminde, (Büyük İslam Tarihleri, Larousse, Kara Afrika Bölümü).

Nomades et Commandants. Administration et Sociétés Nomades Dans l’Ancienne A.O.F. Paris, Karthala, 1993, (Senegal, Moritanya ve Mali’de Yerliler ve Komutanlar).

Etats, Sociétés et Cultures du Monde Musulman Médiéval (10ème-15ème siècle). Paris, P.U.F., Nouvelle Clio, 1995, (Ortaçağda (10.yy-15.yy arası) Müslüman Dünyanın Cemiyetleri, Kùltürleri ve Devletleri).

Le Temps des Marabouts. Stratégies et Itinéraires Islamiques en Afrique Occidentale (v. 1880-1960), Paris, Karthala, 1997, (Murabıtlar Dönemi. 1880-1960 Yıllarında Batı Afrika’da İslami Stratejiler ve Yol Haritası. David Robinson ile müşterek).

Islam et Islamismes Contemporains au Sud du Sahara, Paris, Karthala-IREMAM, 1998, (İslam ve Batı Sahra’nın Günümüz İslamcıları. Ousmane Kane ile müşterek).

²⁸⁵ “*Islam et société au sud du Sahara*, Éditions de la Maison des sciences de l’homme, Paris”, 1987-2004

²⁸⁶ CEMAf “Centre d’études des mondes africains”, 2014’te IMAF “Institut des Mondes Africains” Afrika Dünyası Enstitüsü bünyesine katılmıştır.

Histoire d'Afrique. Les Enjeux de Mémoire, Paris, Karthala, 1999, « Introduction » (p. 9-12) et « *Le nom de Ghana. Mémoire en exil, mémoire importée, mémoire appropriée* » (pp. 235-280, (Afrika Tarihi. Gana Adı, Gurbet Hatıraları, Anılar. Jean-Pierre Chrétien ile müşterek).

La Tijâniyya. Une Confrérie Musulmane à la Conquête de l'Afrique. Paris, Karthala, 2000, (Ticaniye. Afrika'nın Ele Geçirilmesinde Bir Müslüman Tarikat. David Robinson ile müşterek).

Islam, Sociétés et Politique en Afrique Subsaharienne. Les Exemples du Sénégal, du Niger et du Nigeria. Paris, Les Indes Savantes, 2007, (Batı Sahraaltı Afrika'da İslam, Cemiyetler ve Politika. Hassane Souley, Xavier Moyet, Abdourahmane Seck, Maikorema Zakari ile müşterek).

Notes sur Arrah, Annales de l'Université d'Abidjan, Série I, Histoire, vol. 3, 1975, (Arrah Üzerine Notlar, Niamkey Georges Kodjo ve Simon-Pierre Ekanza ile müşterek).

Idris Alaoma, Souverain Guerrier de l'Empire de Bornu », dans Charles-André Julien et al. (dir.), *Les Africains*, Paris, Éditions Jeune Afrique, tome III, 1977, (Bornu İmparatorluğunun Savaşçı Hükümdarı İdris Alaoma, Charles-André Julien ile müşterek).

La Géographie du Soudan d'Après Al-Bakri. Trois lectures, dans 2000 ans d'histoire africaine. Le Sol, la Parole et l'écrit, Mélanges en hommage à Raymond Mauny, Paris, Société d'Histoire d'Outre-Mer, 1981, (Al-Bakri (El-Bekir)'den sonra Sudan²⁸⁷ Coğrafyası, John O. Hunwick, Claude Meillassoux ile müşterek ikinci okuma yapılmıştır. 2000 yılında Afrika Tarihi. Yer, Söz ve Yazı, Raymond Mauny'e Saygı Derlemesi).

La Tijâniyya, Voie Infaillible ou « Voie Soufie Inventée ». Autour du Pamphlet *Anti-Tijânî d'Ibrâhîm al-Qattân*, La Tijâniyya. Une confrérie musulmane à la conquête de l'Afrique. Paris, Karthala, 2000, (Ticanilik: Dosdoğru Yol mu? veya İcat Edilmiş Tarikat mı? Afrika'nın ele geçirilmesinde bir Müslüman Tarikat. David Robinson ile müşterek).

L'Islam en Afrique de l'Ouest: Une Histoire Urbaine dans la Longue Durée, dans Adriana Piga, *Islam et villes en Afrique au sud du Sahara: Entre Soufisme et Fondamentalisme*, Paris,

²⁸⁷ Fransız Sudan'ı bugünkü Mali.

Karthala, 2003, (Batı Afrika'da İslam. Tasavvuf ve Fundamentalizm Arasında, Adriana Piga ile müşterek), Napoli, 2001.

L'Assistance Médicale Indigène à Madagascar (1898-1950), Revue de Médecine tropicale(Marseille), n.63, 2003, (Madagaskarda Yerlilere Tıbbi Yardım, 1898-1950, J. Merlin ve B. Mafart ile müşterek).

Eserleri:

La Légende Noire de la Sanûsiyya: Une Confrérie Musulmane Saharienne Sous le Regard Français, (1840-1930), Paris, Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, et Aix-en-Provence, Institut de Recherche et d'Études sur le Monde Arabe et Musulman (IREMAM), 1995, (Fransız Bakış Açısıyla, Sahralı bir Tarikat: Kara Efsane Senusiler 1840-1930²⁸⁸ doktora tezi).

Islam et Sociétés Soudanaises au Moyen Age. Paris-Ouagadougou, Collection "Recherches Voltaïques", 1973, (Orta Çağda İslam ve Sudanlı Cemiyetler²⁸⁹).

Tchad 1901-1902. Une Guerre Franco-Libyenne Oubliée? Une Confrérie Musulmane, La Sanûsiyya, Face à la France. Paris, L'Harmattan, 1988, (Çad 1901-1902. Fransa Libya savaşı unutuldu mu? Fransa'nın Karşısında Müslüman Bir Tarikat Senusiler²⁹⁰).

Les Chemins de la Sanûsiyya en Afrique, Rabat, Université Mohammed V, Institut des Etudes Africaines, 1996, (Senusilerin Afrika'daki Yolları²⁹¹)

La Lutte Entre La Tidjaniyya et la Qadriya Dans le Macina au XIXème siècle, Annales de l'université d'Abidjan, série F, tome 1, 1969, (19.yy'da Ticaniler ve Kadiriler Arasında Bir Kavga²⁹²).

²⁸⁸ Jean-Louis Triaud, *La légende noire de la Sanûsiyya: une confrérie musulmane saharienne sous le regard français*, (1840-1930), Paris, Editions de la Maison des Sciences de l'Homme, et Aix-en-Provence, Institut de Recherche et d'Études sur le Monde Arabe et Musulman (IREMAM), 1995", 2 volumes, 1151 sayfa.

²⁸⁹ Jean-Louis Triaud, *Islam et sociétés soudanaises au Moyen Age*. Paris-Ouagadougou, Collection "Recherches Voltaïques", 1973, n° 11, 238 sayfa". Mali, Fransız Sudan'ı olarak anılıyordu.

²⁹⁰ Jean-Louis Triaud, *Tchad 1901-1902. Une guerre franco-libyenne oubliée? Une confrérie musulmane, la Sanûsiyya, face à la France*. Paris, L'Harmattan, 1988, 208 + 32 sayfa.

²⁹¹ Jean-Louis Triaud, *Les chemins de la Sanûsiyya en Afrique*, Rabat, Université Mohammed V, Institut des Etudes Africaines, 1996, 34 sayfa.

²⁹² Jean-Louis Triaud, *La lutte entre la Tidjaniyya et la Qadriya dans le Macina au XIXème siècle*, Annales de l'université d'Abidjan, série F, tome 1, 1969."

Le Site de la Ségué, Dix Problèmes, Bulletin des Instituts de Recherche de l'université d'Abidjan 1968, n° 2, L'archéologie de la Côte d'Ivoire, 15-18, (Fildişi Sahilleri, Ségué Şehri ve On Problem).

Quelques Remarques sur l'Islamisation du Mali des Origines à 1300, Bulletin de l'I.F.A.N., Dakar, tome XXX, série B, n° 4, octobre 1968, 1329-1352, (1300'lü Yıllardan İtibaren Mali'nin İslamlaşması Üzerine Notlar).

Les Grandes Etapes de l'Histoire Africaine, Olifant, Bulletin mensuel des étudiants chrétiens d'Abidjan, février 1969, n° 4, I-XI; mars 1969 n° 5, I-X. multig., Texte d'une conférence prononcée à l'école des Lettres de l'université d'Abidjan, (Afrika Tarihindeki Büyük Menziller, 3 Şubat 1969'da Abidjan Üniversitesi, Konferans Notları, Hristiyan Öğrenciler Aylık Bülteni).

Grand-Bassam et Sa Région Face au Premier Etablissement Français (1842-1871), dans Ministère de l'Intérieur, Direction des Archives Nationales, Grand-Bassam, Bingerville, Abidjan. Recherche d'une capitale, 1974, 8-17, (1842-1871 yıllarında Grand-Bassam ve çevresinde ilk Fransız Yerleşimleri, İçişleri Bakanlığı, Milli Arşivler Müdürlüğü).

La Question Musulmane en Côte d'Ivoire, *Revue Française d'Histoire d'Outre-Mer*, 1974, LXI, n° 225, 542-569, (1893-1939 Yıllarında Fildişi Sahillerinde Müslüman Sorunu, Deniz Aşırı Ülkeler Fransız Tarihi Dergisi).

Lignes de Force de la Pénétration Islamique en Côte d'Ivoire, *Revue des études islamiques*, XLII/1, 1974, 123-160, (Fildişi Sahillerine İslami Nüfuz Gücünün Çizgileri).

Un Cas de Passage Collectif à l'Islam en Basse Côte d'Ivoire: Le Village d'Ahua au Début du Siècle, *Cahiers d'études africaines*, 1974, vol. XVI-2, n° 54, 317-337, 8 Fildişi Sahillerine Topyekûn İslam'a geçiş: Yüzyılın Başında Ahua Köyü).

Un Episode Oublié de la Guerre de Kaossen. La Lettre des Savants et des Notables Musulmans d'Agadez au Colonel Mourin (4 mars 1917), *Annales de l'université de Niamey*, 1978, t. 1, 263-271, (Kaossen Savaşının Unutulan Dönemi. Âlimler ve Önemli Müslümanların Mektubu).

Le Centre Ahmad Baba de Tombouctou, Bulletin de l'I.F.A.N., tome XL, série B, n° 1, 1978, 211-215, (Timbuktu Ahmet Baba Merkezi).

Le Mouvement Réformiste en Afrique de l'Ouest Dans les Années 50, Paris, INALCO, Mémoires du CERMAA, n° 1, 1979, 195-212(50'li Yıllarda Batı Afrika'da Reformist Hareketler).

Les Résistances Contre l'Occident, Cahier Afrique Noire, n° 2, Laboratoire Connaissance du Tiers-Monde, Université Paris VII, 1979, 45-52, (Batı'ya Karşı Direniş).

L'Islam et l'État en République du Niger, Le mois en Afrique, n° 192-193, 1981, 9-26, (Nijer Cumhuriyetinde Devlet ve İslam, birinci bölüm).

L'Islam et l'État en République du Niger, Le mois en Afrique, , 194, 195. 1982, 35-48. (Nijer Cumhuriyetinde Devlet ve İslam, ikinci bölüm).

L'Islam et l'État en République du Niger (1974-1981), dans Olivier Carré (dir.), *L'Islam et l'État Dans le Monde d'Aujourd'hui*, Paris, P.U.F, 1982, 246-257, (Nijer Cumhuriyetinde Devlet ve İslam (1974-1981), Günümüz Dünyasında İslam ve Devlet).

L'Islam en Afrique de l'Ouest: Problèmes de Lecture Historique, dans Association pour l'avancement des études islamiques, *L'Islam de la seconde expansion*, Paris, 1983, 54-94. (Actes du colloque tenu au Collège de France, Paris, 27-28 mars 1981, (Batı Afrika'da İslam: Tarih Okumaları Problemleri, İslami Etütleri Geliştirme Derneği).

Les Agents Religieux Islamiques en Afrique Tropicale: Réflexions Autour d'un Thème, Revue canadienne des études africaines, vol. 19, n° 32, 1985, 271-282, (Tropikal Afrika'da İslam Dini Ajanları).

Hommes de Religion et Confréries Islamiques Dans Une Société en Crise, l'Aïr au XIXème et XXème siècle. Le cas de la Khalwatiyya, Cahiers d'études africaines, vol. 23, n° 91, 1983, 239-280, (19.yy ve 20.yy'da Krizdeki Bir Cemaatte Tarikat ve Din Adamları, Halvetiye Örneği Afrika Çalışmaları Notları).

Le Renversement du Souverain Injuste. Un Débat sur les Fondements de la Légitimité Islamique en Afrique Noire au XIXème Siècle, Annales E.S.C., mai-juin 1985, 3, 509- 519, (Adaletsiz Hükümdarlığın Çöküşü: 19.yy'da Kara Afrika'da Meşru İslami Temeller Üzerine Bir Tartışma).

Biographie d'un Propagandiste Wahhabi Originaire du Mali: Abd al-Rahman b. Yusuf al-Ifriqî al-Fafâwî (1908-1957), dans Olivier Carré et Paul Dumont, P. (éd.), *Radicalismes*

islamiques, Paris, L'Harmattan, 1986, tome 2: 162-178, (Mali'den Çıkmış Bir Vehhâbî Propagandacının Özgeçmişi: Abdurrahman bin Yusuf el-Afriki el-Fefavi, Olivier Carré ve Paul Dumont'un İslami Radikalizm).

L'Utopie Islamique, dans C. Coquery-Vidrovitch et A. Forest (éd.), *Décolonisation et Nouvelles Dépendance. Modèles et contre-modèles idéologiques et culturels dans le Tiers-Monde*, Paris, Presses universitaires de Lille, 1986, 159-178, (İslami Ütopya. C. . Coquery-Vidrovitch et A. Forest'in Sömürgeciliğin Çözülmesi ve Yeni Bağımlılıklar. Üçüncü Dünya Ülkelerinde İdeolojik ve Kültürel Modeller ve Karşı Modeller. Lille Üniversitesi Yayınları).

La Transmission du Savoir dans le Monde Musulman Périphérique, Lettre d'information, n° 6, novembre 1986, 13-17, (İslam'da Adaletsiz Yönetim, Müslüman Dünya Çevresinde Bilgi'nin Aktarımı).

Dictionnaire Biographique: Le Cas de l'Afrique Occidentale et Centrale, Islam et Sociétés au sud du Sahara, 1987, n° 1, 93-97, (Özgeçmiş Sözlüğü: Orta ve Batı Afrika Örneği, İslam ve Güney Sahradaki İslami Cemiyetler Dergisi).

Le Prosélytisme Islamique en Afrique Noire, dans Jacques Marx(éd.), *Problèmes d'Histoire du Christianisme*, vol. 17, Propagande et contre-propagande religieuses, Bruxelles, Éditions de l'Université de Bruxelles, 1987, 205-220, (Kara Afrika'da İslami Tebliğ. Jacques Marx'ın Hristiyanlık Tarihi Problemleri eserinde Dini Propaganda ve Karşı Propaganda).

Bamako, La Ville aux Deux Cents Mosquées, ou La Victoire du 'Secteur Informel' Islamique, Islam et sociétés au sud du Sahara, 1988, n° 2, 166-177 (Présentation d'un Mémoire de fin d'études de Fodè Doumbia, E.N.S. de Bamako, (İki yüz Camili Bamako veya İslami Sivil Toplumun Zaferi, İslam ve Güney Sahradaki İslami Cemiyetler Dergisi).

Note sur l'Enseignement Franco-Arabe au Niger, suivie de L'Université Islamique du Niger, 1988, n° 2, 155-156 et 157-167, Islam et sociétés au sud du Sahara, (Nijer Fransız-Arap Eğitim Notları, Nijer İslam Üniversitesinin Ardından, İslam ve Güney Sahradaki İslami Cemiyetler Dergisi).

Khalwa and the Career of Sainthood. An Interpretative Essay, dans Donal B. Cruise O'Brien and Christian Coulon, *Charisma and Brotherhood in African Islam*, Oxford, Clarendon Press, 1988, (Halvet ve Velilik Yolu. Bir İzahat Denemesi).

Un Périodique Islamiste au Niger; Iqra, Islam et Sociétés au Sud du Sahara, 1990, (İkra : Nijer’de İslami bir Dönem, İslam ve Güney Sahradaki İslami Cemiyetler Dergisi).

Le Mouvement de Démocratisation en Afrique, Relations Internationales et Stratégiques, 1991, (Afrikayı Demokratikleştirme Hareketi, Uluslararası İlişkiler ve Stratejiler Dergisi, 1991, Sayı 4, sayfa 86-91).

Redécouvrir la Sanûsiyya: l’Etude Inédite de l’Interprète Djian, d’Après les Archives Personnelles de Muhammad al-Sunnî, Islam et sociétés au sud du Sahara, n° 5, 1991, pp. 105-138, (Senusiliği Tekrar Keşfetme: Muhammet el-Sünnî’nin Arşivlerinden Basılmamış Bir Çalışma).

L’Islam Sous le Régime Colonial, dans Catherine Coquery-Vidrovitch, et Odile Goerg (éd.), *L’Afrique occidentale au temps des Français. Colonisateurs et Colonisés*, c. 1860-1960, 1992: 141-155, (Sömürge Döneminde İslam, Fransız Döneminde Batı Afrika, Sömürgeciler ve Sömürgeler).

Une Expérience Missionnaire: les Sanûsî au Borkou (Tchad), dans Jean-Pierre Magnant (éd.), *L’islam au Tchad*, Bordeaux, Centre d’études d’Afrique noire, 1992, 31-44, (Çad, Borkou’daki Senusiler, Misyoner bir Tecrübe. Çad’daki İslam, Kara Afrika Araştırmaları Merkezi).

Un Mauvais Départ: 1920, l’Aïr en Ruines, dans E. Bernus, P. Boilley, J. Clauzel et J.-L. Triaud, *Nomades et Commandants. Administration et Sociétés Nomades dans l’Ancienne A.O.F.*, Paris, Karthala, 1993, 93-100, (Kötü Ayrılış: 1920, Aïr Bölgesi(Nijer). Enkazı Fransız Batı Afrikası: (AOF) Senegal, Moritanya ve Mali’de Yerli Cemiyetler ve Yönetim).

Le Discours sur l’Injustice. Variations Africaines sur un Thème Théologique, Abhâth (Rabat), 30, 1993, 49-61, (Adaletsizlik Üzerine Tartışma, Dini Bir Konu Üzerine Afrikalı Değişimler. Fas’taki al-Abhâth Dergisi).

Sur le Pouvoir Juste, Abhâth (Rabat), 30, 1993, 90-94, (Adil Güç Üzerine: CERMOC Dergisi).

Les Métamorphoses d’une Confrérie: le Cas de la Sanûsiyya, Annuaire de l’Afrique du Nord, Paris, CNRS éditions, 1994, 271-281, (Bir Tarikatın Başkalaşımı: Senusilik Örneği).

A Propos de l’Affaire d’Aozou. Le Retour d’une Histoire Refoulée: la Sanûsiyya, Annuaire de l’Afrique du Nord, t. XXXII, 1993, CNRS Éditions, 1996, 505-510, (Aozou(Çad) Görevi Hakkında: Bastırılmış bir tarihin geri dönüşü: Senusilik).

La Libye, L’Afrique Occidentale et Centrale, dans Alexandre Popovic et Gilles Veinstein, *Les Voies d’Allah. Les Ordres Mystiques dans le Monde Musulman des Origines à Aujourd’hui*, Paris, Fayard, 1996, (Libya, Orta ve Batı Afrika, Allah’ın Yolları Tarikatler, Müslüman Dünya’da Tasavvuf, Dünden Bugüne).

Les Trous de Mémoire dans l’Histoire Africaine. La Sanûsiyya au Tchad: le Cas du Ouaddaï, Revue Française d’Histoire d’Outre-Mer, vol. 83, n° 311, 2ème trimestre 1996: 5-23, (Afrika Tarihinde Hafıza Kayıpları. Çad’da Senusilik: Kaddai Örneği).

Les Métamorphoses d’une Confrérie: Le Cas de la Sanûsiyya, in Sophie Ferchiou (Dir.), *L’Islam Pluriel au Maghreb*, Paris, CNRS Editions, 1996: 271-281, (Bir Tarikatın Başkalaşımı: Senusilik Örneği. Mağrib’te Çoğul İslam).

L’islam et le Monde Arabo-Musulman au Regard de l’Historiographie Française: Autour d’un Déni d’Historicité, dans Henri Moniot et Maciej Serwanski (Dir.), *L’explication en histoire. Problèmes historiographiques et didactiques*, Actes du colloque franco-polonais (Poznan, 19-22 septembre 1995), Poznan, Instytut Historii UAM, 1996: 87-103, (Fransız Tarihi Açısından Müslüman-Arap Dünyası ve İslam: Bir Tarihçilik İnkârı Çerçevesinde).

Le Crépuscule des Affaires Musulmanes en A.O.F., 1950-1956, in D. Robinson et J.-L. Triaud (éd.), *Le Temps des Marabouts. Stratégies et Itinéraires Islamiques en Afrique Occidentale* (v. 1880-1960), Paris, Karthala, 1997, 492-519, (Senegal, Moritanya ve Mali’de (Fransız Batı Afrikası: AOF) Müslüman Davasının Alacakaranlığı. Murabıtlar Dönemi. 1880-1960 arası Batı Afrika’da İslami Stratejiler ve Yol Haritası).

Islam et Confréries en Afrique Subsaharienne, propos recueillis par Hassan Arfaoui, Mars (Le Monde arabe dans la Recherche Scientifique), dossier soufisme, n° 8, décembre 1997, 39-50, (Kara Afrika’nın İslamı. Dinler Ansiklopedisi).

Haut-Sénégal-Niger, un Modèle "Positiviste" ? De la Coutume à l’Histoire: Maurice Delafosse et l’Invention de l’Histoire Africaine, dans Jean-Loup Amselle et Emmanuelle Sibeud(Dir.), Maurice Delafosse. Entre orientalisme et ethnographie: l’itinéraire d’un

africaniste (1870-1926), Paris, Maisonneuve et Larose, 1998, 210-232(Yukarı Senegal-Nijer, Pozitif bir Model? Gelenekten Tarihe: Maurice Delafosse ve Afrika Tarihinin İcadı. Oryantalizm ve Etnografya arasında, Bir Afrika Uzmanının Yol Haritası).

L'Islam Vu Par Les Historiens Français, Esprit, n° 246, octobre 1998, 110-132, (Fransız Tarihçilerin Gördüğü İslam).

Kawsan. Analyse d'un Discours Politique (1916-1917), dans Hommage à Edmond Bernus. Les Temps du Sahel, Paris, Institut de recherche pour le développement, 1999, 149-172, (Kaossen, Siyasi bir Müzakere'nin Analizi(1916-1917), Sahel Dönemi,²⁹³ Edmond Bernus'a ithafen).

Islam in Africa Under French Colonial Rule, dans Nehemia Levtzion et Randall Pouwels, The History of Islam in Africa, Athens, Ohio University Press et Oxford, James Currey, 2000, 169-187, (Fransız Sömürgeciliğinde Afrika'daki İslam).

L'Entrelacement de Trois Frontières Imaginées: Français, Turcs et Sanûsî dans le nord du Tchad (1910-1913), dans Colette Dubois Colette, Marc Michel, Pierre Soumille, Pierre (éd.), Frontières plurielles, frontières conflictuelles en Afrique subsaharienne. Actes du Colloque États et frontières en Afrique subsaharienne, organisé par l'Institut d'Histoire Comparée des Civilisations, Aix en Provence, 7 au 9 mai 1998, Paris, L'Harmattan, 2000, 163-178, (Geçişken Üç Sınır Tahayyülü: Fransız, Türk ve Çad'ın Kuzeyinde Senusiler(1910-1913) Mukayeseli Tarih ve Medeniyet Enstitüsü Yayınları).

La Qâdiriyya en Afrique de l'Ouest Subsaharienne, Journal of the History of Sufism, 2000, 1-2, 245-258, (Batı Sahraaltı Afrika'da Kadirilik, Tasavvuf Tarihi Araştırmaları Dergisi).

L'Eveil à l'Écriture. Un Nouveau Moyen Âge Sahélien. À Propos de l'Ouvrage de Paulo Fernando de Moraes Farias, Arabic Medieval Inscriptions from the Republic of Mali. Epigraphy, Chronicles and Songhay-Tuareg History, Afrique & Histoire, 2005, n° 4, 195-243, (Yazıya Uyanış, Yeni Bir Sahra Orta Çağ Tarihi. Mali Cumhuriyetinden el yazmaları, Afrika Tarih).

Politiques Musulmanes de la France en Afrique Subsaharienne à l'Epoque Coloniale, dans Pierre-Jean Luizard, Le choc colonial et l'islam. Les politiques religieuses des puissances

²⁹³ Detaylı bilgi için: http://horizon.documentation.ird.fr/exl-doc/pleins_textes/pleins_textes_7/carton01/010019908.pdf, erişim(30.03.2019).

coloniales en terres d'islam. Paris, La Découverte, 2006, 271-299, (Sömürge Dönemi Sahra Altı Afrika'da Fransa'nın Müslüman Politikaları).

Histoire Coloniale: Le Retour, Afrique & Histoire, 2006, n° 6, pp. 238-249, (Sömürge Tarihi: Geriye Dönüş).

Modalités du Politique en Islam: Retour sur Quelques Idées Simples, dans Gilles Holder(éd.), L'islam, nouvel espace public en Afrique. Paris, Karthala, 2009, 23-36, (İslam'da Siyaset Durumları: Basit Fikirlerin Geri Dönüşü, Afrika'da Yeni Kamu Alanı, İslam).

Une Laïcité Coloniale. L'Administration Française et l'Islam en Afrique de l'Ouest (1860-1960), Christine Peyrard (Dir.), Politique, religion et laïcité, Aix-en-Provence, Publications de l'université de Provence, 2009, 121-143, (Sömürge Laikliği. Batı Afrika'da Fransız Yönetimi ve İslam, Politika Din ve Laiklik).

D'un Maître à l'Autre: l'Histoire d'un Transfert. Amadou Hampaté Bâ²⁹⁴ entre Tierno Bokar et Théodore Monod (1938-1954), dans Sociétés politiques comparées. Revue européenne d'analyse des sociétés politiques (Dir. Jean-François Bayard), n° 20, décembre 2009), (Bir Mürşitten Diğetine: Bir Transferin Hikâyesi, Amadou Hampaté Bâ Tierno Bokar ve Théodore Monod arasında, 1938-1954).

L'islam au Sud du Sahara. Une Saison Orientaliste en Afrique Occidentale. Constitution d'un champ scientifique, héritages et transmissions, Cahiers d'études africaines, L (2-3-4), 198-199-200, 2010, (Güney Sahra'da İslam. Batı Afrika'da Oryantalist Bir Dönem).

La Tijaniyya, Une Confrérie Musulmane Transnationale, Politique étrangère, Revue de l'IFRI, janvier 2011, (Ticanilik, Müslüman Uluslararası Bir Tarikat, Dış Politika ve Siyaset).

Tombouctou ou le Retour du Mythe. L'Exposition Médiatique des Manuscrits de Tombouctou, dans Didier Navitel Editörlüğünde, (Timbuktu veya Gizem'in Dönüşü. Timbuktu El Yazmaları Sergisi).

Communication au Colloque, La Fabrique des savoirs en Afrique subsaharienne, Université Paris VII, 13-15 mai 2009, (Sahraaltı Afrika'da Bilgi Üretimi, Konferans Bildirisi).

²⁹⁴ Jean-Louis Triaud, *La Tijaniyya. Une Confrérie Musulmane à la Conquête de l'Afrique*, Paris, Karthala, 2000, pp. 289-326." Detaylı Analiz için: "http://www.fasopo.org/sites/default/files/article_n20.pdf," (erişim: 30.03.2019).

Islam, dans John Parker et Richard Reid, *Handbook of Modern African History*, Avec Marie Miran-Guyon, Chapter 13, Oxford University Press, 2013, 243-262, (İslam. Modern Afrika Tarihi El Kitabı. Oxford Üniversitesi Yayınları).

Giving a Name to Islam South of The Sahara: An Adventure in Taxonomy. The Journal of African History, 2014, n° 55, 3-15, (Sahra'nın Güneyinde İslam'a İsim Vermek: Adlandırma Macerası, Afrika Tarihi Dergisi, 2014).

Makale ve Kitapların yanında ansiklopedi, sözlük, tarihi analiz ve çok çeşitli yazılar kaleme almıştır. Brill İslam Ansiklopedisinde Senusilik, Abdurrahman el-Afriki, Muridiyye gibi birçok maddeyi yazmıştır.

49. Christiane Tortel (1946- ?)

1946'da doğmuş olan Christiane Tortel tasavvuf üzerine çeşitli kitapların çevirisini yapmış bir araştırmacıdır. EPHE Din Bilimleri, Doğu Dilleri Enstitüsü ve Sanat ve Arkeoloji Enstitüsünden mezun olmuştur. Çalışmalarını sadece Yunanca, Latince, Arapça, Farsça, vb. metinlerin analizine değil, aynı zamanda görsel öğeler de kullanmıştır.

Eserleri:

Loi Islamique et Haine Impériale, Sarmad Shahîd Kashânî, Poète Mystique et Martyr 1997, (İslam Hukuku ve İmparatorluk Nefreti, Sarmad Shahid Kashani, Mistik Şair ve Şehit).

Jouets en Contre-plaqué, 1987, (Kontrplak Oyuncaklar).

Le Livre des Secrets, Asrâr-nâma, Attâr, Seuil, 2010 (Esrâr-nâme, Sırlar Kitabı. Attar).

Voyage Initiatique dans l'Orient Chrétien du IVe siècle, Geuthner, 2010, (Dördüncü Yüzyılda Doğu Hristiyanlığı İnisiyatik Yolculuklar).

L'Ascète et le Bouffon: Qalandars, Vrais ou Faux Renonçants en Islam ou l'Orient Indianisé, 2012, Seuil, (Çile ve Maskara: Kalenderiler, İslam'da Doğru veya Yanlış Zühd Sahibi Hint Müslümanları).

Sacralisé, Diabolisé: Le Paon dans les Religions de l'Asie à la Méditerranée, Geuthner, 2019, (Kutsallaştırılmış, Şeytanlaştırılmış: Asya'nın Akdeniz'e Olan Dinlerinde Tavus Kuşu).

Ayn al-Quzāt Hamadānī, Les Tentations Métaphysiques, Introduction, Traduction et Notes, Les Deux Océans, 1992, p. 9, (Aynülkudât el-Hemedânî, Metafiziksel Gerilim, Giriş, Çeviri ve Notlar).

Le Passeur. Voyage Initiatique dans L'Orient Chrétien du IVe Siècle. (Pasör. Dördüncü Yüzyılda Doğu Hristiyanlığında İnisiyatik Yolculuklar).

Avec Bonaparte en Egypte et en Syrie. 1798-1800: 19 Lettres Inédites de François Bernoyer, chef de l'atelier d'habillement de l'armée d'Orient Avec Bonaparte en Egypte et en Syrie, 1976, (Napolyon'la Mısır ve Suriye'de. Napolyon'un Terzisi, François Bernoyer'in yayımlanmayan mektupları).

50. Rémi Brague (1947-...)

Rémi Brague 8 Eylül 1947'de Paris'te doğmuş, fransız bir filozoftur. Arap ve Yahudi ortaçağ ve Yunan felsefesinde uzmandır. Paris (I) Panthéon-Sorbonne Üniversitesi'nde ve Münih'teki Louis ve Maximilian Üniversitesi'nde Yunanca, Roma ve Arapça felsefe dersleri vermiştir. Hristiyanlık, Musevilik ve İslam'ın karşılaştırılması üzerine çalışmalar yapmıştır. Arap dünyasındaki üniversitelerde felsefenin kelam ve tasavvuf bölümlerinde öğretilmesini eleştirmiş, bu şekilde, felsefenin, İslam tarihinde rakipleri, hatta en yerinden edilemez düşmanları olan disiplinlerin yanında yer aldığını öne sürmüştür.²⁹⁵ Tasavvufun Batı'da çok iyi tanınmadığını, Batılılar için boşa kürek çekmek olduğunu ve İslam'ın Batı'yı ilgilendiren nesne olmasını istediğini belirtmiştir.²⁹⁶

Eserleri:

Une Mystique Cosmologique: l'Imitation des Astres chez Ibn Tufayl, Hayy b. Yaqdhân
Colloque international: Expérience mystique, Écriture mystique, Théologie mystique dans le judaïsme et les religions du livre, Centre d'Etudes Juives, Université Paris IV, 9-11.5.1994.
(Mistik Deneyim, Mistik Yazma, Yahudilikte ve Kitap Dinlerinde Mistik Teoloji, Yahudi Araştırmaları Merkezi).

²⁹⁵ Rémi Brague: Dans les universités du monde arabe, la philosophie s'enseigne le plus souvent dans des départements où l'on enseigne aussi le mysticisme (en particulier le soufisme) et l'apologétique (le Kalâm). De la sorte, la philosophie se trouve avoisiner les disciplines qui ont été, dans le passé de l'Islam, ses rivales, voire ses ennemies les plus implacables. <http://www.cite-catholique.org/viewtopic.php?t=32145> (erişim, 25.08.2019).

²⁹⁶ Rémi Brague: C'est quelque chose que l'on ignore trop volontiers en Occident. Le soufisme est un miroir aux alouettes à l'usage des Occidentaux. On aimerait que l'Islam soit ce qui nous intéresse (nous, les Occidentaux). <http://www.cite-catholique.org/viewtopic.php?t=32145> (erişim, 25.08.2019)

Cosmological Mysticism: The Imitation of the Heavenly Bodies in Ibn Tufayl's Hayy ibn Yaqzan, Graduate Faculty Philosophy Journal (New School for Social Research, New York), 19-2 / 20-1, 1997, p. 91-102, (Kozmolojik Tasavvuf: İbn Tufeyl'in Hay b. Yakẓân'ındaki Cennet Bedenlerin Taklidi)

Deux Versions du Microcosme. Etre le Monde en Petit ou Devenir le Monde en Grand, A. Hasnawi et al. (éd.), Perspectives arabes et médiévales sur la tradition scientifique et philosophique grecque. Actes du colloque de la Société internationale d'histoire des sciences et de la philosophie arabes et islamiques, Paris, 31 mars-3 avril 1993 (Orientalia Lovanensia Analecta, n° 79), Louvain, Peeters et Paris, Institut du Monde Arabe, 1997, p. 523-533, (Mikrokozmanın İki Versiyonu: Küçük Dünyada Dünya Olmak veya Büyük Dünyada Dünya Olmak, Yunan Bilimsel ve Felsefi Geleneğine Arap ve Ortaçağ Bakış Açıları: A. Hasnawi Editörlüğünde).

Une Mystique Cosmologique. L'Imitation des Corps Célestes dans le Hayy ibn Yaqzân d'Ibn Tufayl", P. Fenton et R. Goetschel (éd.), Ecriture et expérience mystiques dans les religions du Livre, Leyde, Brill, 2000, p. 89-100, (Kozmolojik Bir Mistik. İbn Tufeyl'in Hay b. Yakẓân'ındaki Göksel Cisimlerin Taklidi. Kitap Dinlerinde Mistik Deneyim ve Mistik Yazı).

Penser en Islam, Le Point, hors série, 5, novembre-décembre: *Les Textes fondamentaux de la Pensée en Islam*. Avicenne, Averroès, al-Ghazâlî, Ibn Khaldoun..., p. 9-13, (İslam'da Düşünce, İslam'da Temel Düşünce Metinleri. İbn Sînâ, İbn Rüşd, Gazâlî, İbn Haldûn, Le Point Dergisi).

En Quoi la Philosophie Islamique est-Elle Islamique? G. Gobillot (éd.), *L'Orient Chrétien dans l'Empire Musulman*. Hommage au Professeur Gérard Troupeau, Versailles, Editions de Paris, p. 119-141, (İslam Felsefesi Hangi Şekilde İslamidir? Müslüman İmparatorluğunda Hristiyan Doğru, Prof. Gérard Troupeau Anısına).

51. Stéphane Ruspoli (1948-...)

1948 doğumlu Stéphane Ruspoli, Hautes Études et des Langues Oryantales'den mezun olmuştur. Henry Corbin'in öğrencisi olan Stéphane Ruspoli, Tenkitli Ezoterizm Sözlüğündeki²⁹⁷ Kübrevî, Sem'ânî ve Nurbahşî maddeleri yazarıdır.

Eserleri:

La Clef du Monde Suprasensible ... de Sadraddîn Qonyawî ... : introd. historique et philosophique, ca. 1970, (Sadreddin Konevî ... Uluslararası Duygu Dünyasının Anahtarı ...: Giriş, Tarihi ve Felsefesi).

L'Alchimie du Bonheur Parfait, Paris: Berg international, 1981, (Mükemmel Mutluluğun Simyası).

Le Livre des Contemplations Divines, Kitâb mashâhid l-asrâr al-qudsiyya wa matâli' al-anwâr al-ilâhiyya, Paris, Sindbad; Arles, Actes Sud, 1999, (İlahi Tefekkürler Kitabı).

Le Livre des Théophanies d'Ibn Arabî: Introduction Philosophique, Commentaire et Traduction Annotée du Kitâb al-tajalliyât, Paris, Cerf, 2000, (İbnü'l-Arabî'nin Tecelliyat Kitabı: Felsefi Giriş, Şerh ve Açıklamalı Çevirisi).

Le Traité de l'Esprit Saint de Rûzbehân de Shîrâz: Etude Préliminaire, Traduction Annotée Suivies d'un Commentaire de Son "Lexique du Soufisme" Paris, Cerf, 2001, (Rûzbihân-ı Şîrâzî'nin Ulvi Muhakemesinin İncelenmesi: Öncül Çalışma, Açıklamalı Çeviri ve Yorumun Ardından Tasavvuf Sözlüğü).

Le Message de Hallâj l'Expatrié: Recueil du "Dîwân", "Hymnes et prières", "Sentences prophétiques et philosophiques", Paris, Cerf, 2005, (Gurbetteki Hallaj'ın Mesajı: "Dîvân", "İlahiler ve Dualar", "Vahiyane ve Felsefi Cümleler").

Écrits des Maîtres Soufis, 1-2-3, Trois Traités de Najm Kubrâ, Paris, Arfuyen, 2006-2008-2011, (Velilerin Yazıları, 1-2-3, Necmeddin-i Kübrâ'dan Üç İnceleme).

Le Livre Tâwasîn de Hallâj, Beyrouth: Dar Albouraq, 2007, (Hallâc Kitâbü't-Tavâsîn).

²⁹⁷ le Dictionnaire critique de l'ésotérisme, PUF, Paris, 1998.

52. Marie-Thérèse Urvoy (1949-...)

Marie-Thérèse Urvoy, 10 Ekim 1949'da Şam'da doğmuştur. İslâmoloji profesörü, İslam'ın ortaçağ tarihi, Toulouse Katolik Enstitüsü'nde klasik Arap felsefesi, Paris Üniversitesi Karşılaştırmalı Felsefe Enstitüsü'nde (IPC) İslamoloji ve Arap felsefesi dersleri vermektedir. Ayrıca Bordeaux-III Üniversitesi doktora okulunda profesör olarak görev yapmakta ve aynı zamanda, Pontifical Arab Studies and Islamology Enstitüsü'nden yayımlanan Islamochristiana dergisinin yayın kurulu üyeliğini yürütmektedir. Tasavvufun maneviyat ve hoşgörü merkezli bir İslam yorumu olarak sunulduğunu belirtmektedir. Kitapları ve makaleleri; filoloji, Arap düşünce tarihi, tasavvuf, Kur'an, Doğu Araplarının Hristiyanları ve Endülüs'ün felsefi, dini ve bilimsel düşünceye katkısı ile ilgilidir. Senato ve Parlamento'da danışmanlık yapmaktadır.

Yeni Arap-Müslüman Dünyasında Edebi Eleştiri Denemesi adlı eserinde üç bölüm tasavvufa ayırmıştır.

Bölüm 1-2-3: "Psiko Sosyolojik Keşifler Olarak Popüler Tasavvuf" (kutsallık, ritüelizm ve sihir, kolektif öz-analiz olarak menakıb türü olarak algılanan popüler algı),

Bölüm 4: "Tasavvufta aşk temasının belirsizliği".

Bölüm 5: "Fikri Tasavvuf veya İmkânsız Evrenselcilik"²⁹⁸ (İslam'da "sınırdaki bir düşünür": İbn Sâb'ın, inandırıcı olmayan bir açılışın yargılanması ve başarısızlığı, Hristiyanlık ve İslam: kutsallığa iki yaklaşım, Tasavvuf ve İslam).

Bu eserin beşinci bölümü ikinci paragrafında tasavvufla bazı görüşlerini ifade etmiştir: *"Tasavvuf terimi, her şeyden önce, basitçe bir İslam ustası anlamına gelir. Buna göre Avrupa'da tasavvuf genellikle İslama ait bir truva atı olarak hizmet eder. İhtidalar neredeyse, tasavvuf'la olur, çünkü İslam ilk bakışta yalnızca genel ve uzak bir çerçeve olarak görünür. Tasavvuf uzun vadede önemini gösterir. Ek olarak, tasavvuf yumuşak, manevi ve hoşgörülü bir İslam olarak tasvir edilirken, kullandığı dil ve argümanlar İslamcılarinkilerle tamamen aynıdır. Örneğin, Eric Geoffroy'un bizzat gösterdiği gibi, Mısır'ın İslamlaştırılmasının tamamlanmasının, Sufi çevrelerinin himayesinde gerçekleştirildiğini unutulmamalıdır. 7./13. Yüzyıldan, 10./16. yüzyılın başına kadar, en uzak kırsal kesimde bile medreseler Hristiyanlara karşı şiddet içeren*

²⁹⁸ Marie-Thérèse Urvoy, "Essai de critique littéraire dans le nouveau monde arabo-musulman", Paris, Cerf, 2011, s.381

*kampanyalar başlatmıştır. Sufizm, her zaman olduğu gibi, Müslüman topluma boyun eğdirmek ve Müslüman olmayan kişileri küçültmek için Kur'an emirlerini tam olarak uyguluyor”.*²⁹⁹

Eserleri:

Le Traité d’Ethique de Yahya ibn Adi, Cariscript, Paris, 1991, (Yahyâ b. Adî'nin Etik Konusundaki İncelemesi).

En Hommage au Père Jacques Jomier o.p., Cerf, 2002, (Peder Jacques Jomier'e İthafen Çalışmalar ve Toplantılar).

Essais de critique littéraire dans le nouveau monde arabo-islamique. Éditions du Cerf 2011, Coll. « Sciences humaines et religions», (Yeni Arap-Müslüman Dünyasında Edebi Eleştiri Denemesi).

Le Dialogue d'Après Vatican II, Éditions de Paris, 2013, (Vatikan II'ye Göre Diyalog).

L'Homme des Perfections. Le Maître Chrétien de la Philosophie Morale Arabe, Éditions du Cerf 2014 (édition bilingue arabe-français, (Mükemmelliğin Adamı. Arap Ahlak Felsefesinin Hristiyan Öğretmeni).

Entretiens sur l'Islam Avec le Professeur Marie-Thérèse Urvoy, Éditions Docteur angélique, 2015, (Prof. Marie-Thérèse Urvoy ile İslam Hakkında Röportajlar, Louis Garcia ile müşterek).

Islamologie et Monde Islamique, Les Éditions du Cerf 2016. (İslamoloji ve İslam Dünyası).

Abécédaire du Christianisme et de l'Islam, Éditions de Paris, 2008, (İslam ve Hristiyanlık Öncesi, Dominique Urvoy ile müşterek).

²⁹⁹ Urvoy, a.g.e. “Le terme « soufi » désigne donc bien, avant toute chose, un adepte de l’islam, auquel on accole simplement l’attribut de soufi. Si bien qu’en Europe le soufisme sert souvent de cheval de Troie à l’islamisme. En effet, presque toutes les conversions à l’islam se font par la voie du soufisme, car l’islam n’apparaît à première vue que comme un cadre général et lointain et ne manifeste sa prégnance qu’à la longue. En outre, le soufisme est présenté comme un islam doux, spirituel et tolérant, alors que la langue et “les arguments qu’il emploie sont exactement les mêmes que ceux des islamistes”. “Il ne faut pas oublier que – comme l’a montré Éric Geoffroy en personne -l’achèvement de l’islamisation de l’Égypte, par exemple, fut accompli sous l’égide des milieux soufis, de la fin du VIIe/XIIIe siècle au début du Xe/XVIe siècle”, au moyen de campagnes violentes contre les élites chrétiennes, et de créations de madrasas jusque dans les campagnes les plus reculées. Contrairement à une opinion couramment répandue aujourd’hui, le soufisme, tel qu’il a toujours été pratiqué, s’accorde parfaitement avec les préceptes coraniques qui prescrivent à la communauté musulmane de soumettre et d’inférioriser les non-musulmans”

L'Action Psychologique Dans le Coran, Cerf, 2007, (Kur'an'da psikolojik eylem, Dominique Urvoy ile müşterek).

Les Mots de l'Islam, Presses Universitaires du Midi, CNRS, Toulouse, 2004, (İslam'ın sözleri, Dominique Urvoy ile müşterek).

La Mésestente. Dictionnaire des Difficultés Doctrinales du Dialogue Islamo-Chrétien, Les Éditions du Cerf 2014, (Anlaşmazlık. İslami-Hristiyan Diyalogunun Doktriner Zorluklarının Sözlüğü, Dominique Urvoy ile müşterek).

Enquête sur le Miracle Coranique. Les Éditions du Cerf 2018, (Kur'an Mucizesi Hakkında Araştırma, Dominique Urvoy ile müşterek).

53. Abbé Guy Pagès (1958-...)

Abbé Guy Pagès 1958'de doğmuş bir papazdır. Paris Katolik Başpiskoposluğuna³⁰⁰ bağlı olarak görev yapmaktadır. *Roman Catholic Archdiocese de Paris* tarafından 1994'te yetkilendirilmiştir. Genelde İslam özelde tasavvuf aleyhine akademik kriterlerin dışına çıkan tenkit ve değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Eserleri:

Éléments pour le dialogue islamo-chrétien, co-authored with Ahmed Almahoud, Paris, Éditions François-Xavier de Guibert, 2006, (İslam-Hristiyan Diyalogunun Unsurları, Ahmed Almahoud ile müşterek).

Judas est en Enfer, Paris, Éditions François-Xavier de Guibert, 2007, (Hain Cehennemde).

Interroger l'Islam: Éléments Pour le Dialogue Islamo-Chrétien (prefaced by Germano Bernardini, Paris, Éditions Dominique Martin Morin, 2013, (İslam'ı Sorgulama: İslam - Hristiyan Diyalogunun Unsurları).

Interroger l'Islam: 1501 questions à poser aux Musulmans, Paris, DMM Dominique Martin Morin, 2018, (İslam'ı Sorgulama: Müslümanlara sorulacak 1501 soru).

³⁰⁰ Archidiocèse de Paris.

54. Geneviève Gobillot (1950-...)

1950'de doğan Geneviève Gobillot, 1993'ten bu yana Université Lyon III Jean Moulin'de Arap-Müslüman medeniyeti üzerine öğretim üyesidir. İslam, tasavvuf, Şia ve özellikle onuncu yüzyılın yazarı olan el-Hâkim el-Tirmizi uzmanıdır. Çalışmalarında Kur'an ve tek Tanrılı dini metinlere odaklanmıştır. Gobillot ifadesiyle Hz. Muhammed, yaratılışın "nihai nedeni" olarak görülür, onun için Âdem'in yaratılmış olması, O'na göredir, O'nun içindir.³⁰¹

Eserleri:

Les Chiïtes, Editions Brépols, 1998, (Şiiler).

La Conception Originelle: Ses Interprétations et Fonctions Chez les Penseurs Musulmans, Institut français d'archéologie orientale, IFAO, 2000, (Orjinal Konsept: Müslüman Düşünürler Tarafından Yorumlanması ve İşlevleri).

L'Orient Chrétien Dans l'Empire Musulman (Hommage à Gérard Troupeau), ouvrage collectif sous la direction de Marie-Thérèse Urvoy & Geneviève Gobillot, coll. «Studia Arabica», Vol. III, Éditions de Paris, Paris, 2005, (Müslüman İmparatorluğu'ndaki Hristiyan Doğu (Gérard Troupeau'ya Anma), Marie-Thérèse Urvoy & Geneviève Gobillot yönetiminde müşterek eser).

Pluralisme Religieux: Quelle Âme Pour l'Europe? (avec Heinz-Otto Luthe et Marie-Thérèse Urvoy), coll. « Studia Arabica », Éditions de Paris, Paris, 2007, (Dini Çoğulculuk: Avrupa İçin Hangi Ruh? Heinz-Otto Luthe ve Marie-Thérèse Urvoy ile müşterek).

Exégèse et Critique des Textes Sacrés: Judaïsme, Christianisme, Islam Hier et Aujourd'hui (avec Danielle Delmaire, Yohanan Lambert et Bernard Barc), Librairie orientaliste Paul Geuthner, 2007, (Kutsal Metinlerin İncelenmesi ve Eleştirilmesi: Yahudilik, Hristiyanlık, İslam, Dünü ve Bugünü, Danielle Delmaire, Yohanan Lambert ve Bernard Barcile müşterek).

Le Coran (avec Michel Cuypers), Paris, éd. du Cavalier bleu, coll. « Idées reçues », 2007, (Kur'an, Michel Cuypers ile müşterek).

³⁰¹ Geneviève Gobillot, *Le Mahdî, le Khatm al-Awliyâ' et le Qutb*, Mélanges de Science Religieuse, Université Catholique de Lille, 2002, p. 28-29.

Islam et Coran: Idées Reçues Sur l'Histoire, les Textes et les Pratiques d'un Milliard et Demi de Musulmans (avec Paul Balta et Michel Cuypers), éd. du Cavalier bleu, 2011, (İslam ve Kur'an: Bir Buçuk Milyar Müslüman'ın Tarihi, Yazıları ve Uygulamaları Hakkında Alınan Fikirler).

Idées Reçues sur le Coran: Entre Tradition Islamique et Lecture Moderne (avec Michel Cuypers), éd. du Cavalier bleu, 2014, (Kur'an'dan Alınan Fikirler: İslam Geleneği ve Modern Okuma Arasında, Michel Cuypers ile müşterek).

Makaleleri:

Introduction et Présentation de Les Calendriers et Leurs Implications Culturelles, ELAH, 2002, (Takvimlerin Tanıtımı, Sunumu ve Kültürel Etkileri).

La Bible Vue Par Le Coran, in Chrétiens Face à l'Islam. Premiers Temps, Premières Controverses, Bayard, 2009, (Hristiyanlar İslam'la Karşı Karşıya. Kur'an tarafından görülen İncil, ilk zamanlar, ilk tartışmalar).

Monde de l'Islam et Occident. Les Voies de l'Interculturalité, éditions E.M.E., coll. «Transversales philosophiques», 2011, (İslam Dünyası ve Batı. Kültürlerarası Yollar).

La Bible Relue Par le Coran », 19 décembre 2007, article de Geneviève Gobillot dans L'Express, (İncil Kur'an-ı Kerim Tarafından Yeniden Okundu, L'Express Gazetesi Köşe yazısı).

Tercümeleri:

Al-Hakim al-Tirmidhi, Le Livre de la Profondeur des Choses, 306 p., Presses universitaires du Septentrion, coll. « Racines et modèles », 1998, (Hakîm et-Tirmizî'nin, Şeylerin Derinliği).

Al-Hakim al-Tirmidhi, Le Livre des Nuances, Ou de l'Impossibilité de la Synonymie, Librairie orientaliste Paul Geuthner, 2006, (Hakîm et-Tirmizî'nin, Gölgele Kitapı veya Eş Anlamlılığın İmkânsızlığı).

55. Pierre Lory (1952-...)

1952'de doğan Pierre Lory ,1977'de Arapça bölümünden mezun olduktan sonra Roger Arnaldez, Jean Jolivet ve Mohammed Arkoun ile tasavvuf konusunda çalışmalar yapmıştır.

Ansiklopedi ve sözlüklerde tasavvufla ilgili çok sayıda maddenin yazarıdır.³⁰² 2014-2015 yıllarında EPHE'de (École pratique des hautes études) tasavvuf konferansları vermiştir.³⁰³

Eserleri:

Les Commentaires Esotériques du Coran Selon 'Abd al-Razzâq al-Qâshânî, Paris, Les Deux Océans, 1980, réédition revue et augmentée en 1991, 123 pages. Traduction en turc par Sadık Kılıç, *Kaşânî'ye Göre Kur'an'ın Tasavvufi Tefsiri*, Istanbul, İnsan yayınları, 2001. Traduction en persan par Zaynab Poudineh Aqaï, *Ta'wîlât al-Qur'ân az dîdgâh-e 'Abd al-Razzâq-e Kâshânî*, Téhéran, Enteshârât-e Hekmat, 2004, (Abdürrezzak el-Kaşani'nin Tasavvuf Bakış Açısıyla Kur'an-ı Kerim'in Tefsiri).

Dix traités d'alchimie de Jâbir ibn Hayyân - Les dix premiers Traités du Livre des Soixante-dix (textes traduits et présentés), Paris, Sindbad, 1983, réédité avec une mise à jour en 1996 aux éditions Actes-Sud, (Câbir b. Hayyân'ın Simyası Hakkında On Tez, Yetmiş Kitabın İlk On Eseri).

L'Élaboration de l'Elixir Suprême - Quatorze Traités de Jâbir ibn Hayyân sur le Grand Œuvre Alchimique (en arabe *Tadbîr al-iksîr al-a'zam; textes édités et présentés*), Damas, Publications de l'Institut français d'études arabes, Şam, 1988, (Yüce İksirin Ayrıntısı, Câbir b. Hayyân'ın Büyük Eseri Simya'nın İlk On Dört Eseri).

Alchimie et Mystique en Terre d'Islam, Lagrasse, Verdier, collection « Islam spirituel », Paris 1989. Réédité aux éditions Gallimard, folio/essais, 2003, Traduction en espagnol par

³⁰² Maddeler: « Sarrâdj », « Shâdhilî », « Shâdhiliyya », « Shahrâzûrî », « Tarîka (Afrique du Nord) » ; « Walî (Afrique du Nord) », « Wukûf », « Muhammad b. Ahmad al-Hudîgî » “M.Zekri ile müşterek, S. 7”, « Tayyibiyya » “A.Toufiq ile müşterek, S. 11-12) dans l'Encyclopédie de l'Islam 2e éd., Leyde”, Brill.

“Coordination du secteur « Islam » du Dictionnaire critique de l'ésotérisme, Presses universitaires de France, 1998, et rédaction des articles « Alchimie », « Bastâmî », « Borsî », « Danse », « Hallâj », « Ibn Masarra », « Islam », « Jâbir ibn Hayyân », « Magie », « Sabtî » dans ce volume.”

“Articles « Jâbir ibn Hayyân » et « Râzî (Abû Bakr al-) » dans l'Encyclopédie philosophique universelle - Les œuvres philosophiques', Presses Universitaires de France, 1992.”

“ « Hermetik – Hermetica / Islam », dans Religion in Geschichte und Gegenwart – 4e édition complètement remaniée, sous la direction de H. D. Betz, D. S. Browning, B. Janowski et E. Jüngel, Mohr Siebeck, Tübingen, 2000.

« Hermetic Literature III : Arab », dans Dictionary of Gnosis and Western Esotericism, W. J. Hanegraaf, A.Faivre, R. van den Broek et J.-P. Brach éds, Leyde, Brill, 2005.”

“Article « Jâber ebn-e Hayyân » dans Dāneshnāme-ye jahān-e Eslām (Encyclopaedia of the World of Islam), vol. 9, Téhéran, Encyclopaedia Islamica Foundation 2005.”

“Articles « Aaron », « Abraham », « David », « Elie », « Exégèse mystique » (avec D.Gril), « Ezéchiél », « Folie », « 'Imrân et sa famille », « Isaac et Ismaël », « Jean-Baptiste », « Josué », « Judas Iscariote », « Madian », « Magie », « Martyre », « Moïse », « Nemrod », « Occident et Coran », « Pèlerinage à La Mecque », « Poésie », « Qârûn », « Rêves », « Sciences occultes », « Zacharie » dans le Dictionnaire du Coran, ss. dir. M. A. Amir-Moezzi, Laffont, 2007.”

“Article « 'Abd al-Razzâq al-Kâshânî », «'Abd al-'Azîz al-Dabbâgh » dans The Encyclopaedia of Islam, 3e édition, 2009, Leiden, Brill.”

³⁰³ “Detaylı özgeçmişi için: https://www.ephe.fr/pierre_lory/lory_pierre_cv_et_publications.pdf” (erişim: 27.08.2019)

Gracia Lopez Anguita, *Alquimia y Mística en el Islam*, Madrid, Mandala Ediciones, 2005 ; en persan par Zeinab Pudineh Aqai et Reza Kuhkan, *Kîmyâ-o 'erfân dar sarzamîn-e Eslâm*, Enteshârât-e Tahûrî, 2009, (İslam Topraklarında Simya ve Tasavvuf, İslam'ın Ruhü Koleksiyonu).

Le Rêve et Ses Interprétations en Islam, Paris, Albin Michel, collection Science des religions, 2003, Traduction en arabe *Ta'bîr al-ru'yâ fî al-Islâm*, par Dalyâ al-Tûkhî, Le Caire, *al-Hay'a al-Misryya al-Âmma li-al-Kitâb*, 2007, (İslamda Rüya ve Yorumları).

La Science des Lettres en Islam, Paris, Dervy, Esprit de Lettre, 2004, Traduction en arabe par Dâliâ al-Tûkhî, 'Ilm al-hurûf fî al-Islâm, Le Caire, *Al-hay'a al-misriyya al-âmma li-al-kitâb*, 2006, (İslam'da Edebiyat İlmi).

Petite Histoire de l'Islam, avec Mohammad Ali Amir-Moezzi, Flammarion, Librio, 2007, 94 pages. Réédité par le Nouvel Observateur en 2008, (Kısa İslam Tarihi, Mohammad Ali Amir-Moezzi ile müşterek).

Min ta'rîkh al-Hirmisiyya wa-al-Sûfiyya fî al-Islâm, *De l'Histoire de l'Hermétisme et du Soufisme en Islam*), traduit par Lwiis Saliba, Jbeil, Éditions Byblion, 2005 ; 2e édition revue et augmentée, 2008, (Hermetizm ve Tasavvuf tarihinden İslam'a).

Le Soleil des Connaissances d'al-Bûnî, trad. et prés. avec J-Ch. Coulon, Paris, Orientis, 2013, (Tılsımlar, el-Bûnî Bilgi Güneşi).

La Dignité de l'Homme Face Aux Anges, Aux Animaux et Aux Djinns, Albin Michel, Février 2018, (İnsanın Meleklerle, Hayvanlara ve Cinlere Karşı Saygınlığı).

Chapitres sur « Les Musulmans et Les autres; Chrétiens; Juifs » et « La Mystique » dans Les Arabes: Du Message à l'Histoire, sous la direction de Dominique Chevallier et André Miquel, avec des articles de Mohamed El Aziz Ben Achour, de Pierre Lory et de Haïm Zafrani, 650 pages, Fayard 1995, (Müslümanlar ve Diğerleri; Hristiyanlar; Yahudiler, Araplarda Tasavvuf: Vahiyden Tarihe, Dominique Chevallier ve André Miquel yönetiminde, Mohamed El Aziz Ben Achour, Haïm Zafrani ile müşterek).

56. Claude Addas (1957-...)

1957'de doğan Claude Addas, Doğu Dilleri Okulu'ndan (Langues Orientales) mezun olmuş, İbn Arabî üzerine doktora tezi hazırlamıştır. Endülüs Tasavvufu üzerine araştırmalarını sürdürmektedir. Tezin bir sonraki bölümünde yer verilecek olan ve ihtida eden Michel Ali Chodkiewicz'in kızıdır.

Eserleri:

Essai de biographie du Shaykh Al-Akbar Muhyi i-Din Ibn Arabi (OB. 638 1240), Paris 1, 1987, (Muhyiddîn İbnü'l-Arabî'nin Hayatı Üzerine Bir Deneme, Doktora Tezi, Paris 1 Üniversitesi).

Ibn 'Arabi ou La Quete ou Soufie Rouge", Paris, 1988, (İbnü'l-Arabî veya Ders veya Kırmızı Tasavvuf).

Quest for Red Sulphur: the Life of Ibn 'Arabi, Cambridge: Islamic Texts Society, 1993, (Kızıl Sülfür Arayışı: İbn-Arabî'nin Hayatı).

Andalusi Mysticism And The Rise of Ibn Arabi, The legacy of Muslim Spain, 1994, (Endülüs Tassavvufu ve İbnü'l-Arabî'nin Yükselişi).

Ibn 'Arabi And The Voyage Of No Return, Cambridge: Islamic Texts Society, 1999, (İbnü'l-Arabî ve Dönüşü Olmayan Yol).

La Naissance d'Un Saint: De Murcie à la Mecque, l'itinéraire d'Ibn Arabî, Horizons maghrebins. N.51, 2004, (Bir Evliya'nın Doğuşu: Mürsiye'den Mekke'ye, İbn Arabî'nin güzergâhı).

La Maison Muhammadienne: Aperçus de la Dévotion au Prophète en Mystique Musulmane, Paris, Gallimard, DL 2015, (Hz. Muhammed'in Evi: Müslüman Tasavvufunda Hz. Peygambere Bağlılık ile İlgili Görüşler).

57. Thierry Zarcone (1958-...)

Thierry Zarcone 1958'de Tunus'ta doğmuştur. Université d'Aix-Marseille'den sonra 1989'da Université de Strasbourg'u bitirmiştir. 2004 yılında CNRS'e bağlı olarak Sosyal Bilimler Yüksek Araştırmalar Okulu'nda araştırmaya yönelmesi desteklenmiştir. Araştırmaları, ağırlıklı olarak Türk ve İran dünyalarındaki entelektüel ve dini tarihe odaklanmaktadır. Özellikle

tasavvuf ve masonluk ile ilgilenmiş, Osmanlı Devleti, Türkiye, Orta Asya ve Doğu Türkistan'da tasavvuf ve şamanizm tarihi üzerine odaklanmıştır. 2005-2006 yılları arasında Kyoto Üniversitesi, Afrika ve Asya Bölgesel Çalışmalar Yüksek Okulu'ndaki misafir Öğretim Üyeliği yapmıştır. 2000 yılında kurulan Tasavvuf Tarihi Dergisi'nde (Journal of the History of Sufism) Ekrem Işın ve Arthur Buehler ile birlikte yayın yönetmenliği görevini yürütmektedir. Modern Türkiye ve İslam³⁰⁴ isimli Thierry Zarcone'un kitabındaki kategorizasyona göre, Osmanlı'daki tarikatlar ve tasavvufi yapılanmalar üç bölümde incelenebilir: Dine bağlı olanlar, kabul edilmiş din kurallarına aykırı olanlar ve ikisi arasındaki Cemaatler.³⁰⁵

Eserleri:

Le Cerf: Une Symbolique Chrétienne et Musulmane, Thierry Zarcone et Jean-Pierre Laurant Les Belles Lettres, Paris, 2017, (Geyik: Hristiyan ve Müslümanlar İçin Bir Sembol, Jean-Pierre Laurant ile müşterek).

Mystiques, Philosophes et Francs-maçons en Islam, Paris, Jean Maisonneuve éd., 1993 (ouvrage couronné par l'Académie des sciences morales et politiques: prix Saintour 1994), (İslam'da Tasavvuf, Filozof ve Masonlar, Ahlak ve Siyaset Bilimi Akademisi'nin ödüllendirdiği eser, Saintour Ödülü).

Boukhara l'Interdite. 1830-1888: l'Occident Moderne à la Conquête d'Une Légende, Paris, éd. Autrement, 1997, (Yasak Kent Buhara, 1830-1888, Türkçesi, İstanbul, İletisim, 1997).

La Route du Jade. Un Voyage de 20 siècles, éd. Autrement, 2001, (Nefrit Yol, 20 Yüzyıllık Bir Yolculuk).

Les Francs-Maçons du Pays de Daudet: Beaucaire et Tarascon Destins croisés du XVIIIe au XXe siècle, avec Jean-Marie Mercier, Aix-en-Provence, Edisud, 2004, (Daudet Ülkesinin Fransız-Masonları: Beaucaire ve Tarascon Kaderleri, 18. yüzyıldan 20.yüzyıla).

Secret et Sociétés Secrètes en Islam. Turquie, Iran et Asie Centrale, XIXe-XXe siècles, Milan-Paris, éd. Archè, 2002, *Türkçesi İslam'da Gizli Cemiyetler*, İstanbul, Alkim, 2005, (İslam'da Gizli Cemiyetler ve Giz. Türkiye, İran ve Orta Asya, 19.-20. Yüzyıllar).

³⁰⁴ Thierry Zarcone, *Modern Türkiye ve İslam*. Paris, éd. Flammarion, 2004.

³⁰⁵ Zarcone, a.g.e. s.73.

La Turquie Moderne et l'Islam, Paris, éd. Flammarion, 2004 (traduction en espagnol: *El Islam in la Turquia Actual*, Barcelona, Bellaterra, 2005, (Modern Türkiye ve İslam).

La Turquie. De l'Empire ottoman à la République d'Atatürk, Paris, éd. Gallimard, coll. «Découvertes Gallimard/Histoire» (no 472), 2005, (Türkiye. Osmanlı Devletinden Atatürk Cumhuriyetine).

Prières des Musulmans Chinois, Paris, Koutoubia, 2009, (Çinli Müslümanların Duaları).

Le Soufisme: Voie Mystique de l'Islam, coll. « Découvertes Gallimard/Religions » (no 554), Paris, éd. Gallimard, 2009, (Tasavvuf: İslam'ın Mistik Yolu).

Le Chamanisme de Sibérie et d'Asie Centrale, avec Charles Stépanoff, coll. «Découvertes Gallimard/Religions» (no 579), Paris, éd. Gallimard, 2011, (Sibirya ve Orta Asya'daki Şamanizm, Charles Stépanoff ile müşterek).

Le Croissant et le Compas. Islam et Franc-maçonnerie, de la Fascination à la Détestation, Paris, Dervy, 2015, (Hilal ve Pusula. İslam ve Fransız-Masonluğu, Hayranlıktan Nefrete).

Individu et Société: l'Influence d'Aristote dans le Monde Méditerranéen, Istanbul, Paris, Rome, Trieste, Isis, 1988, Birey ve Toplum: Aristo'nun Akdeniz Dünyasında Etkisi).

Cheminement et Situation Actuelle d'Un Ordre Mystique Musulman, Istanbul-Paris, Isis, 1990, avec M. Gaborieau et A. Popovic, (Nakşibendiler: Müslüman Tasavvuf Tarikat Düzeni ve Mevcut Durumu, Marc Gaborieau ve Alexandre Popovic ile müşterek).

Les Iraniens d'Istanbul, Téhéran, Istanbul, Paris, IFÉA-IFRI, 1994 (avec F. Zarinebaf-Shahr, (İstanbullu İranlılar, F. Zarinebaf-Shahr ile müşterek).

Inde-Asie Centrale. Routes du Commerce et des Idées, Cahiers d'Asie Centrale, Aix-en-Provence, Édisud, 1996, (Hindistan-Orta Asya. Ticaret Yolları ve Fikirleri).

Melamî et Bayramî. Études sur Trois Mouvements Mystiques Musulmans, Istanbul, Isis, 1998 avec N. Clayer et A. Popovic, Melâmiler-Bayrâmiler: Üç Müslüman Tarikat üzerine çalışmalar, Nathalie Clayer ve Thierry Zarcone ile müşterek).

Musulmans et Soufis du Tibet, Paris-Milano, éd. Archè, 2005, (Tibet Müslümanları ve Sufiler).

La Fabrique de la Franc-Maçonnerie Française, Paris, ed. Dervy, 2017, (Fransız Masonluk Fabrikası).

Turkish Sufism in India: The Case of the Yasaviyya, in F. Delvoye (dir.), *Confluence of Culture. French Contribution to Indo-Persian Studies*, New Delhi, Manohar, 1994, (Hindistan'da Türk Tasavvufu: Yeseviyye Örneği).

Sufi Movements: Search for Identity and Islamic Resurgence, in K. Warikoo (dir.), *Central Asia E. New Order*, New Delhi, Har-Anand Publications, 1994, (Tasavvuf Hareketleri: Kimlik ve İslami Diriliş Arayışı).

The Persian Cemetery of Istanbul, in J.-L. Bacqué-Grammont et A. Tibet (dir.), *Arts funéraires et cimetières dans le monde musulman*, Ankara, Türk Tarih Kurumu, IFÉA, 1996, vol. I, (İstanbul'un Fars Mezarlığı, L. Bacqué-Grammont et A. Tibet ile müşterek).

Political Sufism and the Emirate of Kashgaria (End of the 19th Century). The Role of the Ambassador Ya'qûb Khân Tora, in A. von Kûkelgen, M. Kemper et A. J. Frank (dir.), *Muslim Culture in Russia and Central Asia from the 18th to the 20th Centuries*, Berlin, Klaus Schwarz Verlag, 1998, (Siyasi Tasavvuf ve Kaşgar Emirliği).

Central Asian Influence on the Early Development of the Chishtiyya Sufi Order in India, in M. Alam; N. Delvoye; M. Gaborieau (dir.), *The Making of the Indo-Persian Culture*, New Delhi, Manohar, 2000, (Hindistan'da Çiştîyye Tarikatının Erken Gelişiminde Orta Asya Etkisi).

The Transformation of the Sufi Orders in the Turkish Republic and the Question of Crypto-Sufism, in J. L. Warner (dir.), *Cultural Horizons: a Festschrift in Honor of Talat S. Halman*, New York-Istanbul, Syracuse University - Yapi Kredi Yayinlari, 2001, (Cumhuriyet Dönemi Tasavvuf Tarikatlarının Dönüşümü ve Kripto-Tasavvuf Sorunu).

The Sufi Networks in Southern Xinjiang During the Republican Regime (1911-1949). An Overview, in S. A. Dudoignon; H. Komatsu (dir.), *Islam and Politics in Russia and Central Asia (Early 17th Late 20th Centuries)*, London, Kegan Paul, 2001, (Cumhuriyet Rejimi (1911-1949) Sırasında Güney Şinçan'daki Tasavvuf Tarikatlar).

Sufi Lineages and Saint Veneration in Russian, Soviet, and Post-Soviet Tataristan and Central Asia, et Sufi Lineages and Saint Veneration in 20th Century Eastern Turkestan and

Xinjiang, in *The Turks*, Ankara, Yeni Türkiye, 2002, (Rus, Sovyet ve Sovyet Sonrası Tataristan ve Orta Asya'da Tasavvuf Soyları ve Muhterem Evliyalar).

Le Voyage Oriental du Rose-Croix, in *Octagon, La recherche de perfection*, (Hans Thomas Hakl éditeur), Gaggenau, Scientia Nova, 2018, (Kızıl Haç'ın Doğu Yolculuğu).

58. Paul-Albert André Ballanfat (1960-...)

1960'da Fransa'da doğan Paul André Ballanfat, Lyon ve Strazburg'da felsefe okumuş, Doktora tezini Paris III Üniversitesi'nde (Sorbonne Nouvelle) Doğu Dilleri ve Kültürü'nde (1995) savunmuştur. 2009'dan beri, Galatasaray Üniversitesi'nde, Alman filozof Martin Heidegger hakkındaki dersler vermektedir. İran, Türkiye, Orta Doğu ve Uzak Doğu'da verdiği derslerin yanı sıra İslam düşüncesi ve tasavvuf tarihi üzerine kitap ve çevirileri vardır. Annemarie Schimmel gibi Paul André Ballanfat'ın da Müslüman olduğunu varsayılmaktadır.³⁰⁶ Ancak ismini değiştirmedeği ve herhangi bir beyanı olmadığı için Ballanfat, tasavvuf konusunda çalışanlar bölümüne derc edilmiştir.

Eserleri:

Aspects de la Pensée de Rûzbehân Baqlî, Soufi à Shîrâz au XIIe siècle. Thèse de doctorat, Études arabes et orientales: Paris 3, 1994, (On İkinci Yüzyılda Rûzbihân el-Baklî, Sufi-Shîrâz Düşüncesinin Boyutları, Doktora Tezi).

L'itinéraire des Esprits: Suivi du Traité de la Sainteté. Paris, Les Deux océans, 2001, (Ruh Rotası: Kutsallık Anlayışını İzinde).

L'Ennuagement du Coeur: Suivi de les Eclotions de la Lumière de l'Affirmation de l'Unicité. Paris, Ed. du Seuil, 1998, (Kalbin Beslenmesi: Tevhidi Kabul Nuru Salgınlarının İzinde).

Quatre Tinédits de Ruzbehân Baqlî Shîrâzî: Textes Arabes. Téhéran, Institut français de recherche en Iran, 1998, (Rûzbihân el-Baklî Şîrâzî'nin Yayınlanmamış Dört İncelemesi).

A Part: Poèmes Paris, Harmattan, 2012, (Haricen: Şiirler).

³⁰⁶ Muhsin İlyas Subaşı, *Ben Rüzgârım, Sen Ateş*” http://akademik.semazen.net/author_article_detail.php?id=1420 (erişim: 06.04.2019).

Les Eclotions de la Beauté et les Parfums de la Majesté Fawâtiḥ al-jamâl wa fawâ'ih al-jalâl. Nîmes: Éd. de l'Éclat, cop. 2001, (Güzelliğin Salgıları ve Majesteleri Fevâ'ihu'l-cemâl ve fevâtiḥu'l-celâl'in Kokuları).

Les Maîtres Soufis et leurs Disciples, IIIe-Ve siècles de l'Hégire (IXe,XIe siècle): Enseignement, Formation et Transmission. Damas-Beyrouth, Presses de IFPO, 2012, (Tasavvuf Mürşidleri ve Müridleri(Hicri 3/5, Miladi 9/11. Yüzyıllar): Eğitim, Terbiye ve Nakil).

Le Dîvân, Mehmet Muhyiddin Üftâde, Paris, Deux océans, 2002, (Divan).

Le Petit Retz de l'Islam, Paris, Éd. Retz, 1988, (İslam'ın Cep Sözlüğü).

Messianisme et Sainteté: Les Poèmes du Mystique Ottoman Niyâzî Misrî (1618-1694), Paris, Harmattan, 2012, (Mesihçilik ve Kutsallık: Osmanlı Mutasavvıfı Niyazi Misrî'nin şiirleri).

La Pratique du Soufisme: Quatorze Petits Traités, Paris, Eclat Eds De L',2002, (Tasavvuf Uygulaması: Ondört Küçük Anlaşma).

Unité et Spiritualité: Le Courant Melâmî-Hamzevî dans l'Empire Ottoman. Paris, Harmattan, 2013, (Birlik ve Maneviyat: Osmanlı Devleti'nde Melam-Hamzevi Akımı).

Le Dévoilement des Secrets et les Apparitions des Lumières: Journal Spirituel du Maître de Shîrâz. Paris, Seuil, 1996, (Sırların ve Nurların Ortaya Çıkışı: Shîrâz'ın Ustasının Manevi Günlüğü).

59. Nathalie Clayer (196 ?-...)

Balkanlar'daki ve daha genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki tasavvuf ve tarikatları araştırmaktadır. 1993 yılında Paris EHESS'te doktora çalışmasını tamamlamış, CNRS'de 1994 yılında araştırmalarına başlamıştır. Arnavutluk'taki İslam, Tasavvuf ve tarikatlar üzerine çalışmaktadır. Osmanlı döneminin son yıllarındaki politik ve sosyal dönüşümler, diğer yandan Arnavutluk'ta din, güç ve devlet oluşumu sorunlarına, karşılaştırmalı olarak Türkiye'de tek parti dönemindeki dini çoğulculuk ve komünizm sonrası İslam üzerine çalışmalara yönelmiştir. Son yıllarda çalışmalarının konusu dini çoğulculuk, beşeri ağlar, hareketlilik ve devlet yapılanmaları üzerinedir. CNRS, College de France ve EHESS ortak olduğu CETOBaC'in³⁰⁷ 2008-2018 arasında

³⁰⁷ Centre d'Études Turques, Ottomanes, Balkaniques et Centrasiatiques; Türk, Osmanlı, Balkanlar ve Orta Asya çalışmaları Araştırma merkezidir.

üç yöneticinden biri olarak görev yapmıştır. CETOBaC'ta halen Marc Aymes yönetiminde çalışmalarını sürdürmektedir.

Eserleri:

Mystiques, État et Société: Les Halvetis dans l'Aire Balkanique de la Fin du XVe Siècle à Nos Jours, (Mistikler, Devlet ve Toplum: 15. Yüzyılın Sonundan Günümüze Kadar Balkan Bölgesinde Halvetiler).

Melâmis-Bayrâmis: Etudes sur Trois Mouvements Mystiques Musulmans, (Melâmiler-Bayrâmiler: Üç Mistik Müslüman Hareketi Üzerine Çalışmalar).

Religion et Nation Chez les Albanais: XIXe-XXe siècles, (Arnavutlar'da Din ve Millet: 19 - 20 yüzyıl).

Les Ottomans: Variations sur une Société d'Empire, (Osmanlılar: İmparatorluk Toplumu Üzerindeki Değişimler).

Kemalism: Transnational Politics in the Post-Ottoman World, (Kemalizm: Osmanlı Sonrası Dünyada Uluslararası Politika).

Penser, Agir et Vivre Dans l'Empire Ottoman et en Turquie: études réunies pour François Georgeon, (Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Düşünce, Hareketlilik ve Yaşam: François Georgeon için ortak çalışmalar).

Les Musulmans de l'Europe du Sud-Est: Des Empires Aux Etats Balkaniques, (Güneydoğu Avrupa'da Müslümanlar: Balkan Devletlerinde İmparatorluklar).

L'Albanie, Pays des Derviches: Les Ordres Mystiques Musulmans en Albanie à l'Epoque Post-Ottomane, 1912-1967, (Arnavutluk, Dervişler Ülkesi: Arnavutluk'ta Osmanlı Sonrası Dönemde Müslüman Mistik Tarikatlar, 1912-1967).

Le nouvel islam balkanique: les musulmans, acteurs du post-communisme 1990-2000, (Yeni Balkan İslamı: Müslümanlar, Komünizm Sonrası Aktörler 1990-2000).

Aux Origines du Nationalisme Albanais: La Naissance d'Une Nation Majoritairement Musulmane en Europe, (Arnavut Milliyetçiliğinin Kökenleri: Avrupa'da Müslüman Çoğunlukta Bir Milletin Doğuşu).

L'Autorité Religieuse et Ses Limites en Terres d'Islam: Approches Historiques et Anthropologiques, (İslam Ülkelerinde Dini Otorite ve Sınırları: Tarihsel ve Antropolojik Yaklaşımlar).

Islam in inter-war Europe, (Savaş Arası Avrupa'da İslam).

Europe's Balkan Muslims: A New History, (Avrupa'nın Balkan Müslümanları: Yeni Bir Tarih).

Conflicting Loyalties in the Balkans: The Great Powers, The Ottoman Empire and Nation-Building, (Balkanlar'da Çatışmaya Bağlı Sadakatler: Büyük Güçler, Osmanlı Devleti ve Ulus İnşası).

60. Michel Joris (1970-...)

Michel Joris 1970 yılında Brüksel'de doğmuş, Brüksel Üniversitesi ve Louvain Katolik Üniversitesi'nde psikoloji ve felsefe okumuştur. Hinduizme, ardından şamanizme ve son olarak da İslam'a ilgi duymuştur. Müslüman olduğu hakkında rivayetler olmasına rağmen, ismini değiştirmedeği ve herhangi bir beyanı olmadığı için Joris, tasavvuf konusunda çalışanlar bölümüne derc edilmiştir.

Eseri:

Nietzsche et le Soufisme: Proximités Gnostico-Hermetiques, Harmattan, 2006, (Nietzsche ve Tasavvuf: Hermetik ve Gnostik Yakınlaşmalar).

2.2. Bilinen Mühtediler

1. Isabelle Eberhardt (Si Mahmoud Saadi) (1877-1904)

Eberhardt, 17 Şubat 1877'da doğmuş, 21 Ekim 1904'da vefat etmiştir. İsviçre'de babasından eğitimden almıştır. Fotoğrafçı bir arkadaşının davetiyle Mayıs 1897'de annesiyle beraber Cezayir'e gitmiştir. Bu gezinin sonunda yine annesiyle beraber Müslüman olan Eberhardt, aynı yılın sonunda annesini ani bir hastalık sonucu kaybetmiştir. Müslüman olduğu için de Cezayir'deki Fransız yönetimi tarafından dışlanmıştır. Kadiriyye tarikatına intisabı Fransız yönetimi tarafından ajan olarak suçlanmasına sebep olmuş, suikasta maruz kalmış, Cezayir'den çıkartılmıştır. Slimane Ehnne isimde Cezayirli bir askerle evlendikten sonra

Cezayir'e dönebilmiştir. Eberhardt 1904'te, 27 yaşında, Aïn Séfra'daki bir sel baskınında hayatını kaybetmiştir.

Eserleri:

Dans l'Ombre Chaude de l'Islam, Paris, Fasquelle, 1906, (İslam'ın Sıcak Gölgesinde).

Notes de Route: Maroc-Algérie-Tunisie, Paris, Fasquelle, 1908, (Rota Notları: Fas-Cezayir-Tunus).

Au Pays des Sables, Bône, Algeria, Em. Thomas, 1914, (Kumların Ülkesinde).

Pages d'Islam, Paris, Fasquelle, 1920, (İslami Sayfalar).

Trimardeur, Paris, Fasquelle, 1922, (Serseri).

Mes Journaliers; Précédés de la Vie Tragique de la Bonne Nomade par René-Louis Doyon, Paris, La Connaissance, 1923, (René-Louis Doyon'un Trajik Yaşamı'ndan Önceki Günlüklerim).

Amara le Forçat; L'Anarchiste: Nouvelles Inédites, Abbeville, Frédéric Paillard, 1923, (Suçlu Amara; Anarşist: Yayımlanmamış Haberler).

Contes et Paysages, Paris, La Connaissance, 1925, (Masallar ve Manzaralar).

Yasmina et Autres Nouvelles Algériennes, Paris, Liana Levi, 1986, (Yasemin ve Diğer Yeni Cezayirliler).

Ecrits sur le Sable, Paris, Éditions Grasset, 1988, (Kum Üzerine Yazılar).

Rakhil: Roman Inédit, Paris, La Boîte à documents, 1990, (Rakhil: Basılmamış Eser).

Un Voyage Oriental: Sud Oranais, Paris, Le Livre de poche, 1991, (Oryantal Bir Yolculuk: Güney Oran).

Amours Nomades, Paris, Éditions Gallimard, 2003, (Göçebe Aşklar).

2. John Gustaf (İvan) Aguéli (Abdülhâdî) (1869-1917)

Aguéli, John Gustaf Ageli adıyla 24 Mayıs 1869'ta İsveç'te doğmuş, Müslüman olduktan sonra Abdülhâdî ismini almış, 1 Ekim 1917'de İspanya'da bir tren kazasında hayatını kaybetmiştir. Gümüş madenleriyle tanınan İsveç Sala'da babası veteriner olarak çalışan Aguéli,

Gotland ve Stokholm'de eğitim alırken dini mistizme ilgi duymaya başlamıştır. Rus İvan Sergeyeviç Turgenyev ve Fyodor Mihayloviç Dostoyevski'ye hayran olan Aguéli, 1890 yılında Paris'e gitmiştir. Émile Bernard'dan resim dersleri alan Aguéli, aynı yıl Londra'ya gitmiş ve burada Rus yazar Peter Alekseyeviç Kropotkin ile tanışmıştır. Ardından İsveç'te Anders Zorn ve Richard Bergh'den dersler almıştır. Kur'an-ı Kerim'in İsveç diline ilk çevirisini yapan kişidir. René Guénon ile La Gnose dergisini çıkarmış olan Aguéli Avrupa'da tasavvuf ve İbnü'l-Arabî konusunda uzmanlaşmıştır. Enrico Insabato ile beraber Mısır'da yayımlanan Il Convito dergisini yayınlamaya başlamış, Şaziliyye tarikatına intisab etmiştir.

Eserleri:

Le Traité de l'Unité: dit d'Ibn'Arabi, Paris, Editions de l'Echelle, 1977, (Seyrisülûk'un Sınıflandırılması, (İbnü'l-Arabî'nin Tevhid İncelemesi³⁰⁸).

Ecrits Pour La Gnose, Milano, Arché, 1988, (İrfan için Yazılar).

Les Catégories de l'Initiation, Etudes Traditionnelles, 1936, (Seyrüsülûk'un Sınıflandırılması).

3. René Guénon (Abdolvahid Yahya) (1886-1951)

15 Kasım 1886'da Fransa, Blois'da doğan olan Guénon 7 Ocak 1951'da, Kahire'de vefat etmiştir. Katolik bir ailenin ferdi olarak dini bir eğitim alan Guénon, matematik ve felsefe üzerine yoğunlaşmış, "Leibniz ve Sonsuz Küçüklerin Hesaplanması" adlı çalışması yüksek lisans tezini tamamlamıştır. Ancak Hocası Jacques Maritain'in 1921 yılında "Hindu Doktrinlerin İncelenmesine Genel Bakış" başlıklı doktora tezini kabul etmemesi üzerine akademik çalışma hayatını yarıda bırakmıştır. Arapça, Yunanca, İbrânîce, Sanskritçe, Latince, İngilizce, İtalyanca, Almanca, İspanyolca, Lehçe ve Rusça öğrenen Guénon, 1912 senesinde ihtida etmiş ve Mısır'a taşınarak Şaziliyye şeyhi Abdurrahman Eliş El-Kebir'e intisap etmiştir. Vefatından sonra kendisinden etkilenenler Guénon ekolünü oluşturmaktadır. Eserleri Avrupa'da çok sayıda insanı etkileyerek, İslamiyeti seçmelerine vesile olmuştur. Çok sayıda eseri Türkçeye tercüme edilmiştir.

³⁰⁸ Mustafa Tahrallı bu eserin Evhadüddin-i Belyani'ye (ö.686/1287) ait olduğunu Michel Ali Chodkiewicz'e atıfta bulunarak belirtmiştir: "Mustafa Tahrallı, *Çağ ve Hakikat René Guénon'dan Seçme Makaleler ve Yorumlar*, Kubbealtı yayınları, İstanbul, 2018, s. 78."

Eserleri:

L'Introduction Générale à L'Étude des Doctrines Hindoues, Éditions Trédaniel, 1921, (Hindu Doktrinlerin İncelenmesine Genel Bakış).

Le Théosophisme, Histoire d'une Pseudo-Religion, 1921, Éditions Traditionnelles (Teozofizm, Bir Sahte Dinin Tarihi).

L'Erreur Spirite, 1923, Éditions Traditionnelles, (Ruhçu Yanılgı).

Orient et Occident, 1924, Éditions Trédaniel, (Doğu ve Batı).

L'Homme et Son Devenir selon le Vêdânta, Paris, 1925, Éditions Traditionnelles (Vedanta'ya Göre İnsan ve Geleceği).

L'Ésotérisme de Dante, Paris, 1925, Éditions Gallimard, (Dante'ye göre Ezoterizm"dir.

La Crise du Monde Moderne, Paris, 1927, Éditions Gallimard, (Modern Dünyanın Bunalımı).

Le Roi du Monde, Paris, 1927, Éditions Gallimard, (Dünyanın Sultanı).

Le Symbolisme de la Croix, Paris, 1931, Éditions Trédaniel, (Haç Sembolizmi).

Les États Multiples de l'Être, Paris, 1932, Éditions Trédaniel, (Varlık Mertebeleri).

Saint Bernard, Paris, 1929, Éditions Traditionnelles, (Aziz Bernard).

Autorité Spirituel et Pouvoir Temporel, Paris, 1939, Éditions Trédaniel, (Manevi Otorite ve Siyasi İktidar).

La Métaphysique Orientale, Paris, 1939, Éditions Traditionnelles, (Doğu Metafiziği).

Le Règne de la Quantité et les Signes des Temps, Paris, 1945, Éditions Gallimard (Niceliğin Hâkimiyeti ve Ahir Zaman Alametleri).

Les Principes du Calcul Infinitésimal, Paris, 1946, Éditions Gallimard, (Sonsuz Küçüklerin Hesaplanması).

La Grande Triade, Paris, 1946, Éditions Gallimard, (Büyük Üçlü).

Initiation et Réalisation Spirituelle, Paris, 1952, Éditions Traditionnelles, (Tasavvuf ve Seyrisülük).

Aperçus sur l'Ésotérisme Chrétien, Paris, 1954, Éditions Traditionnelles, (Hristiyan Ezoterizmine Toplu Bir Bakış).

Symboles Fondamentaux de la Science Sacrée, Paris, 1962, Éditions Gallimard, (Mukaddes İlmin Temel Sembolleri).

Études sur la Franc-Maçonnerie et le Compagnonnage, Paris, 1964/1965, Éditions Traditionnelles, (Masonluk ve Örgütlenme).

Études sur l'Hinduisme, Paris, 1967, Éditions Traditionnelles (Hinduizm İncelemeleri).

Formes Traditionnelles et Cycles Cosmiques, Paris, 1970, Éditions Gallimard, (An'ane Şekilleri ve Kozmik Devirler).

Comptes Rendus, Paris, 1986, Éditions Gallimard, (Kitap ve Makale Tenkitleri).

Aperçus sur l'Ésotérisme Islamique et le Taoisme, Paris, 1973, Éditions Gallimard, (İslam Tasavvufu ve Taoizme Toplu Bir Bakış).

Mélanges, Paris, 1976, Éditions Gallimard, (Derlemeler).

4. Moïse Timothée Buret (El-Hâj Abd-ar-Rahmâne Buret) (el-Hadj Abderrahmane) (1882-1960)

1882 yılında Sarrigné, Maine-et-Loire, Fransa'da doğmuş olan Buret, 1882'de Rabat, Fas'ta vefat etmiştir. 1883 yılında öğretmen olan babasının görevi dolayısıyla Cezayir'de görev yapması nedeniyle burada yaşamış, babasının 1898'de Müslüman olmasıyla Arapça ve İslam'la ilgilenmiştir. Kendisi de 1909'da ihtida etmiştir. Fas Yüksek Öğretim Enstitüsü'nün (IHEM Institut des Hautes Etudes Marocains) Arapça öğretmiştir. 1931 ve 1947 yılları arasında Hespéris dergisinde makaleleri yayımlanmış, Arapça dil kuralları üzerine kitabı vardır.

Eserleri:

Sidī Qaddūr el-'Alamī Notes Biographiques, 1938, (Sidi Kadir El-'Alamî: Biyografik Notlar).

Collection Soufisme, 1951, (Tasavvuf Serisi) eserlerinin editörlüğü yapmıştır.

Cours Gradué d'Arabe Marocain: Grammaire, Prononciation, Vocabulaire, Exercices, Casablanca, Farairre, 1952, (Kademeli Fas Arapçası).

Hikam Paroles de Sagesse, Ibn-Ata-Allâh Al-Iskandarî, Milano, 1999, Arché, (Ataullah İskenderi'nin Hikmetli Sözleri).

5. Michel Vâlsan (Mihai Vâlsan)(Mustafa Vâlsan) (1907-1974)

1907'de Brăila, Romanya'da doğmuş olan Michel Valsan, 26 Kasım 1974'de Antony, Fransa'da vefat etmiştir. 1948-1974 yılları arasında Études Traditionnelles'de yazılar yazmıştır. Frithjof Schuon ile irtibatlı olmakla beraber görüşleri daha çok René Guénon'a yakındır. Abdürrezzâk el-Kâşânî ve İbnü'l-Arabî'nin eserlerini Fransızca'ya çevirmiştir. Müslüman olan Vâlsan, Şaziliyye tarikatı müntesibi olmaktan öte, Şeyh Mustafa Abdülaziz olarak tanınmış ve dersler vermiştir.

Eserleri:

Le Livre de l'Extinction dans la Contemplation, Suite et fin: Kitâbu-l-fanâ'i fi-l-muchâhadah, Paris, 1961, Etudes traditionnelles, (Tefekkürde Tükenme Kitabı: Kitâbü'l-Fenâ' fi'l-müşâhede).

Symboles Fondamentaux de la Science Sacrée, başlığıyla René Guénon tarafından yazılan ve 1962 yılında yayımlanan eserin editörlüğünü yapmıştır. Eserin Türkçe karşılığı "Mukaddes İlmin Temel Sembolleri"dir.

La Niche des Lumières: Mişkât al-anwâr: 101 saintes paroles prophétiques, Paris, 1983, Les éditions de l'œuvre, (Nurlar Feneri: Mişkâtü'l-envâr: 101 Kudsi Hadis).

Le Livre de l'Extinction dans la Contemplation = Kitâbu-l-Fanâ'i fî-l-Mushâhada, Paris, 1984, Les éditions de l'œuvre, (Tefekkürde Tükenme Kitabı: Kitâbü'l-Fenâ' fi'l-müşâhede).

L'Islam et la Fonction de René Guénon: Recueil Posthume, Paris, 1984, Les éditions de l'œuvre, (İslam ve René Guénon'un Görevi: Vefatından sonraki Derleme).

Le Livre d'Enseignement par les Formules Indicatives des Gens Inspirés, Paris, 1985, Les éditions de l'œuvre, (İlham Verici Kişilerin Öğretici Formülleriyle Eğitim Kitabı).

La Parure des Abdâl: Hilyatu-l-Abdâl, Paris'te, 1992, Les éditions de l'œuvre, (Abdalların Ziyneti).

Les Interprétations Esotériques du Coran: Les Clefs, la Fâtihah et les Lettres Isolées, Paris, 2009, Koutoubia, (Kur'an-ı Kerim'in Ezoterik Yorumları: Anahtarlar, Fatiha ve Münzevi Harfleri).

6. Titus Burckhardt (Sidi İbrahim İzzeddîn) (1908-1984)

Titus Burckhardt 24 Ekim 1908'de Floransa, İtalya'da doğmuş, 15 Ocak 1984'de Lozan, İsviçre'de vefat etmiştir. Babası sanat tarihçisi olup, Alman kökenli bir aileden gelmektedir. Protestan olan Titus, İslam'ı merak ederek Fas'a gitmiştir. 1934'te İslamiyeti seçen Burckhardt, Şâzeliyye tarikatının Derkâviyye koluna intisap etmiş, İbrahim İzzeddîn ismini almıştır. Arapça öğrenmiş, Karaviyyîn Medresesi'nde yapılan İhyâ'u 'ulûmi'd-dîn derslerine katılmıştır. Fransızca yazmış olduğu seksenbir eseri vardır.

Bir Kısım Eserleri:

Du Soufisme, Introduction au Langage Doctrinal Du Soufisme, Limoges, 1951, A. Bontemps, Cezayir, 1951, Messerschmitt, (Tasavvuftan, Tasavvuf Doktrinal Diline Giriş).

Abd al-Karîm al Jîlî. De l'Homme Universel, Lyon, 1952, P.Derain, Cezayir, 1953, Messerschmitt, (Abdülkerîm el-Cîlî, Evrensel İnsan).

Introduction aux Doctrines Esotériques de l'Islam, Lyon, 1955, P.Derain, Paris, 1969, Dervy-Livres, (İslam Tasavvuf Doktrinine Giriş).

La Sagesse des Prophètes, Paris, 1955, Albin Michel, (Hz. Peygamberlerin Hikmeti).

Principes et Méthodes de l'Art Sacré, Lyon, 1958, Derain, (Sır Sanatının Metod ve Prensipleri).

Clef Spirituelle de L'Astrologie Musulmane, Paris, 1950, Les Éditions Traditionnelles, Milano, 1964, Archè, (Müslüman Astrolojinin Manevi Anahtarı).

Letters Of a Sufi Master, Londra, 1973, Perennial books, (Bir Tasavvuf Mürşidinin Mektupları).

L'Alchimie, Science et Sagesse, İsviçre Basle, 1974, Kremer, (Simya, Kâinatın Bilimi, Ruhun Bilimi).

De l'Homme Universel, Paris, 1975, (Evrensel İnsan). Abdülkerîm el-Cîlî'nin el-İnsânü'l-kâmil eserini özetleyerek, inceleme yazısıyla beraber Fransızca neşretmiştir.

Alchimie, Milano, 1979, Archè, (Simya).

L'Art de l'Islam, Paris, 1985, Sindbad, (İslâm Sanatı).

La Civilización Hispano-Arabe, Madrid, 1992, Alianza, (İspanyol-Arap Medeniyeti).

7. Frithjof Schuon (Îsâ Ahmed Nûreddîn) (1907-1998)

Frithjof Schuon 18 Haziran 1907'de Basel, İsviçre'de doğmuş, 5 Mayıs 1998'de Bloomington, Indiana, ABD'de vefat etmiştir. Alman bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş, ilköğrenimini Almanca görmüştür. Babası vefat edince annesi Fransa Mulhouse'a taşınmış, eğitimini Fransızca sürdürmüştür. Okuldaki derslerin sıradanlığı nedeniyle okulu bırakmıştır. Felsefe ve Doğu metafiziğine ilgi duyan Schuon, René Guenon'dan etkilenmiştir. 1932 yılında tekstil tasarımcısı olarak çalışırken işini kaybedince Paris'ten ayrılarak, Cezayir'e yerleşmiştir. Burada İslamiyeti seçerek Îsâ Ahmed Nûreddîn ismini almış, Şeyh Ahmed el-Alawi'ye intisabı sonrası hilafet icazeti verilmiştir. İkinci dünya Savaşı çıkınca Fransız ordusunda askere alınmış, Almanlara esir düşünce, ailesinin Alman kökenli olması nedeniyle Almanlar lehine savaşımaya zorlanmıştır. Ardından İsviçre'ye kaçarak, yaklaşık kırk yıl Lozan'da ikamet etmiştir. Kitaplarının birçoğunu burada, Fransızca yazmıştır.

Eserleri:

De Quelques Aspects de l'Islam, Paris, 1935, Chacornac, (Bazı Yönleriyle İslam).

De l'Unité Transcendante des Religions, Paris, 1948, 1958, 1979, 2000, Gallimard (Dinlerin Aşkın Birliğinden).

L'Oeil du Cœur, Paris, 1950, Gallimard, 1974, Dervy-Livres, 1995, L'Âge d'Homme (Kalp Gözü).

Perspectives Spirituelles et Faits Humains, Paris, 1953, Cahiers du Sud, 1974, Maisonneuve & Larose, (Manevi Perspektifler ve İnsan Gerçekleri).

Sentiers de Gnose Paris, 1957, La Colombe, 1987, 1996, La Place Royale, (Marifet Rotaları).

Castes et Races, Paris, 1957, Derain, 1979, Arch , (Kastlar ve Irklar).

Les Stations de la Sagesse, Paris, 1958, Buchet/Chastel-Corr a, 1992, Maisonneuve & Larose, (Bilgelik İstasyonları).

Images de l'Esprit, Paris, 1961, Flammarion, 1982, Le Courrier du Livre, (Ruhun G r nt leri).

Comprendre l'Islam, Paris, 1961, Gallimard, 1976, Seuil, (İslam'ı Anlamak).

Regards sur les Mondes Anciens, Paris, 1961,  ditions Traditionnelles, Amerika Virginia, 1997, Nataraj, (Eski D nyalara Bakış).

Logique et Transcendance, Paris, 1970,  ditions Traditionnelles, 2007, Fransa Cabris, Sulliver, (Mantık ve Aşkılık).

Forme et Substance dans les Religions, Paris, 1975, Dervy-Livres, (Dinlerde Bi im ve Madde).

L' sot risme Comme Principe et Comme Voie, Paris, 1978, Dervy-Livres, 1997, Dervy, ( lke ve Yol Olarak Ezoterizm).

Le Soufisme, Voile et Quintessence, Paris, 1980, Dervy-Livres, 1997, Dervy, (Tasavvuf, Yol ve Titizlik).

Christianisme/Islam: Visions d'Oecum nisme Esot rique, Paris, 1981, Arch , (Hristiyanlık/İslam: Ezoterik Ek menizm Vizyonu).

Du Divin   l'Humain, Paris, 1981 ve 1993, Le Courrier du Livre, ( lahi Olandan İnsana).

Sur Les Traces De La Religion Pérenne, Paris, 1982, Le Courrier du Livre, (Asırlık Dinin İzinde).

Approches du Phénomène Religieux, Paris, 1984 ve 1993, Le Courrier du Livre, (Dini Olguya Yaklaşımlar).

Résumé de Métaphysique Intégrale, Paris, 1985 ve 2000, Le Courrier du Livre, (Kapsamlı Metafizik  zeti).

Avoir un Centre, Paris, 1988, Maisonneuve & Larose, (Bir Merkeze Sahip Olmak).

Racines de la Condition Humaine, Paris, 1990, La Table Ronde, (İnsan Halinin Kökleri).

Les Perles du Pelerin, Paris, 1991, Seuil, (Haccın İncileri).

Le Jeu des Masques, Paris, 1992, L'Âge d'Homme, (Maske Oyunu).

La Transfiguration de l'Homme, Paris, 1995, L'Âge d'Homme, (İnsanın Başkalaşimleri).

8. Vincent-Mansour Monteil (1913-2005)

Vincent Mansour Monteil, 27 Mayıs 1913'da Bellac, Fransa'da doğmuş, 27 Şubat 2005'te Paris'te vefat etmiştir. Oryantalizme ilgi duyan Babası, Afrika'da sömürgeleştirme esnasında görev almıştır. Saint Cyr Askerî Okulu'ndan mezun olmuş ve Louis Massignon'la 1938'de tanışmıştır. Subay olarak Fas'ta göreve başlamış, 1943'te Birleşmiş Milletler görevlisi olarak Tunus'a ve 1948'de Filistin topraklarında kurulmakta olan İsrail Devleti'nin Araplar'la yaptığı savaş ortamında Kudüs'e gönderilmiştir. 1950-1952 arasında Tahran ve Trablusgarb'ta ateşelik yapmıştır. 1954'te Cezayir'de Müslümanlara yapılan haksızlıklara karşı mücadele etmiş, talepleri kabul edilmeyince istifa etmiştir. Jacques Berque'in yerine Lübnan'da Arapça Öğretim Merkezi müdürü olmuş, 1959-1968 yıllarında Dakar'a geçerek Şeyh Anta Diop Üniversitesi'nde Edebiyat ve İnsan Bilimleri Fakültesi'nin Arap Dili Bölümü'nde ve Dakar'daki Siyah Afrika Fransız Enstitüsü'nün İslâm Bölümü'nde görev yapmıştır. Uzakdoğuya olan merakı sonucunda 1969-1971 yıllarında Endonezya, Cakarta'da Fransız Büyükelçiliği Kültür Müşaviri olarak görev yapmış, 1973'te Paris'e dönmüştür. 1977'de ihtida etmiş ve Mansour ismini almıştır.

Eserleri:

Essai sur l'islam en URSS, Paris, 1953 yılında Geuthner, (SSCB'de İslam'a Dair Yazılar).

Les Officiers Paris, 1958, Le Seuil, (Memurlar).

L'Arabe moderne, Paris, 1960, Klincksieck, (Modern Arapça).

Anthologie Bilingue de la Littérature Arabe Contemporaine, Beyrut, 1961, Imprimerie catholique (Katolik Basımevi), (Çağdaş Arap Edebiyatının İki Dilli Antolojisi).

L'Islam, Paris, 1963, Bloud & Gay, Dünya Dinleri, (İslam).

Les Arabes, Paris, 1964, Presses universitaires de France, (Araplar).

Les Tribus du Fârs et la Sédentarisation des Nomades, Paris, 1966, Mouton, (Uzak Kabileler ve Göçebelerin Yerleşimi).

Indonésie, Paris, 1970, Horizons de France, 1972, Seuil, (Endonezya).

L'Islam Noir, Paris, 1971, Seuil, (Siyah İslam).

Iran, Paris, 1972, Seuil, (İran).

Dossier Secret sur Israël: Le Terrorisme, Paris, 1978, Guy Authier, (İsrail Gizli Dosyası: Terörizm).

L'Islam Noir: Une religion à la Conquête de l'Afrique, Paris, 1980, Seuil, (Siyah İslam: Afrika'yı Fethetmek İçin Bir Din).

Les Musulmans Soviétiques, Paris, 1982, Seuil, (Sovyet Müslümanları).

Lawrence d'Arabie: Le Lévrier Fatal, Paris, 1987, Hachette, (Arabistanlı Lawrence: Ölümcül Tazı).

Louis Massignon: 1883-1962: Le Linceul de Feu, Paris, 1987, Vegapress, (Louis Massignon: 1883-1962: Ateşin Örtüsü).

La Pensée Arabe, Paris 1987, Seghers, (Arap Düşüncesi).

Louis Massignon, Parole Donnée, Paris, 1983, Éditions du Seuil, (Louis Massignon, Verilen Söz).

Aux Cinq Couleurs de l'Islam, Paris, 1989, Maisonneuve et Larose, (İslam'ın Beş Renginde).

Le Prêt-À-Penser au Tribunal de l'Histoire Dans Intolérable Intolérance, 1981, Paris, Éditions de la Différence, (Hoşgörüsüz Hoşgörüsüzlük'te Düşünmeye Hazır Tarih Mahkemesi).

Hāfez (1325-1390), l'Amour, l'Amant, l'Aimé: Cent Ballades Du "Divân", Choiesies, Paris, 1989, Sindbad, (Hafız. Seven, Sevilen, Sevgi: Seçilen Divan'ın Yüz Şiiri).

Bīrūnī, Muḥammad ibn Aḥmad Abū al-Rayḥān al- (973-1050), Le livre de l'Inde, extraits choisis, Arles, 1996, Sindbad-Actes Sud, (Biruni, Hindistan Kitabı, Seçilmiş Alıntılar).

Discours sur l'Histoire Universelle (Al-Muqaddima) Ibn Khaldoun, 'Abd al-Raḥmân ibn Muḥammad (1332-1406), Arles, 1997, Actes Sud, (Evrensel Tarih Üzerine Konuşmalar).

L'Épître du Pardon (Risālat al-ḡufrān), Abū al-'Alā' al-Ma'arrī, Aḥmad ibn 'Abd Allāh (973-1057), Paris, 1984, Gallimard, (Bağışlama Anlaşması).

9. Eva (Lamacque) de Vitray Meyerovitch (Havva) (1909-1999)

Eva (Lamacque) de Vitray, 5 Kasım 1909'da Boulogne-Sur-Seine, Fransa'da doğmuş, 24 Temmuz 1999'da Paris'te vefat etmiştir. Katolik bir aileden dünyaya gelen Eva de Vitray, Yunanca ve Latince öğrenmiştir. Üniversitede hukuk bölümünü okuduktan sonra felsefe bölümünde doktorasını tamamlamıştır. Edebiyat, felsefe ve tasavvuf konuları üzerinde yoğunlaşmış, Muhammet İkbâl ve Mevlana'nın eserlerini tercüme etmiştir. Vefatının ardından naaşı Konya'ya getirilmiştir.

Eserleri:

Thèmes Mystiques dans l'Oeuvre de Djalâl ud-Dîn Rûmî, başlığıyla yazdığı tez çalışması Edebiyat Fakültesinde 1968 yılında kabul edilmiş olup, Türkçe karşılığı Mevlana Celaleddin-i Rûmî'nin Eserlerinde Mistik Temalardır.

Mystique et Poésie en Islam, Paris, 1972 ve 1982, Desclée de Brouwer, (İslam'da Tasavvuf ve Şiir).

Anthologie du Soufisme, Paris, 1978, Sindbad, 1986, Albin Michel, (Tasavvuf Antolojisi), İtalyanca'ya çevrilmiştir.

Les Chemins de la Lumière: 75 Contes Soufis, Paris, 1982, Retz, (Nur Yolları: 75 Tasavvuf Hikâyesi).

L'Image de l'Homme dans le Christianisme et l'Islam, Jean-Yves Leloup ve André Borrelly ile müşterek, Paris, 1984, Ouvert, (Hristiyanlık ve İslam'da İnsan İmgesi).

Konya ou la Danse Cosmique, Paris, 1987, Laffont, (Konya veya Kozmik Raks).

La Mecque: Ville Sainte de l'Islam, Paris, 1987, Laffont, (Mekke: İslam'ın Kutsal Şehri). Türkçe, Almanca ve İtalyanca dillerine çevrilmiştir.

Le Chant du Soleil, Paris, 1993 La Table Ronde (*Şems'in Şarkısı*). Türkçe ve İspanyolca dillerine çevrilmiştir.

Islam, l'autre Visage, Paris, 1995, Albin Michel, (*İslam'ın Güler Yüzü*). Türkçe, İspanyolca ve İngilizce dillerine çevrilmiştir.

Le Chant de Rûmî, Paris, 1997, La Table Ronde, (Rûmî'nin Şarkısı).

Jésus dans la Tradition Soufie, Paris, 1998 ve 2004, Ouvert (*Tasavvuf Geleneğinde (Hz.)İsa*). Faouzi Skali ile müşterek yazdığı eseri Türkçe, İspanyolca ve Katalan dillerine çevrilmiştir.

La Prière en Islam, Paris, 1998 ve 2003, Albin Michel, (*İslam'da Duadır*). Türkçe ve İtalyanca dillerine çevrilmiştir.

Rûmî et le Soufisme, Paris, 1997 ve 2005, Seuil, (*Rûmî ve Tasavvuf*). Türkçe, İngilizce, Romence, Portekizce, Boşnakça ve Çek dillerine çevrilmiştir.

Universalité de l'islam, Paris, 2014, Albin Michel, (İslam'ın Evrenselliği).

Tercümeleri:

Reconstruire la Pensée Religieuse de l'Islam, de Muhammad Iqbal, Paris, 1955, Adrien-Maisonneuve, (İslam Dini Düşüncesini Yeniden İnşa Etmek).

Message de l'Orient, de Muhammad Iqbal, Paris, 1956, Belles Lettres, (Doğu'dan Mesaj). Mohammed Achena ile müşterek tercümedir.

Le Livre de l'Eternité, de Muhammad Iqbal, Paris, 1962, Albin Michel (Sonsuzluk Kitabı). Mohammed Achena ile müşterek tercümedir.

Inde, Islam, Israël, R. Zaehner, Paris, 1965, Desclée de Brouwer, (Hindistan, İslam, İsrail).

Simone Weil: Esquisse d'Un Portrait, R. Rees, Paris, 1968, Buchet-Chastel, (Simone Weil: Bir Portre Eskiz).

Odes Mystiques, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Mevlana, Paris, 1973, Klincksieck, 2003, Points Sagesses, (Mistik Kasideler).

L'Hindouisme, R. Zaehner, Paris, 1974, Desclée de Brouwer, (Hinduizm).

Le Livre du Dedans, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Paris, 1975, Sindbad, 1982, 1997, Albin Michel, (Batin Kitabı). İtalyanca ile İspanyolcaya da çevrilmiştir.

Maître et Disciple, de Sultan Valad, Paris, 1982, Sindbad, (Mürşid ve Mürid).

Lettres, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Paris, 1990, Jacqueline Renard, (Mektubat).

Mathnawî, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Paris, 1990, Rocher, (Mevlana Celaladdin Rumi'nin Mesnevisi). Jamshid Murtazavi ile müşterek tercüme eseridir.

La Parole Secrète, de Sultan Valad, Paris, 1988, Rocher, (Gizli Kelime). Jamshid Murtazavi ile müşterek tercüme eseridir.

Les Quatrains de Rûmi, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Paris, 2000, Albin Michel, (Mevlana Celaladdin Rumi'nin Rubailer). Jamshid Murtazavi ile müşterek tercüme eseridir.

La Roseaie du Mystère, Mahmud Shabestari, Paris, 1991, Sindbad, (Gizemin Gül Bahçesi).

La Métaphysique en Perse, Muhammed İkbâl, Paris, 1980, Sindbad, (Fars Metafiziği).

Mystique Sacrée et Mystique Profane, R. Zaehner, Paris, 1983, Rocher, (Kutsal ve Kutsal Olmayan Mistik).

Rubaiy'at, de Djalâl ad-Dîn Rûmî, Paris, 1993 ve 2003, Adrien-Maisonnette, (Rubailer). Jamshid Murtazavi ile müşterek tercüme eseridir.

Les Secrets du Soi, Muhammed İkbâl, (Paris, 2000, Albin Michel, Benliğin Sırları).

10. Roger Garaudy (1913-2012)

Roger Garaudy 17 Temmuz 1913'de Marsilya'da doğmuş, 13 Haziran 2012'de vefat etmiş bir Fransız filozoftur. Müslümanlığı öncesi komünist ideolojiyi benimsemiş olan Garaudy, 1982'de din olarak İslâm'ı seçmiştir. Bu tercihinde tasavvufun önemli rol oynadığı ifade etmektedir.³⁰⁹ Altı milyon Yahudi'nin ölümünün bir efsane olduğunu iddia ettiği için Fransız yasaları uyarınca 1998'de mahkûm edilmiş ve para cezasına çarptırılmıştır.

Tasavvufun Müslüman imanının bir boyutu, İslâm'ın iç boyutu ve deruni cephesi olduğunu ifade ederek, tasavvufun Kur'an kaynaklı olduğunu belirtmiştir.³¹⁰ Ayrıca İslâm'ın gerekli bir boyutu olduğunu, tasavvufun, İslâm'ın Kur'an'ın tüm bölümlerinde görünen ruhu,

³⁰⁹ Didier Gauvin, *Un Intellectuel Communiste Illégitime: Roger Garaudy*. Science Politique, Université Grenoble Alpes, 2018.

³¹⁰ Ahmet Rüstemoğlu, *İslam ve İnsanlığın Geleceği*, Altınoluk Dergisi, 1990 - Haziran, Sayı: 52, Sayfa: 34.

yaşamını ve olduran özelliğini sürekli keşfetmesi için zorunlu olduğunu ifade etmiştir. Tasavvufun İslâm'ın daima canlı, hazmedilmiş ve sürdürülebilir bir din olarak gerekli olduğunu savunmuştur.³¹¹

Eserleri:

Contribution Historique de la Civilisation Arabe, Cezayir, 1946, Éditions Liberté (Arap Medeniyetinin Tarihsel Katkısı),

De l'Anathème au Dialogue, Paris, 1965, Plon, (Lanetlemeden Diyaloga).

Toute la Vérité, Paris, 1970, Grasset, (Bütün Gerçek).

Reconquête de l'Espoir, Paris, 1971, Grasset, (Geri Umut).

L'Alternative, Paris, 1972, Robert Laffont, (Alternatif).

Danser sa Vie, Paris, 1973, Le Seuil, (Hayatla Raks).

60 Oeuvres Qui Annoncèrent le Futur, Cenevre, 1974, Skira, (Geleceği Duyuran Atmış Eser).

Parole d'Homme, Paris, 1975, Robert Laffont, (İnsan Sözü).

Le Projet Espérance, Paris, 1976, Robert Laffont, (Umut Projesi).

Karl Marx: Evolution of his Thought, Paris, 1977, Praeger, (Karl Marx: Düşüncesinin Evrimi).

Pour un Dialogue des Civilisations, Paris, 1977, Denoël, (Medeniyetler Diyalogu İçin).

Appel aux Vivants, Paris, 1979, Le Seuil, (Yaşayanlara Çağrı). 1980 yılında “Deux Magots Ödülü”nü almıştır.

Promesses de l'Islam, Paris, 1981, Le Seuil, (İslam'ın Vaadi).

Biographie du XXe siècle, Paris, 1985, Tougui, (20. yüzyıl Biyografyası).

Mosquée, Miroir de l'Islam, Paris, 1985, Editions du Jaguar, (Camii, İslam'ın Aynası).

Pour un Islam du XXe Siècle, Paris, 1985, Tougui, (20. yüzyıl İslam'ı İçin).

³¹¹ Roger Garaudy, *İslâm ve İnsanlığın Geleceği*, Ter: Cemal Aydın. Pınar Yayınları, İstanbul, 1990, Sayfa: 44.

11. Jean-Louis Michon (Ali Abdal-Khâliq) (1924-2013)

Jean-Louis Michon, 13 Nisan 1924'de Fransa Nancy'de doğmuş, 22 Şubat 2013, İsviçre Cenevre'de vefat etmiştir. Hukuk ve İngiliz Edebiyatı okuduktan sonra Siyasal Bilgiler okuyabilmek için Paris'e taşınmıştır. Guénon'dan etkilenen Michon, inisiyatik bir yola girmek istemiştir. Michon'un Hinduizm, Budizm ve Zen Budizmini araştırmış, Japonya'ya gitmek istemiştir. Ancak o yıllarda Japonya ile Fransa savaş halindedir. Japonya'ya gönderilecek paraşüt birliğine girebilmek için orduya başvurmuştur. Dört aylık eğitimin ardından Japonya'ya gitmeye az bir süre kala, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombaları nedeniyle Japonya teslim olmuştur. Tekrar okuluna dönen Michon, Şeyh Ahmed al-Alawi yazılarını okuyarak Michel Valsan ile tanışmıştır. Ardından ihtida ederek Ali Abd al-Khâliq adını almıştır. Bir süre Suriye'de İngilizce öğretmeni olarak ve sonrasında Birleşmiş Milletler için çalıştıktan sonra Lozan'a taşınmış, Frithjof Schuon ile temasa geçmiştir. Cenevre'de Dünya Sağlık Örgütü için çalışırken Sorbonne'da doktorasını tamamlamıştır. Şeyh Ahmad Ibn 'Ajibah al-Hasanî'nin hayatı (1747–1809) üzerine ve Tasavvuf Terimleri Sözlüğü çalışmaları vardır.

Eserleri :

L'Autobiographie, Fahrassa, du Soufi Marocain Ahmad Ibn 'Agiba, Leiden, 1969, E.J. Brill (Fas'lı Sufi Ahmad Ibn Agiba'nın Otobiyografisi).

Le Soufi Marocain Ahmad ibn 'Ajība (1746-1809) et son Mi'rāj; Glossaire de la Mystique Musulmane, Paris, 1973, J. Vrin, (Faslı Sufi Ahmad Ibn Ajibah el-Hasani ve Miracı; Tasavvuf Sözlüğü).

Le Shaykh Muḥammad al-Hāshimī et son Commentaire de L'Echiquier des Gnostiques (Sharh Shaṭranj al-ʿārifīn): Un Diagramme des Etapes et Dangers de l'Itinéraire Initiatique Attribué au Shaykh Al-Akbar Muḥyī al-dīn Ibn al-ʿArabī, Paris, 1998, Arché, (Şeyh Muhammed el-Haşimi ve Marifet Üzerine Yorumlar: Tasavvuf Yolunun Aşamaları ve Tehlikeleri).

L'Ermite de Duqqi: René Guénon en Marge des Milieux Francophones Egyptiens, 2001, Paris, Diffusion Edidit, Milano'da Archè, (Dukki'de (Mısır) Bir Münzevi: Mısır Fransızca Konuşanlar Arasında René Guénon). Xavier Accart; Daniel Lançon; Nadjm oud-Dine Bammate ile müşterek yazmıştır.

Le Prophète Muhammad: Sa Vie d'Après les Sources les Plus Anciennes, Paris, 2002, Seuil (Peygamber Hz. Muhammed: En Eski Kaynaklardan Hayatı). Martin Lings ile müşterek yazmıştır.

Sufism: Love & Wisdom, Hindistan Bloomington, 2006, World Wisdom, (Aşk ve Hikmet Yolu Tasavvuf). Roger Gaetani ile müşterek yazmıştır. Nurullah Koltas tarafından çevrilmiştir.

Introduction to Traditional Islam illustrated: Foundations, Art and Spirituality, Hindistan Bloomington, 2008, World Wisdom, (Geleneksel İslam'a Giriş: Eserler, Sanat ve Maneviyat). Roger Gaetani ile müşterek yazmıştır.

Art of Islam: Language and Meaning, Paris ve Beyrut'ta, 2010, Albouraq, (İslâm Sanatı: Dil ve Anlam). Titus Burckhardt ve Seyyed Hossein Nasr ile müşterek yazmıştır.

L'Ascension du Regard vers les Réalités du Soufisme, Paris ve Beyrut, 2010, Albouraq (Bakışların Tasavvuf Gerçeklerine Doğru Yükselişi).

12. Maurice Gloton (1926-2017)

Maurice Gloton 18 Ekim 1926 yılında Paris'te doğmuş, 28 Ocak 2017'de vefat etmiştir. Lisans eğitimini İşletme üzerine tamamladıktan sonra arapça bilgisini geliştirmiştir. 1950 yılında ihtida ettikten sonra Hac'ca gitmiştir. Hayatını tasavvufa ve tanınmış velilerin hayatını derslerde, televizyon kanallarında anlatmaya adanmıştır.

Eserleri:

Traité sur le Nom Allah, Ibn 'Atâ 'Allâh, Paris, 1981, Les Deux Océans, (Allah Adına Antlaşma, İbn Atâullah).

L'Arbre du Monde, 1982, Les Deux Océans, (Dünya Ağacı, İbnü'l-Arabî).

Traité sur les Noms Divins Fakr al-Dîn ar-Râzî, 1986, Dervy-Livres, (İlahi İsimler Üzerine İnceleme, Fahreddin er-Râzî).

Le Traité de l'Amour, Ibn Arabi, 1986 ve 1992, Albin Michel, (Aşkın Tezi, İbnü'l-Arabî).

Les Secrets du Jeûne et du Pèlerinage, Al-Ghazâlî, 1993, Lyon, Tawhid, (Oruç ve Hacların sırları, Gazâlî).

L'Interprète des Désirs, Ibn Arabi, 1996, Albin Michel, (Muradın Tercümanı, İbn 'Arabî).

Le Livre des Définitions, al-Jurjânî, Tahran, 1994, Presses universitaires d'Iran, (Tanımlar Kitabı, el-Cürcânî).

La Production des Cercles, Ibn Arabi, 1996, Éclat, (Halkaların Oluşumu, İbnü'l-Arabî).

Jésus, le Fils de Marie dans le Qur'an, 2006, Albouraq, (Kuran'da Meryem Oğlu Hz. İsa).

Le Coran: Parole de Dieu, 2007, Albouraq, (Kur'an: Allah Sözü).

Les 99 Noms d'Allâh, 2009, Albouraq, (Allah'ın 99 İsmi).

De la Mort à la Résurrection, Ibn 'Arabî, 2009, Albouraq, (Ölümden Dirilişe, İbnü'l-Arabî).

Le Ramadan et les Vertus du Jeûne, 2012, Albouraq, (Ramazan ve Oruç Erdemleri).

Douze Méditations Sur l'Amour, Ibn 'Arabi, 2014, Dervy, (İbnü'l-Arabî Aşk Üzerine On İki Derin Düşünme).

Le Coran/Essai de Traduction et Annotations, 2014, Albouraq, (Kur'an/Çeviri Denemesi ve Ek Açıklamalar).

13. Michel Ali Chodkiewicz (1929-...)

1832'den beri Fransa'da yerleşik olan Polonya kökenli bir aileden olan Michel Chodkiewicz 13 Mayıs 1929'da doğmuştur. Katolik inancının tatmin edici cevaplar vermediği için on yedi yaşında ihtida etmesini kişisel bir araştırmanın sonucu olarak açıklamıştır. Endülüslü mutasavvuf İbnî Arabî'de doktora tezi yazarı ve oryantal dillerden mezun olan kızı Claude Addas, babasının araştırmalarını devam ettirmektedir. Michel Ali Chodkiewicz, 1977'den 1989'a kadar Editions du Seuil Yayınevinin önce genel müdürlüğünü ve sonra yönetim kurulu başkanlığını yapmış, 1977'den 1989'a kadar Sosyal Bilimler İleri Araştırmalar Yüksek Okulu'nda³¹² direktörlük yaparak İbn-i Arabî seminerleri vermiştir.

Eserleri:

Émir Abd el-Kader, Écrits Spirituels, Présentation, Traduction et Notes, 1982 ve 1994, Seuil, (Emir Abdülkadir, Manevi Yazılar, Sunum, Tercüme ve Notlar).

³¹² EHEE, Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales.

Epître sur l'Unicité Absolue, 1982, Paris, Les Deux océans, (Mutlak Tevhid Üzerine Mektup).

Le Sceau des Saints: Prophétie et Sainteté dans la Doctrine d'Ibn Arabi, 1986 yılında Paris, Gallimard, (Velilerin Mührü: İbn-Arabi Doktrininde Keramet ve Kutsallık).

Les Illuminations de la Mecque, 1988 ve 1989, Sindbad, (Mekke'nin Nurları).

Un Océan sans Rivage: Ibn Arabî, le Livre et la Loi, Paris, 1992, Seuil, (Kıyısı Olmayan Okyanus: İbn-Arabi, Kitap ve Kanun).

Le Soufisme en Égypte et en Syrie Sous les Derniers Mamelouks et les Premiers Ottomans, Orientations Spirituelles et Enjeux Culturels, 1995, Şam, IFPO, (Memlükler ve Osmanlılar Döneminde Mısır ve Suriye'de Tasavvuf: Manevi İstikametler ve Kültür). Éric Geoffroy ile müşterek yazmıştır.

Le Soufisme au Quotidien: Confréries d'Égypte au XXe Siècle, 2000, Sindbad, (Günlük Yaşamda Tasavvuf: Yirminci Yüzyılda Mısır'da Tarikatlar). Rachida Chih ile müşterek yazmıştır.

Le Soufisme: al-Tasawwuf et la Spiritualité Islamique, 1991, Paris, Maisonneuve Larose (Sufizm: Tasavvuf ve İslam Maneviyatı). Christian Bonaud ve Sara Descamps-Wassif ile müşterek yazmıştır.

14. Denis Gril (Dawud-Gril) (Denis Daoud Gril)(194?X-...)

René Guénon ve Michel Valsan'ın tasavvufla ilgili yaptığı çalışmalar sayesinde ailesi Müslüman olan Gril'in çocukluğu İslam'ın yaşandığı ve tasavvufun konuşulduğu bir aile ortamında geçmiştir. Öğrenimi Kur'an, sünnet ve ayrıca tasavvuf üzerine odaklanmış, Sorbonne Paris III Üniversitesi'nde Arapça öğrenmiştir. 1970-1971 yılları arasında Suudi Arabistan'da İslami ilimler okumuş, 1973-1974 yıllarında Şam'da Fransız Enstitüsünde ders vermiş, çeşitli araştırmalar yapmıştır. Fransa için askerlik görevini 1974-1976 arası Cezayir'deki Lycée Descartes'ta Arapça öğretmeni olarak yerine getirmiştir. 1976'da, Kahire'deki Fransız Doğu Arkeoloji Enstitüsü'nde (IFAO) Arap ve Kıpti çalışmaları bölümünde beş yıl kalmış, tasavvuf üzerine bilimsel araştırmalar yapmıştır. 1987'de Arap ve Müslüman Dünyası Araştırma Enstitüsü (IREMAM) üyesi olan Gril, Aix-en-Provence, Bouches-du-Rhône 2006'da Öğretim üyeliği, 2007'de Aix-Marseille Üniversitesi'nde, Marsilya'da Profesör Öğretim üyeliği yapmıştır.

Eserleri:

L'Arbre et les Quatre Oiseaux, Ibn Arabî, 1984, Paris, Les Deux Océans, (Ağaç ve Dört Kuş, İbnü'l-Arabî).

La Risāla de Şafî al-Dîn ibn Abî l-Manşûr ibn Zâfir: Biographies des Maîtres Spirituels Connus par un Cheikh Égyptien du VIIe/XIIIe siècle, 1986, IFAO, Kahire, (Ebü'l-Mansûr Zâfir Risalesi: Yedinci/Onüçüncü Yüzyılda Mısırlı Bir Şeyh Tarafından Bilinen Manevi Ustaların Hayat Hikâyeleri).

Le Dévoilement des Effets du Voyage, Ibn Arabî, 1994, Combas: Éd. de l'Éclat, (Tasavvuf Yolculuğunun Sonuçları, İbnü'l-Arabî).

Saint et Sainteté dans le Christianisme et l'Islam: Le Regard des Sciences de l'Homme Paris, 2007, Maisonneuve & Larose, (Hristiyanlık ve İslam'da Kutsal ve Kutsallık: İnsan Bilimlerinin Görünümü). Nelly Amri ile müşterek yazmıştır.

Le Soufisme à l'Epoque Ottomane, XVIe-XVIIIe Siècle, 2010, Kahire, IFAO, (Osmanlılar Döneminde Tasavvuf, 16. ve 18. yüzyıllar).

Les maîtres soufis et leurs disciples des IIIe-Ve siècles de l'hégire (IXe-XIe): Enseignement, Formation et Transmission, 2012, Beyrut ve Şam, IFPO, (Hicretin 3.-5.(9.-11.yy) Yüzyıllarındaki Tasavvuf Mürşidleri ve Müridleri: Eğitim, Öğretim ve Aktarım).

Le Prophète de l'Islam: Instauration d'un Modèle et Formes de Dévotion, 2017, Paris, EHESS, (İslam Peygamberi: Bir Modelin Kurulması ve Bağlılık Biçimleri). Nelly Amri ve Rachida Chih ile müşterek yazmıştır.

15. Younès (Jonas) Eric (Éric) Geoffroy (1956-...)

1956'da Fransa Belfort'ta doğan Éric Geoffroy, kendisini Arapça ve İslam'ı incelemeye adamadan önce çeşitli akademik disiplinler; sanat tarihi, etnoloji, tarih çalışmıştır. Bu nedenle Arap ülkelerine pek çok gezi yaparak, tasavvuf konusunda araştırmalarda bulunmuştur. 1984'te ihtida eden Geoffroy, Younès (Jonas) ismini almıştır. Şam'daki Fransız Arap Araştırmaları Enstitüsü'ndeki üç yıl çalışmış Mısır ve Suriye'deki tasavvuf konusunda yazdığı tezini geliştirmiş, daha sonra 1993'te Provence Aix-Marseille I Üniversitesi'ne geçmiştir. 1995'ten beri Strasbourg Üniversitesi'nde Arapça ve İslam üzerine dersler vermektedir.

Eserleri:

Le Soufisme en Égypte et en Syrie Sous les Derniers Mamelouks et les Premiers Ottomans, Orientations Spirituelles et Enjeux Culturels, 1995, Şam, IFPO, (Memlükler ve Osmanlılar Döneminde Mısır ve Suriye'de Tasavvuf: Manevi İstikametler ve Kültür). Michel Ali Chodkiewicz ile müşterek yazmıştır.

Jihâd et contemplation - Vie et enseignement d'un Soufi au Temps des croisades, Paris, 1997, Dervy, 2003, Albouraq, (Cihat ve Tefekkür - Haçlı Seferleri Döneminde Bir Sufi'nin Yaşamı ve Öğretimi).

La Sagesse des Maîtres Soufis, Présentation et Traduction des Latâ'if al-minan d'Ibn 'Atâ'Allâh, 1998, Paris, Grasset, (Tasavvuf Ustalarının Bilgeliği, İbn 'Aţâ'illâh el-İskenderî'nin Latâ'if al-minan'ı, sunumu ve tercümesi). İspanyolca'ya da çevrilmiştir.

L'Instant Soufi, 2000, Actes Sud, (Sufi Anı).

Initiation au Soufisme, 2004 ve 2007, Fayard, (Tasavvufta Seyrisülûk).

Une Voie Soufie dans le Monde: la Shâdhiliyya, 2005, Paris, Maisonneuve & Larose, (Dünyada Tasavvufi Bir Yol: Şaziliyye).

La Fragilité, Faiblesse ou Richesse? Paris, 2009, Albin Michel, (Kırılganlık, Zayıflık veya Servet).

Le Soufisme, Voie Intérieure de l'Islam, 2003, Fayard, 2009, Seuil, (Tasavvuf, İslam'ın İçindeki Yol).

L'Islam sera Spirituel ou ne sera Plus, 2009 ve 2016, Paris, Seuil, (İslam Ruhani Olacak ya da Artık Olmayacak).

Abd el-Kader: Un Spirituel dans la Modernité (direction), 2010, Paris, Albouraq, (Abülkadir: Modern Bir Manevi Yön).

Soufisme et Spiritualités en Contexte de Postmodernité, Revue Horizons Maghrébins, 2011, (Postmodernite Bağlamında Tasavvuf ve Maneviyat).

Le Soufisme, 2013, Paris, Eyrolles, Eyrolles pratique, (Tasavvuf).

Un Eblouissement sans Fin. La Poésie dans le Soufisme, 2014, Paris, Seuil, (Sonsuz Bir Parlama. Tasavvufta Şiir).

2.3. Müslüman İken Din Değiştirenler

1. Paul Mehmet Ali Mulla-Zadé (1881-1959)

1881'de Girit'te Müslüman ve Türk ailenin bir üyesi olarak dünyaya gelmiş, 1959'de vefat etmiştir. Asıl adı Mollazade Mehmed Ali olan Mulla-Zadé, orta ve yüksek öğrenimini sürdürmek için babası tarafından 1895'te Fransa Aix-en-Provence'e gönderilmiştir. Maurice Blondel'in öğrencisi olan Mulla-Zadé, orada Hristiyanlığa geçmiş ve 25 Ocak 1905'te vaftiz olmuştur. 29 Haziran 1911 tarihinde düzenlenen törenle rahip olmuş, 1924'de Roma Papalık Şarkiyat Enstitüsü'nde (Pontificio Instituto Orientale) İslam profesörü olarak çalışmıştır. Monsenyör derecesine çıkmıştır.

Eserleri:

Élites des Peuples Islamisés et des Nations Européennes Modernes, pour leur Communion Féconde dans la Charité et la Vérité, 1930, Lyon, Impr. Express, (Bağış ve Hakikat İçinde Verimli Bir Şekilde Birleşmeleri İçin İslamlaştırılmış Halkların ve Modern Avrupa Uluslarının Elitleri).

La Sagesse Coranique d'Après un Livre Récent, 1936, Roma, Pont. Institutum Orientalium Studiorum, (Yeni Bir Kitaptan Kur'ani Bilgelik).

Lettres de Mulla-Zadé à Louis Massignon, 2012, Roma, Pontificio Istituto Orientale, Maurice Borrmans tarafından derlenmiştir. (Mulla-Zadé'den Louis Massignon'a Mektuplar).

2. Jean-Mohamed Abdeljalil (Benabdeljlil) (Abd al-Jalil) (1904-1979)

Fas'ın Fez şehrinde 1904'de doğmuş, 24 Kasım 1979'da Fransa Villejuif'de vefat etmiştir. Faslı bir Roma Katolik rahip olup ve Louis Massignon'un teşvikiyle İslam'dan Katolikliğe geçmiştir. Eğitim Hayatına Karaviyyîn Medresesi'nde Kur'an'ı öğrenerek başlamış ve 9 yaşında ebeveynleriyle Mekke'ye gitmiştir. 1922'de, Gouraud Lisesi'ne girmiş, 1925'te mezun olmuştur. Rabat'ta Fransiskan babalarıyla yakın ilişki kuran Abdeljalil, 7 Nisan 1928'de Fontenay-sous-bois Fransisken kolej kilisesinde vaftiz edilmiştir. Abdeljalil 1935'te Roma Katolik rahiplerine aday gösterilmiş, 1936'da Paris Katolik Enstitüsü'nde öğretim üyesi olmuştur.

Eserleri :

Aspects Intérieurs de l'Islam, 1949, Paris, Editions du Seuil, (İslam'ın Dahili Yönleri).

Marie et l'Islam, 1950, Paris, Beauchesne, (Meryem ve İslam).

Islam, 1961, Roma, Romae, Apud Aedes Pontificiae Universitatis Gregoriana, (İslam).

L'Islam et Nous, 1981, Paris, Cerf, (İslam ve Biz).

Massignon–Abd-el-Jalil, Correspondance, rassemblé et annoté par Françoise Jacquin 2007, Paris, Cerf, (Massignon–Abd-el-Jalil Mektupları). Önsözü Maurice Borrmans tarafından yazılmış, Françoise Jacquin tarafından derlenmiştir. 1926-1962 yılları arasında Massignon ve Abdeljalil'in birbirlerine yazdıkları mektupları içermektedir.

SONUÇ

Fransız Oryantalizmi ve tasavvuf hakkında Türkiye’de ve Müslüman coğrafyada literatürün son derece sınırlı olduğu görülmektedir. Bu çalışmada dörtüzyırmialtı oryantalist incelenerek, isimleri, aksanları ve varyantlarıyla beraber belirlenmiş ve vefat tarihlerine göre sıralanmıştır. Çalışmanın sınırlarını da göz önünde bulundurarak fikir vermesi açısından bu listeyi Ek-1’de belirtilmiş, bunların belli başlılarından ve en meşhur olan doksanyedi isimden bahsedilmiştir. Özelde tasavvuf hakkında yaptıkları çalışmalar ortaya konulmuştur.

Yayınevlerinin oryantalist eserler üzerine yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Çalışmaya dahil etmenin yöntem açısından tutarlı olacağı kanaatine ulaşılmıştır. Bu yayınevlerinden İslam ve özelde tasavvuf ile ilgili neşir yapan en önemli yayınevleri şunlardır: Éditions de Cerf, Karthala, Librairie orientaliste Paul Geuthner, Éditions Seuil, L’Harmattan, Gallimard, Maisonneuve et Larose, Éditions Maisonneuve...

Diğer taraftan inceleme amaçlı Doğuyu keşfe giden oryantalistleri, misyoner ve askerlik mesleğindeki takip ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Fransız oryantalistlerin yapmış olduğu faaliyetlerin tespitinde ancak küçük bir adım olacaktır. Bundan sonraki çalışmalarda, tasavvufun menşesine dair Fransız Oryantalistlerin görüşleri, güncel olarak tasavvuf ve tarikatlar konusunda Fransızların umuma dönük amaçları ve tarikatlar üzerinden Fransanın Müslüman coğrafya’da atabileceği adımlar belirlenebilir. İslam’a ve tasavvufa karşı Oryantalistlerin fikirlerinde dönemsel farklılıklar olmakla beraber, bu son dönemde Tasavvufa olan yaklaşımlar değişmiş, bazı oryantalistler Müslüman olmuşlardır.

Tasavvuf merkezli oryantalistlerden Corbin, Anawati, Massignon, Nwyia, Rodinson, Lory, mühtedi Guenon, Monteil, Meyerovitch, Geoffroy; tasavvufu araştıran Yahudidiliğe mensup olanlar, Hristiyan mezhepleri içinde Dominiken/Fransisken/Cizvitler ayrıca Quiétisme (Sekincilik) hareketi, Thomizm, Pluralisme (Çoğulculuk), Beyaz Babalar(Pères Blancs) ve Beyaz Rahibeler (Soeurs Blanches), Masonların tasavvuf incelemeleri, keşfedilmesinde fayda görülen alanlardır. Fransız Oryantalizmi ve Tasavvuf hakkında ayrı ayrı birçok çalışma olmasına rağmen, her iki konuyu ele alan ortak literatürün çalışmaya değer boş bir alan olduğu gözlenmiştir. Bu tezin akabinde tasavvuf alanındaki oryantalist çalışmaların derinlemesine incelemeye değer alanlar olduğu düşünülmektedir. Alan merkezli yapılacak konu/kişi/kurum çalışmaları önemlidir.

Ayrıca tasavvuf konusunda çalışan İngiliz ve Fransız oryantalistlerin ardından Alman oryantalistlerin de bir başka araştırmayla incelenmesiyle beraber, bu alanlardaki Batılı oryantalistlerin ortak faaliyetleri de çalışmaya uygun bir alan olarak görünmektedir. Gazali, Haris el-Muhasibi, İmam Rabbani, Kuşeyri, Kelabazi, Suhreverdi, Hucviri ve Mevlana özelinde araştırmalar yapan oryantalistler incelenebilir.

Edward Said'in, oryantalizmin zaferlerinden birinin, Doğu insanının kendini oryantalist bakış açısından tanımlaması ve bu olgunun en iyi örneklerinden birinin de Taha Hussein olduğu söylemektesi dikkat çekicidir. Oryantalist bakış açısının etkisinde Doğu insanına karşılık, Batı'da İslam'ın ihtida yoluyla yaygınlaştığı görülmektedir. Son yıllarda tasavvuf adı altında kültlere zemin arayan yeni nesil oryantalistlerle de karşılaşmaktayız. Aydınlanmış İslam'ın Sesi (Voix d'un islam éclairé) sloganıyla yola çıkan *Eva Janadin* ve *Anne-Sophie Monsinay* ortak mescid kullanımı ve kadın erkek karışık namaz kılınması talebinde bulunmakta, Kur'an-ı Kerim'de kadınların imam olmasını engelleyecek bir hüküm olmadığını savunmaktadırlar. Simurg adınının konmasının planladıkları Camide, namazda da kadınlarla erkeklerin tümüyle karışık bir biçimde namaz kılınmaları planlanmaktadır. Diğer bir örnek ise kadın imamlık yapan *Kahina Bahloul'un* eşcincelliği olumlayan yaklaşımlarda bulunmaktadır. Kadınların camiye istedikleri gibi giyinerek girebileceği, örtünme zorunluluğunun olmayacağı, Fatima Camii (Le Projet Mosquée Fatima) adında bir Camii açma planları da bu düşüncelere paralel yürütülmektedir. Oryantalizm üzerine çalışmalar bu tür faaliyetlerin dini, siyasi ve fikri altyapısını göstermesi açısından da önemlidir.

Oryantalistlerin İslam ve Müslümanları çevreleyen araştırma ve faaliyetleri hakkında bir farkındalık söylenmesi faydalı olacaktır. Oryantalist kurumların kuvvetli ve ilmi bir usulla tahlilinin yapılması, metodlarından ve tekniklerinden istifade edilmesi, detaylı incelemelerin önünü açacaktır. İslam ve Müslümanların etrafında yayılan şüphe ve hatalı fikirlere karşı koymanın yolu, doğru bilginin sunulmasıdır. Bu tür araştırma ve çalışmalarla uzmanların yetiştirip, Oryantalist kurumlarla ortak platformlarda buluşarak karşılıklı inceleme, araştırma ve öğretim elemanı değişimlerinde bulunulmalı, çeviri, yayın, panel, kongre ve sempozyum gibi çeşitli vesilelerle Müslümanlarla, oryantalistler arasında ilmi, kültürel irtibatlar kurup, İslamın doğru anlaşılması sağlanmalıdır. Oryantalist araştırmalar, Doğu medeniyetini Batıya taşıırken kimi zaman doğruluğu ve akademik geçerliliği şüpheli durumların tespit ve

önlenmesine katkı sağlayacaktır. İslam âlemindeki akademik çevrelerin bu tür düzenli ve sistematik araştırmalara teşvik edilmelidir.

Ek1: Oryantalistler ve Fransız Oryantalizmine Etkisi Olanlar

- i. Fransız Oryantalizmine etkisi olanlar (650-1530)
 1. Damascène, Jean (676-749)
 2. D'Aurillac, Gerbert (Jebert de Oraliac) (Gerard de Oraliac) (940-1003)
 3. Le Vénérable, Pierre (1092-1156)
 4. Le Dalmate, Hermann (1110-1154)
 5. D'Aquin, Saint Thomas (1224-1274)
- ii. İstanbul'un Fethi Sonrası İlk Oryantalistler (1530-1795)
 6. Postel, Guillaume (1510-1581)
 7. Ravlenghien, François (1539-1597)
 8. De Lisle, Arnoult (1556-1613)
 9. Hubert, Étienne (1567-1614)
 10. De Brèves, François Savary (1560-1628)
 11. D'Aquin, Philippe (1576-1650)
 12. Du Ryer, André (1580-1660)
 13. Gaulmin, Gilbert (1585-1665)
 14. Vattier, Pierre (1623-1667)
 15. Nau, Michel (1633-1683)
 16. Moüette, Germain (1651-1691)
 17. Thévenot, Melchisédech (1620-1692)
 18. De Molainville, Barthélemy d'Herbelot (1625-1695)
 19. De la Croix, Édouard (1640-1704)
 20. Bayle, Pierre (1647-1706)
 21. De Tournefort, Joseph Pitton (1656-1708)
 22. De la Croix, François Pétis (1653-1713)
 23. Chardin, Jean (1643-1713)
 24. Leibnitz, Gottfried Wilhelm (1646 -1716)
 25. Renaudot, Eusèbe (1646-1720)
 26. De Boulainvilliers, Henri (1658-1722)
 27. Galland, Antoine (1646-1715)
 28. Henrion, Nicolas (1663-1720)
 29. Masclef, François (1663-1728)
 30. Buffier, Claude (1661 -1737)
 31. Fourmont, Étienne (1683-1745)
 32. Gagnier, Jean (1670-1740)
 33. Jault, Augustin François (1700-1757)
 34. Guer, Jean-Antoine (1713-1764)
 35. Fourmont, Claude-Louis (1703-1780)
 36. Houbigant, Charles-François (1686-1783)
 37. Cardonne, Denis Dominique (1721-1783)
 38. Savary, Claude-Étienne (1750-1788)
 39. Barthélemy, Jean-Jacques (1716-1795)
 40. Deshauterayes, Michel-Ange-André le Roux (1724-1795)

- i. Fransız Devriminden Sonra Oryantalistler(1795-1914)
41. De Paradis, Jean Michel de Venture (1739-1799)
 42. Duperron, Abraham Hyacinthe Anquetil (1731-1805)
 43. Herbin, Augustus Francis Julian (1783-1806)
 44. Rousseau, Jean-François (1738-1808)
 45. Belleteste, Henri Nicolas (1778-1808)
 46. De Volney, Comte (Constantin-François Chassebœuf) (1757–1820)
 47. Bocthor, Ellious (1784-1821)
 48. Grosier, Jean-Baptiste (1743-1823)
 49. Ruffin, Pierre Jean Marie (1742-1824)
 50. Langlès, Louis-Mathieu (1763-1824)
 51. Schulz, Friedrich Eduard (1799-1829)
 52. Rousseau, Jean-Baptiste (1780-1831)
 53. Sédillot, Jean Jacques Emmanuel (1777-1832)
 54. Saint-Martin, Antoine-Jean (1791-1832)
 55. Chézy, Antoine-Léonard (1773-1832)
 56. Kieffer, Jean-Daniel (1767-1833)
 57. De Perceval, Jean Jacques Antoine Caussin (1759-1835)
 58. De Sacy, Antoine-Isaac Silvestre (1758-1838)
 59. Cardin, Alexandre (1786-1839)
 60. Marcus, Ludwig (Louis Marcus, 1798–1843)
 61. Jouannin, Joseph Marie (1783-1844)
 62. Renoux, Charles (1795-1846)
 63. Jaubert, Pierre Amédée (1779-1847)
 64. De la Croix, Adolphe-Marie du Caurroy (1788-1850)
 65. Marcel, Jean-Joseph (1776-1854)
 66. Fresnel, Fulgence (1795-1855)
 67. De Nerval, Gerard (Gérard Labrunie) (1808 -1855)
 68. De Neveu, Édouard (1809- 1871)
 69. Chassériau, Théodore (1819-1856)
 70. Quatremère, Étienne Marc (1782-1857)
 71. De Lagrange, Jean- Baptiste-André Grangeret (1790-1859)
 72. Delaporte, Jacques-Denis (1777-1861)
 73. De Landresse, Ernest Clerc (1800-1862)
 74. Vernet, Horace (1789-1863)
 75. Delacroix, Eugène (1798-1863)
 76. Dubeux, Louis (1798-1863)
 77. Mullet, Jean-Jacques Clément (1796-1865)
 78. De Bianchi, Thomas Xavier (1783-1864)
 79. Boutros, Félix-Pierre (1806-1864)
 80. Reinaud, Joseph Toussaint (1795-1867)
 81. Ingres, Jean Auguste Dominique (1780-1867)
 82. Munk, Salomon (1803-1867)
 83. Des Vergers, Joseph Marin Adolphe Noël (1805-1867)
 84. Le Hir, Arthur-Marie (1811-1868)
 85. Langlois, Victor (1829-1869)

86. Bresnier, Louis Jacques (1814-1869)
87. De Lamartine, Alphonse Marie Louise Prat (1790-1869)
88. Trébutien, Guillaume-Stanislas (1800-1870)
89. De Perceval, Armand Pierre Caussin (1795-1871)
90. Daumas, Eugène (1803-1871)
91. Pauthier, Jean-Pierre Guillaume (1801-1873)
92. De Salle, Eusèbe (1796-1873)
93. Beaussier, François Louis Marcelin (1821-1873)
94. Sédillot, Louis-Pierre-Eugène (1808-1875)
95. Warnier, Auguste Hubert (1810-1875)
96. Mohl, Jules (1800-1876)
97. Perron, Dr. Nicolas (1798-1876)
98. Fromentin, Eugène (1820-1876)
99. Belin, François Alphonse (1817-1877)
100. De Tassy, Joseph Héliodore Garcin (1794-1878)
101. De Slane, William Mac Guckin Baron (1801-1878)
102. Boré, Eugène (1809-1878)
103. Davasse, Jules (Julius Davasse) (1819-1879)
104. Glaire, Jean-Baptiste (1798-1879)
105. Pihan, Antoine-Paulin (1810-1879)
106. De Saulcy, Louis Félicien (1807-1880)
107. Leuge-Dulaurier, Jean Paul Louis François Édouard (1807-1881)
108. De Bertou, Jules (1809-1881)
109. Cherbonneau, Jacques Auguste (1813-1882)
110. De Gobineau, Joseph-Arthur (1816-1882)
111. Sanguinetti, Beniamino Raffaello (1811-1883)
112. Dozy, Reinhart Pieter Anne (1820-1883)
113. Defrémery, Charles (1822-1883)
114. Guys, Henri (1823-1884)
115. Lavallée, Pierre Alphonse Martin (1836-1884)
116. Guyard, Stanislas (1846-1884)
117. Hugo, Victor (1802-1885)
118. Désiré, Ermé (Désiré Ernié veya Désiré Ermé) (1830-1885 ?)
119. De Biberstein, Albert Félix Ignace Kazimirski (1808-1887)
120. Favre, Pierre Étienne Lazare (1812-1887)
121. Devic, Louis Marcel (1832-1888)
122. Brosselard, Charles (1816-1889)
123. De Courteille, Abel Pavet (1821-1889)
124. De Kremer, Alfred (Alfred von Kremer) (1828-1889)
125. Martin, Jean-Pierre-Paulin (1840-1890)
126. Renan, Ernest (1823-1892)
127. Lavoix, Henri (1820-1892)
128. Hilaire, Jules Barthélemy-Saint (1805-1895)
129. Trumelet, Corneille (1817-1892)
130. Duveyrier, Henri (1840-1892)

131. Dugat, Gustave (1824-1894)
132. Derenbourg, Joseph (1811-1895)
133. Trémaux, Pierre (1819-1895)
134. Bouinais, Albert Marie Aristide (1851-1895)
135. Bargès, Jean-Joseph-Léandre (1810-1896)
136. Brocard, Philippe-Joseph (1831-1896)
137. Huart, Camille Imbault (1857-1897)
138. Schefer, Charles (1820-1898)
139. Cadoz, François (1823-1898)
140. Moreau, Gustave (1826-1898)
141. Dulac, M. Hippolyte (1850 ? -1900 ?)
142. Léon Feer (1830-1902)
143. Carrière, Auguste (1838-1902)
144. Tissot, James Jacques Joseph (1836-1902)
145. Cat, Édouard (1856-1903)
146. Eberhardt, Isabelle (1877-1904)
147. Rinn, Louis (1839-1905)
148. Coppolani, Xavier (1866-1905)
149. Salmon, M.Georges (1876-1906)
150. Calfa, Ambroise (1826-1906)
151. Berthelot, Marcellin (1827 -1907)
152. Motylinski, Adolphe de Calassanti (1854-1907)
153. De Meynard, Charles Adrien Casimir Barbier (1826-1908)
154. Derenbourg, Hartwig (1844-1908)
155. Bainville, Louis Camille (1832-1909)
156. Zotenberg, Hermann (1834-1909)
157. Goguyer, Antonin (Antoine Goguyer) (1846-1909)
158. Ledrain, Eugène (1844-1910)
159. Arnaud, Marc Antoine (1835-1910)
160. Rubens Duval (1839-1911)
161. Berger, Philippe (1846-1912)
162. De Rosny, Léon (1837-1914)

iii. Birinci Dünya Savaşından Günümüze Kadar Oryantalistler (1914-2019)

164. Decourdemanche, Jean Adolphe (1844-1915)
165. Houdas, Octave Victor (1840-1916)
166. Rey, Emmanuel Guillaume (1837-1916)
167. Halévy, Joseph (1827-1917)
168. Aguéli, John (İvan) Gustaf (Abdülhadi) (1869-1917)
169. Marre, Eugène Aristide (1823-1918)
170. Des Longrais, Frédéric-Louis-Marie Joüon (Frédéric Joeon des Longrais) (1841-1918)
171. Colas, Arthème (1845-1918)
172. Roy, Bernard (1889-1919)
173. Bedjan, Paul (1838-1920)

174. De Milloué, Léon (1842-192 ?)
175. Pognon, Henri (1853-1921)
176. Rhétoré, Jacques (1841-1921)
177. Machuel, Louis (1848-1922)
178. Ganneau, Charles Simon Clermont (1846-1923)
179. Viaud, Louis Marie Julien (Pierre Loti) (1850-1923)
180. Basset, René (1855 - 1924)
181. Maitre, Claude Eugène (1876-1925)
182. Huart, Clément (Marie-Clément Imbault-Huart) (1854-1926)
183. Doutté, Edmond (Edmond Théodore Félix Doutté) (1867-1926)
184. Casanova, Paul (1861-1926)
185. Basset, Henri (1892-1926)
186. Pinto, Léon (1844-1927)
187. Rouquette, Abbé Julien (1871-1927)
188. Senart, Émile Charles Marie (1847-1928)
189. Aymonier, Étienne (1844-1929)
190. Dinet, Alphonse-Étienne (Nasiruddin) (1861 - 1929)
191. Le Chatelier, Frédéric Alfred (1855-1929)
192. Bellaire, Édouard Michaux (1857-1930)
193. Gaston, Migeon Gustave Achille (1861-1930)
194. Le Bon, Gustave (1841-1931)
195. Fagnan, Edmond (1846-1931)
196. Nau, François (1864-1931)
197. Depont, Octave-Emmanuel (1862-1932 ?)
198. Choublier, Max (1873-1933)
199. Montet, Edouard-Louis (1856-1934)
200. Blochet, Gabriel-Joseph Edgard (1870-1934)
201. Finot, Louis (1864-1935)
202. Ferrand, Gabriel (1864-1935)
203. Billecocq, Jean Béguin (1875-1936)
204. Bricteux, Auguste (1873 – 1937)
205. L'Hoëst, Eugène Léon (1874-1937)
206. Lammens, Henri (1862-1937)
207. Macler, Frédéric (1869-1938)
208. Marty, Paul (1882-1938)
209. Wensinck, Arent Jan (1882-1939)
210. Mercier, Marc (1883-194 ?)
211. Vachon, Victor Auguste Raymond Berger (1902- 1940?)
212. Gautier, Emile-Félix (1864-1940)
213. Destaing, Edmond (1872-1940)
214. Maybon, Albert Baptiste (1878-1940)
215. Graffin, René (1858-1941)
216. Bouvat, Lucien (1872-1942)
217. Amar, Emile (1883-1942)
218. Cabaton, Antoine (1863-1942)

219. Desparmet, J. Joseph (1863-1942)
220. Michel, Albin (1873-1943)
221. Grenier, Dr. Philippe (1865-1944)
222. Palacios, Miguel Asín (1871-1944)
223. Delaporte, Louis Joseph (1874-1944)
224. Bel, Alfred Marie Octave (1873-1945)
225. Guy, Jean-Arthur (1874-1945)
226. Mercier, Louis (1879-1945)
227. Cour, Auguste (1866-1945)
228. Renaud, Henri-Paul-Joseph (1881-1945)
229. Pelliot, Paul (1887-1945)
230. Goloubew, Victor (1878-1945)
231. Berque, Augustin-Eugène (1884-1946)
232. Weulersse, Jacques (1905-1946)
233. Marcy, Georges (1905-1946)
234. Pesle, Octave (1889-1947)
235. Chabot, Jean-Baptiste (1860-1948)
236. Bruno, Henry (1888-1948)
237. Barthélemy, Adrien (1859-1949)
238. Mardrus, Joseph-Charles (1868-1949)
239. Gautier, Léon (1862-1949)
240. Brunel, René (18??-195?)
241. Arnaud, Robert (Robert Randau, 1873-1950)
242. Weulersse, Georges (1874-1950)
243. De Borgomale, Hyacinthe Louis Rabino (1877-1950)
244. Sauvaget, Jean (1901-1950)
245. Guéron, René (Abdulvahid Yahya) (1886-1951)
246. Bouyges, Maurice (1878-1951)
247. Grousset, René (1885-1952)
248. De Vaux-Saint-Cyr, Camille Bernard Carra (1867-1953)
249. Matisse, Henri Émile Benoît (1869 - 1954)
250. Montagne, Robert (1893-1954)
251. Bercher, Léon (1889-1955)
252. Toussaint, Franz (1879-1955)
253. Faitlovitch, Jacques (1881-1955)
254. Jonchère, Évariste (1892 - 1956)
255. Canineau, Jean (1899-1956)
256. Marçais, William Ambroise (1872-1956)
257. Draz, Muhammed Abdullah (1894-1958)
258. Oursel, Paul Masson (1882-1956)
259. Provençal, Évariste Lévi (1894-1956)
260. Demombynes, Maurice Gaudefroy (1862-1957)
261. Probst, Jean Henri (Biraben Probst) (1875-1957)
262. Dussaud, René (1868-1958)
263. Janier, Émile (1909-1958)
264. Mulla-Zadé, Paul Mehmet (1882-1959)

265. Korolevskij, Cyrille (Cyrille Karalevskij) (Jean François Joseph Charon) (1878-1959)
266. Buret, Moïse Timothée (El Hâj Abd-ar-Rahmâne Buret) (1882-1960)
267. Nikitine, Basile (1885 - 1960)
268. Milliot, Louis (1885-1961)
269. Lambert, Élie (1888-1961)
270. Marçais, Georges (1876-1962)
271. Massignon, Louis (1883-1962)
272. Deny, Jean (1879-1963)
273. Grandchamp, Pierre (1875-1964)
274. Camoin, Charles (1879-1965)
275. Bacot, Jacques (1877-1965)
276. Chapira, Bernard (1880-1967)
277. Dongen, Kees Van (1877 – 1968)
278. Massé, Henri (1886-1969)
279. Mus, Paul (1902-1969)
280. Wiet, Gaston (1887-1971)
281. Dermenghem, Emile (1892-1971)
282. Terrasse, Henri (1895-1971)
283. Le Tourneau, Roger (1907-1971)
284. Tisserant, Eugène (1884-1972)
285. Weill, Jean David (Dawid Weil) (1898-1972)
286. Bruhl, Odette Monod (Odette Geneviève Eugénie Monod) (1906-1972)
287. Guignard, Marie-Roberte (1911-1972)
288. Blachère, Régis (1900-1973)
289. Hussein, Taha (1889-1973)
290. De Menasce, Jean (1902-1973)
291. Abel, Armand (1903-1973)
292. Cohen, Marcel (1884-1974)
293. Bastide, Roger (1898-1974)
294. Vâlsan, Michel (Mihai Vâlsan)(Mustafa Vâlsan)(1907-1974)
295. des Longrais, Frédéric Joüon (1892-1975)
296. Bois, Thomas (1890-1975)
297. Bannerth, Ernst (1895-1976)
298. Colin, Georgez Séraphin (1893-1977)
299. Goichon, Amélie-Marie (1894-1977)
300. Mahmoud, Abd al-Halim (1910-1978)
301. Bousquet, Georges-Henri (1900-1978)
302. Desruelles, Germaine Oury (1889-1978)
303. Corbin, Henry (1903-1978)
304. Abdeljalil, Jean-Mohamed (1904-1979)
305. Stern, Philippe (1895-1979)
306. Deshayes, Jean (1924-1979)
307. Lecerf, Jean (1894-1980)

308. Nwyia, Paul (1925-1980)
309. Vajda, Georges (György Vajda) (1908-1981)
310. Canard, Marius (1888-1982)
311. Schaeffer, Claude Frédéric-Armand (1898-1982)
312. Pérès, Henri (1890-1983)
313. Huard, Pierre (1901-1983)
314. Laoust, Henri (1905-1983)
315. Faure, Adolphe Joachim (1913-1983)
316. Sommer, André Dupont (1900-1983)
317. Burckhardt, Titus (Sidi Ibrahim Izzeddîn- 1908-1984)
318. Marçais, Philippe (1910-1984)
319. Bammate, Najm Oud-din (Georges Rivoire)(1922-1985)
320. Schaya, Leo (1916-1985)
321. Gardet, Louis (1904-1986)
322. Morabia, Alfred (1931-1986)
323. Bennigsen, Alexandre (1913-1988)
324. Brunschvig, Rober (1901-1990)
325. Cahen, Claude (Claude Cohen) (1909-1991)
326. Julien, Charles-André (1891-1991)
327. Gheorghiu, Constantin Virgil (1916-1992)
328. Pellat, Charles (1914-1992)
329. Demeerseman, André (1901-1993)
330. Chevalier, Jean (1906-1993)
331. Anawati, Georges Chehata (1905-1994)
332. Fiey, Jean Maurice (1914-1995)
333. Berque, Jacques (1910-1995)
334. Frank, Bernard (1927-1996)
335. Gaulmier, Jean (1905-1997)
336. Lecomte, Gérard (1926-1997)
337. Schuon, Frithjof (Îsâ Ahmed Nûreddîn) (1907-1998)
338. Bucaille, Maurice (1920-1998)
339. Mantran, Robert (1917-1999)
340. Meyerovitch, Eva (Lamacque) de Vitray (Havva) (1909-1999)
341. Rondot, Pierre (1909-2000)
342. Colombe, Marcel (1913-2001)
343. Golvin, Lucien (1908-2002)
344. Pouzet, Louis (1928-2002)
345. Bourdieu, Pierre (1930-2002)
346. Zafrani, Haïm (1922-2004)
347. Khawam, René (René Rizqallah Khawam) (1917-2004)
348. Rodinson, Maxime (1915-2004)
349. Monteil, Vincent-Mansour (1913-2005)
350. De Beaurecueil, Serge de Laugier (1917-2005)
351. Giteau, Madeleine (1918-2005)
352. Arnaldez, Roger (1911-2006)
353. De Prémare, Alfred-Louis (1930-2006)

354. Népote, Jacques (1943-2006)
355. Caspar, Robert (1923-2007)
356. Jomier, Jacques Louis Gaston (Jacques Jomier) (1914-2008)
357. Fabre, André (1932-2009)
358. Sinor, Dénes (Denis Sinor)(Dénes Zsinór) (1916-2011)
359. Bergé, Marc (1929-2011)
360. Garaudy, Roger (1913-2012)
361. Cohen, David (1922-2013)
362. Michon, Jean-Louis (Ali Abd al-Khâliq) (1924-2013)
363. Veinstein, Gilles (1945-2013)
364. Sourdel, Dominique (1921-2014)
365. Guimbretière, André (1923-2014)
366. Popovic, Alexandre (1931-2014)
367. Bianquis, Thierry (1935-2014)
368. Jarrige, Jean-François (1940-2014)
369. Roux, Edmonde Charles (1920 - 2016)
370. Delcambre, Anne-Marie (1943-2016)
371. Deladrière, Roger (1959-2016)
372. Chuvin, Pierre (1943-2016)
373. Gloton, Maurice (1926-2017)
374. Borrmans, Maurice (1926-2017)
375. Lazard, Gilbert (1920-2018)
376. Dagher, Nada Tomiche (1923-...)
377. Arié, Rachel (1924-...)
378. Lelong, Michel (1925-....)
379. Roman, André (1928-...)
380. Miquel, André (1929-...)
381. Chodkiewicz, Michel (Michel Ali Chodkiewicz) (1929-....)
382. Huisman, Denis (1929-...)
383. Vadet, Jean-Claude (1931-...)
384. Gimaret, Daniel (1933-...)
385. Sublet, Jacqueline (1934-...)
386. Déclais, Jean-Louis (1935-...)
387. Thomine, Janine Sourdel (1935-...)
388. Gaudel, Jean Marie (1937-...)
389. Gaborieau, Marc (1937-...)
390. Eymard, Bruno Bonnet (1938-...)
391. Lecoq, Pierre (1939-...)
392. Triaud, Jean-Louis (194X-...)
393. Gilliot, Claude (1940-...)
394. Lemaire, André (1942-...)
395. Chabbi, Jacqueline (1943-...)
396. Garcin, Jean Claude (1944-...)
397. Desreumaux, Alain (1944-...)
398. Joinville, Jean Lapanne (1945- ...)

- 399. Tortel, Christiane (1946- ...)
- 400. Dor, Rémy (1946-...)
- 401. Knitel, Geneviève Humbert (1947-....)
- 402. Brague, Rémi (1947-...)
- 403. Jean Levi (1948-...)
- 404. Ruspoli, Stéphane (1948-...)
- 405. Roy, Olivier (1949-...)
- 406. Urvoy, Marie-Thérèse (1949-...)
- 407. Gril, Denis (Dawud Gril) (Denis Daoud Gril)(194?X-...)
- 408. Gobillot, Geneviève (1950-...)
- 409. Fenton, Paul (1951-...)
- 410. Bord, Lucien-Jean (1951-...)
- 411. Lory, Pierre (1952-...)
- 412. Penot, Dominique (Abdallah Penot) (1954-...)
- 413. Marquet, Yves (1956-...)
- 414. Geoffroy, Younès (Jonas) Eric (1956-...)
- 415. Addas, Claude (1957-...)
- 416. Zarccone, Thierry (1958-...)
- 417. Clayer, Nathalie (196 ?-...)
- 418. Ballanfat, Paul-Albert André (1960-...)
- 419. Chraïbi, Aboubakr (1962-...)
- 420. Mayeur-Jaouen, Catherine (1964-...)
- 421. Daaif, Lahcen (1965-....)
- 422. Joris, Michel (1970-...)
- 423. Gillon, Fâres (1985-...)
- 424. Richard, Charles (17 ?/18 ?-18 ?)
- 425. Shatzmiller, Maya (19?- ...)
- 426. Malfray, Marie-Agnès (19?-...)

KAYNAKÇA

- Acar, Serkan,** *Zeki Velidi Togan*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.
- Akyiğitzade, Musa,** *Avrupa Medeniyetine Bir Nazar*, TDV Yayınları, Ankara, 1996.
- Almond, Ian,** *İbni Arabi ve Derrida, Tasavvuf ve Yapısöküm*, çeviren Kadir Filiz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Bayezidof, Ataullah,** *İslam ve Medeniyet*, TDV Yayınları, Ankara, 2005.
- Bayrakdar, Mehmed,** *İslam Felsefesine Giriş*, TDV Yayınları, Ankara, 2016.
- Blaut, J.M.,** *Sömürgeciliğin Dünya Modeli*, çeviren Serbun Behçet, Dergah Yayınları, İstanbul, 2015.
- Bulut, Yücel,** *Oryantalizmin Kısa Tarihi*, Küre Yayınları, İstanbul, 2006.
- Cebecioğlu, Ethem,** Editör, *Tasavvuf Klasikleri*, Erkam Yayınları, İstanbul, 2010.
- Comte, Auguste,** *İslamiyet ve Pozitivizm*, çeviren Özkan Gözel, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2017.
- Coomaraswamy, Ananda,** *Sanatın Tabiatındaki Başkalaşım*, İsnan Yayınları, İstanbul, 1995.
- Çağrı, Mustafa,** *Gazzali*, DİB Yayınları, Ankara, 2016.
- Çakır, Coşkun,** *Kolonizatör Türk Dervişleri*, Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara, 2013.
- Çınar, Ali,** Editör, *Klasik Tasavvuf Kaynakları*, Suf Yayınları, Ankara, 2003.
- Demir, Yaşar; Aydın, Yusuf,** *Fransa'nın Hilafet Politikası*, Nizamiye Akademi, İstanbul, 2016.
- Erdem, Erdal,** Nefis, *Özellikleri-Mertebeleri*, Ankara, 2019.
- Garaudy, Roger,** *Endülüs'te İslam*, Türk Edebiyat Vakfı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Gardet, Louis; Anawati, Georges,** *İslam Teolojisine Giriş*, çeviren Ahmet Arslan, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2015.
- Gazali, el-Münkız Mine'd-Dalal,** çeviren Şemsettin Yeltekin, Gelenek Yayıncılık, İstanbul, 2015.
- Guénon, René,** *İnsan ve Halleri*, çeviren Atila Ataman, Nefes Yayıncılık, İstanbul, 2016.

Gu  non, Ren  , *Geleneksel Formlar ve Kozmik Devirler*,   eviren L  tfi Fevzi Topaçoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul, 2015.

Hac, Ali bin, *Cezayir’de Direnişe   a  rı*,   eviren Be  ir Eryaysoy,   afak Yayınları, İstanbul, 1993.

Haksever, Ahmed Cahid, *Yakub-i   erhi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2009.

Halid, Halil, *Hilal ve Ha     eki  mesi*, Sadele  tirenler Bülent Baloğlu, Mehmet   eker, TDV Yayınları, Ankara, 2019.

Hamidullah, Muhammed, *  slam Tarihine Giriş*, Beyan Yayınları, İstanbul, 1999.

Kani, A. Muhammed, *Nijerya’da   slami Cihad*,   eviren   mer Gündüz,   afak Yayınları, İstanbul, 1991.

Kalın,   brahim, *Barbar Modern Medeni, Medeniyet   zerine Notlar*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2018.

Kavas, Ahmet; G  kkır, Bilal; Derin, Süleyman; *Oryantalizmi Yeniden Okumak, Batı’da   slam   alı  maları Sempozyumu*, D  B Yayınları, Ankara, 2003.

Kenan, Seyfi, Editör, *Osmanlı Düşüncesi, Ahlak, Hukuk, Felsefe, Kelam,   sam Konuşmaları*,   sam Yayınları, İstanbul, 2013

K  kden, Uğur, *Batı’nın Doğu’daki Yüzü*, Dünya Yayıncılık, İstanbul, 2003.

Lean, Nathan, *  slamofobi Endüstrisi*,   eviren Hazar Gümüşsoy, D  B Yayınları Hizmete   zel, Ankara, 2016.

Maalouf, Amin, *Afrikalı Leo*,   eviren Sevim Ra  a, YKY Yayınları, İstanbul, 1998.

Martin, Bradford G., *Sömürgeciliğe Kar  şı Afrika’da S  f   Direniş*,   eviren Fatih Tatlılıoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul, 1988.

Miquel, Anr  , *Doğuştan Günümüze   slam Medeniyeti*,   eviren Ahmet Fidan, Hasan Menteş, Bağımsız Yayıncılık, İstanbul, 1991.

Parlatır,   smail, *Açıklamalı   slami Terimler Sözlüğü*, Akçağ Yayınları, Ankara, 2017.

Reiss, Tom, *Oryantalist*,   eviren Selda Somuncuoğlu, İletişim Yayınları, İstanbul, 2009.

Renan, Ernest, *  sa’nın Hayatı*,   eviren Ziya   hsan, MEB Yayınları, İstanbul, 1997.

Said, Edward, *  ktidar, Siyaset ve Kültür*,   eviren Salih   zer, Hece Yayınları, Ankara, 2016.

Sibai, Mustafa, *Müsteşrikler ve Hedefleri*,   eviren Kemal Çobanbeyli, Sinan Yayınları, 1971.

Smith, Margaret, *Rabia, Bir Kadın Sufi*,   eviren   zlem Eraydın, İnsan Yayınları, İstanbul, 2014.

Tahralı, Mustafa, *Çağ ve Hakikat René Gu  non'dan Seçme Makaleler ve Yorumlar,* Kubbealtı Yayıncılık, İstanbul, 2018.

Taşcı,   zcan, *Aydınlanma Oryantalizm ve İslam,* Sentez Yayınları, Ankara, 2013.

Uludağ, Süleyman, *Tasavvufun Mahiyeti,* Derg  h Yayınları, İstanbul, 1998.

Uludağ, Süleyman, *Hayata Sufi Gözüyle Bakmak,* Derg  h Yayınları, İstanbul, 2015.

Üstün, Yakup, *Türkiye'yi Parçalama Planları,* TDV Yayınları, Ankara, 2016.

Yücel, Ahmet, *Oryantalist Hadis Literatürü,* İfav Yayınları, İstanbul, 2016.

Zakzuk, M.Hamdi, *Oryantalizm ve Medeniyetler Hesaplaşması,* eviren Abdülaziz Hatip, Yeni Akademi Yayınları, İzmir, 2006.

ÖZET

Uğraş, Yasin, *Fransız Oryantalizmi ve Tasavvuf*, Yüksek Lisans Tezi, Danışman: Prof. Dr. Ahmet Cahid Haksever, 199 s.

Bu çalışma, Fransız Oryantalizmi ve Tasavvuf konusundadır. Fransız veya Fransızca eser neşreden Oryantalistlerden İslam ve özelde tasavvuf konusunda çalışanlar ele alınmıştır. İki bölümden oluşmaktadır.

İlk bölümde Oryantalist kavramı ve oryantalizm genel olarak ele alınmıştır. Ardından Fransız Oryantalizmi, Oryantalizm çalışılan Fransız Kurumları isimleriyle çıkartılmış, Fransa bağlantılı yurtdışı Oryantalizm Merkezleri, Oryantalizm Eserlerini barındıran kütüphaneler ve koleksiyonlar, son olarak Oryantalist eserleri neşreden yayıncılar listelenmiştir.

İkinci bölümde, Fransız Oryantalistleri Tasavvuf sahasında çalışmaya iten sebepler incelenmiş, Dini, Siyasi ve İlmi Sebeplerden sonra Ekonomik ve Ticari sebepler irdelenmiş, tasavvufi hareketler ve sömürüye karşı tutumlarıyla çalışma sona ermiştir. Ağırlıklı olarak tez konusu olan tasavvufa ilgi duyan Fransız Oryantalistler üç başlıkta ele alınmıştır: Tasavvuf konusunda çalışanlar, Bilinen Mühtediler ve Müslüman iken Din değiştirenler.

Anahtar Kelimeler: Fransız Oryantalizmi, Fransa, Doğu, Şarkiyatçılık, Oryantalist, Müsteşrik, İslam, Tasavvuf.

ABSTRACT

Uğraş, Yasin, *French Orientalism and Sufism*, Master Thesis, Advisor Consultant: Prof. Dr. Ahmet Cahid Haksever, 199 p.

The subject of thesis is French Orientalism and Sufism. French Orientalists have been listed in the annexe. They are selected regarding Islam and specially their Sufism studies, articles, publishing.

There are two main parts. First part describes Orientalist Concept and Orientalism. Then French orientalism, is discussed and the french institutions listed where orientalists studied. The French institutions abroad, the libraries and collections, finally the publishers are listed who print and distribute orientalist studies.

Second part describes the reasons why french orientalists focused on Sufism. Because of Religion, Political, Scientific also economical and commercial point of view, Sufi studies, Sufism and anti-colonial resistance movement are analysed. Their biographies and studies are listed with the following subtitles: The orientalists, which study Sufism, Orientalists converted to Islam, changed religion to Christian.

Keywords: French Orientalism, France, East, East Studies, Orientalist, Islam, Sufism.